sendikal notlar

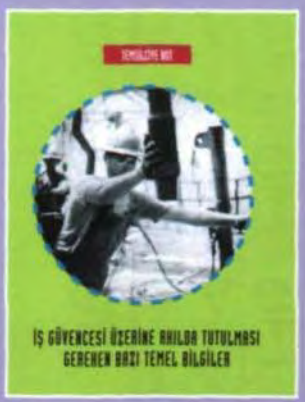

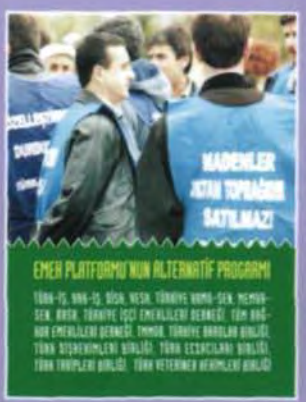

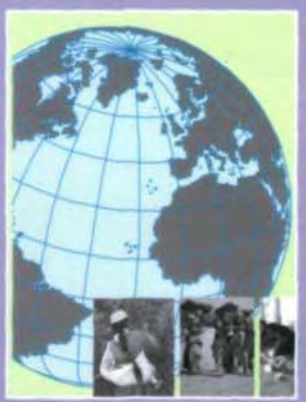

İş güvencesi hakkına dokunma!

Sayı: 15, Ekim 2002

İÇİNDEKİLER

Sunuş 3

Türkiye 5

Dünya 20

Emek Platformu'nun yeni programı 30

Sendikal Notlar-Tartışma 42

Temsilciye not: İş güvencesi üzerine notlar 63

İş mahkemeleri nedir ve ne yapar? 70

Genç işsizliği ve istihdam: Küresel bir perspektif 78

Verilerle Türkiye'de gençlik ve istihdam 106

ILO ve genç işsizlik 111

ICFTU: Genç istihdamı üzerine eylem planı 114

Dünya Ticaret Örgütü ve Dünya gıda sistemi:

Sendikal bir bakış açısı 120

Sendikalar ve özelleştirilmiş devlet: Sendikalara Sorular ... 145

İŞ GÜVENCESİ ÜZERİNE AKILDA TUTULMASI GEREKEN BAZI TEMEL BİLGİLER

İŞ MAHKEMELERİ NEDİR VE NE YAPAR?

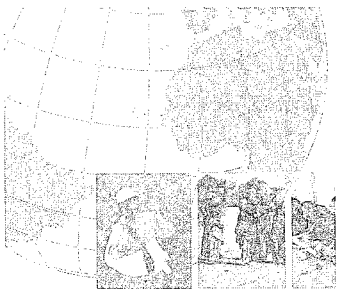

Türkiye
Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası
adına sahibi:
Genel Başkan
Mustafa Öztaşkın

Yazı İşleri Müdürü:
Genel Sekreter
Mustafa Çavdar

Genel Yayın Müdürü:
Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri
İsmet Yiğit

Yönetim Yeri:
Türkiye Petrol Kimya Lastik İşçileri Sendikası
Altunizade Mah. Kuşbakışı Cad. No: 25
81180 Altunizade-Üsküdar-İstanbul
Tel: (216) 474 98 70 (10 Hat)
Faks: (216) 474 98 67-474 92 38
e-mail: petrol@turk.net

Petrol-İş Dergisi Ekidir.

Yayına Hazırlayan: Haluk Şensu

Genel Düzenleme ve Teknik Hazırlık:
Dosya Yayıncılık
Tel: (0312) 417 59 62
Faks: (0312) 417 59 63
e-mail: dosyay@mynet.com

Baskı: Şan Ofset

SUNUŞ

Yılların özlemi ve aynı zamanda mücadelesi olan İş Güvencesi Yasası, kimi eksiklikleri olmasına karşın ağustos ayı içinde yasalaştı. Böylece artık 10 ve daha fazla işçinin çalıştığı işyerlerinde çalışan işçiler keyfi olarak işten atılmaları durumunda dava açabilecekler; işverenler ise işten çıkarmanın nedenini kanıtlamak zorunda kalacaklardır... Eğer işveren işten çıkarma konusunda haksız ise ya işçinin işe dönmesini sağlayacak ya da tazminat ödemek durumunda kalacaktır...

Bu yasa, hem temel insan haklarından biri olan çalışma hakkının yasal dayanağa ulaşması olarak görülmeli, hem de Türkiye sendikal hareketi için ileri bir kazanım olarak değerlendirilmelidir.

Ancak, yasanın çıkışını gerilimler ve tehditlerle engellemeye çalışan sermaye örgütleri, yasanın yürürlük tarihi olan 15 Mart 2003 tarihini gündeme getirerek, uygulanmaması doğrultusunda, yoğun çaba harcamaktadır. Onlara göre iş güvencesi konusu, İş Yasası'ndaki değişikliklerden ayrı olarak uygulanmamalı, kıdem tazminatı ve esnek çalışma hükümleri ile birlikte yeniden değerlendirilmelidir. Yani işverenler, tam istihdamın dışlandığı, kıdem tazminatının yok edildiği, iş güvencesinin tanınmadığı bir çalışma ortamını özle-

mekte, bunun için siyasal partileri, parlamentoyu ve ilgili diğer kurumları zorlamaktadırlar...

Peki tüm bu çabaların sonucunda işverenlerin istediklerinin gerçekleşmesi olanaklı mıdır?

Eğer uyanıklık gösterilmezse, duyarlılıklar kitleselleşmezse; kazanılmış haklar konusunda ısrarla ve inatla çaba harcanmazsa; suskunluk, tepkisizlik ve vurdumduymazlık egemen kılınırsa; işverenlerin İş Güvencesi Yasası'nı geri döndürmeye yönelik çabalarının sonuçlanmaması için herhangi bir neden olabilir mi?

Tüm bu nedenlerle tüm üyelerimizin genel olarak kazanımlarımızı, özel olarak İş Güvencesi Yasası'nın geri alınmasına dönük çabaları, etkisiz kılmak üzere yürütülen tüm örgütsel çabaları güçlendireceğine inanıyoruz.

Petrol-İş bu yöndeki kavgasını yalnızca üyelerini birliğe çağırarak değil, tüm sendikalar düzeyinde de sürdürmeye kararlıdır.

Saygılarımızla..

Merkez Yönetim Kurulu

PETROL - İŞ KAR

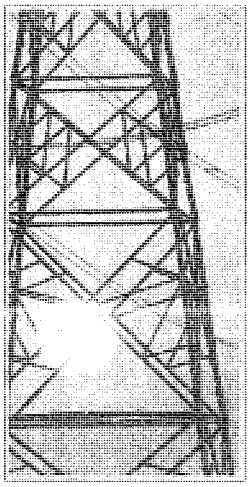

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ BİR BELASI: KAYIT DIŞI EKONOMİ

Ülkemizde kayıt dışı ekonominin yarattığı olumsuzluklar üzerinde 90'lı yıllardan sonra sıklıkla söz edilmeye başlandı.

Hükümet Programlarında ve planlarında özellikle vurgulanan bu sorunun ortadan kaldırılması için bugüne dek sistematik bir önlem alınabildiğine ise tanık olunamadı. Hatta kimi sermaye çevreleri kayıt dışı istihdamın ekonomiye taze para aktaran önemli bir kaynak oluşturduğunu bile söyledi.

Oysa hangi açıdan bakılırsa bakılsın kayıt dışı ekonomi ve kayıt dışı istihdam, hem ekonominin bütününe, hem temel insan haklarından olan çalışma hakkına ve hem de bir ülkeyi ülke yapan değerlerle kamu hizmetlerinin her yurttaşa ulaşmasına engel olmaktadır. Öyle ki bir ülke için kayıt dışı ekonomiyi yağlı ve kirli bulaşık süngerine benzetebilirsiniz..

Kayıt dışı ekonominin ne denli büyük olduğunu aşağıdaki rakamlardan izlemek olanaklı. Veriler Türk-İş Araştırma Bürosu verileridir:

-Krizle birlikte uygun ortam bulan kayıtdışı ekonomi, her geçen gün büyümektedir. Kayıtdışı istihdam edilenlerin sayısının 6.3 milyon kişiyi, Türkiye'nin kayıtdışı istihdam nedeniyle yıllık kaybının ise 9.5 katrilyon lirayı buluyor.

-İşgücü piyasasında ücretli ve yevmiyeli çalışanların sadece dörtte üçü sosyal güvenlik şemsiyesi altında bulunuyor.

-Bir hesaplama yapıldığında, kayıtdışı istihdam nedeniyle devletin yıllık kaybı, işçi-işveren SSK primi olarak 7 katrilyon 37 trilyon lira, işçi gelir-damga vergisi olarak 1.9 katrilyon lira, işçi-işveren işsizlik sigortası olarak 630 trilyon lira olmak üzere toplam 9 katrilyon 567 trilyon lira olduğu görülmektedir.

Diğer yandan Cenevre'de toplanan Uluslararası Çalışma Konferansı'na sunulan bir rapora göre Çin'in de aralarında bulunduğu birçok ülke, kayıt dışı ekonomiyi neredeyse destekliyor.

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) de Türkiye'de çalışma koşulları ve üretkenlik açısından desteklenmeyen bu sektörde 1 milyon 319 bin kişinin çalıştığını açıkladı.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün ele aldığı rapora göre, Afrika Kıtası, toplam istihdamın yüzde 80'i gibi yüksek bir oranla, kayıtdışı istihdamda başı çekiyor.

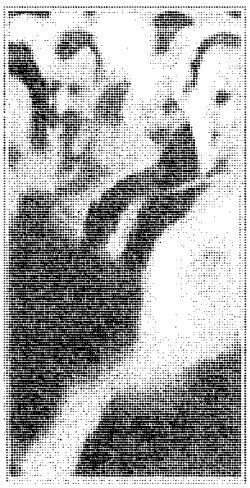

BAKANLIK İŞ DENETİMİNDE NE KADAR BAŞARILI?

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine son 3 yılda iş müfettişleri tarafından 105 bin 179 işyerinde işin yürütümü yönünden denetim yapılarak 2 milyon 405 bin 135 işçiye ulaşıldı.

Aynı sürede iş sağlığı ve işgüvenliği yönünden ise iş müfettişierince 64 bin 571 işyerinde denetim yapılarak, 2

milyon 790 bin 945 işçi ile görüşüldü. 3 yılda gerçekleştirilen teftişler sonucunda 6 bin 891 tescilsiz işyeri ile 18 bin 431 işçinin sigortasız çalıştığı tespit edildi.

Özürlü ve eski hükümlü işçi istihdamı ile ilgili 5 bin 11 işyeri denetlenirken, yasa uyarınca özürlü ve eski hükümlü çalıştırmayan 4 bin 432 işyerine toplam 22 trilyon 400 milyar lira idari para cezası uygulandı.

Yine 3 yıllık süre içinde iş müfettişlerince işyerlerinde işin yürütümü ve iş sağlığı ve iş güvenliği yönünden yapılan denetimler sonucunda ise, yasaya aykırı bulunan bu işyerleri toplam 29 trilyon 128 milyar 218 milyon 540 bin 806 lira idari para cezasına çarptırıldı.

Diğer yandan son 3 yılda meydana gelen 7 bin 632 iş kazasında 7 bin 429 işçi iş kazasına uğrarken, bunlardan bin 436'sı yaşamını yitirdi, 3 bin 871'i yaralandı, bin 861'i herhangi bir uzvunu kaybetti. 268 işçi ise iş kazalarından çeşitli şekilde etkilendi.

3 yıldaki toplam 7 bin 632 iş kazasından, 2 bin 410'u makine ve tezgahlarda, bin 604'ü işyerinde düşme, 731'i üzerlerine malzeme düşmesi, 361'i elektrik çarpması, 210'u kimyasal maddelerden etkilenme, 81'i göçük, 51'i dinamit ve patlama, 41'i zehirlenme ve boğulma, 2 bin 143'ü ise diğer nedenlerden ötürü meydana geldi.

Yine 1998, 1999 ve 2000 yıllarında toplam 16 bin 804 çalışan çocuğun iş kazası veya meslek hastalığı geçirdiği, bunlardan 37'sinin yaşamını yitirdiği saptandı.

Şurası kesin ki gerçek durum açıklanan bu rakamlardan çok daha dramatiktir. Ancak tüm bu rakamlar bile iş denetimi sorununun yeriden kapsamlı biçimde elalınmasını gerektirmiyor mu?

Ne dersiniz?

BANKA ÇALIŞANLARINA EK FATURA: İŞSİZLİK

Finans alanında yaşanan olumsuzlukların tetiklediği krizin faturasının tüm ekonomik ve toplumsal yaşama getirdiği ağır yükün boyutlarını tam olarak kestirebilmek hemen hemen olanaksız. Ulusal gelirin yarılanmasından işsizliğe çok farklı boyutlarda ortaya çıkan krizin faturasını ağır biçimde ödeyenlerin başında, bankacılık sektöründe çalışanlar geliyor.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun yıllık raporunda yer alan bilgilere göre, sektör, 2001 yılında hem personel hem de şube sayısı bakımından önemli ölçüde daraldı. Raporda yer alan bilgilere göre, sektörün personel sayısı, geçen yıl 37 bin 517 kişi azaldı. Söz konusu düşüşün yaklaşık 15 bini kamu bankalarında yaşandı. Öte yandan 2000 yılı sonunda 7 bin 834 adet yurtiçi şubeye sahip olan bankacılık sistemi, son 16 ayda bin 357 şubeyi kapatmak zorunda kaldı.

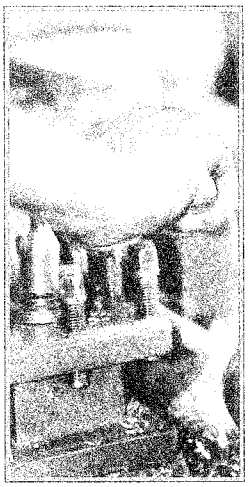

ÖZÜRLÜ İSTİHDAMI SORUNLU

Ülkemizde en önemli sorunlardan

biri genel istihdam sorunlarına bağlı olarak özürlülerin istihdamı oluşturuyor. Çünkü neredeyse nüfusumuzun yaklaşık yüzde 10-12'sini oluşturan özürlülerin sağlık, sosyal güvenlik, eğitim ve istihdam soruları yıllardır ihmal ediliyor.

Oysa bu konuda kamu kuruluşları başta olmak üzere tüm kurum ve kuruluşların ve hatta kişilerin önemli sorumlulukları bulunuyor. Ve ne yazık ki kamu kurum ve kuruluşları yasalara uygun sayıda özürlü istihdam etmiyor.

Devlet Personel Başkanlığı yayınlarına göre, Nisan 2001 itibariyla kamuda çalıştırılması gereken özürlü sayısı 47 bin 46. Buna karşılık çalışan özürlünün yaklaşık 5 bin. Yasaya göre, kamu kurum ve kuruluşlarında yüzde 3 oranında özürlü memur istihdam edilmesi gerekiyor. İş Yasası çerçevesinde öngörülen 50 ve daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde yüzde 3 özürlü işçi çalıştırılmamasının yaptırımı 293 milyon lira para cezası.

Diğer yandan özürlülerin korunmasına dönük yasa tasarıları parlamentonun tozlu raflarında arşivlerde duruyor. Bakalım yeni parlamento bu önemli soruna ilişkin ne yapacak?

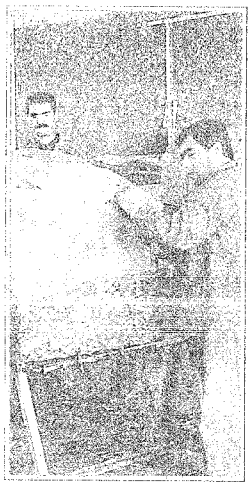

"TEKEL'E DİKKAT"

Tütün Platformu Yürütme Kurulu, ka-

"BU OYUNU BOZACAĞIZ"

"PETKİM; geniş bir yelpazede termoplastik ve elyaf hammaddesi olmak üzere pek çok petrokimyasallar üreten entegre bir yapıya sahiptir. PETKİM, Batı ve Doğu Avrupa başta olmak üzere uluslararası üreticiler ile rekabet etmektedir.

Uluslararası petrokimya üreticileri, geniş Türkiye pazarına ve Türkiye üzerinden diğer pazarlara kendi ürünlerini pazarlamayı hedeflediklerinden, PETKİM'de üretimin devam etmesi çıkarlarına ters düşmektedir.

Türkiye'nin tek petrokimya tesisi olan PETKİM'in yüzde 51'lik kamu payının özelleştirilmesi; "stratejik ortaklık adı altında yerli ya da yabancı sermayeye devrilerek kapatılmasına ve bunun yerini ise ithalatın almasına yol açacaktır.

Petrol-İş Sendikası olarak, özelleştirme uygulamasından mağdur olacak tüm toplumsal kesimleri yanımıza alarak bu oyunu birlikte bozmaya kararlıyız."

(Merkez Yönetim Kurulu'nun 16 Ekim 2002 tarihli açıklamasından)

patılması kararlaştırılan Tekel İzmir Sigara Fabrikası'nın ve Akhisar'daki sigara fabrikasının kapatılmasını, sigara pazarının uluslararası sigara şirketlerine peşkeş çekilmesi olarak değerlendirerek özelleştirme uygulamalarına tepki gösterdi.

Tütün Platformu Yürütme Kurulu adına Faruk Gürpınar tarafından yapılan açıklamada Tekel sigara fabrikalarının kâr eden ve devlete yük olmayan kuruluşlar olduğunu vurgulayarak özelleştirmeden doğacak en önemli sonucun, özelleştirilecek fabrikalarda üretilecek sigaraların satışından sağlanacak kârın yurt içinde kalması yerine çokuluslu şirketler tarafından yurt dışına çıkarılması olacağı belirtildi.

İzmir Sigara Fabrikası'nın kapatılmasının ardından 400'ün üzerinde çalışandan kadrolu olanların diğer sigara fabrikalarına tayin edilmesinin, kadrosuzların ise Çamaltı Tuzlası'na nakiinin söz konusu olduğunu dile getiren Faruk Gürpınar, Tuzla'da kadın personele göre iş olmadığını ve orada birkaç aylık iş bulunduğunu belirterek, bunun da işçilerin işsiz kalacağı anlamına geldiğini ifade etti.

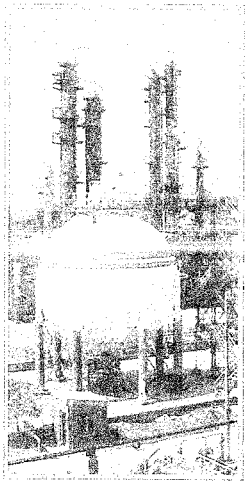

"PETKİM ÖZELLEŞTİRME KAPSAMINDAN ÇIKARTILSIN"

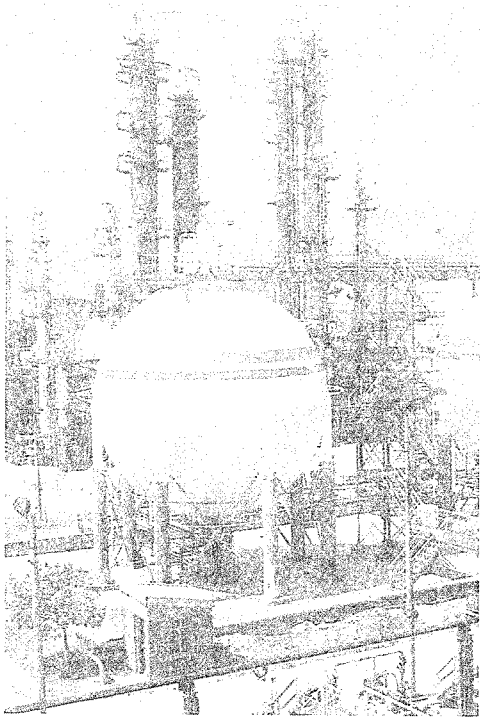

TÜPRAŞ NEDEN KAMU DEVİ?

Özelleştirilerek çokuluslu tekellere sunulmak istenen **TÜPRAŞ**'ın büyüklüğü onun ne kadar önemli bir kuruluş olduğunu göstermektedir. Lütfen bakın ve görün:

-**TÜPRAŞ**, 27,6 milyon ton/yıl kurulu ham petrol kapasitesine sahiptir.

-**TÜPRAŞ**, 2001 yılı sonu itibariyle; 22,8 milyon/ton ham petrol işlemiş ve 120 milyon dolar tutarında yatırım gerçekleştirmiştir.

-**TÜPRAŞ**, 2001 yılı sonu itibariyle;12 Katrilyon TL ciro, 188 Trilyon 633 Milyar TL Net Dönem Kârı elde etmiştir.

-**TÜPRAŞ**, 2002 yılı haziran ayı itibariyle 6,5 Katrilyon TL ciro, 9,3 Trilyon TL net dönem kârı gerçekleştirmiştir.

-**TÜPRAŞ** 4381 yetişmiş, birikimli ve nitelikli işgücü, dünya standartlarında ve kalitesindeki üretimi, verimlilik, kârlılık ve etkinlik bakımından dünyada 7. sırada, ülkemizde ise en önde gelen kuruluşlar arasında yer almaktadır.

Sendikamız Merkez Yönetim Kurulu, 9 Ekim 2002 tarihinde basına ve kamuoyuna yaptığı açıklamada Petkim'in özelleştirme kapsamından çıkartılmasını istedi.

Petrol-İş Merkez Yönetim Kurulu adına Genel Başkan Mustafa Öztaşkın'ın yaptığı açıklamada Uluslararası Para Fonu (IMF) istemlerine bağlı olarak stratejik kuruluşların hızla özelleştirilmeye çalışıldığı vurgulanarak son kez Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nın IMF' nin direktifleri doğrultusunda Ekim 2002 tarihinde PETKİM'in, yüzde 51'lik kamu payının blok satış yöntemiyle özelleştirileceğinin açıklandığı belirtildi ve özetle şu görüşlere yer verildi:

"Petkim A.Ş., petrokimya, plastik, kauçuk, kimya gibi yüksek katma değer ve istihdam yaratan sanayilerin gelişmesinde lokomotif olması nedeniyle stratejik niteliktedir.

1-Türkiye'de petrokimya sanayiinde tek kuruluş olan PETKİM, uluslararası standartta kapasitede ve özellikle yüzde 100'ün üzerindeki kapasite kullanım oranları ile oldukça yüksek performans göstermektedir. Ayrıca Uluslararası petrokimya analizlerinde belirtilen stratejik rekabet faktörleri olan; mevcut kapasite ve alt yapı, büyük iç pazar ve büyüme hızı, nitelikli ve ucuz iş gücü bakımından Türkiye, PETKİM ile avantajlı ülkeler arasında yer almaktadır. Doğal tekel konumunda olan PETKİM özelleştirildiğinde özel tekel oluşacaktır.

2-Türkiye'de dünya standartlarında ve kalitesinde petrokimyasal ürünlerin talep artış hızı, dünya ortalamasının 3 katıdır. Petkim ise, Türkiye tüketiminin yüzde 70'ini karşılar iken, özelleştirilme kapsamında olması nedeniyle yatırımlardan mahrum edilerek ancak yüzde 35'i karşılar duruma getirilmiştir. PETKİM'in ürettiği ürünler bazında 1 milyar dolar civarında yıllık petrokimyasal ürünler ithalatının, 2005 yılında 2.803 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Petkim'in özelleştirilmesi durumunda Türkiye petrokimya sanayi, tamamen dışa bağımlı hale gelecek ve ülkemiz petrokimyasal madde üreticileri olan ülkelerin önemli bir pazarı olacaktır.

3-PETKİM; büyük ve küçük tonajlı gemilerin yanaşabileceği liman; ticaret merkezlerine ve iç pazara ulaşım sağlayabilecek karayolu ve demiryolu; yanıcı ve patlayıcı petrokimyasalların üretimi, nakli için gerekli alt yapı ve teknik emniyet; depolama amaçlı tank çiftliği ve özel amaçlı dolum tesisleri; BDT ve diğer ülkelere yakınlığı ile stratejik bir konumda olması yanında, Türkmenistan-İran-Türkiye doğalgaz, Bakü-Ceyhan Boru hatları enerji santralleri açısından bir yatırım alanı ve dinamik bir pazarı olduğundan hammadde ve enerji kaynaklarını uygun fiyatlarla ve sürekli temin edebilme avantajı; rafineri - petrokimya entegrasyonu açısından kimyasalların üretilmesi; yurtdışındaki pek çok petrokimya kuruluşlarında eğitmen olarak, teknolojik bilgi birikimlerini uluslararası alana taşıyan nitelikli işgücü ve kurumsal nitelikli sendikal örgütlülüğü barındıran olanaklara sahiptir.

4-Tüm bu olanaklar PETKİM'in özelleştirilmemesini, kamu eliyle yerli üretiminin yapılmasını gerektirmektedir. Böylece; petrokimyasal ürünler kolay ve

güvenli temin edilecektir; yüksek miktarlarda katma değer yaratılarak kaynaklar yurt içinde kalacaktır; istihdam artışı olacaktır; teknoloji transferi ve bilgi birikimi sağlanacaktır; töviz tasarrufu yatırıma dönüşecektir; sendikal örgütlülük gelişecektir.

Kısaca, Türkiye'nin rant ekonomisi yerine, kendi teknolojisi ve bilgi birikimini üretebilecek bir sanayileşme yapısı için önemli bir alt yapıya sahip olan PETKİM, devletin sırtında kambur değildir. Tersine Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, PETKİM'in daha da gelişmesinin önünde engel ve üstünde bir yüktür.

Petrol-İş Sendikası çalışanları, petrokimyasal ürünleri kullanan üreticiler, halkımız, tüm toplum PETKİM'in özelleştirilmesine kararlı bir biçimde karşı duracaktır."

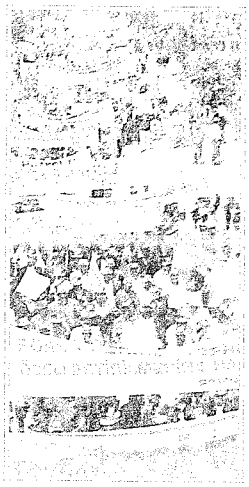

TÜRKİYE YAĞMALANIYOR

İMF istemlerine bağlı olarak stretejik kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi yönünde büyük çaba harcayan siyasal iktidar son kez İGSAŞ'in blok olarak satılmasını istedi.

İGSAŞ'ın blok satışı konusunda 16 Ekim 2002 tarihinde basına bir açıklama yapan Petrol-İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın, Özelleştirme İdaresi Başkanlığının tutumunu kınayarak özetle şunları söyledi:

"İGSAŞ, Türkiye'de üre üreten tek kuruluştur. 1987 yılında Rusya ile yapılan ilk doğalgaz anlaşmasının amaçlarından birisi İGSAŞ'a enerji girdisi sağlamakta iken, ancak daha sonraları hükümetler buraya yüksek fiyatlarla doğalgaz vererek kuruluşu darboğaza sürüklemişlerdir.

560 binton/yıl üre ve 11800 binton/yıl kompoze gübre kapasiteli İGSAŞ, aynı zamanda Savunma sanayiine Nitrik Asit ve Teknik AmonyumNitrat üreten tek kuruluşumuzdur.

359 işçisi ile yeni teknolojiye sahip, modern bir sanayi kuruluşu olan İGSAŞ, özelleştirme kapsamına alınarak % 102 olan kapasite kullanım oranı, kaynak yokluğu nedeniyle giderek düşürülmüştür.

Azotlu gübrelerin hammaddesi olan Amonyak üretiminin yapıldığı TÜGSAŞ Gemlik Amonyak Fabrikasının, doğalgaz fiyatlarının maliyet unsuru haline gelmesiyle üretimi durdurulmuş ve Amonyak ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Gübre üretiminden vazgeçen Türkiye tarımı ve çiftçisi standart dışı, kalitesiz ithal gübreye mahkum edilerek ürün ve toprak çökertilmektedir. Oysa Amonyak, Nitrik Asit, Sülfirik Asit, TÜGSAŞ komplekslerinde üretildiğinde her aşamada katma değer ve istihdam yaratmaktadır. Özel sektör bunları ithalatla karşılamaktadır.

Bunların mevcut teknik donanımlı kamu işletmelerimizde üretilmesi, gübre sanayi ve bu kimyasalları kullanan yüksek katma değer yaratan tamamen dışa bağımlı olan kimya sanayiinin gelişmesini ve ihtiyacını karşılayacaktır.

Böylece yaratılan katma değer ülkemizde kalacak ve yeni istihdam yaratılmasına katkı sağlanacaktır.

Benzer biçimde çiftçinin tükettiği ithal gübre için ödenen sübvansiyon yurt içinde kalacağından döviz tasarrufu sağlanacaktır. Bu yatırımlara kaynak sağlamak yerine, sadece bunları satmayı hedefleyen ÖİB, Parlamentoyu ve kamuoyunu devre dışı bırakarak, hükümetin bir kanadı ile bu stratejik kararları büyük bir keyfilikle alabilmektedir.

Öte yandan şimdiye kadar yapılan özelleştirmelerin arka plânındaki rezil durum, halkın gözü önünde gelişmektedir. Yüzde 40'ı tarımda olan ülkemizin giderek yoksullaşan insanları olarak, vurgun ve yağmaya dönmüş olan özelleştirme uygulamalarını tüm gücümüzle durdurarak bu talana son vermeliyiz."

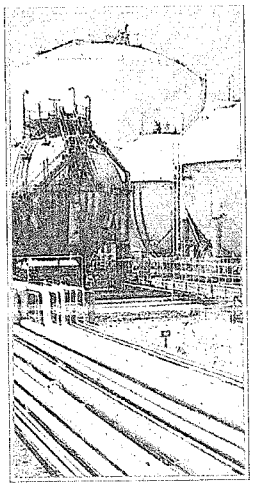

TÜPRAŞ'TA ÖRTÜLÜ OPERASYON

Stratejik kamu kuruluşlarına yönelik özelleştirme operasyonlarının kapsamı son aylarda genişletilmeye başladı.

Türkiye'nin en önemli kamu kuruluşlarından biri olan Tüpraş'ın özelleştirilmesine dönük çabalar bu kanıyı güçlendirecek boyutta...

Öyle ki Özelleştirme İdaresi Başkanlığı Tüpraş'ın özelleştirilmesi için farklı yöntem izleme kararı aldı. Buna göre

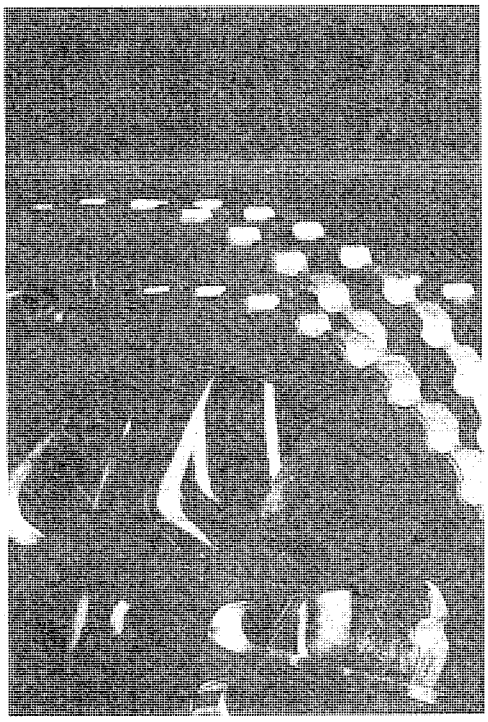

"SOSYAL DEVLET GÜÇLENMELİ"

Türkiye'de devletin küçültülmesi yönündeki politikalar, kamu kesimi potansiyelinin kalkınma amaçlı olarak harekete geçirilmesi önünde engel oluşturmaktadır. Türkiye'de faiz dışı bütçenin milli gelire oranı AB ülkeleri ortalamasının çok üstündedir. Sosyal devletin gelişmesi ve kalkınmanın önünün açılması için devletin küçültülmesi saplantısından vazgeçilmelidir. Devletin ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını yeniden kazanması ve geliştirmesi, Türkiye'nin geleceğini planlama yetilerini yeniden kazanmasıyla mümkündür. Devletin ekonomiye müdahale araçları güçlenmeli, ulusal egemenliğin araçları ulusötesi sermayenin denetimine sokulmamalı, yatırımcı ve üretimci sosyal devlet güçlendirilmelidir. Özel sektör için yönlendirici, kamu sektörü için bağlayıcı plânlama, bölgesel ve sektörel bağlantıları etkin bir şekilde oluşturularak başlatılmalıdır.

(Emek Platformu Programı'ndan...)

Tüpraş "Hisse Senedine Çevrilebilir Tahvil İhracı yöntemiyle hızla satılacak..

Sendikamız genel başkanı Mustafa Öztaşkın 14 Ekim tarihinde yaptığı açıklamada Tüpraş'ın ekonomi içinde önemli bir konumu bulunduğu vurgulanarak özetle şunları söyledi:

"ÖİB, "Hisse Senedine Çevrilebilir Tahvil İhracı yöntemiyle Tüpraş'ı, bizzat Tüpraş'ın kendi sermayesi ile satmayı hedefliyor.

Bilindiği gibi Tahvil, devletler veya şirketler tarafından borç para almak için çıkarılan belli süreli ve faiz yüklü borç senedidir. Bu mekanizma nasıl işleyecektir?

ÖİB'nin kendi geliri olmadığından Tüpraş üzerinden göstereceği tahvilleri piyasaya sürerek, Tüpraş'ı sabit bir faiz yükü altına sokup, öz sermayesinin erimesine neden olacaktır. Böylece bu kârlı, verimli, işletmenin hem değeri hem de satış fiyatı düşecektir.

Belirlenen! Alıcı ya da alıcılar ÖİB'na faiz karşılığında borç vererek faiz kazancı sağlayacaklardır. İhraç edilen tahviller ise Türkiye'de POAŞ, Çimento, Teletaş gibi pek çok özelleştirme örneklerinde yaşandığı biçimde belirli ellerde toplanacak ya da toplatılacaktır!

Daha sonra değeri eritilmiş olan bu kuruluş, tahvil sahiplerine hisse senedi yoluyla Tüpraş'tan alınan faiz gelirleri ile bedelsiz satılacaktır.

Bunun açık anlamı; doğal tekel olan ve kamu hizmeti yürüten TÜPRAŞ, yine TÜP-

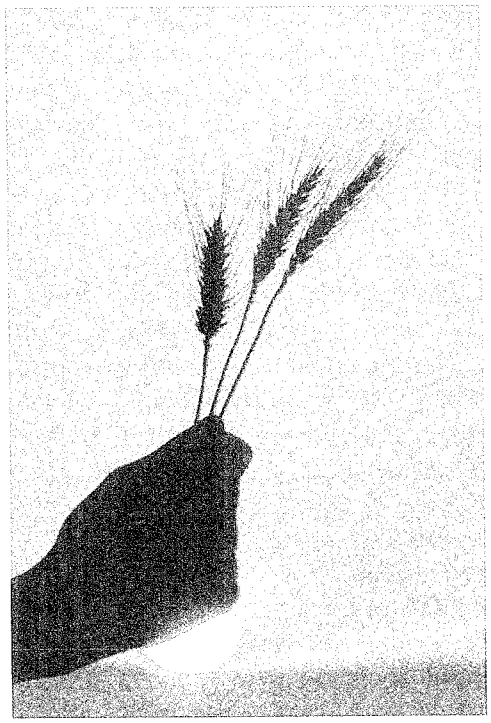

"IMF'YE KURBAN OLMAMALI"

Tarıma ilişkin destekleme kurumlarının özelleştirilmesi, işlevsizleştirilmesi veya tasfiyesine yönelik IMF/Dünya Bankası programı derhal durdurulmalıdır.

Türkiye'nin net ithalatçı olduğu başta buğday, pamuk olmak üzere tarım ürünlerinde gümrük vergileri korunmalı, böylece hem tarımsal üreticiliğin yaşaması sağlanmalı, hem ülkenin besin güvenliği korunmalı, hem de gümrük vergilerinin tarıma dönük Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu kaynaklarını beslemesi sağlanmalıdır.

Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'ni her türlü mali desteğin dışında bırakan 4572 sayılı düzenleme değiştirilmeli; Yeniden Yapılandırma Kurulu, Dünya Bankası güdümünden çıkarılmalıdır. Tarımda kooperatif türü örgütlenme desteklenmelidir.. Bu kuruluşların alım fiyatlarına kredi yoluyla desteklenmeleri sağlanmalıdır.

(Emek Platformu Programı'ndan...)

RAŞ'ın sermayesi kullanılarak yerli/yabancı özel tekellere örtülü bir operasyonla devredilmek istenmektedir.

Bunun pratik anlamı ise şudur; siyasi irade, yandaşlarına özel vurgunculara kâr ve yağma alanları açmaktır.

Bu vurguncular, TÜPRAŞ'ı ele geçirdikten ve devleti ekonomik alandan sildikten sonra, sahip oldukları bu güçle emekçileri, yoksul halkı ve bizzat devleti sömürerek kâr hırslarını gerçekleştireceklerdir.

Bu örtülü operasyonu yürüten hükümetteki siyasi partilere düşecek payı da bizler hatırlıyoruz. Gelecek seçimlerde yolları asfaltlatmak için rafta bile mal bulamayacaksınız.

Sendikamız Türkiye toplumunu ısrarla, inatla kararlı bir biçimde doğru bilgilendirmeye ve mücadelesine devam edecektir."

TÜRK-İŞ 50 YAŞINDA

Konfederasyonumuz Türk-İş'in 50. kuruluş yıldönümü 31 Temmuz 2002 tarihinde Ankara'da yapılan bir törenle kutlandı.

Başta Cumhurbaşkanı A. Necdet Sezer olmak üzere çok sayıda siyasal parti başkanı ve temsilcileriyle sivil toplum örgütleri temsilcilerinin katıldığı toplantıda konuşan Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral, Türk-İş'in kuruluşunun Türkiye sendikal hareketi tarihinde bir dönüm noktası olduğunu belirterek, işçilerin ilk kez Türk-İş'te işkolu, meslek ve bölge ayrımı olmaksızın ortak çıkarlar için biraraya geldiğini anlattı.

Tüm emekçilerin ekonomik bunalım ortamında çok zor günler geçirdiğini belirten Bayram Meral, tüm olumsuzluklara rağmen karamsar olmadıklarını belirterek şunları söyledi:

"50 yıllık tarihimizde büyük sorunlarla karşılaştık. Hiçbir zaman karamsar olmadık.

Bugün de karamsar değiliz; yeter ki bu ülkenin nimetlerinden yararlananlar, nimetlerden yararlandıkları ölçüde devletimize karşı sorumluluklarını yerine getirsinler.

Bugünkü endişelerimizin ve kaygılarımızın nedeni bu konudaki eksikliktir. Ülkemizin durumu 1919 yılındakinden kötü değildir. Halkımız o günlerdeki sıkıntıları aşmıştır. Bugünkü sıkıntıları da aşacaktır.

Ülkemizin yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, becerikli ve genç işgücümüz, girişimci ruhumuz ve tarihimizden gelen özelliklerimiz, bizlere bu imkanı sağlamaktadır. Eksik olan 1919 yılının ruhudur; ülke çıkarlarını herşeyin üstünde tutma anlayışı ve coşkusudur. Bu ruhu yaratacak ve güven verecek bir siyasi yönetimin oluşması sonrasında bugünkü sıkıntılar aşılacaktır. Buna güvenimiz tamdır.

Cumhurbaşkanı A. N. Sezer yaptığı konuşmada İş Güvencesi Yasa Tasarısının basın çalışanlarını da kapsayacak biçimde bir an önce yasalaştırılmasını isterken sendikacılığın gelişmesi için yasal düzenlemelerin tek başına yeterli olmadığını belirtti. Sezer; **"Haklarının bilincine varmış, önce ülkesinin çıkarlarını gözeterek kendi çıkarlarını savunan emekçiler, sendikacığın ve ülkenin gelişmesine güç katmaktadır** dedi.

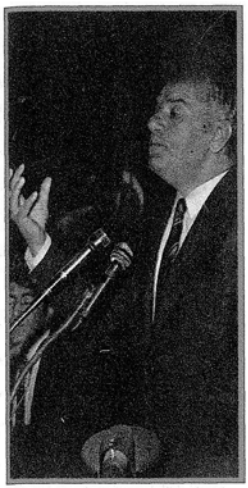

HALİL TUNÇ'U KAYBETTİK

Türk-İş'in eski Genel Başkanlarından Halil Tunç 20 Ağustos 2002 tarihinde aramızdan ayrıldı.

21 Ağustos 2002 tarihinde Ankara'da önce Türk-İş Genel Merkezi önünde bir tören yapıldı. Bu törene Başbakan Bülent Ecevit başta olmak üzere çok sayıda politikacı ve sendikacı katıldı.

Törende bir konuşma yapan Türk-İş Genel Başkanı Bayram Meral, Halil Tunç'un Türkiye sendikal hareketinin zor günlerinde görev üstlendiğini 1950'li yılların seçkin bir temsilcisi olduğunu vurguladı. Meral, Türk-İş'in ve tüm emekçilerin sendikal harekete özverili katkıları nedeniyle onu saygı ile anacağını söyledi.

Halil Tunç'un cenazesi aynı gün Kocaetepe Camiinde kılınan cenaze namazından sonra Cebeci Asri Mezarlığında toprağa verildi.

1928 yılında Nevşehir'in Hacıbektaş ilçesinde doğan Halil Tunç, bir çiftçi ailesinin çocuğuydu. İlköğrenimini Hacıbektaş'ta yaptı ve Pazarören Köy Enstitüsü son sınıfından ayrılarak Ankara'ya gitti. 1946'da Ankara Belediyesi EGO'da otobüs biletçisi olarak çalışmaya başladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1950'de Ankara Bira Fabrikası'nda işe girdi. 1952'de sonradan İç Anadolu Tütün Müskirat Gıda ve Yardımcı İşçileri Sendikası'nın kurucuları arasında yer aldı ve sendikanın başkanlığını üstlendi.

Fabrikada çalışırken, tahmil-tahliye işçilerinin kötü çalışma koşulları nedeniyle dönemin Çalışma Bakanı Hadi Hüsman'a yönelik kişisel çıkışıyla işçi çevrelerinin güvenini kazandı.

Halil Tunç, 20-24 Kasım 1960'ta Seyfi Demirsoy'un genel başkanlığına seçildiği Türk-İş 3. Genel Kurulu'nda genel sekreterliğe getirildi. Demirsoy'un başkanlığı boyunca onunla uyum içinde çalıştı.

12 Mart 1971'den sonra yapılmak istenen anayasa değişikliklerine karşı çıkarak 1961 Anayasasını savunan Halil Tunç, Seyfi Demirsoy'un ölümü üzerine Türk-İş Yönetim Kurulu tarafından Ocak 1974'te genel başkanlığa getirildi.

Ülkenin en bunalımlı dönemi olan 1975-1979 yıllarında zorlu geçen konfederasyon başkanlığı döneminde sendikal hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi zorunluluğunu vurgulayan Halil Tunç, Milliyetçi Cephe Hükümetinin işçi hareketine yönelik baskılarının artması ve kıdem tazminatı tavanının 30 günden 15 güne indirilmek istenmesi üzerine Türk-İş'e bağlı sendikaların başkanlarını İzmir'de topladı. Burada bir konuşma yapan Tunç, hükümeti suçlayarak 16 Haziran 1975'te Türk-İş'in İzmir'de düzenlediği genel iş bırakma eylemini başlattı.

1963-1972 yıllarında Yüksek Hakem Kurulu'nda Türk-İş temsilcisi olarak yer alan Tunç, 1972 ve 1979'da iki kez kontenjan senatörlüğüne getirildi. 1979'daki Türk-İş Genel Kurulu'nda aday olmayarak aktif sendikacılıktan çekildi.

1950'lerden sonra sendikacılığa başlayan kuşağın Türk-İş içindeki önemli kişilik ve temsilcilerinden biri olan Halil Tunç, 20 Ağustos 2002 tarihinde kalp yetmezliği nedeniyle tedavi gördüğü hastanede yaşama gözlerini yumdu.

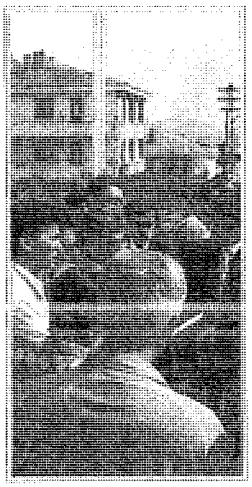

MESLEK HASTALIKLARI HASTANESİ NEREYE?

TÜRK-İŞ, DİSK, HAK-İŞ, KESK, TMMOB ve Ankara Tabip Odası temsilcileri 1 Ekim günü bir basın toplantısı düzenleyerek Ankara'da bulunan Meslek Hastalıkları Hastanesi'nin işlevsizleştirilmek İstendiğini belirttiler.

Meslek Hastalıkları Hastanesinin; "hizmet ve meslek hastalıkları" hastanesi gibi ne olduğu belirsiz bir yapıya dönüştürülmek istendiğini belirten sivil toplum kuruluşları yeni uygulama sonucu hastanenin fiilen kapatılması anlamına geleceğini söylediler.

Açıklamada yılda 40.000 meslek hastalığının beklendiği ülkemizde saptanabilen olgu sayısının 1000'in altında oluşunun, kayıtların yetersiz olduğu kadar hizmetin yaygın olmayışının da göstergesi olduğu belirtilerek özetle şu noktalar üzerinde duruldu:

"Resmi verilere göre İngiltere'de kanser ölümlerinin yüzde 4'ü mesleki nedenli, Türkiye'de ise yıllık ortalama 7 bin kanser ölümünün hiçbirinin mesleki nedenli olmadığı kabul edilmektedir. Ciddiyetle bu durumun üzerine gidilmeli, bir an önce toplum sağlığını önceleyen politikalar uygulamaya

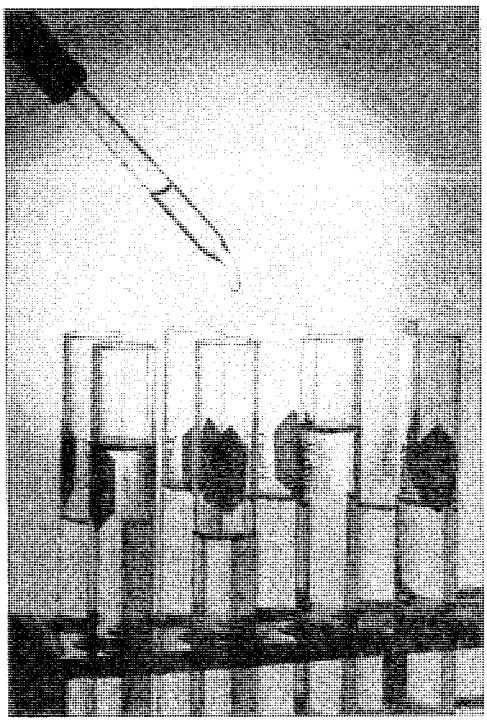

ILO KURALLARINA DİKKAT!...

"İşçilerin,

(a).Kimyasalların işte kullanılmasından kaynaklanması olası riskler konusunda, temsilcilerinin, işverenin ya da yetkili makamın dikkatini çekme;

(b).Kimyasalların işte kullanılmasından kaynaklanan ve güvenlik ve sağlık açısından ani ve önemli risk yarattığı konusunda kabul edilebilir bir kanıta sahip oldukları bir tehlikeden uzaklaşma ve durumu anında gözetmene haber verme;

(c).Sağlık koşulları açısından da, işçilerin zararlı kimyasaldan zarar görme riskini artıran bir kimyasal duyarlılaşma durumunda, eğer o nitelikte bir iş varsa, işçilerin bu kimyasalın kullanılmadığı ve niteliklerinin uygun olduğu ya da o konuda eğitilebilecekleri başka bir işe aktarılma; (....)

hakları vardır.

(ILO- 177 Sayılı Kimyasalların İşte Kullanılması ile İlgili Tavsiye Kararı'ndan...)

konulmalıdır.

"Halen Ankara Keçiören bölgesinde hizmet vermekte olan bir SSK dispanseri mevcuttur. Hizmet hastanesi gibi bir ihtiyaç varsa bunun ülkenin neredeyse yarısına hizmet veren meslek hastalıkları hastanesinin korunarak karşılanması gerekir. Bu bölgeye yeni hastane yapılmak isteniyorsa bunun önünde bir engel yoktur. Meslek hastalıklarının önlenmesi için akılcı, bilimsel, planlı, toplum sağlığını önceleyen yatırımlar yapmak yerine, yaklaşan seçimlere yönelik popülist bir yaklaşımla hastanenin kapatılmak istenmesi, çalışanların sağlığına yönelik telafisi mümkün olmayan olumsuzluklar yaratabilecektir. Bizler Çalışma Bakanlığını sorumlu davranmaya, dar görüşlü siyasi kaygılardan uzaklaşarak, insan sağlığı üzerinden siyaset yapmaya son vermeye çağırıyoruz. Meslek hastalıkları hastaneleri Türkiye için önemli bir ihtiyaçtır. Her açıdan desteklenmesi ve geliştirilmesi gerekirken, onu amacından uzaklaştıracak, işlevsizleştirecek uygulamalara son verilmelidir."

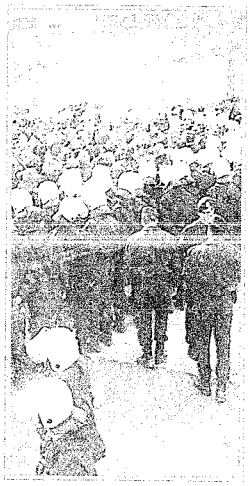

UNDP: DEMOKRASİ NOTU ORTA

Birleşmiş Milletler

SAĞLIĞA PAY KÜÇÜK...

Türk Tabipleri Birliği'nin raporlarına yansıyan verilere göre Türkiye, bütçesinden sağlığa çok küçük oranda pay ayıran ve bu görüntüsü ile içler acısı bir tablo oluşturan ender ülkelerden.... Örneğin, Sağlık Bakanlığı bütçesinin genel bütçedeki oranı Yunanistan'da %7, Almanya'da %17, Avusturya'da %14, Çek Cumhuriyeti'nde %18, Fransa'da %16, Hollanda'da %15, İspanya'da %6, Portekiz'de %9, Romanya'da %7'dir. Batı ülkeleri içinde Sağlık Bakanlığı bütçe payının en düşü olduğu ülke halen Türkiye'dir.

Türkiye kendi gelir grubundaki ülkeler içinde Sağlık Bakanlığı'na en düşük kaynak ayıran ülkedir. Türkiye ile aynı gelir dilimine yerleştirilebilecek 15 ülkenin tümünde Sağlık Bakanlığı bütçe diliminin genel bütçedeki oranı %3 ve daha üzerindedir. (Örneğin Botsvana'da %5, Brezilya'da %6, Kosta Rika'da %22, Grenada'da %10, Estonya'da %16, Panama'da %19.)

Kalkınma Programı'nın (UNDP) insani kalkınma raporunda, Soğuk Savaş'ın ardından edinilen demokratik kazanımların tehdit altına girdiği, pek çok ülkenin otoriter rejime kayma tehlikesinde olduğu uyarısında bulunulurken Türkiye'nin demokrasi göstergelerinin insani gelişim sıralamasında 173 ülke arasında 85. sırada yer aldı.

Rapora göre, son 10 yıl gözönüne alındığında 140 ülkenin, çok partili seçimler yapıldığı için demokratik olarak sınıflandırıldığı, ancak pratikte bunların sadece 81'inin tam demokratik kurumlara sahip olduğu belirtildi. Raporun altını çizdiği saptamaya göre, ekonomik eşitsizlik ve yolsuzluk, ülkeleri otoriter rejimlere kaydırıyor.

UNDP Başkanı Mark Malloch Brown, demokratik bazı kazanımların tehdit altında olduğunu söyleyerek, çok sayıda ülkede gerçek demokrasi bulunmadığını, yönetimlerin vatandaşlarının güvenini kaybettiğini ve az sayıda ülkede vatandaşın refah, sağlık ve okul gibi isteklerinin karşılanabildiğini belirtti.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı raporunda, Türkiye, insani kalkınma sıralamasında 85. sırada yer aldı. Türkiye'nin yeri, 'orta ölçekte insani gelişim gösteren' ülkeler arasında.

Raporun 'öznel yönetim göstergeleri' bölümünde Türkiye ile ilgili verilerden bazıları şunlar:

-Hükümetin notu: -10 ve +10'luk ölçek üzerinden +7;

-Sivil özgürlükler: 7 üzerinden 5;

-Siyasi haklar: 7 üzerinden 4;

-Basın özgürlüğü: 100 üzerinden 58;

-Siyasi istikrar: -2.5 ve +2.5'lik ölçek üzerinden, -0.75;

-Kanun ve düzen: 6 üzerinden 4;

-Hukukun üstünlüğü: -2.5 ve +2.5'lik ölçek üzerinden -0.16;

-Hükümetin etkinliği: -2.5 ve +2.5'lik ölçek üzerinden -0.15;

-Yolsuzluk endeksi: 10 üzerinden 3.6 .

Raporun **'nesnel yönetim göstergeleri'** bölümünde ise Türkiye'ye ilişkin şu sonuçlar yer alıyor:

-En son genel seçime katılım oranı: Yüzde 87,

-Parlamentoda kadınların oranı: Yüzde 4.2,

-Tarım dışı sektörlerde sendika üyelik oranı: Yüzde 22,

-Sivil toplum örgütlerinin sayısı: 1420.

Raporun bu bölümünde, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Sivil ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'ni onaylamamış olduğuna da dikkat çekiliyor. Raporda yer alan 173 ülke arasında bu sözleşmeyi onaylamayan oldukça az sayıda ülke bulunuyor.

Yeni binyıldaki gelişme hedeflerine oranla ilerlemenin değerlendirildiği bölümde ise Türkiye'de tüm çocukların ilkokula başlaması ve erkekler kadar kız çocukların da ilkokula gitmesi hedefi konusunda 'ilerlemekte olduğu'; ilköğretim sonrası kız çocukların erkeklerle eşit oranda eğitimi sürdürmesi hedefinden ise **'çok geride kaldığı'**; bebek ölümlerini durdurma hedefinde 'ilerlemekte olduğu'; sağlıklı suya ulaşım imkanı konusunda 'yavaş ilerlediği' kaydedildi.

Raporda, Türkiye'nin yaşam kalitesi endeks rakamı, gelişmekte olan ülkeler ortalamasının ve dünya ortalamasının üzerinde yer aldı.

Ancak buna karşılık raporda Türkiye'nin gelir düzeyinin gerektirdiği gelişmişlik düzeyini yakalayamadığı vurgulanarak, 2000 yılı rakamlarıyla ortalama yaşam süresinin 69.8 yıl, okuryazarlık oranının yüzde 85.1, satınalma gü-

cü paritesine göre kişi başı ulusal gelirinin de 6 bin 974 dolar olduğu ifade edildi.

Raporda, 60 ülkede gelir ve eğitim seviyesi ile ortalama yaşam süresinin 1990 yılına oranla gerilerken, Türkiye artış gösteren ülkeler arasında yer aldı.

Raporu hazırlayanlar, demokratik rejimle yönetilen uluslarda, hükümetlerin halkın isteklerine daha açık olması nedeniyle, savaşa girme ya da açlık gibi durumların daha az görüldüğünü belirtiyorlar.

Hazırlayan:
Haluk Şensu

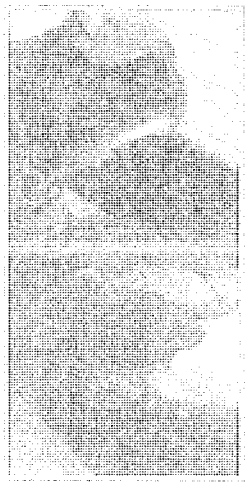

HER YIL 2 MİLYON KİŞİ İŞ KAZASINDAN YAŞAMINI KAYBEDİYOR

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Raporlarına göre her yıl 12 bin çocuğun işyerinde yakalandığı hastalıklar ya da iş kazaları yüzünden öldüğü belirlendi.

ILO'nun Mayıs ayında düzenlediği 16. Dünya İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı Kongresi Raporuna göre, iş kazaları dışında işçilerin ölümüne yol açan 100 hastalık bulunuyor. Yılda 270 milyon işçi iş kazası geçirirken bu kazaların 360 bini ölümle sonuçlanıyor.

Meslek hastalıklarına ise her yıl 160 milyon işçi yakalanıyor.

İşçilerin meslekleri yüzünden hastalandığına ilişkin tespitlerin yetersiz olması nedeniyle bu rakamın mesleki ölümlerde ancak **"buz dağının görünen yüzü"** olabileceği belirtildi.

Uluslararası Çalışma Örgütü rakamlarına göre, kanser tüm ölümlerin içindeki yüzde 32'lik oranıyla işyerlerindeki en büyük katil.

Her yıl 640 bin işçi mesleği nedeniyle yakalandığı kanser hastalığı yüzünden yaşamını kaybediyor.

İşyeri ölümlerinde dolaşım yolları hastalıkları yüzde 23, iş kazaları yüzde 19, bulaşıcı hastalıklar yüzde 17'yle kanseri izliyor.

Sadece asbest tozu yüzünden her yıl 100 bin işçinin öldüğü belirtiliyor.

Raporda gelişmiş ülkelerde çalışma koşullarının ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi nedeniyle mesleki ölümlerin azaldığı belirtilirken yoksul ülkelerde, önlem almada **"maliyet bahanesiyle"** yetersiz kaldığına dikkat çekiliyor. ILO' ya üye ülkelerin uygulaması basit ve alt yapısı hazır olan kaza önlemlerini uygulaması durumunda, mesleki ölümlerin yüzde 80 oranında azaltılabileceği ifade edildi.

KOLOMBİYALI SENDİKACILAR İLE ETKİN DAYANIŞMA

Kanada İşçi Konseyi, Kolombiya'da son 10 yıl içinde 35 bin insanın ölümünden sorumlu tutulan kontrgerilla kuvvetlerini desteklemesi nedeniyle ABD'yi suçlayan bir karar aldı. Kanada İşçi Konseyi'nin toplantısında; sendikal haklarla ilgili alınan kararların yanı sıra, Kolombiya'daki genel durum da tartışıldı.

Kolombiya'da geçtiğimiz yıllarda uluslararası tekeller ve IMF'nin müdahalelerine karşı çıkan 3000 sendikacı, gizli-açık devlet güçleri tarafından öldürüldü. Amerikan hükümetinin Kolombiya hattı üzerindeki baskısını protesto eden Konsey, ülkedeki kontrgerilla savaşının başında, bin 800 kadar ABD'li askeri danışmanın bulunduğunu hatırlattı. İşçi Konseyi'nin kararında şunlar ifade edildi:

"Toprak sahipleri, çokuluslu şirketler ve en başta da ABD ve Kolombiya devletleri tarafından beslenip desteklenen paramiliter ölüm mangaları, 35 bin kadar savunmasız,

silahsız sendikalıyı, yerli halkı, köylüyü, insan hakları savunucusunu ve Kolombiya sivil toplum hareketinden pek çok insanı katletmiştir." Konsey, Kanada hükümetinden, ABD'nin "Plan Kolombiya" kapsamında ülkeye müdahalesine tepki göstermesini istedi. Alınan kararda, ABD kuvvetlerinin Kolombiya'dan derhal çekilmesi istendi.

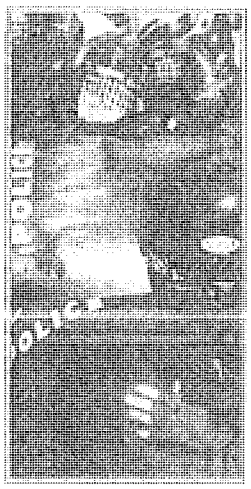

ICFTU: HAK İHLALLERİ ARTIYOR

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU)'nun her yıl yayınladığı sendikal hak ihlallerine ilişkin raporu yayınlandı ve geçen yıl 132 ülke ve bölgede toplam 223 sendika yöneticisi veya üyesinin öldürüldüğü ya da yok edildiği açıklandı.

Bu rakam bir önceki yılda meydana gelen ölüm ve kayıp olaylarından 14 kişi daha fazladır ve 223 cinayet ya da kaybın 201'i Kolombiya'da gerçekleşmiştir.

Yine raporda çarpıcı sonuçlara göre sendikal hak ihlalleri arasında yaklaşık 4000 tutuklama, 1000 dolayında yaralama ve örgütlenme sürecinde 10.000 dolayında işçinin işten çıkarılması bulunmaktadır.

Raporun diğer bazı noktaları şöyle:

-IMF'nin yapısal uyum programları-

GÖÇMENLİK: KORKUNUN ADI

Günümüzde birçok ülkede yer yer savaş ve çatışmalar sürüyor.

Kimi zaman şiddetlenen çatışmalar sonucu topraklarını terk ederek daha güvenli yerlere ulaşan göçmenler, açlık, yokluk ve kimi zaman da salgın hastalıklarla boğuşuyor. Önceki yıllarda savaş nedeniyle toprakларından kopan milyonlarca insan ise son derece kötü yaşama koşullarında ömürlerini tüketiyor.

Birleşmiş Milletler Örgütü Göçmenler Komiserliği'nin verdiği bilgilere göre yeryüzünde savaşlar nedeniyle yaklaşık 5 milyon insan topraklarından uzakta göçmenlik yaşamı sürdürüyor. Yani milyonlarca insan korkunun, yokluğun, açlığın, korunmasızlığın, eğitimsizliğin ve sağlıksızlığın acısını yaşıyor. Onlar için yaşam uykusuz, soğuk ve güvencesiz... Ancak savaşsız bir dünyaya uzanan eller çoğalırsa onlar için güvenceli bir dünya kurulabilir...

nın sonuçlarını acı biçimde yaşayan birçok Latin Amerika ülkesinde programın olumsuz etkileri nedeniyle çok önemli ölçüde sendikal hak ihlalleri yaşanmıştır.

Özellikle büyük bir kriz yaşayan Arjantin'de birçok hak ortadan kaldırılırken kamu hizmetlerinin hemen hemen tümü özelleştirilmiş, bunun sonucunda da onbinlerce işçi işten çıkarılmıştır.

Bolivya'da hükümetin uyguladığı neo-liberal politikalar, köylülerin yolları kapatarak tepki göstermesine neden olurken baskılar arttırılmış,

El Salvador'da ise dört büyük serbest bölgede işçi hakları sistemli bir biçimde ihlal edilmiştir.

-Sendikal hak ihllalerinin arttığı bir başka anakara ise Asya'dır.

Güney Kore'de 200'ün üzerinde sendika yöneticisi hapis ve para cezalarıyla karşı karşıya kalmış 50'nin üzerinde sendikacı hapise atılmıştır.

Çin'de bağımsız sendikalar kurma doğrultusundaki tüm çabalar sert bir biçimde engellenmiş ve önderleri uzun süreli hapis cezalarına mahkum edilmiştir.

-Orta, Doğu ve Kuzey Doğu Avrupa ülkelerinde de sendikal hak ihlallerinde artış vardır. Beyaz Rusya (Belarus), Çek Cumhuriyeti, Ukrayna, Hırvatistan, Romanya, Bosna-Hersek ve Letonya'da sendikal haklara saygı gösterilmemekte ve özellikle çokuluslu şirketler yaygın hak ihlallerinde bulunmaktadır.

Polonya'da da

DÜNYA'DA YALNIZ DEĞİLİZ

Dünya'da milyonlarca canlı türünden yalnızca biri olan **insan**, hiçbir zaman **yalnız** olmadı. O diğer canlı türleri ile birlikte varlığını sürdürdü.

Ancak sanki bu gerçek yokmuşcasına davranan da bugün yine insan. Eğer böyle olmasaydı şu acı gerçekler yaşanır mıydı?

-Dünya üzerinde belirlenen 11.000'den fazla hayvan ve bitki türü ortadan yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

-Okyanuslardaki biyolojik denge için çok önemli olan mercan kayalıklarının üçte birinin önümüzdeki 30 yıl içinde kaybolması bekleniyor.

-Her yıl yaklaşık 15 milyon hektar orman yok ediliyor. Kimi bilim adamları biyoçeşitliliğin öylesine büyük tehditler altında bulunduğunu söylüyor ki eğer insanlık çevreye ilişkin duyarsızlıklarını sürdürürse yani yolumuzu değiştirmezsek bu yüzyılın sonunda dünya üzerindeki türlerin yarısı kaybolacaktır.

birçok işçi, işverenlerin olumsuz tavrının kurbanı olmuştur.

Hırvatistan, Macaristan, Romanya, Gürcistan ve Moldova'da uygulanan IMF ve Dünya Bankası politikalarının başarısızlığı sonucunda ülke içi üretim gerilemiş ve bunun istihdam üzerindeki etkisi büyük olmuştur.

Sırbistan, Moldova ve Ukrayna gibi ülkelerde kayıt dışı ekonomide hızlı bir artış gözlenmektedir.

-Gelişmiş Avrupa ülkelerinde de sendikal hak ihlaleri gözlemlenmiştir. İspanya'da devlet memurları toplu pazarlık haklarını kullanmakta zorlanırken, İngiltere'de hükümet, memurların grevini kırmak için büyük çaba göstermiştir.

-Orta Doğu ülkelerinde sendikal haklar üzerindeki çok ağır yasaklar sürmektedir.

-Özellikle sendikal hakların sözünün bile edilemediği Suudi Arabistan'da göçmen işçiler çok kötü muameleye maruz bırakılmaktadır. İşçi eylemlerinin arttığı İran'da ücretlerin ödenmemesine tepki olarak gündeme gelen grevler bastırılırken, barışçıl gösteri yapan kişiler tutuklanmış ve yaralanmıştır. Özelleştirmeler nedeniyle onbinlerce işçi işten çıkarılmış; ücretlerin ödenmesindeki gecikmeler yaygınlaştıkca, eylemler ve baskılar da yoğunlaşmaktadır.

-Afrika kıtası da bütün bu gelişmelere paralel olarak yoğunlaşan baskılarla karşı karşıyadır.

Özellikle ekonomik krizin yaşandığı ülkelerde ve bölgelerde en temel sendikal hak ve özgürlükleri kullanmaya çalışan işçiler ve sendikacılar hükümetlerin ağır saldırılarının hedefi olmaktadır.

DSÖ: "SAĞLIKL YAŞLANMA İNSAN HAKKI"

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün raporlarına göre tüm dünyada demografik bir devrim yolda ve 60 yaş ve üstü insanların oranı diğer hiçbir yaş grubunda olmadığı kadar hızla yükseliyor. Ancak bu durumun daha da geliştirilmesi yaşam süresinin uzaması ve doğum oranındaki düşüşün birlikte sağlanması ile sağlanacaktır.

DSÖ'nün bildirdiğine göre 2025'de tüm Dünyada 60 yaşın üstünde, 1.2 milyar insan olacak ve çeyrek yüzyıl sonra, 60 yaşın üstündeki insanların sayısı nerede ise ikiye katlanacak; yaşlı insanların yüzde 80'i gelişmekte olan ülkelerde yaşayacaktır.

DSÖ raporlarına göre yaş üçgenindeki değişim, 21. yüzyılda hükümetler, topluluklar ve aileler için ciddi mücadeleler anlamına geliyor. Yaşlı nüfus oranı artan, gelişmekte olan ülkeler, henüz yeterli kaynaklarının ve üstüne üstlük etraflı yaşlanma politikalarının eksikliğine rağmen; enfeksiyonlar ve bulaşıcı olmayan hastalıklara ilişkin iki kat ağır bir yükle başa çıkmak durumundadırlar. Öte yandan, sanayileşmiş ülkeler yaşlanmadan önce zenginleşebilecek kadar şanslı idiler.

Bulaşıcı olmayan hastalıklar orta yaşa kadar, tüm hastalıklar arasında aslan payını alıyor ve ölümlerin çoğunun sebebini oluşturuyor. Ülkeler yaşlandıkça zengin olsun fakir olsun, sanayileşmiş olsun, gelişmekte olan olsun,

bulaşıcı olmayan hastalıklar, hastalıkların başlıcalarını teşkil ediyor. Bu hastalıkların tedavisi potansiyel olarak pahalı ve bir kez yakalandıktan sonra uzun sürmeleri nedeniyle çoğunlukla da tedavi edilemiyorlar.

Yaşlanma ile bulaşıcı olmayan hastalıklardaki artış gibi sıkıntılar ortaya çıkıyor. Ancak, sağlıklı yaşam tarzının teşvik edilmesi ve yerinde önleyici eylemlerde bulunulması ile bunların üstesinden gelinebilir. "Yaşam boyu özen" göstermek ya da sağlıklı yaşlanma senaryosunu erkenden hazırlamak gerekmektedir. Araştırmaların artarak gösterdiğine göre, şeker ya da kalp rahatsızlıkları gibi kronik vakaların kökeni, çocukluğun erken dönemleri hatta daha öncesine kadar uzanıyor. Bununla beraber bulaşıcı olmayan bir hastalığa yakalanmada veya bakıma muhtaç hale gelmede, yaşın ilerlemesi, fiziksel aktivite eksikliği, tütün kullanımı, alkol bağımlılığı, yaşam boyu yetersiz beslenme temel riski arttıran faktörlerden yalnızca bir kaçıdır.

DSÖ'ye göre yaşlı insanlar toplumların gelişmesi için değerli kaynaklar olarak görülmelidir.

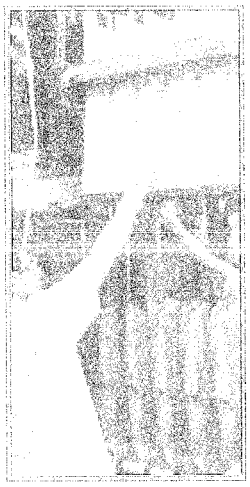

"KÜRESEL SÖZLEŞMELER OLUMLU"

Uluslararası Kim-

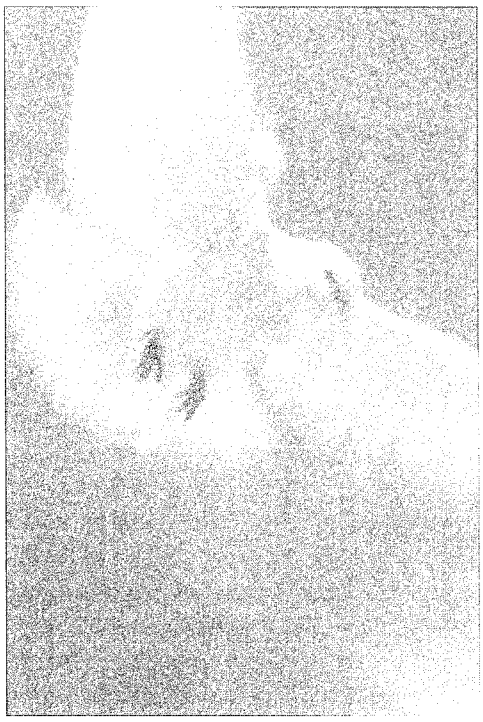

BARIŞ İSTİYORUZ, BARIŞ!..

Ortadoğu halklarını yıllardır çatışma ortamı içine sokmayı, bölgedeki egemenliği açısından zorunlu gören ABD, sistemli biçimde sürdürdüğü çabalarını son günlerde Irak'a salydırıyı gündeme getirerek yeniden tırmandırdı.

Neden? Ortadoğudaki egemenliğini pekiştirmek için! Daha çok silah satmak için!.. Petrol alanlarını mutlak olarak kontrol etmek için!.. Bölgenin haritasını kendi çıkarlarına göre yeniden çizmek için!...

ABD'nin tırmandırdığı gerilim barbarlıktır. Onlar bu politikaya şimdi daha çok ortak aramaya çalışıyor. Birçok bölge ülkesi gibi ülkemizi de ateş hattına sokmaya çalışıyor.

Biz Ortadoğu'da savaş istemiyoruz. Biz topraklarımızın ABD için kullanılmasını istemiyoruz. Biz, Ortadoğu'nun korku bölgesi olmasını istemiyoruz.

Biz, Ortadoğu'da barış istiyoruz, barış!..

ya, Enerji, Madencilik ve Genel İşler Sendikaları Federasyonu (ICEM), 2002 yılı Ocak ayı sonunda İspanya merkezli bir çokuluslu şirket olan Endesa'da bir küresel sözleşme imzaladı.

Sözleşme ICEM üyesi sendikalara, üye işçilerin ILO Sözleşmelerinde yer alan hak ve özgürlüklerden yararlanmasını güvence altına almaktadır. Küresel sözleşmede sendikal haklar, işçi sağlığı ve iş güvenliği, mesleki öğretim, işçi-işveren ilişkileri, şirketin geleceğe dönük beklentileri ve istihdama ilişkin eğilimler konularında düzenlemeler yeralmaktadır. Sözleşmeye göre işçilerin de katılacağı komiteler sözleşmedeki uygulamaları değerlendirecektir.Sözleşmeye göre İspanya'da gerçekleştirilecek olan sendika-işletme yönetimi toplantılarına ICEM temsilcisi katılacaktır.

ICEM Genel Sekreteri Fred Higgs sözleşmenin imzalanması sonrasında yaptığı açıklamada küresel sözleşmelerin işçilere olduğu kadar çokuluslu şirketlere de yarar sağladığını belirtti. Higgs şöyle dedi:

"Bu yeni sözleşme, Endesa'nın işçileri ve şirket için önemli bir adımdır. Sözleşme, ICEM'e üye sendikaların dünya ölçeğindeki faaliyetleri sürecinde Endesa tarafından tanınmasını ve kabul edilmesini ve kendileriyle diyaloga girilmesi güvencesini getirmektedir. Bu ise şirkete dünya ölçeğinde en gelişkin bir hizmeti sunan bir işgücünün katkılarını getirmekte ve Endesa'nın genişleme planlarını güçlendirmektedir.

Küresel düzeyde bağıtlanan bu sözleşme BM'in bu alandaki girişimleriyle de tümüyle uyumlu olup, Birleşmiş Milletler'in başlattığı süreci daha da güçlendirmektedir.

ICEM, enerji alanında bir başka çokuluslu şirket olan Statoil ile de küresel sözleşme bağıtlamıştır ve diğer bazı küresel şirketlerle de bir dizi sözleşme bağıtlayabilmek için görüşmeleri sürdürmektedir. Kendi yararları ve istihdam ettikleri işçilerin yararı için ICEM'in yetkî alanındaki işkollarında etkinlik gösteren çokuluslu şirketleri küresel sözleşmeler imzalamaya davet ediyoruz."

"ŞİDDET: SAĞLIK SORUNU"

Dünya Sağlık Örgütü DSÖ, 3 Ekim'de Kopenhag'da şiddet üzerine raporunu yayınladı.

Rapora göre tüm dünyada genel bir eğilim olarak ortaya çıkan şiddetin bir toplum sağlığı sorunu olarak ele alınması gerekiyor ve bu bağlamda temel önlemler alınması gerekiyor.

Dünya Sağlık Örgütü raporu, çocukların taciz edilmesi ve ihmali, yaşlı insanların taciz edilmesi, yakın akraba kaynaklı şiddet ve cinsel şiddet, genç insanlar arasındaki cinayet, kollektif şiddet konularını kapsayacak şekilde şiddetin sağlık üzerindeki etkilerini özetlemektedir.

Rapor, şiddete katkıda bulunan faktörleri, alınan başlıca dersleri ve ne gibi önlemlerin alınabileceğini incelemektedir.

Ayrıca hükümetlere, araştırmacılara ve sağlık görevlilerine şiddeti önlemek için neler yapmaları gerektiği ve kurban-

ların ihtiyaçlarına nasıl cevap verecekleri konusunda önerilerde bulunmaktadır.

Şiddet ve Sağlık İle İlgili Dünya Raporu, DSÖ Avrupa Bölgesi'ndeki şiddet ile ilgili olarak bazı açıklayıcı tablolar da içermektedir. Şiddet kaynaklı ölümlerin oranı, hızlı sosyal ve ekonomik değişimler yaşayan, özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri ve yeni bağımsız olmuş ülkelerde daha yüksektir.

Örneğin, Rusya Federasyonu'nda yaşayan gençler arasındaki cinayet oranı 100 binde 18'dir; bu oran küresel oranın neredeyse iki katıdır ve 1985 ile 1994 arasında yüzde150'nin üstünde artmıştır.

2000 yılında yapılan bir tahmine göre tüm dünyada 815 bin kişi intihar ederek ölmüştür ki bu her 40 saniyede bir ölüm olması anlamına gelmektedir. Bu uyarıcı veri ışığında, rapor hem araştırma, hem de korunma alanında büyük yatırımların gerekliliğini gündeme getirmektedir.

Çocuk suistimali de ciddi bir küresel sağlık sorunudur..

Yakın akrabalar arasındaki şiddet ve seksüel suistimal büyük ölçüde kadınları etkilemektedir ve tüm ülkelerde ve tüm sosyal, ekonomik, dini ve kültürel gruplar içinde görülebilmektedir.

Bazıları Avrupa ülkelerinde yapılmış olan 48 nüfus tabanlı araştırmada %10-69 arası kadınlar bir zamanda yakın bir erkek akrabaları tarafından fiziksel olarak hırpalandıklarını rapor etmişlerdir.

Rapor, yaşlı insanların suistimal edilmesi problemini sorunun boyutlarını, risk faktörlerini ve

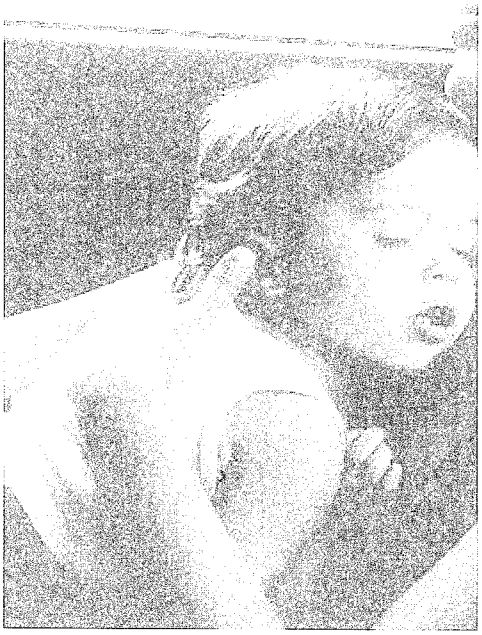

ÖNCE ÇOCUK!

Madde 3- 1. Kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren tüm faaliyetlerde, çocuğun yararı temeldir.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de gözönünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler, çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler.

(Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'nden)

sonuçlarını belirleyerek açıklamaktadır.

Son araştırmalar ailelerde ve kurumlarda yaşlı insanların maruz kaldığı suistimalin yüzde 4-6 oranına ulaştığını göstermektedir.

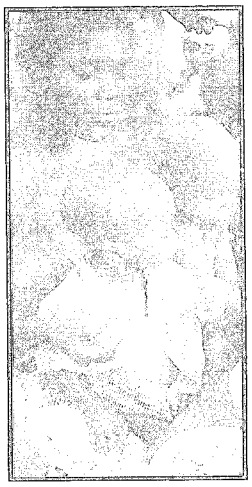

KALKINMA ZİRVESİ: NEREYE

26 Ağustos-4 Eylül 2002 tarihleri arasında Johannesburg'da yapılan Dünya Kalkınma Zirvesi, yaşamak için başka hiçbir seçeneğimiz bulunmayan gezegenimizin ne zorlu bir aşamaya geldiğine ilişkin birçok tehlikeye işaret etti.

Ancak bunların çözümü için başta ABD olmak üzere bazı zengin ülkelerle ulusüstü tekellerin gizli-açık engellemeleri nedeniyle önemli kararlar alamadan dağıldı.

Böylece çözümler bir başka "bahara" ertelenmiş oldu.

Gerçekte yıllardır sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere birçok ülkenin özenle hazırlandığı zirve öncesi çalışmalar ve zirveye sunulan raporlar dünyanın ne denli zorlu süreçlerden geçtiğini açık biçimde yansıtıyordu.

Örneğin geleceğe dönük olarak şu hedefler vurgulanıyordu:

2015 yılına kadar günde 1 dolardan az bir parayla geçinen insanların sayısı yarı yarıya azaltılacak;açlık çeken insan sayısı yarı yarıya azaltılacak; temiz ve ucuz su kaynaklarından yararlanamayan insan sayısı yarı yarıya azaltılacak; bütün kız ve erkek çocukların ilk öğrenimlerini tamamlamaları sağlanacak; anne ölüm oranı dötte üç oranında azaltılacak; beş yaşından küçük çocuklar arasındaki ölüm oranı dörtte üç oranında azaltılacak...

Uluslararası topluluğun enerjiden sağlığa, çevreden tarımsal üretime kadar yaşamın her alanındaki ortak sorunlarının dile getirilmesinin amaçlandığı Zirveye, aralarında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in de bulunduğu 100'ü aşkın devlet ve hükümet başkanı katılırken sayıları binleri bulan hükümet, sivil toplum kuruluşu, özel sektör temsilcileri katıldı.

On günlük zirve sonunda Uygulama Planı ile Siyasal Deklarasyon açıklandı.

Uygulama Planı olarak sunulan raporda daha çok geleceğe dönük çoğu belirsiz hedefler vurgulandı.

Oysa bu hedeflerin gerekçesini oluşturan küresel sorunların boyutu çok çarpıcıydı.

İşte birkaç örnek:

-Dünya nüfusunun yarısı, günde 2 dolardan az bir parayla geçinmeye çalışıyor. Günde 1 dolardan az bir parayla yaşamlarını sürdürmeye çalışanların sayısı 1,2 milyar. Çaresizlik içindeki bu insanlar açlık, hastalık, cehalet, işsizlik ve umutsuzlukla boğuşuyorlar. Yeterli gıda ve temiz içme suyu ile eğitim, sağlık ve çağdaş enerji hizmetlerinden yoksunlar.

-Sağlıksızlık ve hastalığın maliyeti yüksektir. HIV/AIDS milyonlarca insanın en verimli yıllarında ölümüne neden olmuştur, hava ve su kirliliği ise her yıl milyonlarca can almaktadır.

Tüberkülozun yıllık ekonomik maliyeti 12 milyar doları bulmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün hesaplamalarına göre, sıtma, etkin yöntemlerin geliştirildiği

30 yıl önce kontrol altına alınabilmiş olsaydı, Afrika kıtasının bugünkü GSYİH'sı 100 milyar dolar yüksek olacaktı.

2015'e kadar gerçekleştirilecek yıllık 66 milyar dolar tutarında harcamanın yılda 8 milyon hayat kurtaracağı ve 2020 yılına gelindiğinde 360 milyar dolarlık bir ekonomik getiri sağlayacağının bilinciyle, Johannesburg Zirvesi tüm bu sağlık sorunları ile mücadele için gerekli önlemleri belirleyecektir.

Özetle Sürdürülebilir Toplumsal Kalkınma Zirvesi, ABD'nin, Dünya Ticaret Örgütü'nün ve ulusötesi şirketlerin sinsice planlanmış engellemelerine kurban giden çok büyük sonuçlar beklenirken, azla yetinilen bir zirve olarak tarihe geçti.

EMERPLAN TAMENUN ALTERNATIF PROGRAMI

TÜRK-İŞ, DİSK İŞ, DİSK, DESK, TÜRKİYE BANK-SEN, MEMUR-SEN, DESK, TÜRKİYE İŞÇİ EMERLİLERİ DERNEĞİ, TÜM BÜĞ-DÜN EMERLİLERİ DERNEĞİ, TAMAN TÜRKİYE SOSYAL BİLİĞİ, TÜRK BİŞNEMİLERİ BİLİĞİ, TÜRK ECZANELERİ BİLİĞİ, TÜRK TERİFLERİ BİLİĞİ, TÜRK ÖZTERİNEĞİ BERNELERİ BİLİĞİ

TÜRK-İŞ, HAK-İŞ, DİSK, KESK, TÜRKİYE KAMU-SEN, MEMUR-SEN, BASK, TÜRKİYE İŞÇİ EMEKLİLERİ DERNEĞİ, TÜM İŞÇ EMEKLİLERİ DERNEĞİ, TÜM BAĞ-KL EMEKLİLERİ DERNEĞİ, TMMOB, TÜRKİ YE BAROLAR BİRLİĞİ, TÜRK DİŞ HE KİMLERİ BİRLİĞİ, TÜRK ECZACILAR BİRLİĞİ, TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞ TÜRK VETERİNER HEKİMLİĞİ BİRLİ(ve TÜRMOB'un katılımından oluşan Emek Platformu 26 Eylül 2002 tarihinde 2001 krizi ardından yayınladığı Programı (Alternatif Program) güncelleyerek basına ve kamuoyuna açıkladı.

Platformun güncellediği Emek Platformu'nun programı şöyle:

GİRİŞ

Ülkemizde bugün de süren kriz, uzun yıllardır uluslararası finans kuruluşlarının güdümünde uygulanan, insanı ve emeği gözardı eden ekonomik ve sosyal politikaların ve siyasal tercihlerin sonucudur. Kasım 2000 ve Şubat 2001 bunalımları bu sürecin doğal aşamalarıdır. Türkiye'ye bu politikaları dayatan IMF ve Dünya Bankası güdümündeki hükümetler ardı ardına yaşadığımız krizlerin baş sorumlusudurlar.

Türkiye bütçesi, sosyal devlet ilkelerinin gereklerini yerine getirme anlayışından tümüyle uzaklaştırılarak, tamamıyla bir iç ve dış borç faizi ödeme mekanizmasına indirgenmiştir. Türkiye'deki mali sistem, sadece belirli bir süre içerisinde yeterli gelirin toparlanıp toparlanamayacağı aritmetik hesabına dayanan bir politikanın sarmalına girmiştir. Gelir dağılımı son derece bozulmuş ve ülke içinde yoksullaşma artmıştır.

Birleşmiş Milletler 2002 İnsani Gelişme Raporu'na göre ülkemiz ekonomik anlamda gerilemiş; %18'i yoksul, %2,5'u ise mutlak yoksul, 1,5 milyondan fazla kişi 1 dolar ile geçiniyor hale gelmiştir. Bunun sonucu olarak ülkemiz dünya sıralamasında geçmişte gelişmişlik düzeyi bizden daha geride olan ülkelerin de gerisine düşmüştür.

Planlama fikrinin tümden gözardı edildiği ve gerçek anlamda "vahşi kapitalizm in uygulandığı bir süreç yaşanmaktadır.

"IMF Yasaları olarak bilinen 15 tasarı, Meclis'te tartışılması bile sağlanmadan süratlice yasalaştırılmıştır. Toplumun geniş kesiminin haklarında hiçbir bilgisi olmadığı bu yasalar ile ülkenin ekonomik hayatının yakın ve orta dönemli geleceği tamamıyla IMF ile Dünya Bankası'nın yönetimine terk edilmiştir. Ülkemizin yeraltı ve yerüstü kaynaklarının kullanımında, yıllardır halktan toplanan vergilerle kurulan kamu kurumlarının yönetimleri kamu denetimi dışı kurullara verilmiştir. Bu kurulların yönetimlerinde ise, yürütme ve yargı organları da devre dışı bırakılmaktadır.

Özelleştirme ile KİT'lerin tasfiye edilme sürecine ek olarak, tarımda liberalleştirme adı altında tarımın uluslararası tekellere açılması gerçekleştirilmektedir. Tarım kesiminin verim artışı azalmakta ve özellikle tarımdaki küçük üreticiler yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Hayvancılık gözden çıkarılmış durumdadır.

Her kriz döneminin faturası ücretlilere, emeklilere, kent yoksullarına, çiftçilere, esnaf ve sanatkârlara çıkartılmıştır. Vergi politikaları ücretliler aleyhine şekillendirilmektedir. Sosyal güvenlik, sağlık, eğitim başta olmak üzere; tüm temel haklar sadece parası olanların yeterince yararlandığı bir anlayışa terkedilmiştir.

Pek çok küçük ve orta ölçekli işletmeler batmakta ve pek çok esnaf kepenklerini kapatmak zorunda kalmaktadır.

Daha önceki hükümetler dönemlerinde olduğu gibi 57. Hükümetin kurulduğu günden beri de uygulamaya devam ettiği ve krizler karşısında değiştirerek sürdürmeye çalıştığı bu politikalar, ülkemizin çalışanlarının, işsizlerin ve emeklilerin, küçük çiftçilerin, esnaf ve sanatkârların çıkarlarıyla temelden çelişmektedir. Ulusötesi sermayenin ve ülkemizdeki bir avuç azınlığın çıkarlarının korunmasını ve alacaklarının tahsilini hedefleyen bu programlar sürekli yinelenen

krizlerle sonuçlanmaktadır.

Kriz sonrası uygulamaya konulan "2002-2004 Stand By Düzenlemesi yukarıdaki acı tabloyu yaratan uygulamaların devamı niteliğindedir. Bugüne kadar IMF ve Dünya Bankası politikalarını savunarak uygulayan hükümetler, ülkemizi derin açmazların içine sürüklemektedirler.

Geniş halk kesimlerinin özlemlerini siyasi iradeye yansıtmayan, halkın refah düzeyini yükseltmeyi, gelir dağılımındaki uçurumları gidermeyi ve rant yerine üretimi arttırmayı amaçlamayan hiçbir politika çözüm üretmeyecektir. Türkiye ekonomisinin sanayileşme, istihdam ve yatırım artışlarına dayalı dengeli bir büyüme yapısına kavuşturulması ancak kapsamlı ve eş zamanlı bir kamu kesimi, mali kesim ve ödemeler dengesi reformu ile sağlanabilecektir.

Irak'a müdahale sonucu çıkması muhtemel sıcak savaşın bölge halklarına büyük bir yıkım getireceğinden hareketle; 11 Eylül bahanesiyle, emperyalizmin dünya çapında egemenliğini ve doğal kaynaklar üzerindeki denetimini pekiştirmeye yönelik uluslararası hukuka aykırı savaş senaryosuna karşı, bölgemizde barışın, dostluk ve kardeşliğin egemen olması, halkımızın acil gündemlerinden birisini oluşturmaktadır. Bu savaşa müdahil olunması durumunda ise Körfez Krizi'nde olduğu gibi insani tahribatlarının yanısıra ülkemiz çok ağır ekonomik kayıplara uğratılacaktır ve bunun bedelini yine halkımız ödeyecektir.

Yukarıda ortaya konulan sürece karşı oluşan tepkileri bastırabilmek amacıyla antidemokratik uygulamalar artmış; ülkenin emek ve demokrasi güçlerinin görüş ve önerilerini kamuoyuna aktarma ve kamuoyu yaratma olanakları da kısıtlanmıştır. Düşünce ve ifade özgürlüğü konusunda yasal ve fiili kısıtlamalarla insan hakları ihlalleri gündemde kalmaya devam etmiştir.

Hukukun üstünlüğü yerine, her kademede hukuksuzluğun ve kuralsızlığın sürdüğü bir çürümüşlükle karşı karşıya kalınmıştır.

Ekonomik krizleri önlemenin ve toplumsal güveni sağlamanın yolu Emek Platformu Programının uygulanmasıyla mümkün olduğuna inanmaktayız.

Yolsuzluklarla etkili bir biçimde mücadele, demokratik sosyal hukuk devleti olgusunun hayata geçirilmesi ve çalışma mevzuatının, onaylanmış uluslararası sözleşmeler ve ILO Sözleşmeleri ile uyumlu hale getirilmesi de başta olmak üzere; Anayasa, Seçim Yasası ve Siyasi Partiler Yasası değişikliklerini de kapsayacak bir demokratikleşme paketi temelinde oluşturulacak ve halkımızın desteğine sahip bu programın uygulanmasından geçmektedir.

EMEK PLATFORMU PROGRAMI'NIN TEMEL İLKELERİ

1. Türkiye'de devletin küçültülmesi yönündeki politikalar, kamu kesimi potansiyelinin kalkınma amaçlı olarak harekete geçirilmesi önünde engel oluşturmaktadır. Sosyal devletin gelişmesi ve kalkınmanın önünün açılması için devletin küçültülmesi saplantısından vazgeçilmeli; üretimin ve istihdamın önünü açacak, büyümeyi ve kalkınmayı hedefleyen politikalara dönülmelidir.

2. Devletin ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını yeniden kazanması ve geliştirmesi, Türkiye'nin geleceğini planlama yetkilerini yeniden kazanmasıyla mümkündür. Özel sektör için yönlendirici, kamu sektörü için bağlayıcı planlama, bölgesel ve sektörel bağlantıları etkin bir şekilde oluşturularak başlatılmalıdır. Planlamanın uygulamanın ve denetimin her aşamasında, toplumun tüm kesimlerinin örgütsel temsilcileri aracılığıyla demokratik katılımı sağlanmalıdır.

3. Sürekli kriz koşullarının toplumun geniş kesimlerinde yarattığı yoksullaşmanın aşılabilmesi ve gelirin adil paylaşılabilmesi için sosyal devlet anlayışına uygun politikalar tartışmasız bir biçimde hayata geçirilmelidir.

4. Borçlanmaya dayalı spekülatif ekonomi politikalarından vazgeçilerek üreti-

me yönelik ekonomi politikaları benimsenmelidir. Ana para ve faizleriyle birlikte iç ve dış borç ödemeleri yeniden takvimlendirilmelidir.

5. Kısa vadeli yabancı sermaye girişleri ve çıkışları denetim altına alınmalı, her türlü sermaye hareketinden doğan kazanç vergilendirilmelidir.

6. Banka sistemi planlı bir rasyonelleştirmeye tabi tutulmalı; bankaların mevduat ve kredi faizlerini ölçüsüz arttırmaları engellenmeli; mevduat garantisi küçük tasarruf sahiplerini korumak kaydıyla daraltılmalıdır. Kamu ihtisas bankaları asli görevlerini yapacak şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.

7. Vergi tabanı yaygınlaştırılmalı, vergi gelirleri artırılmalıdır. Sermaye gelirlerinin vergi gelirleri içindeki payını yükseltecek önlemler alınmalıdır. Vergi adaletini ve herkesten mali gücüne, servetine ve gelirine göre vergi alınması ilkesini sağlayacak bir vergi reformu gerçekleştirilmelidir.

8. Bütçelerin faiz ödeme öncelikli bir aktarma organına dönüşmesine son verilmeli; kamu mali sistemindeki parçalı yapıyı sona erdirecek, kamu hizmetlerinde etkinliği ve saydamlığı arttırıcı düzenlemeler içerecek kapsamlı bir bütçe ve harcama reformu gerçekleştirilmelidir. Bütçeden, sosyal güvenliğe, eğitime, sağlığa ve yatırıma ayrılan pay sosyal devlet ilkesine uygun biçimde arttırılmalı, bunlar dışındaki gereksiz harcamalar kısılmalıdır. Bütçe dışı harcama ve fonlar bütçe kapsamına alınmalıdır. Devletin her kademesinde üretken olmayan ve kamu yararı taşımayan harcamalarda tasarrufa gidilmelidir. Ulusal çıkar ve kamu yararı ilkeleri çerçevesinde kamu ihalelerinin şeffaflığı sağlanmalıdır.

9. Gerekli yasal düzenlemeler yapılarak, siyasal sorumluların da yargı önüne çıkarılması sağlanarak, yolsuzlukların üzerine gidilmelidir.

10. Kayıt dışı ve yasadışı ekonomik faaliyetler önlenmelidir.

11. Başta sanayi olmak üzere tarımın diğer sektörlerle organik bütünlüğünü gözeten uzun vadeli bir planlama yapılmalıdır.

12. Dengeli bir kalkınmayı sağlamak, gelir dağılımını iyileştirmek hedef olarak alınmalıdır. Bu amaçla çalışanların ve emeklilerin uygulanan politikalar ve krizler nedeniyle oluşan ücret kayıpları derhal telafi edilmelidir.

13. Toplumsal güven ve barışın hayata geçirilebilmesi için Anayasa, Siyasi Partiler ve Seçim Yasası değiştirilmeli; yasalar çağdaş, demokratik düzene uygun hale getirilmelidir. Hukuk devleti olmanın temel koşulu olan hukukun üstünlüğü ilkesinin hayata geçirilmesi seçim sürecine girdiğimizi bugün ve yarın da talebimizdir. Çalışanların haklarının tanınması doğrultusunda, ILO normlarına uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

Emek Platformu tarafından yapılan ekonomik ve sosyal hayata ilişkin tüm uyarılar bilerek ve isteyerek gözardı edilmiştir. Artık bu sese kulak verilmeli, Emek Platformu önerileri dikkate alınmalıdır. Bu ülkeyi yönetmeye talip olanlar, içinde bulunduğumuz krizden çıkış için IMF ve Dünya Bankası'nı, ulusötesi sermayeyi ikna etmek için uğraşmaktan vazgeçmeli; yüzünü kendi toplumsal dinamiklerine çevirmelidir.

Her biri birer talan ve yıkım yasası olan Şeker, Tütün, Elektrik Piyasası, Doğalgaz Piyasası, Kamulaştırma, Uluslararası Tahkim, Bankacılık ve Merkez Bankası, Yabancı Sermaye, İhale vb. yasalar tüm sonuçlarıyla birlikte iptal edilmeli; uluslararası sermayenin değil, halkımızın çıkarlarını esas alan yeni düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Bu ülkenin içinde bulunduğu krizi aşabilecek ve krizsiz bir kalkınma gerçekleştirebilecek potansiyeli vardır. Bu ülkenin insanları toplumsal yarar içeren; çalışanların, emeklilerin, işsizlerin, küçük çiftçinin, esnafın ve sanatkarların ve bu politikalardan

mağdur olan tüm toplumsal kesimlerin çıkarlarını koruyacak bir programı hayata geçirmek için çaba harcamaya hazırdırlar. Unutmayalım ki, gerçek bir ulusal program, ancak bu hedefler doğrultusunda bu kesimlerle birlikte hazırlanan programdır.

SON SÖZ

Parlamento ve hükümetlerin yapması gereken, başarısızlığı kanıtlanmış ve toplumsal desteği kalmamış, yolsuzluk ve yoksulluk üretmekten başka bir işe yaramayan IMF ve Dünya Bankası politikalarından ve bu politikalara zemin oluşturan siyasal sistemden vazgeçmek ve siyasal sistemi demokratikleştirerek halka açmaktır.

Öncelikle, siyasi iradenin uluslararası sermayeye değil; halka hizmet yönünde belirmesi gerekmektedir. Bu nedenle de sorun, emekten yana politikaları yaşama geçirecek siyasi iradenin iktidara taşınması sorunu haline gelmiştir.

Emek Platformu Programının yaşama geçirilmesi çerçevesinde; diğer emek örgütleri, köylü ve esnaf ile daha sıkı dayanışarak, taleplerimizin gerçekleştirilmesinin takipçisi olacağız. Uluslararası finans kuruluşlarınca bizlere dayatılan kuralsızlaştırma, özelleştirme, taşeronlaştırma, sendikasızlaştırma, yoksul ve işsiz bırakma politikalarına karşı önerilerimizi, eylemlerimizi, sendikal ve örgütsel dayanışmamızı arttıracağız.

Emek Platformu, yıllardır uygulanan ve başarısızlığı kanıtlanmış olan IMF ve Dünya Bankası programlarının alternatifinin Emek Platformu Programı olduğunu seçim sürecine girdiğimiz bugünlerde bir kez daha vurgulamakta ve programına sahip çıkmaktadır.

ÇÖZÜM EMEK PLATFORMU PROGRAMINI HAYATA GEÇİRMEKTİR.

YOLSUZLUK VE YOKSULLUK KADER DEĞİLDİR.

BAŞKA BİR TÜRKİYE MÜMKÜNDÜR.

TÜRKİYE'NİN BU PROGRAMI UYGULAYACAK VE KRİZLERİ AŞACAK GÜCÜ VARDIR.

PROGRAM

A) EKONOMİK İSTİKRAR VE SOSYAL ADALETİ SAĞLAMAK İÇİN UYGULANMASI GEREKEN POLİTİKALAR

Ülke ekonomisi üzerinde tahribat yapan krizlerin sorumluları tespit ve teşhir edilmelidir.

Çalışmanın temel bir insanlık hakkı olduğundan hareketle; Devlet, bu hakkın insanlık onuruna yaraşır koşullarda korunması, hayata geçirilmesi ve işsizliğin ortadan kaldırılmasında İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde de belirtildiği gibi yükümlüdür. Bu yükümlülükle Anayasa'daki sosyal devlet ilkeleri ve Türkiye'nin onaylamış olduğu 122 sayılı ILO Sözleşmesi hükümleri uyarınca; tam istihdamı sağlamaya yönelik, herkese adil koşullarda çalışma olanağı sağlayacak, işsizliği ortadan kaldırmaya yönelik, aktif istihdam politikaları hayata geçirilmelidir.

Çalışanların başta hak grevi hakkı olmak üzere her türlü grev hakkı kabul edilerek sendikal örgütlenme, toplu pazarlık ve grev hakkı üzerindeki yasaklamalar kaldırılmalı; lokavt bir yetki olarak kabul edilmemelidir.

158 sayılı ILO Sözleşmesi normlarınca iş güvencesi sağlanmalı, 94 sayılı ILO Sözleşmesi uygulanarak işçileri bireysel ve toplu iş hukuku kapsamının dışında çalıştırmayı amaçlayan taşeronlaştırmanın önüne geçilmelidir. Esnek çalışma ve kuralsızlaştırma biçimleri engellenmelidir.

Kamuda her iktidar değişikliğinde yaşanan siyasi kadrolaşmaya son verilmeli; atama, nakil, terfi, denetim, teftiş ve cezalar objektif kriterlere dayandırılmalıdır. Çalışanlarla ilgili her türlü kararda, çalışanların örgütleri müdahil olarak yer almalı; kamu çalışanlarının siyaset yasağı kaldırılmalıdır.

Avrupa Sosyal Şartının onaylanmamış maddeleri onaylanmalıdır.

Kamu çalışanlarının krizden doğan kayıpları başta olmak üzere geçmiş yıllardaki kayıpları giderilmeli, kamu çalışanları ile yapılacak toplu pazarlık ve toplu sözleşmelerde eşit değerdeki işe eşit ücret ilkesinden ha-

reketle, ücretler insan onuruna yaraşır bir hayat sürecek düzeye getirilmelidir.

Her ne sebeple olursa olsun işçilerin ve kamu çalışanlarının resen veya zorunlu emekliliği uygulamaları durdurulmalıdır.

Bütçelerin faiz ödeme öncelikli bir aktarma organına dönüşmesine son verilmeli; yıllardır kısıtlanan eğitim, sağlık, adalet ve sosyal güvenlik, altyapı yatırımları gibi sosyal ve ekonomik harcamalar ile personel ödeneklerine ağırlık verilmelidir. Kamu tarafından sağlanan, her kademedeki eğitim ve sağlık hizmetleri parasız olmalıdır.

Kamu mali sistemindeki parçalı yapıyı sona erdirecek, kamu hizmetlerinde etkinliği ve saydamlığı arttırıcı düzenlemeler içerecek kapsamlı bir bütçe ve harcama reformu gerçekleştirilmelidir. Bütçe dışı harcama ve fonlar bütçe kapsamına dahil edilmeli ve bütçe harcamalarında kamu yararı esas alınmalıdır.

Bütçe görüşmelerini sadece bir tahmin olan Bütçe Kanunu ile sınırlı olarak sürdüren parlamentonun, bütçe gerçekleşmelerini içeren Kesin Hesap Kanun Tasarılarını daha ciddi incelemesi sağlanmalıdır.

Kayıt dışı ve yasadışı iktisadî faaliyetler ve yolsuzluklar önlenmeli; kimi medya, bürokrat ve siyasetçinin de katıldığı her kademedeki çeteleşme engellenmeli, saptandığında ağır yaptırımlar uygulanmalıdır. Bunun temel aracı olarak, kamudaki denetim birimlerinde denetim faaliyetleri etkin hâle getirilmeli, aralarında eşgüdüm sağlanmalıdır. Kamu kuruluşlarının ve özel kuruluşların denetimine, çalışanları temsil eden sendikal ve meslekî kuruluşların katılması ilke olmalıdır. Sendikal örgütlenme, kayıt dışılığın panzehiri olarak desteklenmelidir.

Kamu kaynaklarının adaletsiz, dengesiz, kamu yararı gözetilmeden kullanılmasına neden olan ve bir toplumsal hastalığa dönüşen yolsuzluk olaylarıyla yönetsel, yargısal ve toplumsal denetim aracılığıyla mücadele edilmelidir.

Özelleştirmeler ve işten çıkartmalar derhal durdurulmalıdır. Kaynak yaratma adı altında ülkemizin bağımsızlığı, gelişmesi ve geleceği için stratejik ve sosyal önemi haiz olan savunma, ulaştırma, iletişim, enerji, madencilik, kentsel hizmetler, tarım vb. sektörlerdeki KİT'leri bile satmayı öngören politikalar terk edilmelidir.

Örgütsüzleştirme ve ucuz emek istihdamına dayalı ekonomi politikalarından vazgeçilmelidir. Tüm çalışanlara ve emeklilere insan onuruna yaraşır bir gelir sağlanmalıdır.

Türkiye' de sağlık sektörü için de gerçekçi ve toplum yararına bir planlamaya gereksinim vardır. Sağlık sektörüne en az %10 bütçe payı ayrılmalıdır. Sektörün etkin çalışabilmesi için kaynakların ve hizmet üretimlerinin tek elden yönetilmesi gerekmektedir. Sağlıkta finansman modeli genel vergilerle oluşan genel bütçe sistemi olmalıdır. Bir sağlık sisteminin kalbi toplumun en uç noktalarına kadar ulaşabilecek birinci basamak sağlık hizmetleridir. Türkiye'de sağlık ocağı, sağlık evleri ve dispanserlerin sayısal ve donanım yetersizliği giderilmelidir. Birinci basamak ile hastaneler arasında sevk sistemi işletilmeli ve bu uygulama tam süre çalışma politikası ile pekiştirilmelidir. Toplumsal sağlık düzeyinin gelişmesi için sağlık hizmetlerine toplum katılımı sağlanmalı, bölgelerarası sağlık alanındaki dengesizlikler giderilmelidir. Koruyucu sağlık hizmetlerine önem verilmelidir. Sağlık konusunda kararlar ilgili meslek kuruluşlarının da katılımıyla alınmalıdır.

Ana okullarından, yüksek öğrenime, meslek edindirme ve geliştirme eğitimleri de dahil olmak üzere eğitimin her kademede fırsat eşitliği ilkesine uygun ve parasız olarak düzenlenmelidir. Kız çocuklarının okullaşma oranının arttırılmasına yönelik politikalar benimsenmelidir.

Emlak Bankası'nca Emlak Konut Şirketi'ne Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı payları biçiminde aktarılan Konut Edindirme Yardımı birikimleri hak sahiplerine derhal ve nakden ödenmelidir.

Zorunlu tasarruf hesabındaki birikimlerin

toplamı, yani ana para ve nemalar 01.06.2000 tarihli döviz kuruna bağlanarak ve piyasa rayiçleri üzerinden nemalandırılarak hak sahiplerine derhal ve nakden ödenmelidir.

Emeklilerin yaşam standardının yükseltilmesi ve sağlık hizmetlerinin kalitesinin artırılması için yeterli kaynak sağlanmalıdır. Milli gelir artışlarından çalışanların yararlandırılmasını sağlayan refah payı uygulaması emekliler için de getirilmeli, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı emekliler arasındaki gelir farklılıkları ortadan kaldırılmalıdır. Bu bağlamda işçi ve bağ-kur emeklilerine yapılan aylık artışlar TÜFE'den değil, tekrar memur katsayısına bağlanmalıdır. Emeklilerin de sendikal örgütlenme haklarının hayata geçirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

B) MALİ SİSTEME VE SERMAYE HAREKETLERİNE YÖNELİK KISA VADEDE UYGULANMASI GEREKEN POLİTİKALAR

Ülkemizde yaşanan krizlerin ana nedenlerinden biri olan kısa vadeli yabancı sermaye girişleri ve çıkışları, adil vergi ve para politikalarıyla denetim altına alınmalı ve bu doğrultuda 32 sayılı kararname yeniden düzenlenmelidir.

Türkiye'nin dış borçları yeniden takvimlendirilmelidir.

Merkez Bankası'nın döviz kuru ve faiz hadlerini birbirinden bağımsız iktisat politikası araçları olarak kullanma olanağı yeniden oluşturulmalıdır.

Döviz tevdiat hesaplarına uluslararası faiz hadlerinin üzerinde faiz verilmeyerek, TL'nin dövizle ikamesi caydırılmalıdır.

Bütçenin yatırıma, eğitime ve sağlığa ayrılan kaynaklarının azaltılması pahasına faiz dışı fazla vermeye zorlanması yoluyla tedricen azaltılamayacağı belli olmuştur. Yurtiçi borç stokunun mali sisteme ve giderek tüm reel ekonomiye olan yükünü azaltmak için Hazine, Merkez Bankası ve bankacılık kesimi arasında borcun vadesini uzun döneme yayan ve bu borcun reel faiz yükünü düşüren bir düzenleme yapılmalıdır.

İçi boşaltılmış batık bankaların sorumluları hakkında, gerekli caydırıcı cezalar verilmelidir. Mali suçlarla ilgili cezalar ağırlaştırılmalıdır.

Banka sistemi plânlı bir rasyonelleştirmeye tâbi tutulmalı; bankaların mevduat ve kredi faizlerini ölçüsüz arttırmaları engellenmeli; mevduat garantisi küçük tasarruf sahiplerini koruyacak şekilde tedricen daraltılmalıdır.

Bankaların mevduat ve TCMB kredileri dışında kaynak kullanmaları ve yurtdışından borçlanmaları etkin bir denetim altına alınmalıdır. Türkiye'deki özel bankalara kredi açan yabancı bankaların alacaklarını Hazine garantisi kapsamına alan uygulamaya son verilmelidir.

Tarım üreticilerine hizmet vermesi gereken Ziraat Bankası, esnaf ve sanatkâra hizmet vermesi gereken Halk Bankası, sosyal konut talebine ve finansmanına hizmet vermesi gereken ve kapatılan Emlak Bankası gibi kamu ihtisas bankaları asli görevlerini yapacak şekilde yeniden yapılandırılmalı, kapatılan ihtisas bankaları yeniden açılmalı, bu bankaların özelleştirilme süreci durdurulmalı, siyasi baskılardan uzaklaştırılarak sektör temsilcilerini ve sosyal tarafları da içerecek özerk ve katılımcı bir yönetime kavuşturulmalıdır.

C) KALKINMA POLİTİKALARI

Türkiye'de devletin küçültülmesi yönündeki politikalar, kamu kesimi potansiyelinin kalkınma amaçlı olarak harekete geçirilmesi önünde engel oluşturmaktadır. Türkiye'de faiz dışı bütçenin milli gelire oranı AB ülkeleri ortalamasının çok üstündedir. Sosyal devletin gelişmesi ve kalkınmanın önünün açılması için devletin küçültülmesi saplantısından vazgeçilmelidir.

Devletin ekonomik ve sosyal fonksiyonlarını yeniden kazanması ve geliştirmesi, Türkiye'nin geleceğini planlama yetilerini

yeniden kazanmasıyla mümkündür. Devletin ekonomiye müdahale araçları güçlenmeli, ulusal egemenliğin araçları ulusötesi sermayenin denetimine sokulmamalı, yatırımcı ve üretimci sosyal devlet güçlendirilmelidir. Özel sektör için yönlendirici, kamu sektörü için bağlayıcı plânlama, bölgesel ve sektörel bağlantıları etkin bir şekilde oluşturularak başlatılmalıdır. Planlamanın hiyerarşik her aşamasında, toplumun tüm kesimlerinin örgütsel temsilcileri aracılığıyla demokratik katılımı sağlanmalıdır.

Ülkemizin bilim ve teknoloji politikaları temelinde, ulusal stratejik kalkınma programlarını uygulayabilmesi için eğitim sisteminde, tüm çalışanların çalıştıkları alanda her türlü üretim bilgisine sahip, araştırıcı özellikleri gelişmiş, nitelikli insan gücünü yaratmayı hedefleyen, yapısal bir reform gerçekleştirilmelidir. YÖK kaldırılmalı; üniversitelerde bilimsel ve yönetsel özerklik sağlanmalıdır.

Türkiye stratejik öngörüyle insan kaynakları planlamasını da göz önüne alarak ulusal politikalarını belirlemelidir. Bilim ve teknolojide yetkinleşme ve bunu ülkemiz ölçeğinde toplumsal ve ekonomik faydaya dönüştürme isteğiyle; sistemsel bütünlük, siyasi kararlılık, süreklilik içerisinde ulusal bir strateji saptamalıdır. İnsandan, yaşamdan ve emekten yana bir sanayileşme politikası, toplumsal bir proje çerçevesinde tüm ilişkileri yeniden düzenleyerek ele alınmalıdır.

Madencilikte planlı ulusal bir politika belirlenmeli, madencilik üretimine sadece ihracat kalemi olarak bakılmamalıdır Madenlerimiz, üretimden pazarlanmasına kadar kamu mülkiyetini esas alan bir anlayışla ele alınmalı, yerli ve yabancı sermayeye teslim edilmemeli, yeni yatırımlarla çağdaş teknolojiye kavuşturulmalıdır.

Doğal kaynaklarımızı ve madenlerimizi sermayenin sınırsız ve denetimsiz kullanımına açan ve TBMM gündeminde bulunan Maden ve Petrol Yasa Tasarıları geri çekilmelidir. Doğalgaz Piyasası Yasası iptal edilmelidir. Bu gelişmelerin önünü açan Tahkim Yasası anayasal dayanağı ile birlikte iptal edilmelidir.

Ülkemizde "Stratejik Ulusal Enerji Planı acilen hazırlanmalı ve kısa, orta ve uzun vadeli alt planlar hızla devreye sokulmalıdır. Sektördeki tüm özelleştirmeler geri alınmalı ve tüm imtiyazlar iptal edilmelidir. Enerjiyi ucuza üretebildiğimiz ölçüde sanayi ürünlerimizin rekabet şansı olabileceği unutulmamalıdır. Ucuza üretmenin birinci koşulu, ulusal kaynaklarımızın ulusal politikalar çerçevesinde hızla değerlendirilmesinden geçmektedir. Alternatif temiz enerji kaynaklarına yönelinmelidir. Bu amaca hizmet etmeyen Enerji Piyasası Yasası iptal edilmelidir.

Sermayenin kuralsız mal, hizmet, teknoloji ve finansıyla işleyecek; kamusal denetim mekanizmalarını yok edecek ulusal sanayiyi çökertecek, çevre ve doğal kaynakları tahrip edecek bir anlayışla yapılan düzenlemelerden vazgeçilmelidir. Bu Yasa'dan vazgeçilmelidir.

Serbest bölgeler mevzuatı ülke çıkarları göz önüne alınarak yeniden düzenlemeli, mevcut serbest bölgeler de bu kapsam içine alınmalıdır.

Kamu arazileri bütçe açıklarını kapatmak için, "kaynak paketi adı altında kelepir fiyatlarla satılmamalı; "yurttaşlarımızın eşit yararlandırılacağı düzenlemeler için, kamu elinde tutulmalıdır. Kentsel toprak rantının kamuya geri döndürülmesi sağlanmalıdır. Hazine arazi satışları ile ilgili düzenleme ise iptal edilmeli ve kamu yararını esas alarak yeniden düzenlenmelidir.

Parçacı ve yasak savıcı imar uygulamaları kaldırılmalı, imar, gecekondu ve orman afları yasaklanmalı, su havzaları korunmalı, "kente karşı suç tanımı yasal ve toplumsal yaptırımlarla güvence altına alınmalı, çevreye duyarlı imar planları hazırlanmalıdır.

Deprem sonrası süreçte oldu-bittiyle önümüze dayatılan yaşanabilir, güvenli, dayanıklı yapı üretim ve denetimi sürecini, sermayeye ticari bir alan olarak teslim eden

4708 Sayılı Yapı Denetimi Yasası iptal edilmeli, kamusal denetim etkinleştirilmelidir. Kamusal denetim, ilgili meslek kuruluşlarının da katılımıyla etkinleştirilmelidir.

Tarımın tasfiyesini amaçlayan süreç, kentlere çok hızlı bir göç dalgası yaratmakta; yıkım boyutunda ekonomik-toplumsal bir fatura oluşturmaktadır ve oluşturacaktır. Bu nedenle dengeli kalkınma politikaları ve bölgesel planlama ile tarımın yeniden canlandırılması ve atıl kaynakların faaliyete geçirilmesi sağlanmalıdır. Bu amaçla, köye dönüş bir araç olarak değerlendirilmeli ve göçe neden olan ve göçün yaratacağı olumsuzluklar tüm yönleri ile giderilmelidir.

Uzun bir süredir gündemde tutulan ve "reform olarak getirildiği öne sürülen Yerel Yönetimler Yasa Tasarısı ile, işletmeci belediyecilik ve Gayri Menkul Yatırım Ortaklığı anlayışı çerçevesinde; kent ve imar rantlarının, özelleştirmelerin ve kamu arazilerinin satışlarının önü açılmaktadır. Yasa Tasarısı, toplum yararına olarak yeniden düzenlenmelidir. Yerel yönetimlerce toplumsal hizmetlere "şirket , kentli yurttaşa "müşteri gözüyle bakan yaklaşımlara son verilmeli, demokratik katılım ve kamusal denetim yaşama geçirilmelidir. Tasarı'da istihdam ile ilgili düzenlemeler yerel yönetim çalışanlarını kuralsız, güvencesiz ve esnek çalışmaya zorlamakta; sendikal hakların ihlaline zemin hazırlamaktadır. Geçici işçiliğin kural, daimi işçiliğin istisna haline getirildiği tasarının, Emek Platformu'nca kabul edilmeyeceği açıktır. Yerel Yönetimler Yasası yerinden yönetim ve katılımcı demokrasiyi sağlamaya yönelik olarak yeniden ele alınmalı, çağın gereklerine uygun ve evrensel normlar ışığında halkımızın ve çalışanların beklenti ve taleplerine cevap verebilmelidir.

Sanayileşmeye hem doğrudan hem dolaylı hizmet veren ulaştırma sektörümüzde; ülkemizin jeolojik, jeopolitik, doğal ve kültürel yapısı göz önüne alınarak, kent içi ana ulaşımları da kapsayacak şekilde, ilke ve hedefleri ortaya koyacak uzun vadeli ulusal ulaştırma ana planı hazırlanmalı ve buna bağlı olarak ulusal ulaştırma politikaları belirlenmeli, demiryolu ve denizyolu taşımacılığı özendirilmeli, kaynak israfına yol açan otoyol ve havaalanı projelerinden vazgeçilmelidir.

Toprak, özenle korunması gereken bir doğal kaynaktır ve her ülkedeki varlığı sınırlıdır. Bu varlık kamu yararına korunmalıdır.

Emeğin serbest dolaşımına izin vermeden, sadece malların serbest dolaşımı anlamına gelen Gümrük Birliği anlaşması Türkiye'nin çıkarlarına uygun biçimde gözden geçirilmelidir. Dünya Ticaret Örgütü ve OECD bünyesinde yürütülen hizmet ticaretinin serbestleştirilmesi çalışmalarının,. GATS 1994 Anlaşmaları içinde kalkınma politikalarına aykırı düzenlemelerin yeniden müzakere edilmesi için uluslararası girişimlerde bulunulmalıdır.

İthal edilen malları ülkemizde üretmeye, ihracatı arttırmaya yönelik yatırım projeleri teşvik edilmelidir.

İthalatı denetleyebilmek ve lüks tüketim malları ithalatını caydırabilmek için tarife dışı engeller kullanılmalıdır. Özellikle demir çelik ve tekstil hammaddesi ithalatında ihtisas gümrüklerine işlerlik kazandırılmalıdır.

Rekabet Kurulu imalat ve hizmet sektörlerindeki işletmelerin minimum etkin ölçekle çalışmalarını sağlayacak, firma birleşme, yatırım koordinasyonu, yeni firmaların sektöre girişini sağlayacak teşvik veya zorlaştırma gibi uygulamalar yapmalıdır. Rekabet Kurulu yeniden yapılandırılmalı ve çalışmalarında sosyal rekabet unsurunu da göz önünde bulundurmalıdır.

İhracatın bileşimi yüksek katma değerli ürünler lehine değiştirilmeli, bu yönde sanayi, finansman ve teknoloji planlaması yapılmalıdır.

Banka kredilerinin dengeli kalkınmanın gerektirdiği şekilde kullanılması sağlanmalıdır.

Türkiye Kalkınma Bankası ve İller Bankası gibi kamu kalkınma ve yatırım bankacılı-

ğı, gerçek işlevleri ve kuruluş amaçları doğrultusunda çalışır duruma getirilmelidir.

Bölgesel kalkınma politikaları yeniden canlandırılmalı, bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi sağlanmalıdır.

D) VERGİ POLİTİKALARI

Otokontrol aracı olarak servet beyanı ve benzeri inceleme teknikleri getirilmeli, vergi yönetimi, denetimi, ücret, araç ve gereç yönünden daha da güçlendirilmelidir.

Sermaye gelirlerinin vergi gelirlerine katkısı arttırılmalıdır. Vergi adaletini ve herkesten mali gücüne, servetine ve gelirine göre vergi alınması ilkesini sağlayacak bir vergi reformu gerçekleştirilmelidir.

Verginin tabana yayılması, vergi ve sigorta incelemelerinin yaygınlaştırılması, ücretlilere vergi iadesinin ücretlere eklenerek kapsamının genişletilmesi, faiz gibi menkul sermaye gelirlerinin ve özellikle kamu borç senetleri gelirlerinin üniter tarife kapsamına alınması sağlanmalıdır.

Gerçekleştirilecek vergi reformunun; gelir idaresinin sorunlarına çözüm getirecek, vergi denetim örgütlerinin ve 3568 sayılı Yasaya tabi meslek mensuplarının sorunlarına, vergi kanunlarındaki eksiklik ve yanlışlıklardan doğan sorunlara, vergi yargısının, vergicilik ve ekonomiyle ilgili diğer kurumsal ve yasal düzenlemelerdeki (bankacılık sistemi, sermaye piyasası ve Türk Ticaret Kanunu, kara paranın önlenmesi gibi) eksiklik ve yanlışlıkların doğurduğu sorunlara çözüm getirecek, düzenlemeleri aynı anda yapmayı amaçlayan kapsamda olması gerekir.

Vergi sisteminde bulunan teşvik, muaflık ve istisnalar ile indirimler ekonominin içinde bulunduğu durum dikkate alınarak, yeniden gözden geçirilmeli, üretimi, ihracatı ve istihdamı özendirici hale getirilmelidir.

Lüks tüketimden daha yüksek oranda katma değer vergisi alınması sağlanmalıdır.

Dar ve sabit gelirlilerin aleyhine olan dolaylı vergilerin (tüketim vergilerinin) vergi sistemi içindeki ağırlığı azaltılmalıdır.

Ücretliler için uygulanan özel indirimin asgari ücret düzeyine çıkarılması sağlanmalıdır.

Gelir vergisi tarife dilimlerinin en az yeniden değerleme oranında artışı sağlanmalıdır.

Kayıt dışı ekonomiyi kayıt altına alacak ve kayıt dışı çalıştırmayı önleyecek, düzenlemeler getirilmelidir. Bu bağlamda sendikal örgütlenmenin önünü tıkayan yasal engeller ortadan kaldırılmalıdır.

Sağlık ve eğitimden alınan KDV en alt düzeye indirilmeli, vergi ve sigorta primi affı kesinlikle söz konusu olmamalıdır.

E) TARIM POLİTİKALARI

Tarıma ilişkin destekleme kurumlarının özelleştirilmesi, işlevsizleştirilmesi veya tasfiyesine yönelik IMF/Dünya Bankası programı derhal durdurulmalıdır.

Türkiye'nin net ithalatçı olduğu başta buğday, pamuk olmak üzere tarım ürünlerinde gümrük vergileri korunmalı, böylece hem tarımsal üreticiliğin yaşaması sağlanmalı, hem ülkenin besin güvenliği korunmalı, hem de gümrük vergilerinin tarıma dönük Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu kaynaklarını beslemesi sağlanmalıdır.

Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri'ni her türlü mali desteğin dışında bırakan 4572 sayılı düzenleme değiştirilmeli; Yeniden Yapılandırma Kurulu, Dünya Bankası güdümünden çıkarılmalıdır.

Tarımda kooperatif türü örgütlenme desteklenmelidir.. Bu kuruluşların alım fiyatlarına kredi yoluyla desteklenmeleri sağlanmalıdır.

Mevcut desteklerin yerine geçirilmek istenen ve üretimle ilişkilendirilmeyen doğrudan gelir desteği uygulaması terk edilmeli, bu araç yeni bir ürün deseni oluşturulmasına dönük tamamlayıcı bir destekleme unsuru olarak kullanılmalıdır.

Sulama, toprak ıslahı, toplulaştırma, tohumluk, damızlık üretimi, eğitim, yayım, AR-GE'ye yönelik yatırımların ve desteklemelerin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

Hayvancılık desteklenmeli ve et ithali önlenmelidir. Ayrıca yok edilen çayır-meralarımızın geri kazandırılması sağlanmalıdır.

F) DEMOKRATİKLEŞME, SENDİKAL VE SOSYAL HAKLARA YÖNELİK POLİTİKALAR

Yasalar, çağdaş, özgürlükçü demokratik düzenin gereklerine uygun hale getirilmelidir. Hukuk devleti olmanın temel koşulu olan hukukun üstünlüğü ilkesi hayata geçirilmelidir. Çalışanların haklarının tanınması doğrultusunda ILO normlarına uygun düzenlemeler yapılmalıdır.

Haberleşme, basın ve TV alanında kamu hizmeti yapan özel kuruluşların başka sektörlerde faaliyette bulunmasına, bulunduğu faaliyete yönelik haksız rekabet yapmasına ve tarafsız haberciliği ihlal etmesine izin veren RTÜK Yasası vb. yasalar yeniden gözden geçirilmelidir.

Sendikaların, demokratik kitle örgütlerinin ve meslek örgütlerinin televizyon radyo vb. kurma ve işletmeleri önündeki yasal engeller kaldırılmalıdır. Sendikalaşmanın özendirilmesi için sendikalı çalışanlar tarafından üretilen ürünlere, "bu ürün sendikalı çalışanlar tarafından üretilmiştir ibaresinin bulunduğu sosyal etiketleme yapılmalıdır.

Türkiye tarafından onaylanmış olan Birleşmiş Milletler'in Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı'nın Çalışan Kadınların Korunması Hakkına ilişkin 6. Maddesi hayata geçirilmeli, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 3 (Analığın Korunması), 140 (Ücretli Eğitim İzinleri), 156 (Aile Sorumluluğu Olan İşçiler), 157 (Sosyal Güvenlik Haklarının Sağlanması) ve 168 (İstihdamın Arttırılması ve İşsizliğe Karşı Koruma) sayılı Sözleşmeleri onaylanıp iç hukuka aktarılmalı; Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu'nda ve diğer mevzuatta yer alan doğrudan ve dolaylı olarak kadına karşı ayrımcılığa yol açan maddeler değiştirilmeli, kadın ve erkek işi ayrımına, eşit değerdeki işe eşit ücret ilkesiyle son verilmelidir.

Çocuk işçi çalıştırmaya yol açan koşullar düzeltilmeli,.çocukların çalışmasını önleyici ve yönlendirici düzenlemeler yapılmalı, çocuk işçi çalıştırmaya son verilmeli, çocuk işçiler eğitime yönlendirilmelidir.

Kayıt dışı ekonomi ve kaçak işçilik, hakça bir gelir dağılımı, sosyal devlet uygulamaları ve insanca yaşamın gerektirdiği çalışma koşullarını öngören demokratik bir çalışma hayatının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Kaçak işçilikle mücadele ulusal bir politika haline getirilmeli, işçi ve işveren sendikaları, demokratik kitle örgütleri, meslek birlikleri, merkezi ve yerel devletin yetkili kurumları ve kuruluşlarının kaçak işçilikle mücadelede işbirliğinin ortam ve olanakları düzenlenmelidir. Sorunun önemli bir boyutunu oluşturan, yabancı kaçak işçilik de bu kapsamda ele alınmalıdır.

Düşük nitelikli işgücü, düşük verim, düşük ücret, daralan etkin talep kısır döngüsünden çıkmak için; işçiyi, memuru ve emekliyi sefalet ücretlerinden kurtarmayı, iş barışını ve toplumsal huzuru sağlamayı, gelir dağılımındaki uçurumları düzeltmeyi amaçlayan, ülkemizin ekonomik potansiyeline denk düşen bir ücret politikası geliştirilmelidir.

Üretim maliyetlerinin düşürülmesi, üretim kalitesinin arttırılması, mal ve hizmet çeşitlenmesinin sağlanması ve sonuçta sanayimizin rekabet gücünün arttırılması için ücretlerin düşürülmesi yerine; diğer girdi maliyetlerini düşürmeyi, sabit sermaye yatırımlarının arttırılmasını; ileri teknoloji kullanımını, üretim organizasyonu ve yönetiminde endüstriyel demokrasi ilkelerini içeren bir modernizasyonu, işgücünün eğitim ve beceri düzeyini yükseltmeyi hedefleyen bir ekonomi politikası izlenmelidir.

Hükümet ve parlamento, kamu çalışanlarının toplu sözleşme ve grev hakları önündeki engelleri kaldırmalı; tüm çalışanların sendikalaşma, toplu sözleşme ve grev hakları, onaylanmış uluslararası sözleşmelere, ILO sözleşmelerine uygun hale getirecek biçimde düzenlemelidir.

"AMAÇ, SENDİKAL ÖRGÜTLENMEYİ BİLİNÇLİ ELLERDE BÜYÜTMEKTİR"

Petrol-İş Sendikası, sendikal eğitim etkinliklerini programlı bir biçimde yürütmeyi gerekli ve zorunlu gören sendikalardan biridir.

Günümüz koşullarında sendikal eğitimi hem nicel, hem de nitel olarak geliştirmenin zorunlu olduğuna inanan Petrol-İş, 2001 yılı içinde örgütlü olduğumuz işyerlerinde örgütlülük düzeyinin yükseltilmesi, yeni örgütlenilecek işyerlerinde de örgütlenme çalışmalarına aktif destek verecek yeni üyeler yetiştirilmesine yönelik olarak örgütlenme eğitimini başlatmıştır.

Düzenlenen eğitim programının 3'er günlük eğitim çalışmaları biçiminde ve aynı üyelerle 3 kez yinelenerek 9 ayda tamamlanması hedeflenirken, eğitim etkinliğine katılan üyelerimiz, her kademede farklı eğitim teknikleriyle eğitimlerini sürdürmüşlerdir.

Üyelerin bireysel yetilerini geliştirerek, kollektif çalışmaya yat-

Kamuda her iktidar değişikliğinde yaşanan siyasal kadrolaşmalara son verilmeli, atama, nakil, terfi, denetim, teftiş ve cezalar objektif kriterlere dayandırılmalı, çalışanlarla ilgili bütün kararlarda çalışanların örgütleri müdahil olarak yer almalıdır. Sendikal çalışmalar dolayısıyla verilen disiplin cezaları tüm sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırılmalı, açılan adli, idari, disiplin soruşturmaları ve sürgünler durdurulmalıdır.

İşten çıkartmaların ekonomik kriz nedeni ile daha da yoğunlaştığı ortamda işsizlik ödeneğine hak kazanma koşulları ile ödenek miktar ve süreleri çalışanlar lehine yeniden düzenlenmelidir. İşyerinin istihdam büyüklüğüne bakılmaksızın tüm çalışanlar için iş güvencesi sağlanmalıdır.

İç ve dış sermayeye yeni kâr alanları açmak isteyen bireysel emeklilik ve özel sağlık sigortası düzenlemelerine dair girişimler sosyal devlet ilkesiyle bağdaştırılmalıdır. Sosyal Sigortalar Kurumunda prime esas ücretin taban ve tavanları günün koşullarına göre yeniden belirlenmelidir.

Toplum ve çalışma yaşamında bireyciliği, fırsatçılığı teşvik eden anlayışlardan vazgeçilmeli; ülkesinin, halkının ve toplumun çıkarlarını ön planda tutan, emeğe saygıyı temel alan anlayış önerilen tüm düzenlemelerde hakim kılınmalıdır.

Demokrasinin maddi koşullarının yaratılabilmesi için kitlelerin ve örgütlerinin eşit yararlanabileceği ortamlar sağlanmalıdır. Öncelikle Siyasi Partiler Yasası ve Seçim Yasası bu doğrultuda değiştirilmelidir.

Demokratikleşmenin önündeki en büyük engel olan 1982 Anayasası yerine, evrensel hukuk ilkeleri temelinde ulusal bağımsızlığı ve ulusal egemenliği, demokratik hak ve özgürlükleri ve insan haklarını koruyan ve güvence altına alan çağdaş, eşitlikçi ve özgürlükçü bir Anayasa, özgür bir ortamda tartışılarak ve tüm halk kesimlerinin etkin katılımı ile hazırlanmalıdır.

kınlığını ve becerilerini arttırmayı amaçlayan eğitim çalışmamızın ilk basamağı üyelerimizin günlük pratik yaşamlarından seçilen konularda rapor hazırlama, sözlü sunuş yapma ve birlikte çalışma alışkanlıklarını geliştirmeyi hedeflemiştir.

Eğitimin ilk basamağında katılımcılar şu konularda grup çalışmaları hazırlamışlardır:

-İşten atılmalara karşı tepki örgütlenmesi nasıl organize edilebilir?

-Mitinge nasıl hazırlanılır?

-Sendikal faaliyetlerde aktif çalışacak üyelerin temel özellikleri neler olmalıdır?

-Yeni bir işyerinde örgütlenme nasıl organize edilmelidir?

-Kapsam dışı personelin sendikalaşması için örnek bir program hazırlanması,

-Taşeron işçilerin örgütlenmesi için bir program hazırlanması,

-Fabrikamızda sendikal örgütlülüğün yükseltilmesi için program hazırlanması,

-Toplu iş sözleşmelerine nasıl hazırlanmalıyız?

Üç gün süren ilk grup çalışmalarında örnek olaylar üzerine grup çalışmaları yürütülürken hazırlanan projenin şu ilkelere uygun olması isteniyor:

-Projeler gerçekçi olmalı,

-Projeler uygulanabilir olmalı,

-Projeniz uygulandığında sendikal hareket güçlenmeli ve örgütlülük artmalı,

-Mutlaka kitlelerin desteğini kazanmayı amaç edinmelisiniz ve bunu başarmak projenizin temel hedeflerinden birisi olmalı,

-Projenizi hazırlarken kendi gücünüzü, rakiplerinizin gücünü iyi tahlil ediniz,

-Projenizde önerdiğiniz eylemleriniz meşru olmalı.

-Yasal durumu iyi incelemeli, yasal engeller varsa bunları nasıl aşacağınızı mutlaka hesaba katmalısınız.

-Projenizin her adımında 'bunu yaparsak ne kazanır ne kaybederiz' diyerek kendinize sorun yani kar/zarar hesabı yapın.

Sendikal yaşamın içinden çıkan bu konularda grup çalışmaları yürüten üyelerimiz eğitimin ikinci bölümünün başlayacağı döneme dek eğitim servisince verilen ödevleri tamamlıyor. Daha sonra şubeler aracılığı ile işyeri etkinlikler ve performans düzeylerine göre yeni dönem eğitimine çağırılıyorlar.

İkinci eğitimde eğitimcilerimizin tespit ettiği sendikal bilgi eksiklikleri konusunda eğitimciler sunuş yaparken üyelerimiz topluluk karşısında görüşlerini kısa ve etkili anlatabilme konusunda çalışmalar yürütmektedir.

Eğitimin üçüncü ayağına katılabilmek için katılımcılar bir sendikal konuda proje hazırlamakta, projeyi başarıyla hazırlayan ve şubelerdeki sendikal etkinliklere katılanlar üçüncü kademe eğiti-

me davet edilmektedir.

Üçüncü kademe eğitimde toplulukları etkileyebilme ve örgütlenme konusunda katılımcılara pratik kazandırılmaktadır.

Türkiye'de ilk kez uygulanan ve ilk verileri ile olumlu sonuçları gözlemlenen örgütlenme eğitiminin, nasıl bir gelişme çizgisi izlediği, neler amaçlandığı ve nelerin yaşama geçirildiği konularını daha geniş kesimlerle paylaşmak üzere bir yuvarlak masa tartışma toplantısı düzenledik. 5 Kasım 2002 tarihinde düzenlenen bu toplantıda genel seçimlerin yarattığı sonuçlara da değinildi. Tartışma toplantısına Genel Başkan Mustafa Öztaşkın, Genel Sekreter Mustafa Çavdar, Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri İsmet Yiğit, Süleyman Üstün, İsmail Hakkı Kurt ve Haluk Şensu katıldılar.

Haluk Şensu: Çok farklı bir program olarak dikkat çeken Petrol-İş Sendikası Örgütlenme Eğitimi, hangi nedenlerle ya da gerekçeyle yaşama geçirilmeye başlandı?

Genel Başkan Mustafa Öztaşkın: Göreve geldiğimiz 1999 yılında sendikamızın birkaç önemli temel sorunu öne çıkıyordu.

Birincisi bu örgüt uzun süredir üye kaybediyordu. Sürekli üye sayımız aşağı düşüyordu. Son 11 yılda 30 bin civarında üye kaybetmiştik. Çok farklı nedenlerle, ama temel sorunlarımızdan biri üye sayımızın aşağı düşmesiydi.

İkincisi, örgüt kendi içinde barışık değildi.

Üçüncüsü, kadrolar heyecanını yitirmişlerdi.

Dördüncüsü, sendikal politikalara statüko hakim olmuştu.

İşte biz eğitim planlamamızı bunlar üzerine yaptık.

Birincisi üye sayımızdaki hızlı düşüşü durdurmanın tedbirlerini aldık. İkincisi ise derhal üye sayımızı hem nicel, hem de nitel olarak artıracak şekilde bir planlamaya girişildi. Örgütlenme ile ilgili olarak eğitim çalışmalarına yeni bir boyut vermek, tam da bu noktada düşünüldü ve devreye girdi.

Örgütlenmenin yalnızca yöneticilerle olmayacağını veya yalnızca profesyonel görevlilerce de başarılamayacağını belirledik. Eğer dedik, sendikamızda yöneticilere ve profesyonel çalışanlara amatörce yardım edebilecek bir kadro oluşturulabilirse, bir heyecan yaratılabilirse, örgütlenme hedeflerinde önemli başarılar kazanılabilir. Örgütlenme eğitimi işte bu noktada devreye girdi.

Yine kabul etmek gerekir ki az önce de söylediğim gibi örgütsel yapımız kendi içinde barışık değildi. Uzun süre bu örgütte ayrılıklar ya da farklılıklar körüklenmiş ve bu ayrılıklar üzerine politikalar yapılmıştı.

Yönetimlerde şekillenmeler de bunların üzerine oldu ve örgüt birbirine önyargılı, kendi içinde çok çelişkileri barındırıyordu.

Merkez Yönetim Kurulu, sendikanın kendi içinde barışık olması için bir dizi politika izledi. Eğitim bunun içinde çok önemli, neredeyse belirleyici rol oynadı. İnsanların barışık hale getirilmesine yönelik politikalar eğitimin de katkısıyla başarılı oldu diye düşünüyorum. Bugün eğitime katılanlarda birbirileriyle dayanışmanın sevginin ve barışın hakim olduğunu görmemek olanaksız...

Bir başka nokta da yöneticiler ve kadrolar heyecanını yitirmişti. Bunun değişmesi konusunda da politikalar üretmeye çalıştık. Eğitim burada da önemli rol oynuyor.

Günümüzde sürdürdüğümüz örgütlenme eğitimi, diğer eğitim türleri ile birlikte düşünülerek başarılı kılınmaya çalışılıyor. Böylece kadroların yeniden heyecanının kazanması amaçlanıyor.

Az önce sendikal politikalarda statüko hakim oldu demiştim. İzlediğimiz politikalar ve örgütlenme eğitimi ile diğer eğitim faaliyetlerinin önemli bir rol oynadığına inanıyorum. Çünkü bir şeylerin değişmesi gerekiyordu. Biz Merkez Yönetim Kurulu olarak tüm raporlarımızda vurguluyoruz. Gelişmenin, yenileşmenin zorunluluğundan bahsediyoruz. Sendikal politikaların değişmesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü dünyada çok hızlı bir değişimin olduğunu görüyoruz. Ve bu doğrultuda kendimizi yenileme ve değiştirme becerisini göstermek istiyoruz. Çünkü kendisini yenilemeyen ve değiştiremeyen insanların toplumu da değiştiremeyeceğini, dönüştüremeyeceğini düşünüyoruz. Bu eğitimlerin sendikal politikaların yenilenmesine ve değişmesine yönelik çalışmalara çok önemli katkıları olacağına inanıyorum.

Değişimin başka bir yolu yoktur. Burada eğitim insanların düşüncelerini, davranışlarını tercihlerini değiştirmede çok önemli bir rol üstleniyor.

İsmail Hakkı Kurt: Son dönemde programlayarak gerçekleştirdiğimiz eğitimler Petrol-İş'te yaşadığımız olumlu deneyimlerin süzgecinden çıktı ve bugün daha da zenginleştirmeye çalışıyoruz.

Şunu içtenlikle söylebilirim ki 15 yıllık sendikal eğitim deneyimimde en keyif alarak yürüttüğüm çalışma bu eğitimler oldu. Çünkü bu eğitimler benim açımdan sonuçları izlenebilir... Bu çok önemli.

Birincisi, bu eğitimci için inanılmaz bir haz, ikincisi örgütten inanılmaz keyifli mesajlar alıyoruz. Konuştuğum bütün şube başkanları, eğitime katılanların önemli bölümü için şunu söylüyorlar: "Bu insanlar eğitime geldikten sonra sendika ile daha fazla ilgilenmeye başladılar."

Petrol-İş kuruluşundan bu yana etkili eğitim yapıyor. Ama başlattığımız örgütlenme eğitimlerinin farklı bir yanı var ve bütün deneyimlerin bir sonucu

Genel Başkan Mustafa Öztaşkın: Sendikal politikaların değişmesi gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü dünyada çok hızlı bir değişimin olduğunu görüyoruz. Ve bu doğrultuda kendimizi yenileme ve değiştirme becerisini göstermek istiyoruz. Çünkü kendisini yenilemeyen ve değiştiremeyen insanların toplumu da değiştiremeyeceğini, dönüştüremeyeceğini düşünüyoruz. Bu eğitimlerin sendikal politikaların yenilenmesine ve değişmesine yönelik çalışmalara çok önemli katkıları olacağına inanıyorum.

olarak ortaya çıktı.

Bu eğitiminin gerekçelerini ve yürütümünü tartışırken Merkez Yönetim Kurulu ile eğitimin temel felsefesinin ne olması gerektiğini saptamaya çalıştık.

Genelde olumsuzluklar ve sıkıntıların varlığını biliyorduk. Biz hep şu soruları sorduk: Olumsuzluklara rağmen biz ne yapmalıyız ki işler iyi gitsin?

Bu sorunun yanıtı şu oldu: İş yapan üye yetiştirmek!.. Temel felsefe buydu. O nedenle eğitimin üyelere vermek istediği temel mesaj, pozitif anlayış ve dışa dönük olma üzerine kurulu: Negatifi gör, ama pozitif ol.

Burada belirtmek istediğim bir başka konu da şudur...

Uzun yıllardır eğitim yaparım, Süleyman Hoca ile karşılaşıncaya kadar hep negatif eğitim yapıyorduk. İnsanlara olumsuzlukları anlatıyorduk. İnsanlar dersten çıkınca genellikle şunu söylüyorlardı: "Tamam çok şey kötü, ama peki şimdi ne olacak?"

Süleyman Hocayla karşılaştıktan sonra onun bana açıkça söylemediği, ancak benim ondan öğrendiğim bir şey var... Evet olumsuzlukları görmek lazım. Ancak her olumsuzluğun ucunda küçük de olsa olumlu bir ışık var, onu büyütmek lazım, ya da ona daha çok yaklaşmak lazım. O nedenle şimdi biz eğitimlerde temel felsefe olarak sürekli olumluyu öne çıkarıyoruz. Biraz sonra üzerinde konuşuruz arkadaşlarımıza eğitimin amentüsü sayılabilecek uyulması gereken prensipler önerdik. Bence eğitimin felsefesini bunlar özetliyor...

Bunların içinden en önemlisi, her üyemiz, sendikal konularla ilgili okuyacak.

İkincisi her üyemiz, yanına en az bir arkadaşını alarak sendikaya gidecek.

Üçüncüsü her üyemiz, işyerindeki sendikal faaliyetlere aktif olarak katılacak.

Dördüncüsü her üyemiz sendikanın önerdiği ve dışarıda yürüyen toplumsal faaliyetlere gücü ve olanakları oranında katılacak.

Beşincisi önüne çıkan her olayda olumsuzu görecek ama olumluyu öne çıkaracak.

Burada anlatmak istediğimiz biz hiçbir zaman şubelerimizde müfettiş, hakim, savcı yetiştirmiyoruz. Bunu üyelerimize her eğitimde altını çizerek anlattık.

Kuşkusuz hatalar varsa hataları görecek, ama hataların nasıl düzeltileceği üzerine kendisinin görev aldığı, sorumluluk birimlerinde olumlu fikir geliştirmek isteyen insanlar yetiştirmeye çalışıyoruz. Dolayısıyla biz denilebilir ki mühendisler yetiştirmek istiyoruz; asla hakimler, müfettişler, savcılar değil...

Bunlardan başka birisi de haksızlıklara kim yaparsa yapsın ve kime yapılırsa yapılsın itiraz eden insan olmalarıdır. Dolayısıyla temel felsefemizi özetleyen şey aslında problemleri bütün boyutlarıyla görebilen, ama problemleri çözmek üzere düşünen, deyim yerinde ise mühendis kafaları yetiştirmeye yönelik. Çünkü sendikal harekette küçülmeyle birlikte sürekli eleştiren, sürekli "kötü" ve "yanlış" diyen bir eğitim metodolojisinin sendikaları büyütmediğini, tam tersine, var olan yapılarla eğitime katılanlar arasında bir çatışma oluşturduğunu ve örgütü içe döndürdüğünü gözlemledik.

Dolayısıyla örgütü içe dönük değil, tam tersine dışa dönülme dinamiklerini açan bir eğitimin zorunluluğu Merkez Yönetim Kurulu ile yapılan toplantıların sonucunda oluştu. Bu süreçte özellikle aksayanların ve olumsuzlukların neler olduğunu belirledik ve onları nasıl bertaraf ederiz diye düşündük, tartıştık... O olumsuzluklara ne yaparsak düşmeyiz diye konuştuk.

Dolayısıyla bu eğitimin felsefi yönünü çok önemli buluyorum. Pozitif insan ve mühendis kafalar yetiştiren bir eğitim sistem hedeflendi ve kuruldu.

Aslında tüm bunları konuşurken iş güvencesi yasasının çıkacağını bilmiyorduk. Sendikal hareket yeni işyerlerini örgütleyemiyor. Ama öyle bir sürece denk düştü ki eğitim biz istemeden 15 Mart 2003 te iş güvencesi yürürlüğe giriyor. Ve biz eğitimin adı ne olsun, örgütlenme eğitimi olsun dedik. Şimdi İş Güvencesi Yasası'nın getirdiği olumluluklarla örgütlenmeye yüzü dönek birkaç yüz üye çalışmalara hız kazandıracak Yani örgütlenme eğitimi ile yetiştirdiğimiz insanlarla, yeni yasal süreci çok iyi

Genel Sekreter Mustafa Çavdar: Şu anda eğitimlerle ilgili tepkiler olumlu. Yavaş yavaş örgütlenme atağına başlayacağız. Bir kadro oluşturduk bunların önüne bir şeyler koymalıyız. Arkadaşlara görev vereceğiz, yapmış olduğumuz eğitimin meyvalarını alacağız. (...) Eğitim etkinliğini güçlendirecek yöntem ve teknikler üzerinde çok farklı köklü değişiklikler göze çarpıyor. Yalnızca 3 güne sığmayan, eğitimi hayatın gerçekleriyle yoğurarak yine hayatın içine taşıyan bir eğitim sistemi bu. Bu sendikal eğitimde yakalanan farklı bir boyut...

biçimde karşılayabiliriz; bu çok önemli bir şey.

Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri İsmet Yiğit: Örgütlenme eğitimlerine katılanları belirlerken bazı ölçüleri uyguluyoruz. Şubelerimize ilettiğimiz yazılarda eğitime katılan üyelerin şu ilkelerle belirlenmesini istiyoruz: Sendikal harekete ilgi duyan, okumaya meraklı, kendi görüşünden olmayanlarada hoşgörüyle yaklaşabilen, mümkünse 35 yaşını geçmemiş üyelerimizin eğitime gönderilmesini istiyoruz.

Eğitime katılan özel sektör işyerlerinden gelen üye sayımız üçte birdir, üçte ikisi ise kamu sektörüdür. Tabii kamu sektöründe gençleşme olmadığı, hem özelleştirme, hem de yeni işçi alınmadığı için 35 yaş veya 40 yaşlar dolayında üyelerimiz geliyor. Özel sektörde ise genellikle 30 yaşın altında üyelerimiz katılıyor. Orada da sıkıntımız, eğitim izinleri oluyor. Toplu iş sözleşmesi dolayısıyla sadece temsilcilere izin verilebiliyor.

Yaptığımız eğitimler uzun vadeli, geleceğe yönelik bir çalışmadır.

Derslerde demokrasi, barış, sevgi söylemleri dile getiriliyor. Toplum karşısında konuşma eğitimleri veriliyor. Eğitimlere katılan üyelerimiz seminere geldikleri ilk gün "sen konuş" derken eğitimin sonunda hepsi "ben konuşacağım" diyor. Eğitime katılanlar, hem toplum karşısında konuşmayı, hitap etmeyi öğreniyorlar, hem de örgütlenmeyi nasıl yaparız diye tartışıyorlar.

Çeşitli şubelerden üyelerimiz geliyor 5-6 şubemizden gelenler

Genel Örgütlenme ve Eğitim Sekreteri İsmet Yiğit: Derslerde demokrasi, barış, sevgi söylemleri dile getiriliyor. Toplum karşısında konuşma eğitimleri veriliyor. Eğitimlere katılan üyelerimiz seminere geldikleri ilk gün "sen konuş" derken eğitimin sonunda hepsi "ben konuşacağım" diyor. Eğitime katılanlar, hem toplum karşısında konuşmayı, hitap etmeyi öğreniyorlar, hem de örgütlenmeyi nasıl yaparız diye tartışıyorlar. (...) Kitleler, emekçiler bilinçlenmeden, başkasının derdini sahiplenemeden, örgütlenmeyi sağlayamayız diyoruz.

birarada oluyor. İkinci eğitimde daha da çeşitlendirerek, devamlı kaynaştırarak dayanışmanın nasıl olacağı, barış, demokrasi sevgi gibi kavramların sadece söylemle değil yaşam biçimimiz olacağı konuşuluyor. Kitleler, emekçiler bilinçlenmeden, başkasının derdini sahiplenemeden, örgütlenmeyi sağlayamayız diyoruz.

Her şeyin ucunda örgütlenme yatıyor. İşyerinde örgütlenemezseniz, sendikanın durumu zordur, örgütlenmek sadece sendikaya üye olmak demek değildir. Yani örgütlenme aktivisti yetiştirmek için bu eğitimleri veriyoruz. Bu eğitimleri verirken de takım çalışması sürdürmeye çalışıyoruz. Birlikte hareket etmenin önemini anlatıyoruz. Futbol takımında bile takım halinde başarılı olunabildiğini belirtiyoruz.

Eğitimlerle davranışlarda bir değişiklik olacağını düşünüyoruz. Eğitime katılan üyelerin eğitimin ikinci bölümünde daha farklı davranış biçiminde olacaklarını, eğitim sonunda neler yapabileceklerini işliyoruz.

Eskiden sendika eğitimlerine gelenlerin aktardıkları şuydu: "Daha önce geliyorduk, yatıyorduk gidiyorduk, ama şimdi böyle değil."

Yani eğitime katılan üyelerimiz sendikal sorunlara ilişkin olarak 3 gün 3 gece dolu dolu geçiriyor ve doğaldır ki yoruluyorlar.

Genel Sekreter Mustafa Çavdar: Petrol-İş'in eğitimleri uzun yıllardır başarılı biçimde sürdürülen eğitimler olarak dikkat çekti. Ancak her konuda olduğu gibi kimi sorun-

lar da ortaya çıktı.

12 Eylül 1980 Askeri Darbesinden önce sendikaların sürdükleri eğitimler genellikle politik perspektifli eğitimlerdi. O dönemde yapılan eğitimlerde bir hedef belirlenir ve böylece bir çözüm noktasına gelinirdi.

80 askeri darbesinden sonra sendikal eğitimlere bir süre ara verildi. 1985-86 yıllarında eğitimlere yeniden yavaş yavaş başlandığında 12 Eylül'ün etkileri duyulmaya, görülmeye başlandı. Hemen herkeste bir ürkeklik, çekingenlik vardı. Cesaret işiydi sendikacılık.

O günlerde nasıl bir eğitim politikasının izlenmesi gerektiği tartışıldı. Bütün şubelerimizde eğitim salonları yapıldı, üye eğitimleri, eğitimcilerin eğitimi adı altında eğitimler yapıldı. Başarılı da oldu; amacına bazı yerlerde ulaştı, bazı yerlerde içe döndü. Kendi aramızda tartıştık getirdikleri de oldu, götürdükleri de... Bu eğitimleri bazı yerlere gelmek için kullananlar da oldu.

İ. H. Kurt: Tam burada bir şey söylemek istiyorum. Bence sendikal örgütlenme açısından olumlu ya da olumsuz sonuçları doğuran bir durum bu... Ancak şunu söyleyebilirim; eğitime katılmak sendikal örgütlenme açısından ayrı bir birim oluşturma hakkı vermiyor insanlara.

Dolayısıyla eğitimleri planlayanlardan biri olarak geçmişe dönük baktığımda eleştirdiğim yanlardan biri eğitime katılanlar, kendilerini ayrı bir grup ve sendika içinde ayrı bir organ gibi tanımladılar.

Geçenlerde Cevdet Selvi, eğitim seminerini ziyareti sırasında şu ilginç şeyleri söyledi: "Türk-İş'in kolejine davet edilen eğitimciler, bir süre sonra alaylılar ve mektepliler diye Türk-İş'i ikiye böldü. Alaylılar mekteplilere karşı, mektepliler de kendi aralarında bir dayanışma oluşturdular."

Bana göre eğitimin gerçekten sendikal örgütlenme içinde ayrı bir organ gibi kavranması örgütü içe döndürüyor. Yani eğitime katılanların ayrı bir organ gibi davranmalarını yanlış buluyorum.

Geçmişe dönük en büyük eleştirim, eğitimcilerin ayrı bir organ gibi kavrandığı bir ortamın yaratılmak istenmesidir. Bu doğru değil. Bu eğitimde en fazla titizlendiğimiz nokta pozitif insan yetiştirmenin yanı sıra örgütü geliştirecek, katkı sağlayacak insan yetiştirmektir.

H. Şensu: Anlattığına göre amaçlanan kollektif çalışmaya, davranmaya yatkın insan!...

İ. H. Kurt: Evet evet, demek istediğim genelde bu.. Yani sendikal birimleri ya da organları aktifleştirmek... Ayrı bir organ gibi değil.

Üzerinde durduğumuz nokta eğitimin bir döneminde eğitime katılanlar birbirilerini

şöyle aramaya, anmaya başladılar; bilmem ne eğitimine katılmış adam diye. O zaman sendikanın belli kurumları da kendisini savunmaya geçtiler. Haklı ya da haksız, insanlar kendi var olan konumlarını savunmaya başladılar. Biz istemeden, kimse istemeden örgüt içe döndü.

H. Şensu: Bu olumsuz bir durum, belki de bir sendika için bıçağın sırtı gibi... Anlamsız tartışmaları, ayrılıkları başlatabilir. Eğitilenlerin seçkinci davranmaları olağan duruma gelebilir. Olumsuz olan bu durumu beslememek, önlem almak için ne yapmalı? Gözlemleriniz nedir?

M. Çavdar: Daha önceden yaptığımız eğitimlerde eğitime katılanların bazıları kendilerini farklı görmeye başladılar. Bugün yürütülen örgütlenme eğitiminin doğru yönde geliştiğini, olumlu sonuçlar alındığını, örgüte bir uyum sorunu yaratmadığını gelen olumlu tepkilerden anlıyoruz. Bizlere ulaşan tepkilerin yüzde 99'u bu eğitimin yararlı olduğu yönünde. Şubelerdeki arkadaşlar eğitime katılan üyelerin kendilerine önemli ölçüde yardımcı olduğunu söylüyorlar.

Şubelerin çalışmalarında aktif görev almaları, şubelere yardımcı olmaları, şubelerin üzerilerinde değil de birlikte yapmaları uyumlu bir çalışmanın oluşmasını sağlıyor.

Tabi ki hep söylüyorum. İnsanlar eğitimden geçiyor, önleri tıkanmayacak hiçbir şeye karışma temsilci olma değil şartlar onu getirecektir tabi. Biz örgütlenmeci yetiştirmeye çalışıyoruz. Ancak ilk önce örgüt, sonra beklentileri. Her türlü görevleri yüklenebilmelidir.

Ama şu anda eğitimlerle ilgili tepkiler olumlu. Yavaş yavaş örgütlenme atağına başlayacağız. Eğitimlerimiz amacına ulaşıyor. Bir kadro oluşturduk bunların önüne bir şeyler koymalıyız. Arkadaşlara görev vereceğiz, yapmış olduğumuz eğitimin meyvalarını alacağız. Eğitimlerin gerekçesine ve amaçlarına uygun biçimde devam etmesi gerekiyor.

İ. H. Kurt: Eğitimin başladığı ilk gün daha önce görmediğim üç üye telefonla yanımda konuşmaya başladılar. Ne ben onları tanıyorum, ne de onlar beni... İçlerinden biri karşı tarafa aynen şöyle diyordu: "Ahmet ben Ankara'ya geldim, bir yarım saat oyalanırız burada, sonra beraber takılırız." Aynen üslup bu: "Takılırız". Biz orada oturuyoruz. O sanıyor ki eğitimciler anlatacak, o dinleyecek. Kürsüye çıktık, açılış konuşmalarından sonra bu arkadaşlara da görev verdik doğal olarak.

Üçüncü günün sonunda ders biterken yanıma geldi.

"Hocam biz buraya gelirken gezme planı yapmıştık ama gezemedik."

"Sizi kim engelledi?"

"Kimse engellemedi,

ama gezemedik."

Yani kimse git ya da gitme demiyor, ancak eğitime katılanların tümü sorumluluk üstleniyor...

H. Şensu: Bu eğitimlerin sendikaya dinamizm kazandırmaya başladığı söylenebilir mi?

M. Öztaşkın: Evet öyle denebilir...

İ. Yiğit: 35 yaşı biraz daha uzun süre sendikal yaşama katkı sağlama bağlamında düşünüyoruz. Ancak bu konuda kimi esnekliklerimiz de oluyor.

Çıkardığımız yayınlarla destek verdiğimiz örgütlenme eğitimlerimiz devam ederken kurul eğitimleri, temel üye eğitimleri ve ihtiyaç eğitimleri de devam ediyor.

H. Şensu: İhtiyaç eğitimleri mi? Nasıl?

İ. Yiğit: Mesela toplu iş sözleşmeleri eyleme hazırlık ya da işyerinin özel sorunlarına dönük eğitimler. Bu eğitimlerin yanı sıra ayrıca sektör araştırmalarımız, Sendikal Notlar, çocuklarımız için her ay çıkartılan Gökkuşağı ve aylık Petrol-İş dergisi yayınlanmaktadır. Çalışan kadınlarımız ve eşler için de kadın dergisi çalışması devam etmektedir. Ayrıca 99 yılında bir süre ara verilen Yıllık'ın Mayıs ayında çıkarılması için çalışmalar devam ediyor.

Şimdi değişen dünya düzeninde kapitalizm yeniden yapılanıyor. İşyerlerinin yapısı değişiyor yabancı sermayenin nerede başlayıp nerede bittiği belli değil. Onun için eğitimlerimizde de bu konuları işliyoruz kapitalizmi bilmeden sınıfımızın nasıl hareket edeceğini bilmek de zordur. Küreselleşme sonunda üretim sistemi parçalanarak pazara en elverişli noktalara taşınıyor. Çünkü küreselleşmenin getirdiği bu.

Ülkemizde sürdürülen ekonomik politikalar, toplumsal ve insan boyutunu dışlıyor. Devletin ekonomideki rolü daraltılıyor. İstihdam ilişkileri esnekleşiyor, atipik istihdam, part time, geçici işçilik, taşeronluk, kayıt dışı istihdam, eve iş verme yaygınlaştırılıyor.

Eğitimlerimizde bu koşullarda nasıl örgütlenileceği, hareket edileceği anlatılıyor. Bu yeni anlayış işçi sınıfının farklı kesimlerinin kültürünü, ihtiyaçlarını, istemlerini ve özlemlerini dikkate almak zorunda kalıyorlar.

Karşımıza çıkan üye kaybı nedeniyle tüm sendikaların yeni stratejiler belirleyerek hareket etme zorunluluğunu ortaya çıkarıyor. Göreve geldiğimizden beri işlemek istediğimiz konu, yapmış olduğumuz eğitimler, örgütümüzün aktivistlerinin yetiştirilmesi oldu.

Son dönemde yasalaşan iş güvencesinin de değerlendirilerek Mart ayına kadar örgütlenmeler için taban çalışmasını tamamlamış olacağız diye düşünüyoruz. Örgütçü olmadan örgütlenme ola-

maz. Yatırım yapmadan büyüyemezsiniz. Bu da şiar olarak önümüzde. Merkez Yönetim Kurulumuz örgütlenmeye ve eğitimlere karşı ekonomik yönden bir kısıntı getirmemiştir böyle devam edeceğini biliyoruz. Petrol-İş olarak önemli atılımlar yapılmıştır. En zor zamanımızda 1 Ekim 1999 tarihinden bu yana 8920 yeni üye kaydedilmiştir. Hem krizi bahane ederek, hem de yasal boşluklardan yararlanan işverenler maalesef işçi kıyımına neden olmuşlardır. Müteahhit çalışanları kamuda yeni işe girenleri örgütlemiş oluyoruz. Onların toplu iş sözleşmesinden yararlanmaları için mahkemelere gidilmiştir. Sloganımızda örgütlenmek için değişmek, değişmek için örgütlenmektir. Eğitim buna katkı verecek en önemli etkinliklerimizden biridir.

Süleyman Üstün: Biz eğitimciler, eğitim dairesi uzmanları olarak sendika eğitim programlarını oluştururken, ön hazırlık toplantılarımızda uygulamaya koyacağımız eğitimlerin teorik olarak niteliği, kapsamı ve amaçları üzerinde duruyoruz; zamanı, ortamı ve olanaklarımızı değerlendiriyoruz. Özellikle de –her eğitim için- 'AMAÇ' üzerinde yoğunlaşıyoruz. Amacın yaşamla uyumlu olmasını istiyoruz.

Halen Ankara'da uygulamaların sürdüğü ve adına 'ÖRGÜTLENME EĞİTİMİ' dediğ miz, üçer günlük ve üç aşamalı eğitimlerimizde de bu özenimiz önde geliyor. Bu eğitimden amacımız, üyelerimizin 'DEĞİŞİMİ YA KALAMALARI'dır. Büyük bir değişim sürecini yaşıyor çünkü insanlık. Bu görülmeli, kavranmalı. Büyük artılar, büyük eksiler içeriyor bu değişim. Sendikamız istiyor ki, üyelerimiz, daha genel ifadesiyle emek, işçi sınıfımız bu değişimi bütün yönleriyle görmeli ve asıl da değişimin nedenini yakalamalı, bizlere dayattığı, dayatacağı olumsuzlukları yakalamalıdır.

Değişim, kuşkusuz sürekli ve doğası, yasaları içinde, belli bir tempoda aralıksızdır. Ancak, çağımızda değişim, gelişen teknolojiye, bilime bağlı olarak yüksek bir 'hız' kazandı, kazanıyor. Bu değişim, sanki önceleri 1-2-3-4 gibi 'aritmetik' bir gelişim hızı izlerdi. Bugün, denilebilir ki değişim büyük bir sıçramayla 2-4-16-256 gibi 'geometrik' bir hız kazandı. Toplumlar değişimdeki bu hızı yakalamakta sıkıntı çekiyor. Yoruluyor, şaşkınlık geçiriyor; öz çıkarını net olarak göremiyor, özgüvenini yitiriyor. Yalnızlaşıyor, umutsuzlaşıyor.

Elbette ki bu durum aşılmalıdır. Eğitimlerin bu konuda yeri ve önemi tartışmasız oluyor. her birimiz yakalayacağız ki, üretken insanlar olacağız. Araştırıcı, insiyatif sahibi insanlar olacağız. Sorumluluk duygumuz yükselecek, örgütün önemini iyice bilince çıkaracağız; örgütsüz başarıya ulaşa-

İsmail Hakkı Kurt: Temel felsefemizi özetleyen şey aslında problemleri bütün boyutlarıyla görebilen, ama problemleri çözmek üzere düşünen, deyim yerinde ise mühendis kafaları yetiştirmeye yönelik. Çünkü sendikal harekette küçülmeyle birlikte sürekli eleştiren, sürekli "kötü" ve "yanlış" diyen bir eğitim metodolojisinin sendikaları büyütmediğini, tam tersine, var olan yapılarla eğitime katılanlar arasında bir çatışma oluşturduğunu ve örgütü içe döndürdüğünü gözlemledik.

mayacağımızı göreceğiz. 'İşçi', 'emekçi' olmakta buluşacağız.

Biraz espri olsun diye bile söyleyerek, üretim insan için, insanın gereksinimlerini karşılamak için asla yapılmıyor. Üretimde 'nam olsun, kâr olmasın' yaklaşımı 'şaka' olarak bile yoktur. Üretim, bugün yalnızca 'kâr' için üretimdir.

Büyük bir makine var şimdi: ÜRETİM MAKİNESİ. Herkes, hepimiz bu makinede çalışıyoruz. Herkes bir 'üretim birimi', bir parçası bu makinenin. Her gün milyonlarca insan bu büyük makineyi çalıştırmaya koşuyor... Koşuyoruz. Çark durmadan dönüyor. Kime ne kadar, ne akıtıyor bilinmiyor.

-Ve o, 'GİDİŞATI SORGULAMAYAN İNSAN' istiyor.

-O, 'BU NE MENEM BİR MAKİNEDİR' demeyen insanlar, emekçiler istiyor.

-O, kişilik farklılıklarını siliyor insanların. 'FARKLI OLANI YORUYOR'. İstediği, olanların arkasında yatanı görmememizdir.

-O, 'DÜŞÜNEN BAŞ' istemiyor.

-O, 'BİREYSEL VİCDANI' öldürüyor.

-O, 'BİRÖRNEK İNSAN' istiyor. Tek insan gibi. Bütün insanların huyu-suyu, davranışları aynı olsun istiyor. Hepimizden 'İTAAT' istiyor.

Başarıyor mu?

Eğitimcilerimiz bu gerçekleri gözönünde bulundurarak hazırlanıyor. Dahası var. Çok ötelerden beri uygulanan resmi eğitimler insanlarımızda düz bir mantık oluşturmayı amaçlamış. Sözkonusu ettiğimiz bu DÜZ MANTIK olgusunu örneğin atasözlerimizde net olarak görebiliyo-

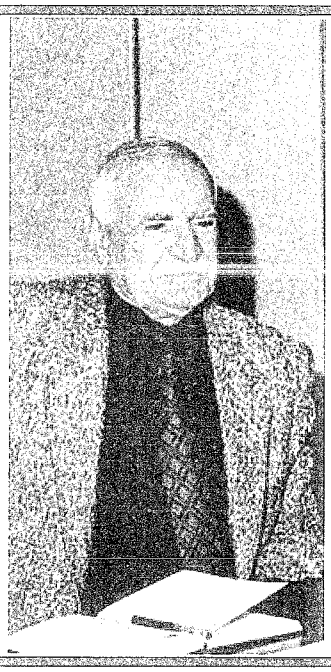

Süleyman Üstün: Mutlakçı anlayışlardan sıyrılmayı başarmalıyız. 'Benim doğru larım dışında başka doğrular da vardır' diyen, deneysel düşünceyi, eleştirel anlayışı yakalayan ve de yöneten kim olursa olsun onun eylemini ve söylemini eleştirebilecek düzeyde-anlayışta insanlar olmalıyız. Eğitim çalışmalarımızın verimliliğini yükseltmenin yöntemlerini arıyoruz. (...) Bilimselliğin gelişmediği yerde, insanlara yeni çağı anlatmak zorlaşıyor ve insanlar eski değerlere sarılıyor, yeniliğe karşı çıkıyor. Oysa yeniliğin içinde müthiş güzel şeyler var.

ruz.

BAZI ÖRNEKLER:

-Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı diyeceksin.

-Büyük balık küçük balığı yutar.

-Ayağını yorganına göre uzat.

-İşten artmaz, dişten artar.

-Gelen gideni aratır.

-Aza kanmayan çoğu hiç bulamaz.

-Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.

-Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.

-Aç anan bile olsa kaç.

Bu atasözlerini ayrı ayrı açmaya gerek görülmüyor. Hepsi son derece açık, net. Bunlar belli yöntemlerle ve uygun zamanlamalarla beyne işleniyor. BİLİNÇALTINA YERLEŞTİRİLİYOR. Ve insanlar giderek bu atasözlerinde dile getirilenleri 'tam doğru' olarak kabulleniyor ve onun için de 'sorgulama' denen şey bitiyor.

Bunun dışında, bir de çeşitli baskı ve susturma yöntemleriyle insanda, toplumda, adına 'TOTALİTER MANTIK' diyebileceğimiz bir ruh hali oluşturuluyor. Hem korkuyor insan, hem isyanlı oluyor. Ve davranışlarında olaylar karşısında çelişkiler yaşıyor. Örneğin, 12 Eylül döneminde kitaplar yasaklandı. İnsanlardan bunları yok etmeleri istendi. Bazı yürekli insanlar tepkiler gösterdi bu yasaklara. Zaman zaman da yoğunlaştı bu eleştiriler. Bunun üzerine darbenin öncüsü Kenan Evren bir açıklama yaparak dedi ki:

- Biz size bir kitap yasakladık. Siz ise beş kitap yaktınız.

Korku ve isyan nasıl içiçe!

İntikamcı bir duygu

ne kadar ortada.

Fırsat bulmayı bekleme.

Sendikalarımız böyle bir mantığı, anlayışı, sabırla eğitimlerde dile getirdiği bilimsel yöntemlerle, pedagojik ve psikolojik öngörülerle üyelerimizin aşmasını hedefliyor.

Bütün bunlar için düz ve totaliter mantık aşılmalı. Emek, analitik düşünceyle tanıştırılmalıdır.

Espri yüklü bir yaklaşımı bu çalışmalarımızda örnek olarak gösterebiliriz:

"Tanrım, bugün değiştirebileceklerimi değiştirebilmem için bana GÜÇ ver. Şimdi değiştirme olanağı olmayan sorunları erteleyebilmem için bana SABIR ver. İkisini birbirinden kusursuz ayırabilmem içinse SAĞDUYU, AKIL, BİLİNÇ ver.

Bugün sendikalarımızın olayları böyle değerlendirebilen insanlara-üyelere ulaşması eğitimlerin amacı olmalıdır. Bizler böyle düşünüyoruz.

Mutlakçı anlayışlardan sıyrılmayı başarmalıyız. 'Benim doğrularım dışında başka doğrular da vardır' diyen, deneysel düşünceyi, eleştirel anlayışı yakalayan ve de yöneten kim olursa olsun onun eylemini ve söylemini eleştirebilecek düzeyde-anlayışta insanlar olmalıyız.

Eğitim çalışmalarımızın verimliliğini yükseltmenin yöntemlerini arıyoruz. Eğitim biriminin yönetici ve uzmanları olarak sorumluluğumuzun bilincindeyiz.

M. Çavdar: Eğitim etkinliğini güçlendirecek yöntem ve teknikler üzerinde çok farklı köklü değişiklikler göze çarpıyor. Bir de şu dikkati çekiyor: Yalnızca üç güne sığmayan, eğitimi hayatın gerçekleriyle yoğurarak yine hayatın içine taşıyan bir eğitim sistemi bu eğitim. Bu sendikal eğitimde yakalanan farklı bir boyut...

M. Öztaşkın: İddia ediyorum ki uyguladığımız eğitim, Türkiye de sendikal harekete çok katkı yaratacak bir deneyimdir. Burada farklı eğitim teknikleri de uyguluyoruz. Bu eğitimin geriye dönüşümüne baktığımızda çıplak gözle bile görebiliyoruz.

Dolayısıyla eğitim, örgütümüzün daha da etkinleşmesi hedefine çok önemli katkılar sağlayacak. Çünkü o örgütümüzdeki tıkanıklık, hantallık heyecanını yitirme, yavaş yavaş eğitime katılanlar kendi çevrelerinde temsilci ve yöneticilerini olumlu yönde etkileyerek onlarda da bir heyecan yarattığını görüyoruz. Sendikamızın son dönemlerde düzenlediği mitinglerde bunu görüyoruz. Eylemlerde, toplu iş sözleşmelerinde görüyoruz. Üyelerimizin sendikanın politikalarını desteklenmesi ve hayata geçmesi için çaba sarfeden bir davranış içinde olmaları bunu gösteriyor.

Bu nedenlerle örgütlenme eğitimlerini uygulanan en başarılı eğitimlerden biri olarak

görüyoruz.

Hep yakınıldığı bir ortamda, düşünsel olarak değişmek için çok fazla şeylerin yapılmadığı gerçek. Bu eğitim, gelişen koşullara parelel değişimi öngördüğü için ve ilerici yaklaşımlarla yapıldığı için başarılıdır. İnsanlar kendiliğinden değişmeyeceklerdir. Biz örgütte güçlü bir kurumlaşma ve dinamizm olsun diyoruz. Merkez Yönetim Kurulu olarak açık açık beyan ediyoruz. Düzenlediğimiz tüm toplantılarda ve temsilciler kurulu toplantısında da bunu ana sloganı haline getirdik.

Bugün eğitime katılanların gözünde bir ışıltı, bir parıltı görmemek olanaksız. 21. Yüzyılda Petrol-İş'i yeni hedeflere taşıyacak bir pırıltı bu.

S. Üstün: Eskiden beri insanların halledeceği sorunlar deli-dolu insanlar tarafından yapılır gibi görülürdü. Biz bunu asla böyle söylemiyoruz. Ama biz dolu-deli olmak lazım geldiğini düşünüyoruz. Bunun altına çizmeye çalışıyoruz. Çağı yakalamak bilimi yakalamak karşı tarafın yaptığını görüp kendi yapacağı taktiği, stratejiyi görmek lazım... Asla öfke değil, akıl, bilgi ve kararlılık gerekiyor günümüzde...

İ. H. Kurt: Bir kere eğitim modeli olarak katılımcı bir model uyguluyoruz. Eğitimde işlenecek konuları ve içeriği belirlerken hedeflediğimiz amaçlara uyumlu bir içerik belirledik. Bu eğitimin amacı yetkili ve örgütlü bulunduğumuz işyerlerinde örgütlülük düzeyimizi yükseltmek, yeni işyerlerinde örgütlenmek ve işkolunda eylemselliğimizi, etkinliğimizi arttırmak diye üç başlık altında topladığımız için konularımız da tamamen bu amaçlara dönük oldu.

Eğitimin birinci aşaması üç gün, ikinci aşaması üç gün ve üçüncü aşaması üç gün olmak üzere 9 gün yapılıyor. Ancak her eğitim arasında asgari 3-4 aylık süreler var.

3-4 aylık süreler hem verilen ödevlerin yerine getirilmesi, hem şubelerce bu arkadaşların eylemliliklerinin test edilmesi aşamasını izliyor. Yani onlar hakkında görüş alırken niyetten çok sendikal faaliyetleri katılım, verilen görevleri yapıp yapmadıkları da bu eğitimlere devamında ölçü olarak alıyoruz.

Birinci eğitimde tamamen pratiğe dönük yüzlerini tartışabildikleri bir program uyguluyoruz. 8-10 tane konu üzerinde çalışıyorlar. ama bu konuların tamamı günlük hayattan alınmış konular. Bir miting nasıl örgütlenebilir, bir işyerinde nasıl örgütlenme yapılabilir, kapsam dışı personeli sendikalı yapabilmek için kurulabilecek stratejiler nelerdir, müteahhit ve taşeron işçisi sendikaya nasıl üye olarak kazandırılabilir, örnek bir işçi liderinin temel özellikleri neler olmalıdır, işverenle ilişkilerimizi nasıl sürdürebiliriz vs. gibi tamamen günlük

pratiğe yönelik konuları, çalışma konusu olarak alıyor arkadaşlar ve kürsülerde sunuyorlar.

Eğitime katılanlar 4 veya 5 kişilik gruplara ayrılıyorlar. Her grup üniversitelerden gelen bir hocamızın danışmanlığında çalışmalarını hazırlıyorlar.

Bunlara konular nasıl hazırlanılacak, nasıl sunuş yapılacak bütün bunlar öğretiliyor. Her sunuştan sonra eksik kalan yerler uzmanlar tarafından değerlendiriliyor. Böyle üç günlük çalışmadan sonra bir konuda kendi başlarına ödev hazırlayabilecekleri bir konu veriliyor ve şubelerde pratik çalışmalara katılmak üzere 3-4 aylık bir ara çalışma dönemi veriliyor. 3-4 ay sonra bu ödevi yapanlar ve şubelerdeki çalışmalarda gerekli görevleri yerine getirenler tekrar eğitime çağrılıyor. İkinci eğitimde ise birinci eğitimde arkadaşlarımızın bilmediğini tesbit ettiğimiz konularda onlara sunuş yapılıyor ve onlar dramatizasyon yöntemiyle kendilerinin hazırladıkları konularda çalışmaya sevk ediliyorlar. Ama ikinci eğitimin sonunda bunlara bir konuda proje hazırlamak üzere ödev veriliyor. Mesela bu dönemdeki proje konuları işyerinde sendikayı güçlendirmek için uzun ve kısa vadeli iki proje hazırlamaları istendi. Basbayağı bir mimarlık projesi gibi bir ödev veriliyor. Bu ödevleri yapanlar, pratik çalışmalara katılanlar, üçüncü kademe eğitime çağrılıyor. Artık üçüncü kademe eğitimine katılan uzmanların insiyatifi son derece azalmış oluyor. Bütün süreci katılımcıların planladığı, hemen hemen eğitim uzmanlarının siluet halinde ortalıkta dolaştığı bir eğitim modeli uygulanıyor. Bunlar mezuniyet belgelerini alıyorlar. Sanıyorum ki örgütümüzün katılanların ve bizimde üzerinde kafa yormamız gereken süreç bundan sonra başlıyor. Bu arkadaşlar eğitimden mezun olduktan sonra, bu arkadaşların örgütlülükleri nasıl sürdürülecek, şubelerimize nasıl adapte edilecek, nasıl canlı iletişimler sağlanacak bizimde şu anda model kurmaya çalıştığımız biraz el yordamıyla ilerlemeye çalıştığımız alan olarak duruyor.

M. Çavdar: Şunu olumlu olarak söyleyebiliriz ki bu eğitim iş güvencesi yasasının çıkış dönemine denk geldi. Eğitimleri programlarken yasanın çıkacağını kestiremezdik; ama öyle ya da böyle, artık bunun bir süre sonra çıkacağı düşünülüyordu. Dolayısıyla bu eğitimin planlanması, iki üç yıl sonrasını görerek bir planlama yapmanın sonucudur.

Eğer biz eğitime katılan üyelerimizi örgütlenmenin içine aktif olarak çekebilirsek esas amacımıza ulaşmış oluruz. Çünkü örgütlenme tek başına ne Merkez Yönetim Kurulunun, ne şube yöneticilerinin veya uzmanların yapacağı iş değil.

Bunların dışında amatör bir ruhla çalışacak bir insan kümesi yaratabilirseniz, hatta bu destekleri kamuoyundan desteklere de taşımak lazım ama aslolan kendi üyelerinizden yani üyelerimiz şunu yaratabilirsek beni sendikalı örgütlü bir işyerinde çalışıyorum ama bu işyerinde çalışabilmem için sendikasız yerlerde örgütlemem gerekir düşüncesini felsefesini yaratabilirsek ve onlarda bu heyecan duygusunu yaratabilirsek örgütlenmede başarılı olacağız.

S. Üstün: Sendikamız eğitimimizin ana stratejisi bence şu temel üzerine oturmalı; bütün üyelerimiz kapitalist sistemi ve sistemin sahibini çok iyi tanımalıdır. Öyle görüntülerle değil, sistemi bütün temelleriyle ve onun egemenini çok iyi tanımak gerekiyor. Bu sistemin egemeni çok yönlü güçlüdür çok yönlü saldırır. Buna mutlaka örgütlü karşı çıkmak gerektiğini öne çıkarmalıyız. Ama onunla baş edilemez değildir, önemli olan tarif edilebilen olmasıdır. Çünkü tarif edilemeyenden korkmak gerekir.

Belki sistem insanı çok yalnızlaştırıyor, acımasızlaştırıyor, çıkarcılaştırıyor... Güzellikle tanışabilenler çirkinlikle döğüşebilir.

H. Şensu: Türkiye genel seçimlerle yeni bir döneme girdi. Bu seçim sonuçlarının genel olarak Türkiye'ye ve sendikal harekete ne gibi etkileri olacaktır?

S. Üstün: Türkiye genel seçimlerle artık yeni bir sürece girmiştir. Bu süreçte sendikalara düşen görevler bulunmaktadır. Sanıyorum öncelikle değerlendirilmesi gereken konu bu süreçten sendikaların nasıl etkileneceği konusudur. Yeni bu süreç sendikalara ne getirecektir, olumsuzluklar nasıl yansıyacaktır, demokratik gelişmeler nasıl ve ne yönde gelişecektir?

Hiç kuşkusuz yeni dönemde iktidarın almaya çalıştığı emek ve demokrasi karşıtı önlemlere karşı tepki beklenebilir. Bu durum demokratik kuruluşları nasıl etkileyecek, sendikaları nasıl etkileyecektir? Nelere karşı dikkatli olmalıyız, bütün mücadele alanlarımızda ne yapmalıyız? Tüm bunları iyi değerlendirmek lazım, hazırlıksız yakalanmamak, yanlış yapmamak lazım...

Gelişmelerin yarattığı sarsıntının boyutlarına göre tepkiler yüksek olabilir. 1950'de iktidara gelen DP giderek bir takım güçleri karşısına almaya başladı. Sonra 1960'a kadar Türkiye çok çetin şeyler yaşadı. 12 Mart 1971 ile 12 Eylül 1980'de bu açıdan bakınca öyle... Her iki dönemin ardından çok değişik ama çok etkileyici bir dönem yaşandı. Ve emek kesimi tüm bu dönemlerden çok olumsuz etkilendi. Örgütsüzleştirildi, etkisizleştirildi. 1980'den sonra toplumumuz yılgın topluma, kaderine

razı topluma dönüştürüldü.

Günümüzde de ne yazık ki benzer özellikler taşıyan kritik bir süreçten geçiyoruz. Bu süreci değerlendirmek için kısa gelecekte belki bilimsel tartışma ortamları oluşturmak lazım.

M. Öztaşkın: Gerçekten de Türkiye'nin içine girdiği bu yeni koşullarda parlamentonun bileşimi çok önemli sendikalar için... Eğer CHP yeni dönemde sendikalardan demokratik örgütlerden uzak durmazsa, parlamento dışındaki muhalefetle hareket ederse, burada sendikalara çok önemli bir roller düşecektir. Çünkü düne kadar sendikalar muhalefet ederken hemen hiçbir siyasal ayağını, desteğini bulamıyordu parlamentoda... Eğer iktidar emek hareketine karşı demokrasi karşıtı ya da dışı uygulamalara girişirken toplumda yavaş yavaş da olsa giderek artan bir keskinleşme, ciddi bir keskinleşme yaşanabilir.

H. Şensu: Bu yeni dönemde sendikalara düşen görevlerden biri de sanıyorum olası gelişmeler üzerine bir öngörü oluşturmak, düşünce jimnastiği geliştirmek gerekiyor.

Örneğin iş güvencesi yasa tasarısı Türkiye'de siyasal tartışmaların yoğunlaştığı, ülkenin genel seçimlere götürüldüğü bir dönemin içinde yasalaştı. Şimdi bu yasanın yeni süreçte nasıl sonuçlara götürülmek istendiği çok önemli. Çünkü yasanın yürürlük tarihini geriye atmak konusunda kimi çabaların olmayacağını söylemek olanaksız... Ayrıca bu yasanın neler getirdiği ve ne gibi öncelikleri olduğu konusu kapsamında sendikaların eğitim çalışmalarını yeniden biçimlendirmesi gereklidir sanıyorum. Yine bu dönemde sendika hukuk birimlerine çok önemli görevlerin düşeceği gerçeğinden yola çıkarak yeni tanımlamaların yapılması gerekiyor.

Yine bu dönemde iş mahkemelerinin önemi çok önemli ölçüde artacaktır. Şimdi iş mahkemelerinin ne olduğunu ve olmadığını daha iyi bilmek gerektiği kanısındayım. Çoğu insan gelecekte iş mahkemesine düşen davalar konusunda sendikacılara çok soru sormaya başlayacaklar. Birçok kez işçi artık bizim davamız ne aşamada, ne yaptık, ne yapacağız diye soracaktır. İş mahkemeleri süreci konusunda yeterli ve doyurucu yanıt verilemezse, işçinin sendikası için ne düşüneceğini kestirmek olanaklı mı? Diğer yandan iş güvencesi konusunda yasal haklar anlatılırken dikkatli sözcükler seçilmelidir. İşten çıkamalara karşı yasal iş güvencesinin var olduğunu söylerken, eğer birileri "Sendika sizin mutlak güvencenizdir" diye söz ederse pek doğru yapmış olmaz. Çünkü iş güvencesini yeterince bilmeyen insanlar, bunu sendikanın kasası tarafından gerçekleşecek bir güvence olarak

algılayabilir.

M. Öztaşkın: Ben bu iktidarla ilk çatışmanın 1475 sayılı İş Yasası'nda yapılacak değişikliklerde olacağını düşünüyorum. Çünkü iş güvencesi yasalaşırken AKP pek destek vermedi; çekingen bir tutum aldı. Bununla beraber işverenlere göz kırpan bir tavrı vardı.

Bugüne kadar AKP'nin iktidarına karşı çıkan TÜSİAD bugün iktidara destek vereceğini söylüyor. Bence desteklemelerin karşılığında götürecekleri ilk tekliflerden biri 15 Martta İş Güvencesi Yasası yürürlüğe girişini erteletmek olacaktır. TÜSİAD, iş güvencesi konusu iş yasası değişiklikleriyle birlikte ele alınmalıdır görüşünü farklı biçimlerde gündeme getirerek kıdem tazminatı hakkının yokedilmesine çalışacak, istihdam politikalarının esnek çalışma kurallarına oturtulması için çaba harcayacaktır.

Bu durum belki de sendikalar ile AKP iktidarı arasındaki ilk çatışmanın ortamını yaratacaktır. Bu nedenle yeni dönemde toplumsal muhalefet gelişmesi olasılığı yüksektir.

M. Çavdar: Şu anda meclise 85 işveren temsilcisi girmiş. Sendika kökenli parlamenter ise 10-15 arasında. Hem AKP'de hem de CHP'de işveren ve işveren temsilcisi var. Bunlar ilk olarak iş güvencesini gündeme getireceklerdir. Artı eskiden siyasal gelişmeler ve ekonomik kararlarda TÜSİAD'in önemli bir etkisi vardır, şimdi ise artık MÜSİAD'ın da etkisi olacaktır. O zaman insanın aklına şu soru geliyor: TÜSİAD mı, MÜSİAD mı?

İ. H. Kurt: Eğer TÜSİAD'ın temsil ettiği sermaye grubu ile yeni bir iletişim kurma ya da kendilerine dönük sermaye çevrelerinden gelen yaklaşımları yumuşatma gerekçesiyle iş güvencesi yasası konusunu çok çabuk Meclisten geçirebilirler. Ne yazık ki bugün sendikalar bunu engelleyecek bir hazırlık içinde değil.

İ. Yiğit: İş güvencesi yasası tüm sermayeyi etkiliyor ama MÜSİAD üyeleri için de çok önemli. Çünkü MÜSİAD üyeleri üç büyük kentin dışında Konya, Karaman, Malatya ve Kayseri gibi kentlerde oldukça yaygın. Gerçekten de hem 15 Mart 2003 tarihi kritik bir tarih, hem de servet beyanı için 31 Aralık 2002 tarihi kritik bir tarih.

M. Öztaşkın: Servet beyanına ilişkin zorunluluğu kaldıracaklar...

İ. H. Kurt: Ayrıca vergi affı da düşünülüyor.

M. Çavdar: Sendikaların yol hattını 2001 mayısında kabul edilen emek platformunun eylem programı olarak değerlendirmek gerektiği kanısındayım. Bu program 26 Eylül 2002 tarihinde yenilendi. Bunun üzerinde durmak gerekli. Bu programın unsurlarının sendikal yayınlarda ayrıca vurgulanması olumlu olacaktır sanı-

yorum.

S. Üstün: Bu seçimlerde ortaya çıkan başka bir şey var.

Dünün değerleri ile üst düzeyde çakışan yeni değerler var. Şimdi iktidar olan parti dünün değerlerine daha çok sahip çıkan muhafazakar anlayışın temsilcisi konumunda.

Türkiye toplumu da böyle.

Kapitalizmin bugün dayattığı değerlere uyum sağlayamayan bir toplumun oylarıyla gelmiş buraya. bu dirençtir karşı çıkıştır. Bence kapitalizm, bu üretim sistemi, sermaye açısından başarılı bir değişim sağlıyor, ama modernleşme ve iyileşme vaadi getirmiyor insanlara. Artık kapitalizm işsizlik yaratan bir üretim sistemi halindedir. Büyüyen bir işsizlik, kapitalist ivme ve birikimi, daha çok işgücüne dayandığı dönemi bitiriyor kapitalizm. Teknolojiye dayanan bir yere geliyor ve burada artık insana hizmet verme mutluluk vermekten çok ihtiyaçlarından yararlanarak kar etme sistemi. Dayanışmayı öldürüyor, sevgiyi öldürüyor; insani duyguları yok ediyor; örgütlenmeyi sarsıyor. Bu değişim, bir anlamda saldırı...

Bilimselliğin gelişmediği yerde, insanlara yeni çağı anlatmak zorlaşıyor ve insanlar eski değerlere sarılıyor, yeniliğe karşı çıkıyor. Oysa yeniliğin içinde müthiş güzel şeyler var. Bence sendikalarımız, bilim insanlarımız bunları düşünerek ne yapacağımızı, keskin çelişkileri yakalayarak çözümler üretmek durumundadır...

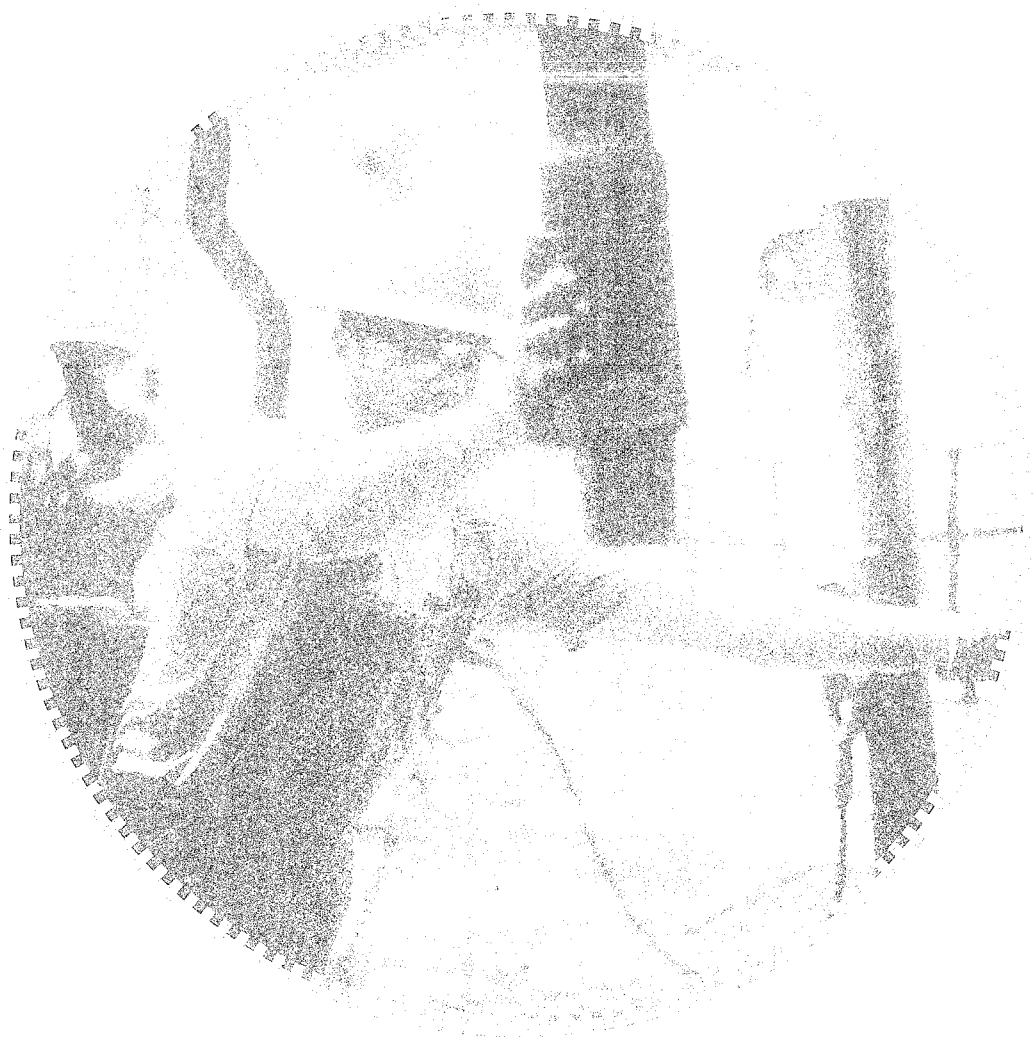

İŞ GÜVENCESİ ÜZERİNE AKILDA TUTULMASI GEREKEN BAZI TEMEL BİLGİLER

İş güvencesinin yasalaşması sorunu sendikaların gündeminden 90'lı yıllar boyunca hemen hiç inmedi. Denilebilir ki en ön sırada gelen istemler olma özelliğini korudu.

Birçok açık oturum, toplantı, panel, kitlesel gösteri veya başka türden etkinliğin yapılmasına neden olan iş güvencesi, sonunda 9 Ağustos 2002 tarihinde TBMM Genel Kurulunda kabul edildi.

Bireysel iş ilişkilerine olduğu kadar toplu iş ilişkilerine ve buna bağlı olarak iş uyuşmazlıklarına yeni boyut katacağı kesin olan İş Güvencesi Yasası tarım ve orman işyerleri dışında bulunan 10 ve daha fazla işçinin çalıştığı işyerleri için geçerli olacak. Basın sektöründe çalışanları da kapsayan yasal düzenlemelere göre neden gösterilmeksizin işçi çıkartılamayacak, işten çıkartmanın haklı nedene dayandığının ispat yükümlülüğü işverene ait olacaktır. Ancak ekonomik kriz nedeniyle işyeri kapanması, küçülmesi veya taşınması haklı neden sayılacaktır.

Türkiye sendikal hareketi için önemli bir dönüm noktası olarak algılanması ve bu nedenle sendikal örgütlenmeye boyut katması beklenen yasal düzenlemelerin neler olduğu öncelikle sendika üyesi temsilcilerle tüm işçiler tarafından ana hatlarıyla bilinmelidir.

Şimdi yeni düzenlemelerin neler getirdiğine kısa bir göz atalım:

- **Geçerli olacağı işyerleri nelerdir?** Yasa 10 veya daha fazla işçi çalıştırılan işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan ve işletmenin bütününü sevk ve idare eden işveren vekili niteliğinde olmayan tüm işçiler için uygulanacaktır.
- **Haklı neden neler olacaktır?** İşçinin yeterliliğinden veya davranışlarından veya işletmenin, işyerinin yeri ve işin gereğinden kaynaklanan geçerli bir neden bildirilmesi gerekmektedir. Ortalama olarak benzer bir işi görenlerden, daha az verimli çalışma, işe yatkın olmama, sık sık işe geç gelmek gibi işçinin davranışlarından doğan nedenler haklı neden sayılabilecek.
- **Geçerliliği kabul edilmeyen nedenler nelerdir?** İş

aktinin feshinde geçerli olamayacak şu nedenlere dikkat edilmelidir:

- Sendika üyeliği veya çalışma saatleri dışında ya da işverenin rızası ile çalışma saatleri içinde sendikal faaliyetlere katılmak,
- İşyeri sendika temsilciliği veya işçi temsilciliği yapmış olmak, yapmak veya temsilcilige aday olmak,
- Mevzuattan veya sözleşmeden doğan haklarını takip için işveren aleyhine idarî veya adlî makamlara başvurmak veya bu hususta başlatılmış sürece katılmak,
- Irk, renk, cinsiyet, medenî hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, din, siyasî görüş, etnik veya sosyal köken,
- Kadın işçilerin çalıştırılmalarının yasak olduğu doğumdan önceki ve doğumdan sonraki dönemlerde sürelerde işe gelmemeleri,
- Hastalık veya kaza işe gelememesi ve öngörülen bekleme süresinde işe geçici olarak devam edememesi..

- **İşçinin kıdemi nasıl hesaplanacaktır?** İşçinin altı aylık kıdemi, aynı işverenin bir veya değişik işyerlerinde geçen süreler birleştirilerek hesap edilecektir.
- **Haklı nedene dayanmayan işten çıkarma karşısında işçiler ne yapmalıdır?** Artık işçiler, haklı bir nedene dayanmayan işten çıkarma karşısında mahkemeye başvurabilecektir. Mahkemenin işe iade kararı aldığı işçi işe başlatılacaktır. Eğer böyle bir uygulama yapılmamış ise işçiye en az 6 ay, en çok bir yıllık ücreti tutarında tazminat ödenecektir.
- **İşverenin yükümlülükleri nelerdir?** Mahkeme haksız işten çıkartılan işçinin işe iade kararını vermiş ise işçi bir ay içinde işe başlatılacak, başlatılmazsa işçinin en az altı ay, ençok bir yıllık ücreti tutarında olmak üzere mahkemenin belirleyeceği bir tutarda tazminat ödenecektir. İşçi, ayrıca mahkeme kararının kesinleşmesine kadar çalıştırılmadığı sürenin ençok dört ay kadar olan kısmı için

ücret ve diğer haklarını alabilecektir.

- **İşten çıkartılan işçi öncelikle ne yapmalıdır?** İşçi fesih bildiriminin tebliği tarihinden itibaren bir ay içinde iş mahkemesine dava açmalıdır. İşçi mahkemenin alacağı karara karşı Yargıtay'a başvurabilecektir. Toplu iş sözleşmesi hükmü ya da işçi işveren anlaşması durumunda uyuşmazlık özel mahkemeye de götürülebilecektir.
- **İşten çıkarma için nasıl bildiri gerekmektedir?** İş güvencesi yasasının dikkat edil mesi gereken bir noktası da işverenin fesih bildirimini yazılı yapmak, nedeni kesin bir şekilde belirtmek zorunda olmasıdır. İşten çıkartma işçiden kaynaklanan bir nedene dayanıyorsa, önce işçiye kendi iddialarına karşı savunma fırsatı verilecektir.
- **İş akti artık bildirimsiz fesih edilebilecek mi?** İş Yasası'nın 13. maddesine göre işveren bildirim önellerine uymak koşuluyla süresi belirsiz hizmet sözleşmesi sebep gösterilmeden feshedilebiliyor. Yasadaki düzenlemeyle işverene, fesih nedenini bildirme ve bu nedenin geçerli neden olduğunu ispatlama yükümlülüğü getiriliyor.
- **Yürürlük süresi ne zaman başlıyor?** İş Güvencesi Yasasının yürürlük süresi 15 Mart 2003 tarihinde başlayacaktır.

Görüldüğü gibi iş güvencesi yasası hizmet akti kavramıyla işten çıkarmalara ilişkin köklü yeni düzenlemeler getirmektedir.

Yasalaşan yeni düzenlemelerin 158 sayılı ILO sözleşmesi ile tam anlamıyla uyumlu olduğu söylenemez. Ancak çok önemli noktalar içerdiği özellikle vurgulanmalıdır...

Sendika temsilcileri görevlerini gerektiğince ve etkili olarak yerine getirmek için iş güvencesi yasasıyla daha önceki yasal duruma göre nelerin değiştiğini, yasanın neler getirdiğini birçok yönüyle bilmelidirler.

Bu arada özellikle vurgulanması gereken bir başka nokta da yasanın yürürlük tarihinden sonraki dönemde uygula-

nan toplu iş sözleşmelerinin iş akti yapılması, iş aktinin sonlandırılması, bireysel iş uyuşmazlıkları ile toplu iş uyuşmazlıklarının çıkartılması, disiplin kurulunun vereceği cezalar gibi birçok maddenin yeni yasanın getirdiği genişletici kazanımlarla yeniden değerlendirilmesi gerektiğidir.

Nedeni ne olursa olsun, nasıl olursa olsun işten çıkarmalar konusunda yaşadığınız tüm sorunlar karşısında sendikamızın birimlerini özellikle aramanız gerektiğini asla unutmayınız.

Ve yine işten çıkarmalar konusunda işverenin yasa dışı uygulamalarına karşı temsilciler olarak hem kendi aranızda, hem de sendikamız birimleri ile sürekli bir iletişim oluşturunuz.

PETROL-İŞ SENDİKASI GENEL TEMSİLCİLER KURULU

"GÜN, ÖRGÜTLENME GÜNÜ"

Petrol-İş Sendikası Merkez Yönetim Kurulu iş güvencesinin yasalaşmasının ardından 23-24 Eylül 2002 tarihlerinde Genel Temsilciler Kurulu'nu toplayarak hem yaşanan güncel gelişmeleri değerlendirdi, hem de gelecek döneme ilişkin yapılması gerekenleri tartıştı.

Genel Başkan Mustafa Öztaşkın, Genel Temsilciler Kurulunun açılışında yaptığı konuşmada 9 Ağustos 2002 tarihinde işçi sınıfının 50 yıllık rüyası olan iş güvencesinin yasalaştığını vurgulayarak şunları söyledi:

"Şunu çok iyi bilmeliyiz ki, yasalar değişse de demokratikleşme akşamdan sabaha olmaz. Çünkü demokrasi kültürdür, demokrasi yaşam biçimidir. Onun için insan hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi, demokrasinin yaşam biçimine dönüşmesi için her zamankinden daha fazla mücadele etmeliyiz. İş güvencesi ile ilgili olarak da, şimdi bize düşen görev örgütlenmeye ilişkin yeni politikalar

ve yeni stratejiler belirleyerek büyük bir örgütlenme atağına geçmek, enerjimizi, birikimimizi, cesaretimizi, her şeyimizi örgütlenmeye vermektir. Biz Merkez Yönetim Kurulu olarak, 2,5 yıldır uyguladığımız örgütlenme eğitimiyle de, inancımızla da, kararlılığımızla da, maddi manevi bütün olanaklarımızı seferber ederek örgütlenmeye hazırız. Sizinde hazır olmanızı istiyoruz.

Türk-İş'den de bütün sendikaları yönlendiren ortak örgütlenme politikaları belirlemesini talep ediyoruz.

Şimdi yapmamız gereken 15 Martı beklemeden işçiler nasıl olsa bize gelir yanılgısına düşmeden, işkolumuzdaki örgütsüz işyerlerine girmek, örgütlemeye hazır ilişkiler ağı oluşturmaktır.

Hedefimiz, "gücümüzü ve etkinliğimizi arttırmak için büyümektir", "Büyümek için de örgütlenmektir."

İş Güvencesi Yasası'nın 15 Mart 2003'de yürürlüğe girmesinin ardında yatan asıl gerçek 1475 sayılı Yasada'da değişiklik yapılıp, iki yasanın da eşzamanlı yürürlüğe girmesinin istenmesidir.

Bilim kurulu tarafından hazırlanan ve başta kıdem tazminatı olmak üzere kazanılmış haklarımıza el uzatan, esneklik gibi, ödünç işçi verme gibi çağdışı kölelik çalışma koşullarını dayatan değişiklikleri kabul etmemiz asla mümkün değildir.

Sözde bilim kurulunu da tanımıyoruz. Üç konfederasyonun da taviz vermeden birlikte mücadele etmelerini istiyoruz."

İŞ MAHKEMELERİ NEDİR VE NE YAPAR?

-Türkiye'de İş Mahkemeleri Kanununun ortaya çıkışı hangi dönemde ve nasıl olmuştur?

-İlk İş Yasamız 3008 Sayılı İş Yasası'dır (1936). İş Mahkemeleri ise ilk iş yasasının çıkmasından 14 yıl sonra, 1950 yılında 5521 sayılı yasayla ortaya çıkmış, 5521 Sayılı Yasanın 17. maddesi uyarınca yasanın Resmi Gazete'de yayımını izleyen 6 ay sonra yasa yürürlüğe girerek İş Mahkemeleri kurulmuştur.

Yasa, İş Mahkemelerini çok üyeli olarak öngörmüştü. Burada ilginç olan bu çok üyenin ikisinin yargıç niteliği taşımayan işçi ve işveren temsilcilerinden oluşuyor olmalarıydı. Yasanın bu hükmü Anayasa Mahkemesinin (2. maddesi) 13 Nisan 1971 tarih 1970/63, 1971/78 Sayılı kararı ile iptal edilmiştir (1). (Argun Bozkurt İş Yargılanması Usül Hukuku , Ankara 1999, s. 3)

Anayasa Mahkemesi, İş Mahkemelerinde Yargının yanında yargıç niteliği taşamayan üyelerin bulunmasını "Mahkemelerin Bağımsızlığı" ilkesine aykırı bulmuştur.

İş Mahkemelerinin kurulmasının amacı, iş uyuşmazlıklarının bu konuda özel bilgiye sahip uzmanlaşmış yargıçlarca hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulmasının sağlanması istemidir. Nitekim Yargıtay İçtihatı Birleştirme Kurulunun, 29.06.1960 tarih, 1960/18 ve 1960/15 sayılı karşısında bu amaç; "İş Mahkemeleri iş akdinden doğan münasebetlerden çıkan davaların bu konularda özel bilgiye sahip Mahkemelerde görülmesi amacıyla" kurulmuştur sözleriyle vurgulanmıştır (2).

İş Mahkemelerinin kuruluş amacında belirtilen nedenler aynı zamanda İş Mahkemelerinin ortaya çıkış nedenlerini de ortaya koymaktadır. İş Mahkemeleri, iş uyuşmazlıklarının sosyal önemi, işçinin haklarına hızlı ve adil ve kolayca ulaşabilmesi, iş hukukunun temel prensibi olan işçiyi koruma ilkesinin yargı alanında gerçekleşmesini sağlama zorunluluğunun sonucu olarak kurulmuşlardır.

-İş Mahkemelerinin işlevleri nedir ve hangi alanla sınırlıdır?

-İş Mahkemeleri özel mahkemelerdir. Diğer Mahkemelerden uyguladıkları yargılama sistemiyle farklılaşırlar. Temel işlevleri kuruluş amaçlarına uygun bir şekilde uzmanlaştıkları iş uyuşmazlıklarını seri bir şekilde sonuçlandırmaktadır.

Bir başka ifadeyle İş Mahkemeleri, kuruluş yasasında belirtilen

uyuşmazlıkları çözmekle görevli olan yargı yerleridir.

Görev alanları ise İş Yasası, Sendikalar Yasası, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası ve Sosyal Sigortalar Yasasından kaynaklanan uyuşmazlıklarla sınırlandırılarak belirlenmiştir. Net olarak belirtecek olursak İş Mahkemeleri;

1-İş Yasası'na göre işçi sayılan kişilerle işveren (veya işveren vekilleri) arasında hizmet akdinden veya İş Yasasından kaynaklanan tüm haklardan doğan hukuk davalarına;

2-Sendikalar Yasası, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasasından kaynaklanan uyuşmazlıklara;

3-506 Sayılı Sosyal Sigortalar Yasası'nın uygulanmasından kaynaklanan uyuşmazlıklar.

4-1479 Sayılı Bağ–Kur Yasası'nın uygulanmasından 854 Sayılı Deniz İş Yasasını, 5953 Sayılı Basın Mesleğinde çalışanlarla çalıştırılan hakkındaki yasadan doğan uyuşmazlıklara İş Mahkemeleri bakar (3).

-İş mahkemelerinin yargılama biçimleri nasıldır?

-İş mahkemelerinde uygulanan yargılama sistemleri diğer mahkemelerde uygulanan sistemlerden farklılıklar gösterir.

1-İş Mahkemelerinde "Sözlü Yargılama Usulü" uygulanır. Hukuk Usulü Mahkemeleri Yasasının 673–491 maddelerinde sözlü yargılama usulünün özellikleri belirtilmiştir.

Sözlü yargılama usulünün ilk özelliği yazılı yargılama usulünden farklı olarak yazılı yargılama usulünde bulunan, yazılı dava dilekçesi, cevap, cevaba cevap (layihalar teatisi) aşamasının bulunmaması, tarafların sav ve karşı savlarını mahkemeye sözlü olarak bildirme olanağına sahip olmaları ve yargının bu sözlü açıklamalara göre hüküm verebilmesidir. Dolayısıyla;

a-Sözlü yargılama usulünde okuma yazma bilmeyen davacı da taleplerini geçirterek sözlü başvuru ile dava açabilir.

b-Davacı ile davalı birlikte tek bir dilekçeyle başvurarak da dava açabilirler (HUMK md. 474).

c-Dava dilekçesi düzenlenerek dava açılmasında davalının cevap verme süresi ilk oturuma kadardır. Davalı ilk itirafları da dahil bütün savunmasını en geç birinci oturuma kadar bildirmek zorundadır. Davacı gibi davalı da cevaplarını ilk oturuma kadar sözlü olarak da bildirebilir.

d-Sözlü yargılama usulünde kural olarak davanın üç oturumda

bitirilmesi gerekmektedir.

e-Kural olarak sözlü yargılama usulünde tarafların delillerini ilk oturumda göstermeleri gerekir. Ancak taraflar yargılamanın araştırma (tahkikat) aşaması bitene kadar sav ve karşı savlarını kanıtlayabilmek için yeni kanıtlar gösterebilirler.

f-Kural olarak sunulan kanıtlar hakimce ilk oturumda incelenir. İkini oturumda birinci oturumda incelenmeyen kanıtlar incelenir.

g-Üçüncü oturumda yargıç taraflara ikişer kez söz verdikten sonra hüküm verip hükmü sözlü olarak anlatır (tefhim kılar) ya da hükmü sözlü olarak anlatmak için 15 günü geçmeyecek şekilde yeni bir oturum günü belirleyerek hükmü taraflara anlatır (tehim kılar).

h-Yazılı usulden farklı olarak temyiz süresi kural olarak (Yargıtaya başvuru süresi) kararın taraflara anlatıldığı (tefhim) edildiği tarihten itibaren 8 gündür. Ancak kararın açıklandığı oturumda bulunmayan tarafa karar tebliğ edilir. Temyiz süresi bu durumda tebliğden itibaren işlemeye başlar.

2-İş Mahkemelerinde tarafların dışında belirli hallerde İdari Makamlar da dava açabilirler.

Gerçekten 5521 Sayılı İş Mahkemeleri Yasasının 10. maddesine göre İş Yasasının uygulanmasını sağlamakla görevli idari makamlar kendilerine yapılan bir başvurunun İş Mahkemelerinin görev alanına girdiği sonucuna ulaşırlarsa konuya ilişkin tüm evraklarla birlikte yetkili İş Mahkemesine başvurabilirler. Yetkili İş Mahkemesi , İdari Makama başvuruyu yapanın davacı olduğunu belirleyip imzasını aldıktan sonra yargılamaya devam ederek karar verebilir.

3-İş Mahkemelerinde dava işyerinin bulunduğu yer Mahkemesinde de açılabilir.

Hukuki uyuşmazlıklarda dava (yetkili mahkeme) kural olarak davanın açıldığı tarihte davalının Medeni Yasa Uyarınca ikametgahının bulunduğu yer Mahkemesinde açılır. İş uyuşmazlıklarında ise bu kuralın yanında işçiye işini yapığı işyerinin bulunduğu yerdeki İş Mahkemelerinde de dava açabilme olanağı tanınmıştır.

Yine kural olarak davalı ve davacı yetki sözleşmeleri ile aralarında çıkacak uyuşmazlıklara bakacak Mahkemeyi belireme olanağına sahipken İş Mahkemeleri yasasının 5. maddesinde belirlenen yetkili mahkemenin dışında bir başka Mahkemeyi yetkili kılan sözleşmeler geçersizdir.

-İş Mahkemelerinin baktığı davaların sonuçlandırılmasında süre sınırlandırması bulunur mu?

-Bu sorunun yanıtına yukarıda kısmen değindik. Gerçekten de İş Mahkemeleri Yasası sözlü yargılama usulüne göre yargılama yapan bir mahkeme olması nedeniyle önüne gelen uyuşmazlığı üç oturumda bitirmelidir. Ayrıca 2821 Sendikalar Yasası–2822 Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası Sayılı Yasalarda belirli uyuşmazlıkların belirli bir süre içerisinde sonuçlandırılması zorunluluğu getirilmiştir. Ancak uygulamada bu sürelere uyulmadığı gibi uymamanın da herhangi bir yaptırımı yoktur.

-Son olarak İş güvencesine ilişkin yapılan yasal düzenlemeler, iş mahkemelerini nasıl etkileyecektir?

-İş güvencesine karşı çıkarken işveren çevrelerinin getirmiş olduğu eleştirilerin birisi de İş Mahkemelerinin bu yasayı uygulayacak alt yapıya sahip olmadığı, var olan iş yükünü artıracağı savı oluşturuyordu. Gerçekten de İş Mahkemelerinin iş yükü bu yasa nedeniyle artacaktır.

Ancak iş yükünün artması kaygısıyla, iş güvencesi gibi temel bir hakkı karşı karşıya koymanın doğru bir yaklaşım olmadığı inancındayız.

İş Mahkemelerinin yoğun iş yükü, yargı sisteminin içerisinde bulunduğu genel sorunlar ve aşağıda ayrıntılarıyla değinmeye çalışacağımız işlemeyen sistem nedeniyle, iş güvencesi yasasında belirtilen süreler içerisinde yargılamanın sonuçlandırılması olanaklı değildir. Yine iş güvencesi yasasında işe iade kararıyla 4 aylık boşta geçen sürenin ücretinin ödenmesinin öngörülmesi yargılamanın 4 ay içerisinde biteceği varsayımına dayanmaktadır ki bu kabulün de gerçekçi olduğunu söylemek olanaklı değildir.

-İş Mahkemeleri konusunda gerek işçilerde, gerek sendikalarda ne gibi yanlış bilgiler ya da şartlanmışlıklar bulunmaktadır ?

-Bu konuda işçi ve sendikalarda iş mahkemelerinin özel bir mahkeme olmasından kaynaklanan doğal ve haklı beklentilerle uygulama arasındaki uçurumdan kaynaklanan bir algılama sorunu var diye düşünüyorum.

İşçiler uzayan yargılama sürelerinden yakınmakta mahkemeler de iş yükünden, yetersiz personelden yakınmaktadır. Özünde bu maddi koşullar içerisinde her iki taraf da haklıdır.

-Türkiye'de İş Mahkemelerinin iş yükü ve yaygınlığı konusunda istatistiksel veriler bulunmakta mıdır? Nasıl?

-Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye'de 84 İş Mahkemesi bulunmaktadır.

31.12.2001 tarihli verileri göre bir önceki yıldan iş mahkemelerine sarkan dava sayısı 57 bin 427; yeni gelen dava sayısı 80 bin 818; bozularak gelen 4 bin 376 olmak üzere 145 bin 621'dir.

İş Mahkemelerinin yargılama süresi aynı verilere göre 1998, 1999, 2000 ve 2001 yıllarına göre sırasıyla şöyledir: 258, 246, 274, 284.

-Türkiye'de İş Mahkemelerine ilişkin yasal düzenlemeler" olumlu mu ya da değişmesi gereken hiçbir şey yok mu ?

-Öncelikle belirtelim ki; Türkiye 'de 5521 Sayılı Yasanın öngörmüş olduğu sisteme ayrı bir sistem demek olanaklı değildir.

İş mahkemelerinde de İş Mahkemeleri Yasasındaki yollamalar nedeniyle önemli ölçüde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) uygulanmaktadır. İş Mahkemeleri Yasanın özel olarak düzenlemiş olduğu, yukarıda belirtmiş olduğumuz kurallara ise uygulamada hemen hiç uyulmamaktadır.

Sözlü yargılama usulüne göre istisnai bir durumu olan kanıtların incelenmesinden sonra davanın esasına ilişkin sav ve karşı savların yazılı olarak bildirilmesi için taraflara kısa bir süre verilmesi (HUMK 488) genel kurala dönüşmüştür.

Duruşma zabıtlarına ekli gerekçeli karar tefhim kılındı diye yazılmasına karşın gerekçeli kararın yazılması dahi aylar sürebilmektedir. Yasanın açık hükümleri çiğnenmektedir.

Tek tek örnekleri bir yana bıraktığımızda İş Mahkemelerinde göreve başlayan yargıçların sık sık değişmesi, Mahkemelerin maddi alt yapılarını yetersizliği nedeniyle uzmanlıktan söz etmek olanaklı değildir.

İş Mahkemelerinde haklarını arayan işçilerin ekonomik olarak güçlü işveren karşısında haklarını arayabilmelerini kolaylaştırmak temel prensip olmasına karşın 12 Eylül 'den sonra tam aksi benimsenmiştir.

Gerçekten de İş Mahkemeleri Yasası'nın 11. Maddesinde yer alan "İş Mahkemelerinde açılan davalar tebligat ücretlerinden ve her türlü resmi borçtan muaftır" hükmü 21 Kasım 1980 tarihinde 2345 Sayılı yasayla yü-

rürlükten kaldırılmıştır (5).

Her yılbaşında artan harçlar ve yargılama giderleri karşısında işçiler ya dava açamamakta ya da avukatların yargılama giderlerini karşılaması karşılığı yüksek avukatlık ücretlerine razı olan hukuka aykırı sözleşmeler yapmak zorunda kalmaktadırlar.

İş Mahkemeleri güçlü işveren karşısında hakkını arayan güçsüz işçinin hak iddiasının sonuçlandırmakla görevli mahkemeler olduğu gerçeğiyle uyum içerisinde, kısa, basit ve ekonomik işleyen bir yargılama sistemine kavuşturulmalıdır (6).

DİPNOTLAR

(1) Argun Bozkurt, İş Yargılanması Usül Hukuku, Ankara 1999, s. 3

(2) Argun Bozkurt, a.g.e s. 2

(3) Baki Kuru; Hukuk Mahkemeleri Usulü, IV-Cİ/Dördüncü Baskı s. 2855 – 56

(4) Baki Kuru a.g. e s. 2319

(5) Argun Bozkurt, a.g .e s. 22

(6) Argun Bozkurt a.g.e s.8

YARGITAY KARARLARINDAN

- **Davacı işçi, işverene bağımlı olarak prim usulü ücretle çalıştığından ve taraflar arasında hizmet akti ilişkisi mevcut olduğundan uyuşmazlığın iş mahkemesinde çözümlenmesi gerekir. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi] E. 2002/10369, K. 2002/9382,T. 03.06. 2002**

- Haksız eyleme neden olan kişi ile işveren arasında iş akti olmadığından ve işverenlerin olayda kusurları da bulunmadığından bu tip davalar iş mahkemesinin görevine girmez. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 1990/8390, K. 1990/12679,T. 03.12.1990

- **Davacı işçi işverene bağımlı olarak prim usulü ücretle çalıştığından ve taraflar arasında hizmet akdi ilişkisi mevcut olmadığından uyuşmazlığın iş mahkemesinde çözümlenmesi gerekir. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 2002/10369, K. 2002/9382, T. 03.06.2002**

- Toplu iş sözleşmesinden doğan alacaklar davalarına bakmak, İş Mahkemesinin görevidir. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 1989/554, K. 1989/6799, T. 15.09.1989

- **Uçucu personel olarak uçaklarda görev yapanlarla ilgili işçilik haklarına ilişkin uyuşmazlıklarda iş mahkemesi görevli değildir. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 1996/22816, K. 1997/7054, T. 08.04.1997**

- Haksız eyleme neden olan kişi ile işveren arasında iş akti olmadığından ve işverenlerden olayda kusurları da bulunmadığından bu tip davalar iş mahkemesinin görevine girmez. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 1990/8390, K. 1990/12679, T. 03.12.1990

- **İki işverenin birbirleri ile olan davası iş mahkemesinde görülmez. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 6735, K. 9336, T. 29.09.1969**

- İşçi sendikasının kongresinin iptaline ilişkin davaya iş mahkemesinin bakması; kararın Sendikalar ve Dernekler Yasası çerçevesinde verilmesi gerekir. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 1987/703, K. 1987/716, T. 27.01.1987

- **TİS'e ilişkin davalar, işletme merkezinin bulunduğu yerdeki iş mahkemesinde görülür. [Yargıtay 9. Hukuk Dairesi], E. 1986/6607, K. 1986/7261, T. 15.07.1986**

- Uyuşmazlık hizmet akdinden kaynaklandığına göre ve taraflar işçi-işveren sıfatına haiz olduğundan iş mahkemesi sıfatıyla davaya bakılarak esas hakkında karar verilmesi gerekir. [Yargıtay 9. H.D], E. 2001/344, K. 2001/99, T. 15.01.200

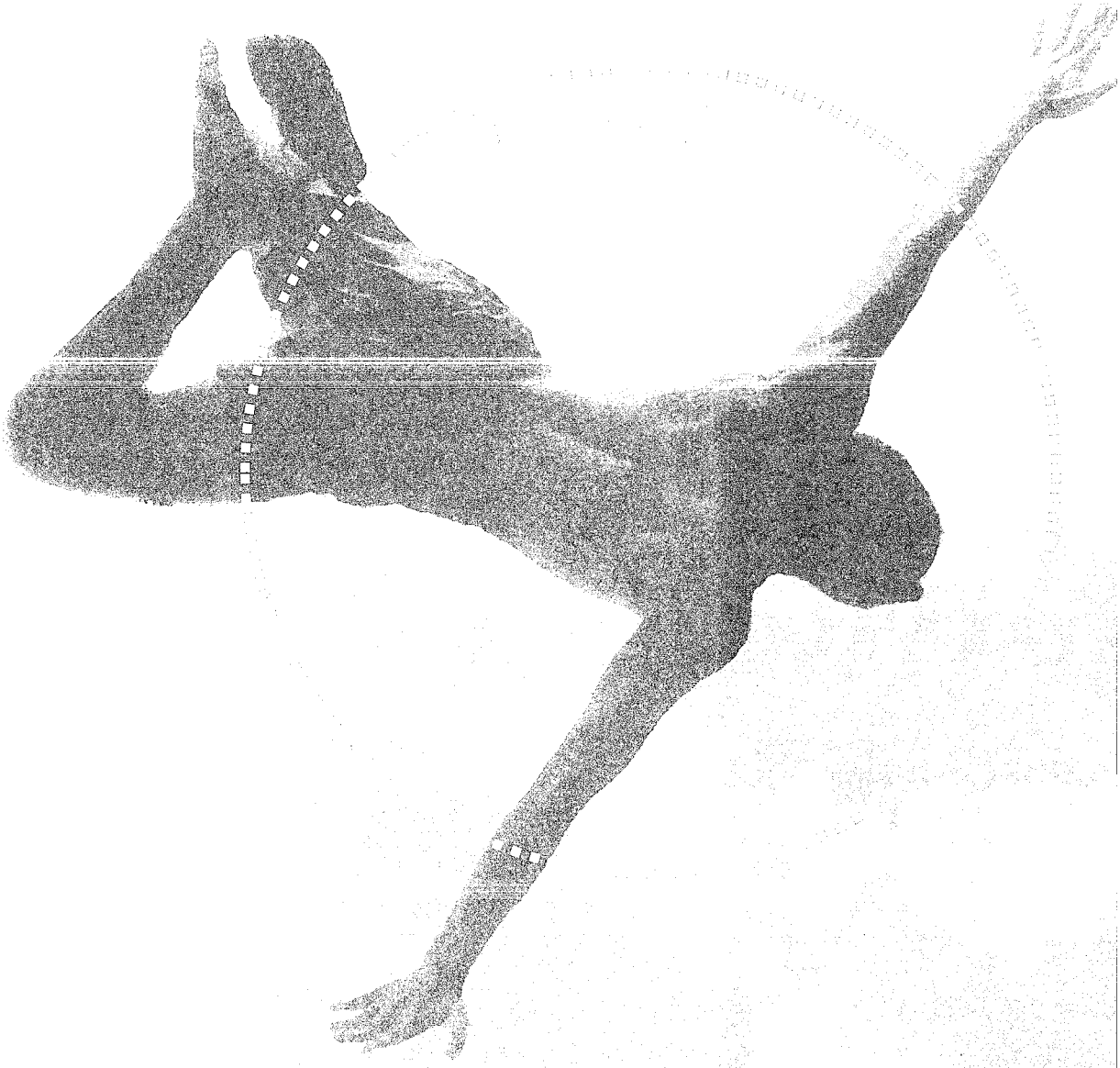

GENÇ İŞSİZLİĞİ VE İSTİHDAM POLİTİKASI: KÜRESEL BİR PERSPEKTİF

Bu çalışmanın amacı, genç işsizliğinin farklı boyutlarını ele almak ve buna yönelik politikaları değerlendirmektir. Ancak hedeflenen sorunun çözümü için bir şablon önermekten çok, politikaları yönlendirecek bir dizi öneri belirlemektir. Ulusal ve bölgesel özellikler dünya ölçeğinde çok çeşitlenebilir ve bir yerellik için önerilenler diğeri için geçersiz olabilir önerilecek çerçeve bu açıdan ele alınmalıdır.

Her geçen gün daha fazla genç insan ilk kez iş arayışlarında sorun yaşamakta ve genç işsizlik oranları ILO üyesi ülkeler açısından önemli boyutlara ulaşmaktadır. Dünyanın birçok ülkesinde genç işsizlik oranları yetişkinlerinkinden çok daha yüksektir. Son dönem ILO tahminlerine göre en az 60 milyon genç insan işsizdir ve bu sayı ortalamada yetişkin rakamlarından üç kat daha fazladır. Gelişmekte olan ülkeler açısından verilere ulaşmak daha güç olmakla birlikte, elde edilenlerden bu ülkelerde genç ve yetişkin oranları arasındaki uçurumun daha derin olduğu anlaşılmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde açık genç işsizliği, büyük oranda eksik istihdam ve kötü çalışma koşulları ile bir arada var olmaktadır.

1.GENÇ İŞSİZLİĞİN ÖZELLİKLERİ

A.Genç Bir Emek Pazarı mı?

Bir "genç emek pazarı gerçekten var mıdır ya da soruyu daha farklı ifade etmek gerekirse yetişkin ve genç insanların emek pazarları ne ölçüde ayrılabilir? Genç insanları hedefleyen politikaların basit anlamda daha yaşlı işçiler yerine genç işçileri ikame etmeye yönelik olabileceğine dair ciddi bir bakış bulunmaktadır.

Gerçekten de bazı politikalar işverenleri yaşı ilerlemiş yetişkinlerden çok genç işçileri istihdam etmeleri konusunda cesaretlendirmekte, ancak bunun oldukça sınırlı kalacağına inanmak için de birçok neden bulunmaktadır.

Öncelikle, emek pazarına yeni katılanlar olarak genç insanların vasıflı ve deneyimli işçilerle işler için rekabeti gerçekçi olamaz.

Rekabet, vasıfsız işlerle ve bir oranda diğer yeni katılanlarla, ya da daha ileri yaşta kadınların doğumdan sonra işe dönmek istemelerinde olduğu gibi emek pazarına yeni katılanlarla sınırlı kalmaya eğilimli olacaktır.

Ancak bu durumda bile, belli bir yaş grubundaki işçilerin bir diğer grupla ikame edilebileceği inancı yaygın değildir. İşverenler genç ve yaşlı işçileri aynı biçimde değerlendirmezler. Bazı işler, uyum sağlama gibi "genç nitelikler gerektirirken, bazıları sorumluluk ve bağlılık gibi "yetişkin niteliklere gereksinim duyar. Farklı yaş gruplarının farklı özelliklere sahip olduğu algılamasının ve bu özelliklere atfedilen değerlerin ölçüsü ülkeden ülkeye ve bölgeden bölgeye değişir. Gençlerin

daha yaşlı işçilerin alternatifi olarak (tersi de söz konusudur) görülüyor oluşlarının, ender rastlandığı bir gerçektir ve gerçekleştiği yerlerde de bir işçiyi diğeriyle değiştirmede yaşın etkili oluşunun çok sınırlı olduğu kanıtlanmıştır (1). Açıktır ki bu konuda daha doğrudan kanıtlara ihtiyaç vardır. İşçilerin birbiriyle ikamesinin gerçek ve algılanan potansiyelinin yanısıra, genç işçilerin işten çıkarılma kolaylığı, diğer işçilerle ilişkileri, yeni teknolojilere uyum sağlama yetileri konularında işverenlerin genç işçilere ilişkin kavrayışlarına yönelik araştırmalar geliştirilebilir (2).

Özellikle yaşlıların yerine genç işçilerin geçirilmesini cesaretlendirmeye yönelik düzenlenmiş programlar olmuştur. Bunun bir örneği Fransa'nın ARPE (Allocation de remplacament pour l'emploi) programıdır. Bu ölçüte göre, 6 Eylül 1995 de onaylanan üçlü anlaşmayla, erken emeklilik, ayrılan kişinin yerine aynı iş akdiyle yeni birini alınması koşuluyla hükümet tarafından maddi olarak desteklenmektedir. Açıktan genç insanlara yönelik olmasa da, 26 yaş altı iş başvurularına özel ilgi gösterilmektedir (3). Bu tür bir uygulama görece olağandışı gözükmekle birlikte, gönüllü olarak ayrılan yaşlı işçilerin daha gençlerle yer değiştirmesi aracılığıyla toplam işgücünün yenilenmesini cesaretlendirmektedir. Bu ayrıca, sosyal tarafların tümünce desteklenmiştir. Ancak bu özel koşullar altında bile program başlangıçta hedeflediği düzeye ulaşamamıştır. Hedef 1996 yılının sonunda 80.000 ile 90.000 arası yararlanana ulaşmakken, program ancak 60.000'e ulaşabilmiştir (Gineste, 1997). Nitekim, uygulamanın açık hedefine rağmen, ikamenin düzeyi ya da bu koşulda yer değiştirmenin düzeyi çok sınırlı kalmıştır.

Bu gibi başka ilgili ölçütler, genç işçi istihdamının gerekli maliyetlerini düşürerek varolan yaşlı işçiler yerine gençlerin istihdamını destekleyen uygulamalarıdır. İngiltere'nin Gençlik Eğitim Planı (Youth Training Scheme YTS) bu tür planlardandır. İşverenlerin iş dışı eğitim için minimum bir süre sağlaması koşuluyla 16-18 yaş grubunun istihdamını desteklemekle birlikte, planın yarı açık hedeflerinden biri de gençleri, ücret beklentilerini düşürerek ve böylece katılımcıların ücretlerini de düşürerek, işverenler açısından istihdamı tercih edilir hale getirmekti. Program aracılığıyla katılımcıların iş bulma şanslarında marjinal iyileşme sağlamış olmakla birlikte, araştırmalar, istihdam olanaklarındaki artışın, niteliklerin iyileşmesiyle değil düşük ücretler sonucu olduğunu göstermiştir (O'Higgins, 1995a, 1995b, 1996). Buna rağmen Begg ve diğerlerinin (1991) araştırmalarına göre, programın iş yaratmadaki en düşük düzeyinde bile (1989), yaratılan işlerin %80'i zaten varolan ya da bu program olmasa da yaratılacak olan işlerden oluşurken, sade-

ce %9'u 19 yaş ve üstü işçiler içindir. Burada bile ikamenin çoğu 16-25 yaş grubunda çok genç ve biraz daha yaşlı gençler arasında gerçekleşmiştir. Bu da gençlerin yaşlı işçiler açısından bir tehdit oluşturmaktan uzak oldukları görüşünü desteklemektedir.

İŞSİZLİK NEDİR? "ASIL SORUN MUDUR?

Genç işsizliğinden ne anlaşıldığının net biçimde tanımlanması önemlidir. Yaygın olarak kullanılan ILO tanımına göre, işsizler, kısa referans süresi içerisinde (genellikle bir önceki hafta ya da gün) bir saatten fazla çalışmamış olan ancak çalışabilir durumda olup aktif olarak iş arayanlardır (4). Ancak sanayileşmiş ülkeler için bile, ülkelerarası farklılıklar bu çok da net olmayan tanımlama yüzünden ortaya çıkmaktadır. Örneğin, pek çok ülkede öğrenciler işgücünün dışında sayılırken, Norveç örneğinde olduğu gibi, diğerlerinde, aktif olarak iş aradıklarında içerisinde hesap edilirler. Bazı ulusal otoriteler de bir saat kuralından daha uzun çalışma periyodlarını tercih etmektedirler. Nitekim, Hollanda, referans hafta içerisinde 12 saatten az çalışmış olanları işsiz kabul ederek, haftada 12 saatlik bir kural uygulamaktadır (Bochove, 1994).

Bir diğer konu da "umudu kırılmış işçiler olarak anılabilecek, çalışmak isteyen ancak kazançlı istihdam olanakları olmadığını düşünerek aktif olarak iş aramayanların, geleneksel olarak işgücü dışında tanımlanıyor olmakla birlikte nasıl sınıflandırılacağıdır. Onların işgücü dışındaki konumları basit bir, ekonomik koşulların iyileştirilmesi, sorunudur. İş bulma koşulları iyileştiğinde bu insanların bir kısmı büyük olasılıkla işsiz olarak sınıflandırılmadan önce istihdam edilmiş olacaktır. Bu yüzden, "işsizliğin genel olarak kullanılan tanımlaması yerine işsizlik ya da istihdam edilmeme durumu için daha geniş bir kavramın sunulması tartışılmalıdır. Nitekim, sorunun boyutlarını görebilmek açısından, ne istihdam edilmiş ne de eğitimde olan tüm gençlerin işsizlere katılacağı, daha kesin bir gösterge önerilebilir. Özellikle ülkelerarası karşılaştırmalarda sorunun boyutlarını büyük ölçüde değiştirecek şekilde işsizlik/nüfus oranını önerenler de bulunmaktadır (Gaute, 1997 gibi). Bu, özellikle giderek artan oranlarda yayılan eğitime katılım oranları yüzünden ergen işsizlik için doğrudur.

Tablo 1 seçilmiş OECD ülkelerinde, 18 yaş erkeklerin işsizlik oranlarıyla istihdam-dışılık (5) (yani ne öğrenci ne de istihdam edilmiş olanlar) oranlarını karşılaştırmaktadır. Ülkelerin her iki göstergeye göre sıralamaları fazlasıyla benzerdir (sıralama katsayısı 0.98 dir). Bu da, ülkeler arası karşılaştırmada fikir verdiğini göstermektedir. Bu tablonun dayandığı ve OECD tarafından oluşturulmuş bilgilendirici raporlardan çıkan verilere göre (1999), birçok OECD ülkesinde ve özellikle İngilte-

Ülke	İşsizlik Oranı (1)	Sıralama	İstihdam Dışı Oranı	Sıralama
Avustralya	23.3	9	27.2	11
Avusturya	8.8	15	12.1	16
Belçika	45.7	2	70.5	1
Kanada	22.7	10	29.3	9
Danimarka	11.7	14	14.2	15
Finlandiya	50	1	51.3	2
Fransa	25.7	6	34.2	7
Almanya	5	17	10.5	17
Yunanistan	31.4	4	44.1	4
İrlanda	24.1	8	30.7	8
İtalya	30	5	43.4	5
Lüksemburg	25.2	7	35.8	6
Hollanda	8.8	16	17.2	14
Portekiz	16.6	12	22.4	13
İspanya	43.6	3	51.2	3
İngiltere	16.7	11	27.8	10
ABD	16.1	13	25	12

Tablo 1- Sıramalarıyla birlikte seçilmiş OECD ülkelerinde 18 yaşındaki erkeklerin işsizlik ve istihdam dışılık oranları 1997.
(1) Rakamlar yuvarlanmıştır.
Kaynak: OECD.

re'de genç erkekler arasında, eğitim ve öğrenim olanaklarındaki artışa rağmen, eğitimin ve işgücü pazarının dışında kalma eğilimini artırmaktadır (6). Bu eğilim eğitimde ve işgücü pazarı alternatiflerindeki ana akımların gözden düşmekte olduğunu göstermekle birlikte endişe verici sonuçlara da işaret etmektedir. Bu yaygın olgunun daha iyi anlaşılması gerektiği kesindir. Ancak temel nokta, işsizlik oranının daha geniş kapsamlı bir istihdam dışında olma oranıyla ilişkili oluşu ve bu yüzden daha geniş bir sorunun kaba hatlarını gösteriyor oluşudur. Aynı zamanda işsizlik oranı istihdam dışı olma oranında daha yaygın kullanılma avantajına sahiptir.

Tablo 2, bütün olarak daha geniş bir ülkeler listesinde 15-19 yaşın işsizlik oranlarıyla işsizlik/nüfus oranlarını göstermektedir. Bu iki gösterge arasındaki karşılaştırma Tablo 1'dekinden daha zayıf bir bağlantının varlığını göstermektedir. Tablo işsizlik oranına göre ve işsizlik/nüfus oranına göre yapılan sıralamalarda önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir (sıralama

korelasyon katsayısı 0.53 dür.) Bu da farklı ülkelerde değişen eğitime katılma oranlarıyla açıklanabilir.

Burada ikinci bir önemli konu ortaya çıkmaktadır. Her iki gösterge için de düşük değerler beklense de bu göstergeler iki ayrı tip bilgi vermektedir, bu yüzden de sonuçlar önemli ölçüde değişebilir.

Örneğin Belçika, Finlandiya, Kore Cumhuriyeti ve Polonya'da genç işsizlik oranları görece yüksek olmakla birlikte, bu ülkelerin genç nüfusuna göre oranlandığında aynı ölçüde yüksek olmadığı görülür.

İşsizlik oranı, işgücü pazarındaki genç insanların iş bulma olasılıklarını gösterirken, işsizlik/nüfus oranı toplam nüfus içerisinde sorunun boyutlarını ortaya koymaktadır. Bu çalışma boyunca, iyi nitelikte iş bulmakta büyük güçlük çeken gençlere özellikle dikkat çekmeye yönelik tartışma yapılmaktadır. Bu amaçla, genç işsizlik oranı daha kullanışlı ve daha yaygın olarak elde edilebilecek gösterge kabul edilmelidir.

Gelişmekte olan ülkeler ele alındığında durum daha da karmaşıklaşmaktadır.

İşsizlik ve sosyal güvenlik sigortasının yaygın olarak bulunmadığı ülkelerde, "açık işsizliğin ana sorun kabul ediliyor oluşu daha tartışmalıdır. İşsizlik ve yoksulluk ilişkisi sanayileşmiş ülkelerde olduğu kadar doğrudan değildir.

İşsiz kalmayı kaldıramayacak kadar yoksul kimseler şu veya bu şekilde ellerinden geldiğince yaşamlarını sürdürecek ölçüde meslek edinmekte ya da kendi işlerini yürütmektedir. Açık işsizlik genellikle baskın olarak kentsel bir olgu (7) olmakla birlikte bu, altında yatan zorlukların sadece kente özgü olduğu ya da çözümün sadece kentsel iş olanaklarının geliştirilmesine dayandığı anlamına gelmez. Bu durum, özellikle pek çok ülkede gözlenen kayda değer kırdan kente göç oranları hesaba katıldığında daha da geçerlidir. Bu da genellikle kırsal alanda yaygın olan eksik istihdam konusunu bir kez daha ortaya çıkarır.

İkinci sonuç, işsizlik sorununun ve özelde "genç işsizliğinin temel olarak eğitimli işsizlerle ilgili bir konu olduğudur. Bu sonucun doğruluğu hem işsizlik/yoksulluk ilişkisi açısından hem de eğitimli insanların işsizler içindeki ağırlığı açısından bir kez daha tartışmaya açıktır.

Bunun yanısıra, bir çok gelişmekte olan ülke ILO'nun işsizlik tanımını, aktif iş arıyor olma koşulunu gözetmeden uygulamaktadır (8).

Bu güçlüklerin farkında olarak, bu araştırma mükemmel olmasa da tek en geniş kullanılan ve ulaşılabilen istatistikleri sağladığından işsizliğin geleneksel tanımlanmasını kullanmaktadır. Sorunun boyutları genişletilmiş bir zaman diliminde ve daha az olmakla birlikte ülkelere göre tablolanmaktadır.

Ülke	İşsizlik/ Nüfus Oranı (1)	Sıralama	İşsizlik Oranı	Sıralama
Avustralya	11.5	4	20	23
Avusturya	3	37	7.2	41
Belçika	2.1	40	28.1	13
Kanada	10.1	6	21	19
Şili	3.2	36	21	20
Kolombiya	12.7	2	37.7	6
Kosta Rika	6.8	17	16	27
Danimarka	5.6	23	7.9	38
Ekvator	9.6	7	25.1	16
Estonya	4.7	27	27.5	14
Finlandiya	9.1	11	28.3	12
Honduras	3.5	31	7.5	39
Hong Kong	3.9	28	20.5	22
Macaristan	3.9	29	24.8	17
İzlanda	5.8	22	9	37
İrlanda	3.9	30	14.3	30
Japonya	1.9	42	10.6	36
Güney Kore	2.2	39	20.9	21
Latvia	7.1	15	40.2	4
Litvanya	4.9	25	29.5	11
Macau	3.3	34	19	25
Meksika	2	41	4.4	43
Hollanda	6.7	18	11.9	35
Hollanda Antilleri	7.5	13	47	1
Yeni Zelanda	9.4	9	17.5	26
Norveç	6.6	19	13.5	31
Panama	12	3	35.2	7
Filipinler	7.2	14	19.1	24
Polonya	3.4	33	30.4	9
Portekiz	3.5	32	13.2	32
Porto Riko	7	16	38.8	5
Romanya	6.4	21	24.2	18
Rusya Federasyonu	6.4	20	46.3	2
Singapur	1.1	43	7.3	40
Slovenya	5.4	24	26.7	15
İspanya	10.9	10	44.7	3
Sri Lanka	9.2	5	30.3	10
İsveç	3.2	35	12	33
Tayland	2.7	38	7.1	42
Türkiye	4.8	26	12	34
İngiltere	9.6	8	15.7	28
ABD	7.7	12	14.6	29
Uruguay	13	1	35	8

Tablo 2- İşsizlik/Nüfus oranı ve 15-19 yaş arası işsizlik oranları, sıralamayla, 1998.
(Not: İrlanda, Norveç, Porto Riko, İspanya, İsveç, İngiltere ve ABD'deki gençler, 16-19 yaşındaki genç kişiler olarak tanımlanmışlardır. Rakamlar yuvarlanmıştır.) Kaynak: ILO.

B. HANGİ GENÇLER?

Genç yetişkinlere karşı ergenlik çağındakiler

Şekil 1 (A, B, C) ergenlik çağındakilerin (15-19 yaş), genç yetişkinlerin (20-24 yaş) ve orta yaşlı yetişkinlerin (25-45 yaş) işsizlik oranlarını göstermektedir. Genel resim, birkaç istisna olmakla birlikte ülkelerin çoğu için işsizliğin yaşla birlikte düştüğünü göstermektedir. Bazı ülkelerde en yüksek işsizlik oranları, genç yetişkinlerdedir. Bu almanya için özellikle doğru olmakla birlikte, Türkiye, Filipinler ve Tayland için de böyledir. Ancak bu ters (U) dağılımı istisna kabul edilmelidir.

Erkeklere karşı kadınlar

Şekil 2, 1998 yılı için bir kısım ülkede kadınların erkeklere genç işsizlik oranlarını vermektedir. Yukaridaki resmin tersine kadın ve erkek işsizlik oranları arasında belirgin bir dağılım yoktur. Seçilen ülkeler arasında kadın işsizlik oranlarının yüksek olduğu ülkeler aşağı yukarı eşittir. Ancak eğer genç erkek ve kadınlar açısından istihdam olanaklarına bakılırsa daha belirgin bir dağılımdan söz etmek mümkün olur: kadınlar için erkeklere oranla istihdam olanaklarının daha sınırlı olduğu söylenebilir.

Şekil 3 genç işsizlikte kadınların erkeklere oranını 1981-1998 arası dönemde OECD ülkeleri için göstermektedir. Oran tüm dönem boyunca aşağı yukarı sabit kalmıştır. OECD ülkelerinde, 1'e yakın olmakla birlikte, genç kadınların işsizlik oranı genç erkeklere göre daha yüksektir. Avrupa'da genç kadınlar daha yüksek işsizlik oranlarına sahipken, Avrupa dışı OECD ülkelerinde genç erkekler daha yüksek orana sahiptir. Her iki durumda da en azından 1993'ekadar eşit orana doğru aşamalı bir yakınlaşma söz konusudur. 1993'ten beri Avrupa'da genç kadınların işsizlik oranları, fark 1980'lerdekinden daha az belirgin olmakla birlikte, hafifçe yükselmektedir.

Gelişmekte olan ülkelere dönersek, örneğin Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti'nde genç kadın ve erkeklerin işsizlik oranları arasında çok küçük bir fark görülmektedir. 1990-1991 döneminde ergenlik çağındaki erkekler için işsizlik oranı %8.7 iken, kızlarda aynı oran %8.8'dir. Genç yetişkinlerde biraz daha belirgin bir farklılaşma gözlenir. Erkekler için oran 54.7, kadınlar için %6.3'dür. Ancak şu kaydedilmelidir ki, Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti için işsizlik, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ağırlıkla kentsel bir olgudur.

Şekil 4 kentsel ve kırsal alanlar için oranları ayrı göstermektedir. Burada kadınle ve erkekler arasındaki farkın belirginleştiği izlenir. Kentsel alanda 1990-1991 de ergenlik çağındaki kızların oranı erkeklerinkine göre bir miktar yüksektir; bu oranlar kızlarda %38.8 erkeklerde %30dur.

Ancak esas fark genç yetişkinlerde

gözlenmektedir. Bu yaş grubundaki kadınların işsizlik oranları %25.7 ile erkeklerin iki katına yaklaşmaktadır (%13.5). Bu durum genç erkekler için işsizliğin geçici olabildiğini 20'li yaşların başında iş bulabildiklerini, ancak genç kadınlar için daha uzun dönemli zorlukların söz konusu olduğunu göstermektedir.

Tanzanya'daki iş niteliğine bakıldığında fark daha da belirginleşir. Örneğin, 1990-1991 için kırsal alanda kadınlar için görülebilen eksik istihdam oranı %9.4 iken erkeklerde bu oran %3.8dir (9) bu da genç kadınların karşı karşıya oldukları güçlüklerin işsizlik istatistiklerinin ortaya koyduğundan daha ciddi boyutlarda olduğunu gösterir. İstihdam niteliğinin okuma yazma (10) ile yakından ilişkili olduğu varsayımı kabul edilince bu oranlar kadınlar için %54 iken erkeklerde %74'dür. İşsizlik konumuyla birebir ilişkili olmasa da (11) bu, kırsal kesimde kadın ve erkeklere açık iş olanaklarının farkının istihdam niteliğiyle ilişkili olduğunun destekler.

Hindistan'da da kadınlar istihdama ulaşma konusunda dezavantajlıdırlar (Şekil 5). Toplamda bakıldığında genç erkekler ve kadınlar %8 ile aynı işsizlik oranını paylaşırlar (12) . Ancak kentsel alanda istihdam karşılaştırıldığında genç kadınların işsizlik oranları genç erkeklere göre daha yüksektir. Genç yetişkinlerde ise 20'li yaşlarında ilerledikçe giderek artan sorunlarıyla genç kadınların kentsel işsizlik oranları erkeklerinkinden yüzdelik oranda 11 puandan fazla daha yüksektir.

Genel olarak bakıldığında özellikle gelişmekte olan ülkelerde kadınların işgücüne katılma oranları genç erkeklerinkinden çok daha düşüktür. Erkekler açısından işgücü dışında kalmanın olağan etkinliği eğitimken, eğitime katılım oranları erkeklerinkinden çok daha düşük olan kadınlarda bu etkinlik ev işidir. Bu durum genç kadınların hem nicelik hem nitelik açısından uygun iş olanaklarına ulaşmadaki elverişsiz konumlarını pekiştirmektedir.

Endonezya'da genç kadınlar genç erkeklerinkinden daha yüksek işsizlik oranlarına sahiptir. 1996'da ergenlik çağındaki erkelerde bu oran %15.1 iken kızlarda %18.4, genç yetişkinlerde oranlar %13.7ye %17dir. Bu yeni bir olgudur ve genç kadınların işgücüne katılma oranlarındaki genel bir yükselişin yansıması olabilir.

Latin Amerika ve Karaib ülkeleri sanayileşmiş ekonomilerin özelliklerine daha çok sahip olmalarıyla daha yüksek gelirli ekonomilerdir. Şekil 6 Şili'de 1980'lerin ortasından itibaren kadın işsizlik oranlarının erkeklerinkinden sürekli yüksek olduğunu göstermektedir Bunun da ötesinde fark özellikle gençlerde belirgindir.

Jamaika'da, Şekil 7'de gösterildiği gibi, genç kadınlar daha yüksek eğitime katılma düzeylerine sahiptirler. Aynı zamanda işgücüne katılma oranları da-

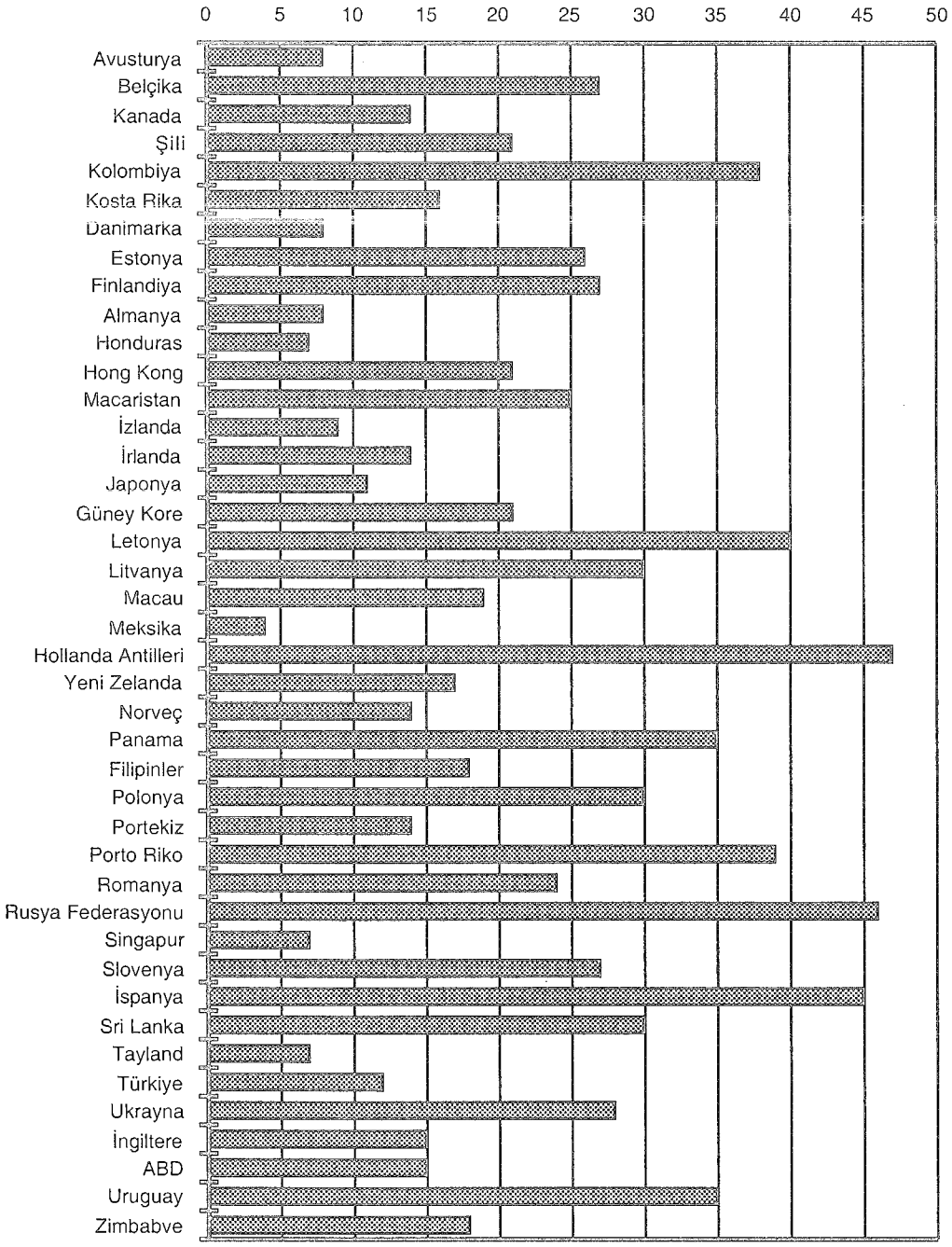

Şekil 1 A- Seçilmiş ülkelerde yaşa göre işsizlik oranları (15-19 Yaş) , 1998 (Yüzdeler)
(Not: Norveç, İspanya ve ABD'deki gençler 16-19 yaşındaki genç insanlar olarak sınıflandırılmış; Kolombiya, Kosta Rika ve Honduras'daki yetişkinler ise 25-59 yaşındaki insanlar olarak sınıflandırılmıştır. Kaynak ILO (1999)

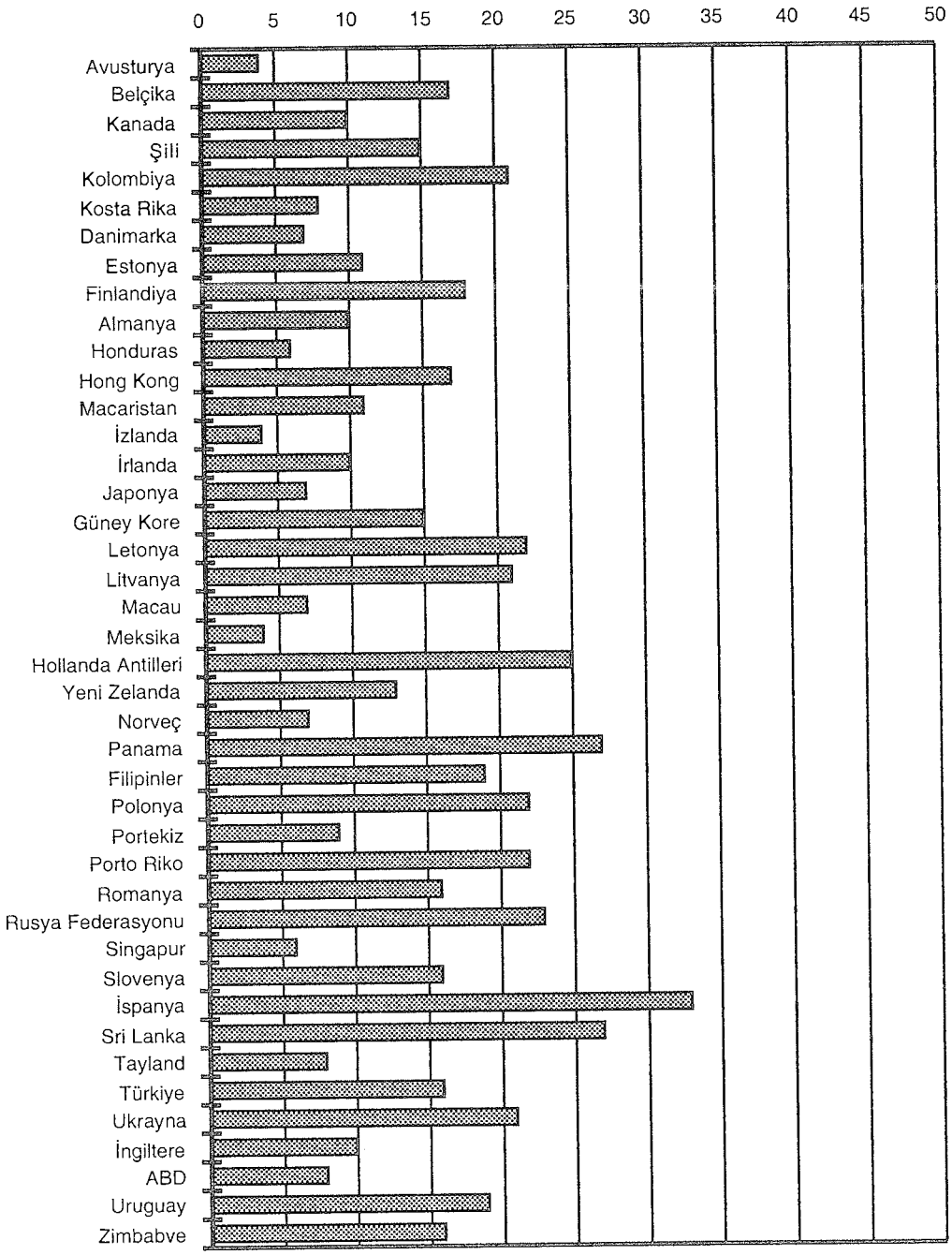

Şekil 1 B- Seçilmiş ülkelerde yaşa göre işsizlik oranları (20-24 Yaş) , 1998 (Yüzdeler)
(Not: Norveç, İspanya ve ABD'deki gençler 16-19 yaşındaki genç insanlar olarak sınıflandırılmış; Kolombiya, Kosta Rika ve Honduras'daki yetişkinler ise 25-59 yaşındaki insanlar olarak sınıflandırılmıştır. Kaynak ILO (1999)

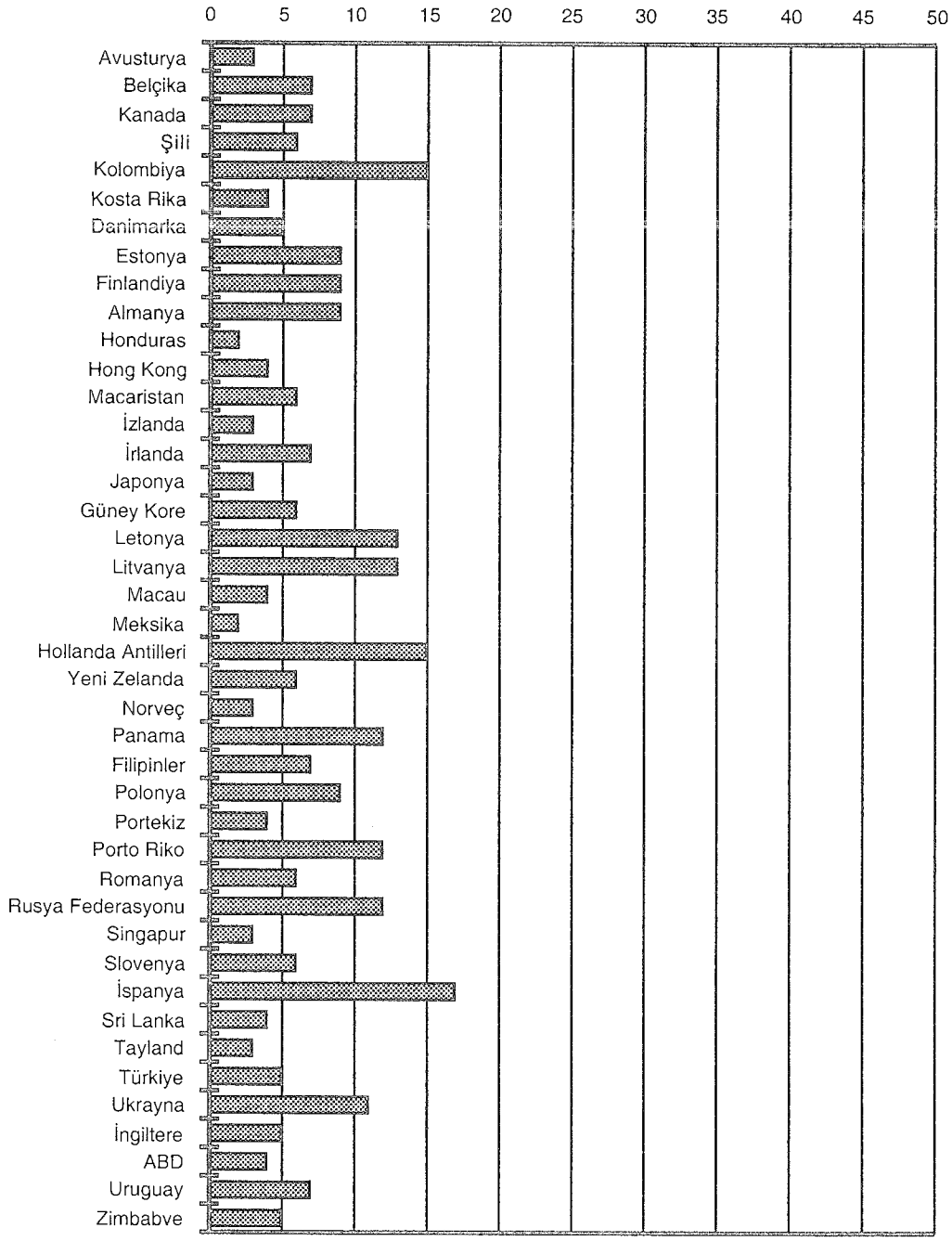

Şekil 1 C- Seçilmiş ülkelerde yaşa göre işsizlik oranları (25-54 Yaş) , 1998 (Yüzdeler)
(Not: Norveç, İspanya ve ABD'deki gençler 16-19 yaşındaki genç insanlar olarak sınıflandırılmış; Kolombiya, Kosta Rika ve Honduras'daki yetişkinler ise 25-59 yaşındaki insanlar olarak sınıflandırılmıştır. Kaynak ILO (1999)

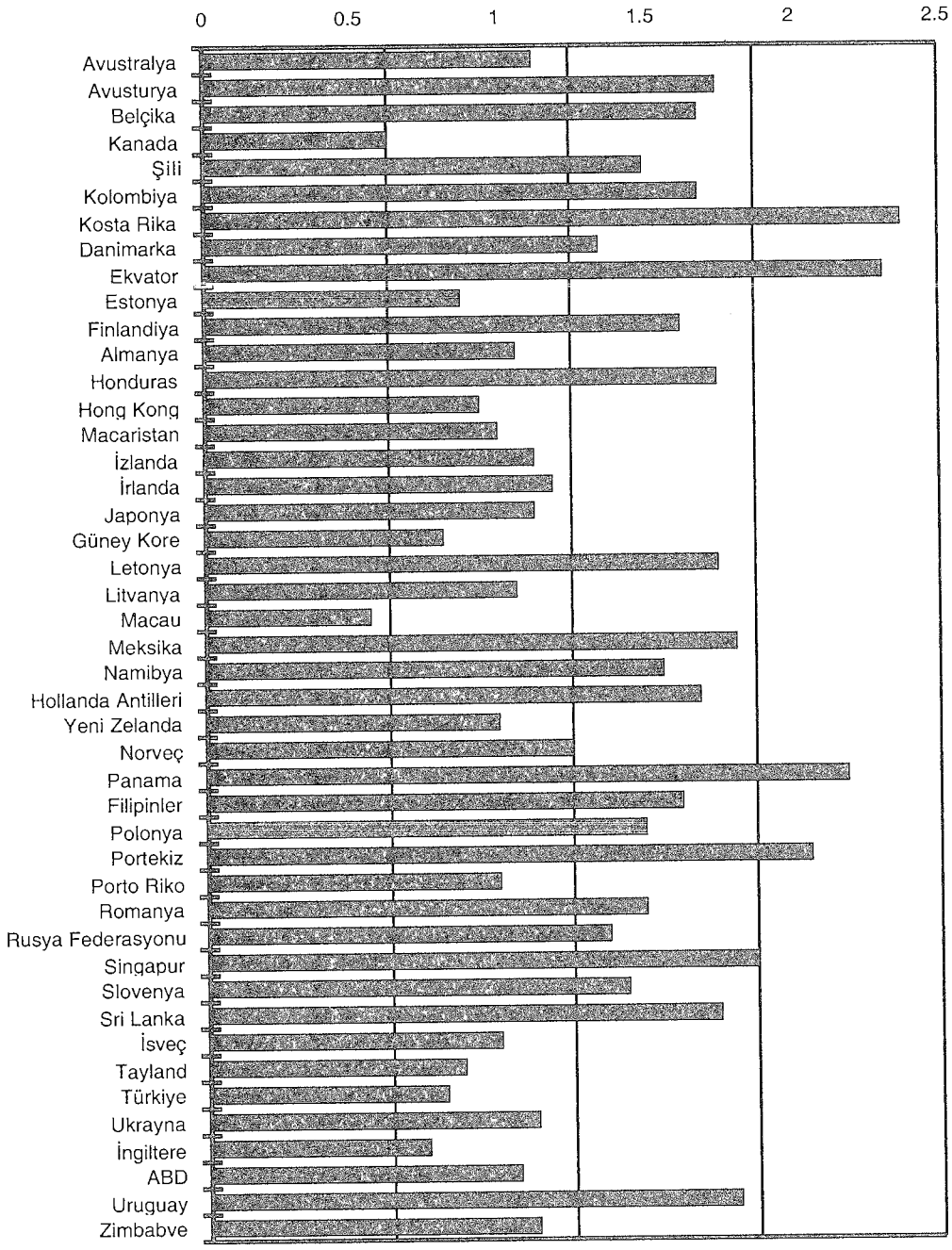

Şekil 2- Seçilmiş ülkelerde kadın genç (15-24) işsizlik seviyesinin erkek genç işsizlik seviyesine oranı, 1998.

(Not: Zimbabve'ye ilişkin veriler 20-24 yaşındakileri işaret etmektedir.) Kaynak ILO

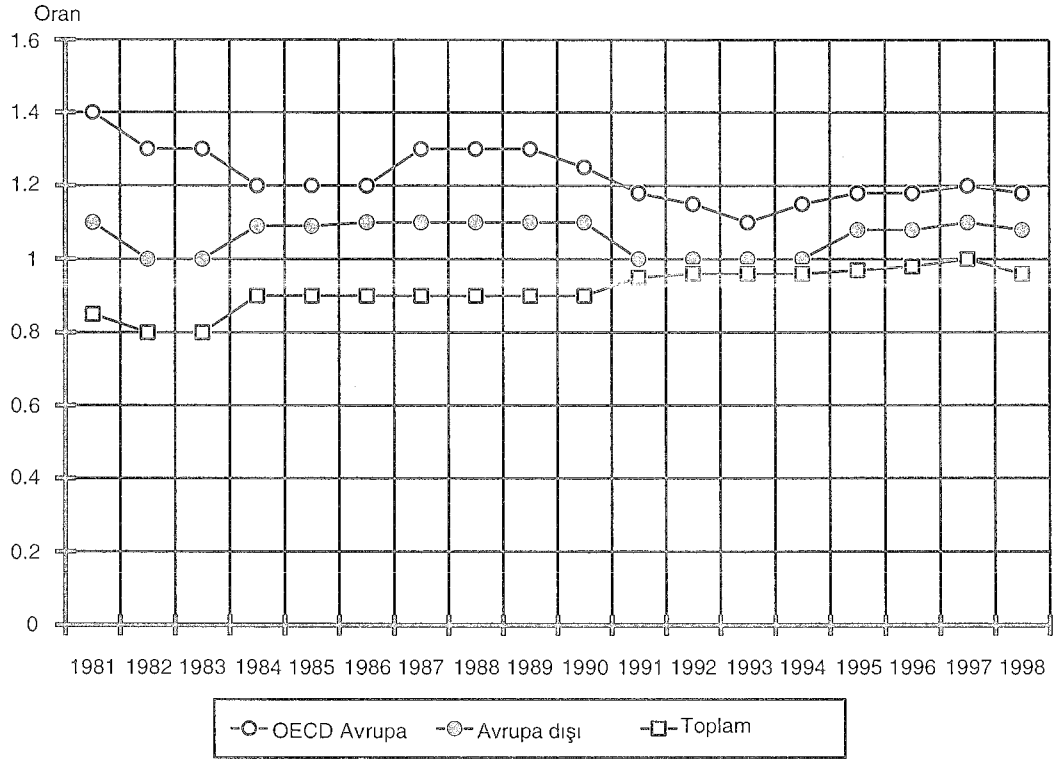

Şekil 3- OECD ülkelerinde kadın genç (15-24) işsizlik seviyesinin erkek-genç işsizlik seviyesine oranı, 1981-98.
Kaynak OECD işgücü istatistik veri tabanı.

ha düşüktür. Yani genç kadınlar eğitim sisteminde erkeklerden daha başarılı oldukları halde bu başarı işgücü pazarına yansımamaktadır.

Etnik köken

Hemen her ülkede, egemen grupların azınlıklardan daha iyi konumda oluşu biçiminde, istihdam rakamlarında etnik kökene bağlı farklar bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili sistematik veriler ise yaygın olarak toplanmış değildir. Yaş ve etnik kökene göre ayrılmış işsizlik oranları yayınlayan ender ülkelerden biri olan ABD'de Nisan 2000'de ergenlik çağı işsizlik oranı %12.7 gözükmektedir. Bununla birlikte "siyahların işsizlik oranları %22.2 iken "beyazlarda bu oran %11.2dir. (Çalışma İstatistikleri Bürosu veri tabanı; http://www.bls.gov)

Yani Birleşik Devletlerde ergenlik çağındaki siyah gençler beyaz arkadaşlarının iki katına yaklaşık işsizlik oranlarına sahiptir. D'Amico ve Maxwell (1994) ülkede istihdam beklentilerinin siyah/beyaz ücret farklarından sorumlu olduğunu ileri sürmektedir.

Benzer durum Avrupa'nın bazı bölgelerinde de gözlenmektedir. Örneğin

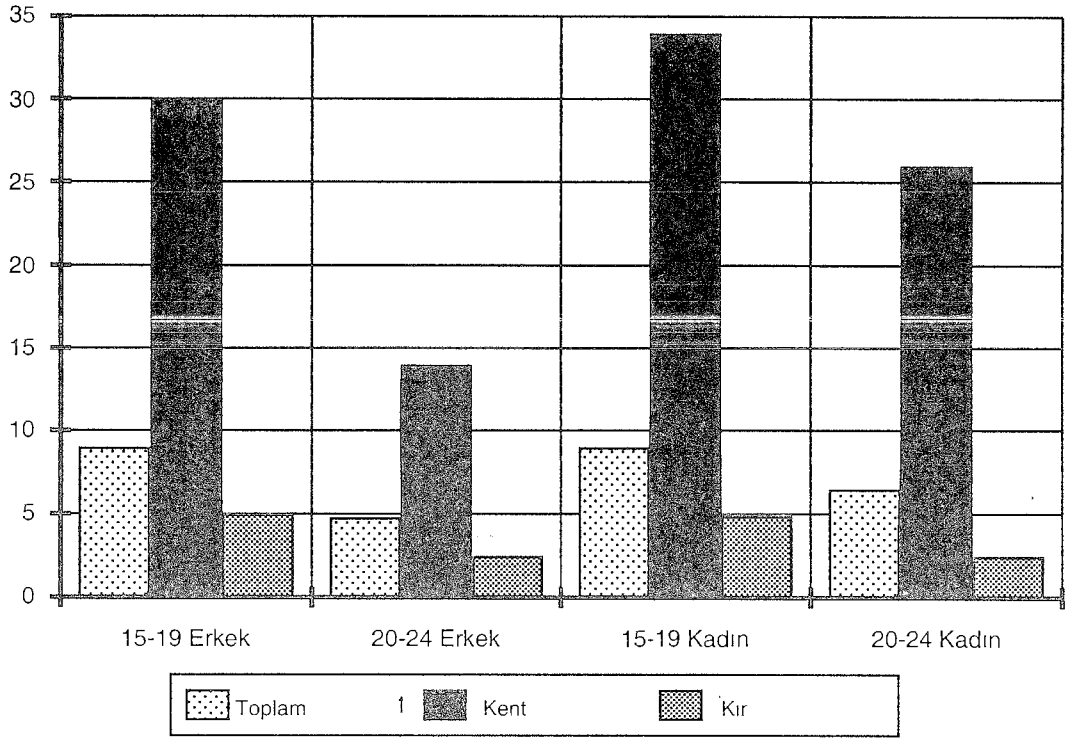

Şekil 4- Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti; yaş ve cinsiyete göre işsizlik oranları, 1990, 91.
Kaynak: G.D. Mejema: Youth unemployment in Tanzania: Nature, extent and proposais to deal with the problem (Dar es Salaam, 1997, unpublished report prepared for the ILO's Action Programme on Youth unemployment).

İngiltere'de Eğitim ve İstihdam Birimi (1996), daha yüksek eğitime katılma oranına sahip oldukları halde etnik azınlıkların %17.6 işsizlik oranıyla, %7.7lik orana sahip beyazların önünde olduklarını hesaplamıştır. Macaristan'da Çingene topluluğu (Roman) belirgin ayrımcılığa maruz kalmaktadır. 1993'de toplamda Çingenelerin işsizlik oranları %38'iken, ülke geneli için bu oran %11'dir. Çingeneler küçülen işletmelerde ilk işten çıkarılanlar olmakta, geri kalan Macar nüfusa göre daha düşük eğitim düzeyine sahip olmakta ve ayrımcılık yaşamaktadırlar. Yaşa bağlı rakamlar elde olmamakla birlikte, genç Çingenelerin daha iyi durumda olacaklarına ilişkin hiçbir gösterge yoktur.

Engelli gençler

Engelli gençlerin işsizlik oranlarına ilişkin bilgi çok az olmakla birlikte elde olanlardan çıkan sonuç, bu gençlerin işgücü pazarına girmede sorunlar yaşadıklarıdır. Birkaç çalışma engelli gençlerin hem düşük işgücüne katılma oranlarına hem de yüksek işsizlik oranlarına sahip olduğunu göstermek-

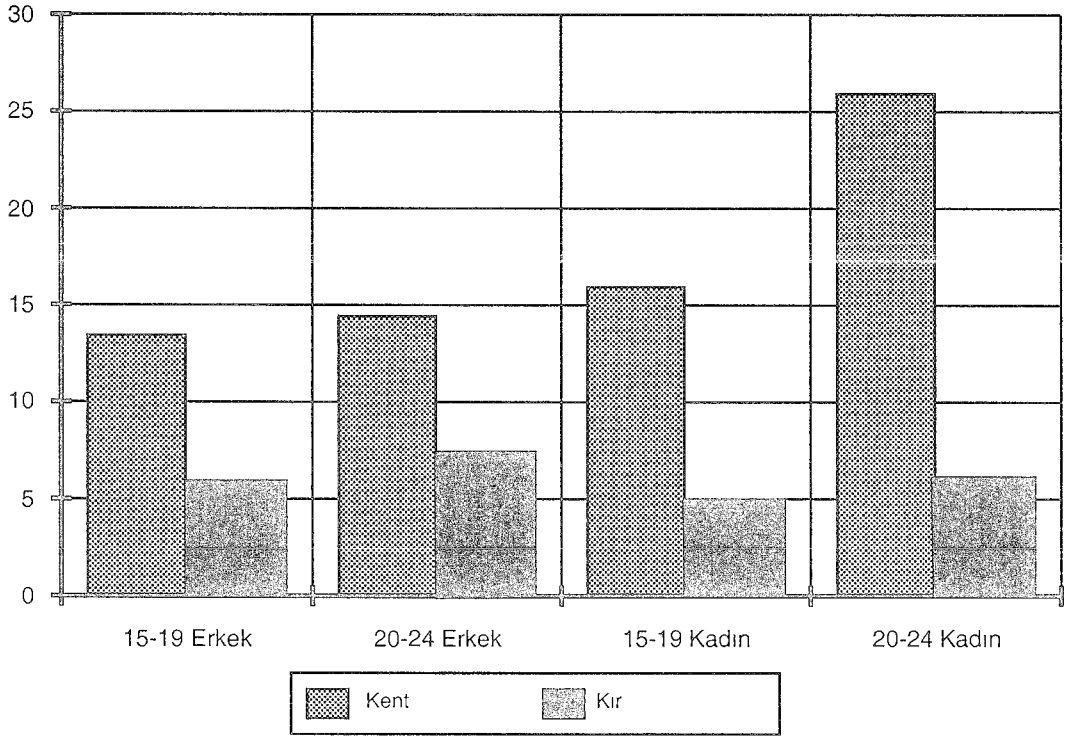

Şekil 5- Hindistan: Genç, kırsal ve kentsel işsizlik oranları, 1993-94.
Kaynak: Visaria (1998)

tedir (Requera, 1995; Sly vd 1995). Şekil 8, 1994/1995 kişi için İngiltere'de engelli olan ve olmayan gençlerin ekonomik etkinlik ve işsizlik oranlarını göstermektedir, aynı zamanda bu tablonun tek olduğu düşünülmemelidir (Requera, 1995 p.249).

Engelli olan ve olmayan insanların işgücü pazarındaki başarıları arasındaki fark yaşla birlikte açılıyor gibi gözükmektedir. Bunun bir nedeni insanlar büyüdükçe varolan engellerinin de ciddiyetini artırıyor oluşu olabilir ancak aynı zamanda genç yaştaki işsizliğin uzun dönemli etkileri olarak da algılanabilir.

Bölgesel ayrılıklar

Genç işsizliğin bölgesel farklılaşması, yetişkin işsizliğinin bölgesel farklılaşmasıyla oldukça benzeşmektedir. Bu, yetişkin işsizliğinde yüksek bölgesel farklılaşmaya sahip ülkelerde gençlerin istihdam olanaklarında da yüksek farklılıklar olması anlamına gelir. Bu duruma, hiçbir yer, ileri derecede sanayileşmiş kuzey ile daha az sanayileşmiş güney arasındaki ayrışmanın yansımasıyla, İtalya kadar iyi örnek oluşturamaz. Örneğin 1995'te Güney İtalya'da ortalama işsizlik oranı ergenlik çağındakiler için %56.4, genç yetişkin-

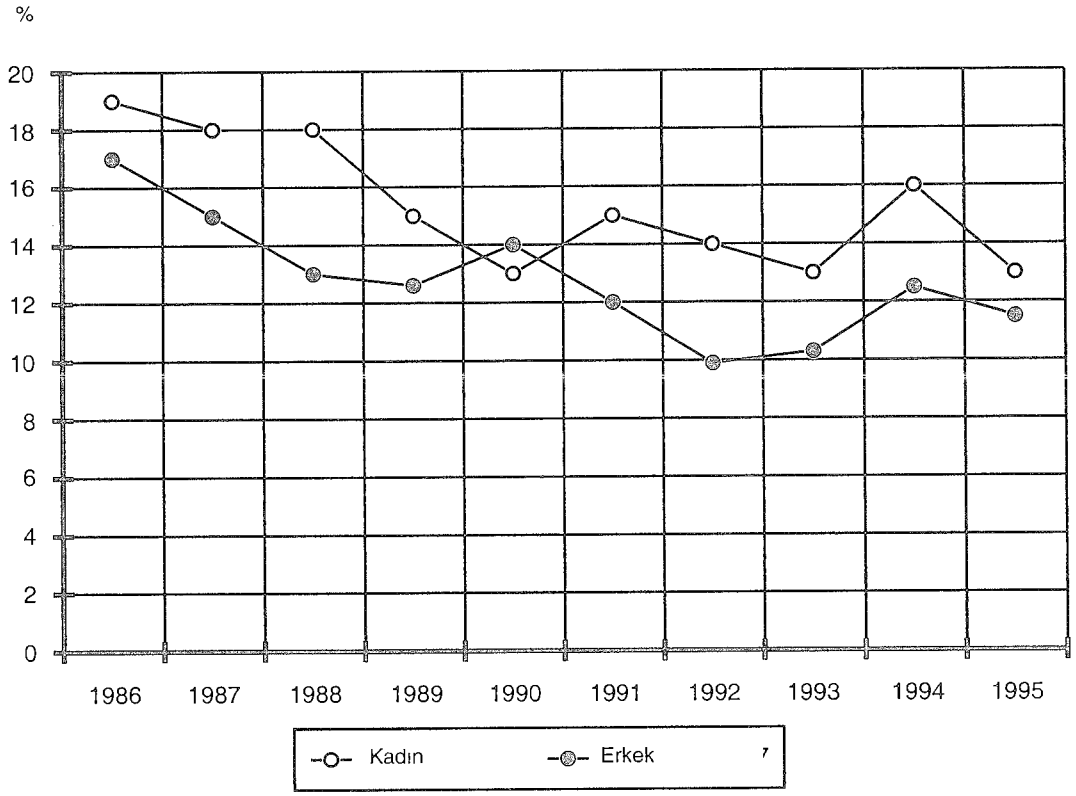

Şekil 6- Şili: Cinsiyete göre genç işsizlik oranları, 1986-95.
Kaynak: İLO.

ler için %55 ve çalışan ortalama yaş grubu (25-54) için %21.1 iken; buna denk düşen oranlar kuzeyde sırasıyla, %24.2, %7.7 ve %6.8dir. (Istituto Nazionale di Statistica, 1996)

Eğitim/vasıf düzeyleri

İşsizlik oranları bireysel eğitime katılma (ve ilgili vasıflar) oranlarına göre farklılaşma eğilimindedir.

Çoğu OECD ülkesi için (örneğin Çek Cumhuriyeti, İrlanda ve Hollanda) eğitim düzeyi yükseldikçe işsizlik oranları büyük ölçüde düşmektedir. Bunun istisnaları, İtalya ve Portekiz'le temsil edilen Güney Avrupa ülkeleri ve Japonya'dır. İtalya, genel olarak bir yüksek genç işsizlik ülkesi olmasına rağmen, Portekiz ve hepsinden öte Japonya öyle değildir. Ancak ikinci ve üçüncü eğitim düzeylerindekilerin yüksek işsizlik oranlarının nedeni yalnızca genç insanların işsizlikten korunmak için eğitime katılma şansını tanıyan yüksek işsizlik oranlarına bağlanamaz (14).

Nickell (1996b) geçtiğimiz 20 yılda, OECD ülkelerinde düşük ve yüksek eğitimlilerin işsizlik oranları arasındaki ve vasıfsız ve vasıflı işçilerin ücret düzeyleri arasındaki uçurumun gittikçe derinleştiğini belirtmektedir. Nite-

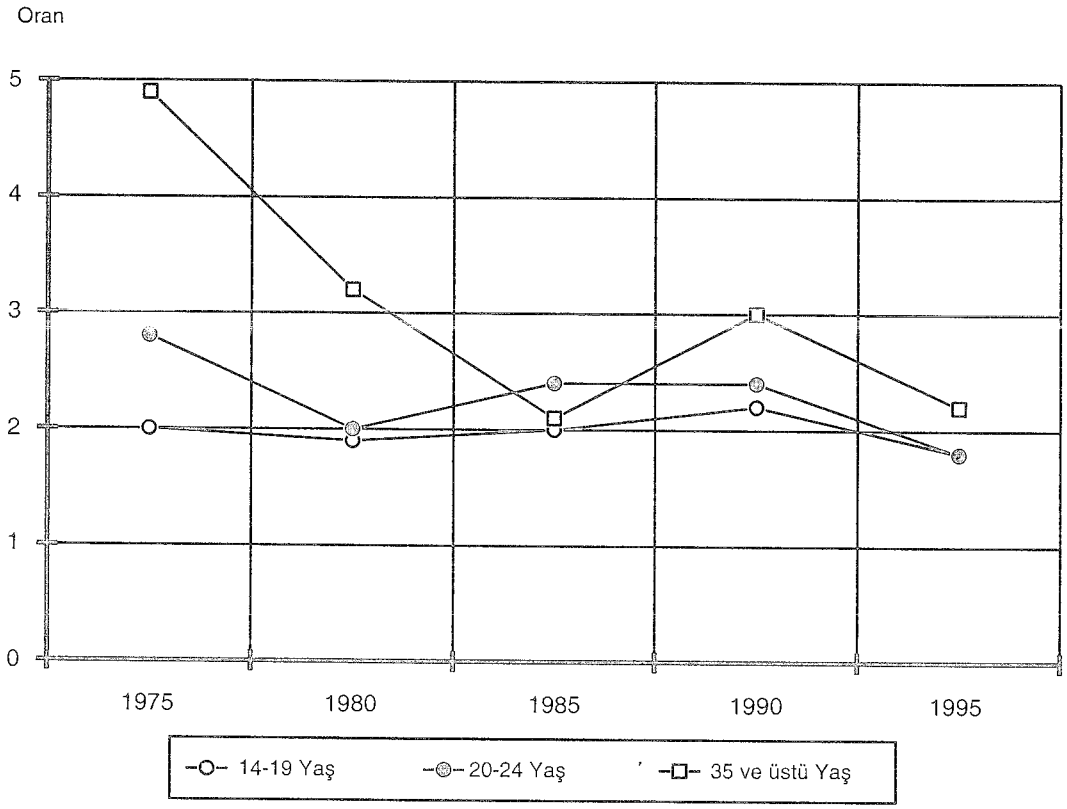

Şekil 7- Jamaika: Yaşa göre kadın-erkek işsizlik oranları.
Kaynak: Statistical institute of Jamaica Labor Force Surveys, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995.

kim, vasıflı işçilerin durumlarıyla kıyaslandığında son 20 yıldır niteliksiz ve/veya vasıfsız işçilerin istihdam ve ücret beklentileri gittikçe gerilemektedir (Nickell 1996a).

Orta ve Doğu Avrupa'daki geçiş ekonomilerindeki durum bir bütün olarak benzerdir. Ancak örneğin Polonya'da ilk öğretimi tamamlamış olanlarla orta öğrenimi tamamlamış olanların işsizlik oranları arasında çok az bir fark vardır. Bir ölçüde orta düzey mesleki eğitimdeki gençlerin düşük beklentilerine yol açan, mesleki eğitime devam edenlerin vasıf düzeylerinin düşüklüğüyle açıklanabilir. Orta eğitim ve mesleki eğitim verilerinin ayrıştırıldığı durumlar daha geleneksel bir resim vermektedir (Keune,1998).

Gelişmekte olan ülkelerde genç işsizliğin ileri eğitimliler arasında yoğunlaştığı öne sürülmektedir. Ancak, ileri eğitim seviyelerinde gençlerin daha yüksek işsizlik oranlarına sahip oldukları doğru olmakla birlikte, bu "eğitimli işsizlik hipotezi biraz fazlaca vurgulanmaktadır. Örneğin Gregory (1986), Meksika'da eğitim ve işsizlik arasında hiçbir ilişki saptanamamıştır. Güney Afrika ülkelerinde, üçüncü düzey eğitimlilerin işsizlik oranları daha düşük eğitim düzeydekilere kıyaslandığında

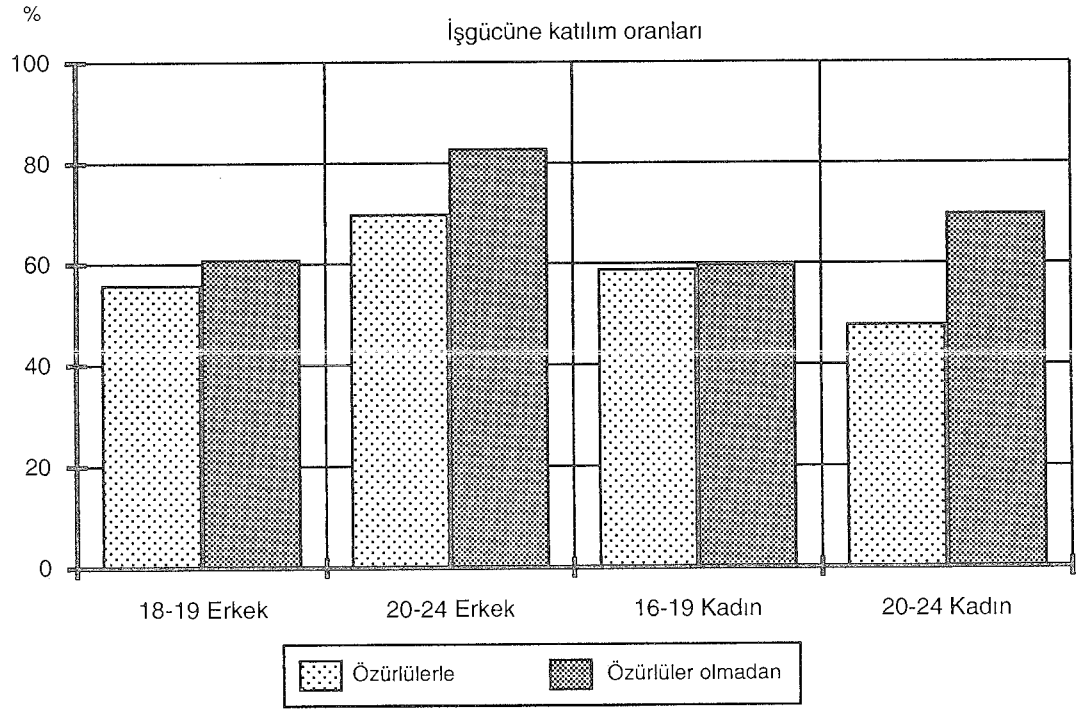

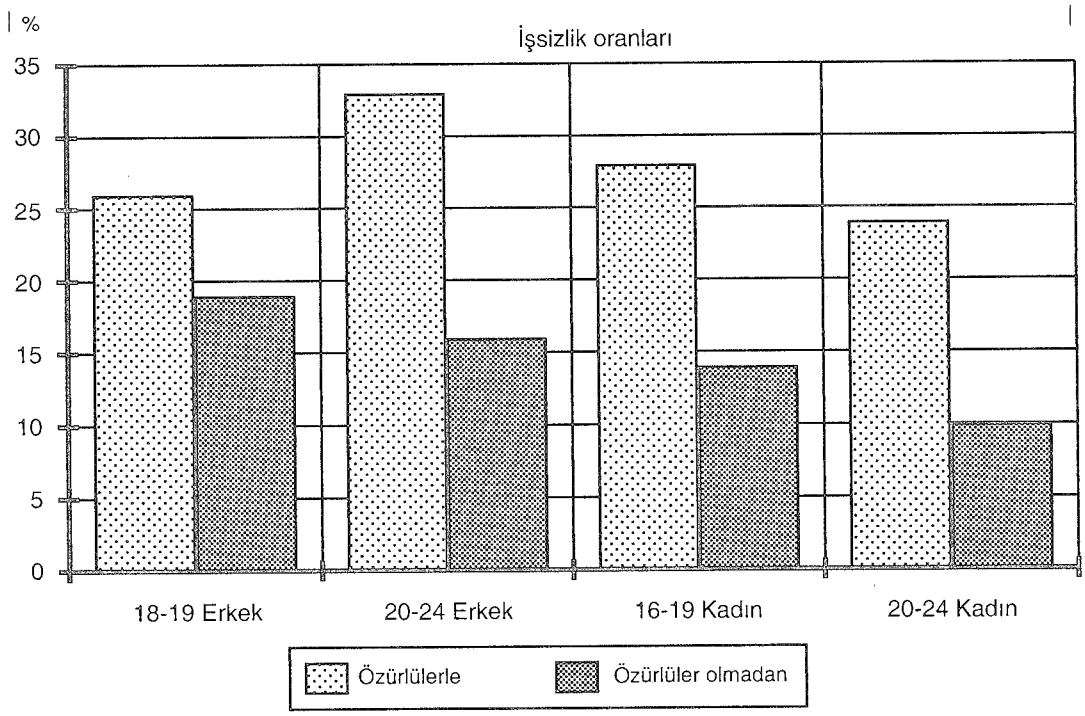

Şekil 8- İngiltere: Yaş ve özürlülüğe göre işsizlik ve işgücüne katılım oranları, Kış 1994-95.
Kaynak: Sly, Duxbury and Tillsley (1995), Şekiller 2 ve 3.

gözardı edilebilir seviyededir. Namibia'da örneğin 1997'de üniversite mezunlarının işsizlik oranı %3.4 iken, ilk öğrenim mezunlarında bu oran %39dur. (Ministry of Labor/Central Bureau of Statistics 1998). Turnham(1993) varlığını kabul etmekle birlikte eğitim işsizlik ilişkisinin ileri sürüldüğü oranda olmadığını söylemekte ve genç işsizlik yüksek olduğunda bunun yükünün farklı eğitim gruplarına eşit dağıldığını öne sürmektedir. Turnham, umudu kırılmış işçilerin de figürlere katıldığı Hirschman'ın işsizlik endeksinin (Hirschman,1982), Malezya'ya uyarlandığında ters sonuçlar verdiğini saptamıştır. Nitekim bu indeks en alt düzey eğitim görmüş genç erkeklerde%29.8lik,en ileri düzeyde ise %21.7lik oranlar göstermekte, öte yandan geleneksel işsizlik oranlarında bu rakamlar %9.4 ve %14.8 olarak belirmektedir (Turnham 1993). Yükske işsizlik oranlarının eğitim düzeyi yüksek gruplarda yoğunlaştığı yerlerde bile figürlerin yanıltıcı olabileceğine ilişkin bir sürü neden vardır. Endonezya'daki durum bunun bir örneğidir.

Endonezya'da kentsel nüfus için eğitim düzeylerine göre işsizlik ve işgücüne katılma oranları gözlemlendiğinde işsizlik oranları orta eğitim üstü düzeyler için çok daha yüksektir. Bu durumda ilişkin üç gözlem yapılabilir. Birincisi, daha az eğitimliler açısından umudu kırılmış olmanın önemli bir sorun olduğuna işaret eder biçime eğitim düzeyi yükseldikçe işgücüne katılma oranı da yükselmektedir.

İkinci olarak, diğer birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Endenozya'da son 20 yılda genel nüfusta eğitim düzeyi hızla artmaktadır. Yani, gençler büyüklerden ortalamada daha iyi eğitim almaktadır. Bu da, eğitimliler arasındaki yüksek işsizlik oranlarının, eğitimli insanlar arasında yükske işsizlikten çok, gençler arasında yüksek işsizliğe işaret etmektedir. Son olarak da, eğitimlilerde işsizlik, oranlar açısından yükske olmakla birlikte akılda bulundurulması gereken sayısal olarak az eğitimlilerdeki işsizlerden çok daha azdır. Orta eğitimliler hala Endonezya'nın ancak dörtte birini oluşturmaktadır.

Ayrıca eğitimli genç yetişkinlerdeki işsizlik oranlarına bakmak gerekir. Endonezya'da ergenlik çağındakiler ve genç yetişkinler için eğitim seviyelerine göre işsizlik oranlarını vermekte ve bu oranların ileri eğitim düzeylerinde yükseldiğini göstermektedir. Ancak ergenlik çağı ve genç yetişkinler arası bir karşılaştırma yapıldığında ileri eğitimlilerdeki işsizliği daha yaşlı grup için neredeyse yarı yarıya azaldığı görülmektedir. Bunun tersine, düşük eğitim düzeyleri için işsizlik çok daha az düşmektedir. Buna göre, rakamlar bir ölçüde işgücü pazarında harcanan zamanı yansıtıyor olduğundan, genç işsizliğe eğitim kriteriyle bakmanın yanıltıcı olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle,

ileri eğitimliler okullarını henüz bitirmiş olduklarından daha erken dönemde okuldan ayrılmış ve işgücü pazarında daha uzun zaman bulunmuş ve iş aramış olanlara oranla iş bulmak için daha az zamana sahip olmuşlardır. Her iki grup için de iş bulmak, aynı ölçüde zaman alsa da ileri eğitimlilerin iş bulmaya daha az zamanları olduğu için işsiz kalma olasılıkları daha yüksektir. Bu rakamlara bakarak işsizlik sorununun eğitimle ilişkili olduğunu söylemek yanlış olur. İşgücü pazarında hatırı sayılır bir süredir bulunup iş bulamamış çekirdek işsizlerin esas sorunu yansıttığını söylemek daha akılcı olacaktır.

Manning ve Junankar (1998) Endonezya'da genç işsizlik üzerine yaptıkları çalışmada, düşük eğitim düzeylerindekileri ortalama iş arama süresinin daha kısa olmakla birlikte bu süre farkının çok da önemli oranda olmadığını ortaya çıkarmışlardır. 1992'de ilköğretim düzeyi altındaki ilk iş arayanların iş bulma ortalamaları 8 hafta olmuştur. Orta eğitimlilerin bu süresi ise 9 haftadır. İş arama süresi en uzun olanlar 10 hafta ile ikinci düzey orta (lise) eğitimlilerdir (Manning ve Junankar, 1998). Manning ve Junankar ayrıca, eğitimlilerin daha varlıklı kesimlerden geldiği ve yüksek nitelikli bir iş beklerken işsiz kalmayı karşılayabileceklerini öne süren "lüks hipotezini de reddetmektedirler. Toplumun en yoksul kesimlerinin en düşük işsizlik oranlarına sahip olduğunu kabul etmekle birlikte, daha az ayrıcalıklı olarak tanımlanabilecek sosyo-ekonomik çevrelerden gelenlerin de (daha fazla olmasa da) en az varlıklılar kadar işgücü pazarına girmede zorlandıklarını öne sürmektedirler.

Tüm bu faktörlerin ortaya çıkardığı şey, gelişmekte olan ülkelerde işsizlik sorununun eğitimli işsizlikle bağdaştırılmasının abartılı olduğudur. Bu faktörlere eksik istihdam ve düşük nitelikli enformal sektör istihdamını da eklediğimizde, esas sorunun vasıfsız ve düşük eğitimlilerin istihdama başarılı bir şekilde sokulması olduğunu söylemek daha akıllıcadır.

Sonuç

İleri sürülmüş olan argümanlar şöyle özetlenebilir. İlk olarak, genç işçilerin yaşlı işçilerin yerine geçirilmesi (ya da tersi) durumu oldukça sınırlıdır. Bu da genç insanlar için işgücü pazarının ayrıca ele alınması gerektiğini kanıtlamaktadır. İkinci olarak, gençlerin işgücü pazarına katılma oranı, sorun açısından sınırlı göstergeler olmakla birlikte, zamana dayalı ya da ülkelerarası genç işsizlik oranlarının boyutları hakkında fikir veren ve yaygın kullanılabilirliği olan göstergelerdir.

Üçüncüsü ve belki de en önemlisi işsizliğin gençler arasında eşit olarak yayılmamış oluşudur. Hangi grupların daha fazla risk altında olduğu farklı durumlara göre değişmekler birlikte

diğerlerine göre işsizlikle daha fazla karşılaşan üç grup genç bulunmaktadır; düşük düzey eğitimliler, engelliler ve etnik azınlıklar. Genç kadınlar açısından durum daha az net olmakla birlikte kadınların yüksek nitelikli istihdama ulaşma konusunda zorluklarla karşılaştıklarına ilişkin güçlü saptamalar yapılabilir. Bu bölümde vurgulanan genç işsizliğiyle mücadelede uygun istihdama ulaşmada güçlük çeken kesimler üzerinde yoğunlaşılması gerektiğidir.

2.GENÇ İŞSİZLİĞİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

A. Nedenler

Genç işsizliğin nedenleri farklı düzeylerde çözümlenebilir ve üç soru etrafında değerlendirilebilir.

1-Genç işsizliğindeki dalgalanmaların temel belirleyicileri nelerdir?

2-Ekonomik koşullardaki değişiklikler sonucunda somut rakamlarda işsizlik oranları neden gençlerde yetişkinlerden fazla farklılaşmaktadır?

3-Bireyler açısından, hangi özellikler iş bulma olanaklarını artırmakta ya da azaltmaktadır?

İlk iki soru, bütün olarak genç insanları ve genç işgücü pazarının özelliklerini ilgilendirmektedir. Son soru ise, bireylerin iş bulma şanslarını etkileyen kişisel ve davranışsal tutumlarla ilintilidir. Bu bölümde ilk iki soru üzerinde durulacaktır.

Genç işsizliğindeki dalgalanmaların belirleyenleri nelerdir ve neden bu dalgalanmalar yetişkinlerinkinden daha fazla olmaktadır? Genç işsizliğin nedenlerini araştıran herhangi bir çalışma temel olarak üç faktörün göreli öneminin tartışıldığı bir noktaya varır, bunlar:

Toplam talep; genç işçi ücretleri; genç işgücünün boyutlarıdır. Bu faktörlerin belirleyiciliği ortada olmakla birlikte önemli olan nokta göreli önemlerinin belirlenmesidir. Bir yaklaşım, genç işsizliğinin gençler tarafından yetersiz vasıfta emek arzı yüzünden ortaya çıkmış olabileceğini ileri sürer. Oysa eğer böyle olsaydı, Avrupa ülkelerinden daha düşük vasıflara sahip İngiltere'de, örneğin Fransa'ya göre, daha yüksek işsizlik oranları beklenirdi ki durum aslında bu değildir. Keep ve Mayhew (1995), vasıf düzeylerinin toplam genç işsizlik düzeyinden (ya da ülkenin ekonomik performansından) çok, varolan dengeyi (düşük vasıf/düşük ücret ya da yüksek vasıf/yüksek ücret) belirlediğini öne sürerler. Meade (1995:17) benzer bir noktayı vurgular:

"Siyasetçiler ve ilgili diğer kişilerin çoğunluğu, emeğin eğitimi ve öğrenimi gibi ölçütlerle çağdaş ve etkin sermaye gereçlerine yatırımı konularına eğildiler. Bu iyileştirmeler büyük öneme sahip olmakla birlikte, temelde uygun istihdama ulaşabilenlerin sayısının artırılmasından çok, kişi başına düşen çıktının artırılmasına yöneliktir.

Bununla birlikte, bireyin vasıf düze-

yi o kişinin göreceli istihdam olasılıklarını etkiler. Vasıf, ücret üzerindeki etkisinin yanında işin niteliğini de belirler. Oysa uzun vadede vasıf düzeyleri, elde edilen çıktının gelişme potansiyelini artıracak, bu açıdan istihdamın artışına dolaylı katkıda bulunacak yani genç işsizliğini genel ekonomik gelişmeye yapacağı etki ile ilgilendirecektir.

Eğitimin ekonomik gelişmeye etkisi son elli yıldır literatüre tartışılmaktadır ve "yeni kalkınma kuramı artık ekonomik araştırmaların bir kolunu oluşturmuştur.

Bunun da ötesinde, gelişkin bir eğitim öğretim sistemi, gençleri sadece gençleri işgücünün dışında tutarak da olsa genç işsizlik oranlarında görece bir düşüş sağlayabilir.

Toplam talep

Toplam talep, genel anlamda işsizlik oranlarına yaptığı etkiyi genç işsizliği için de gösterir. Toplam talepteki düşüş genelde emek talebinde bir düşüşe ve sonuç olarak yetişkinler kadar genç işgücü talebinde de düşüşe yol açar. Bundan daha önemli olan, genç işsizlik oranlarının yetişkinlerinkinden belirgin biçimde daha yüksek ve daha iniş çıkışlı oluşudur. Yani, toplam talebin genç işsizliğini etkileyip etkilemediği sorusundan çok, toplam talepteki dalgalanmanın genç işsizliğini neden oransız biçimde daha fazla etkilediğini sormak gerekir.

Genç işsizliğinin toplam talep karşısında neden yetişkin işsizliğinden daha kırılgan olduğunu açıklayan birkaç neden vardır. Arz tarafına bakıldığında, genç insanların daha yaşlı olanlara göre gönüllü olarak işten ayrılma olasılıklarının daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir.

Gençlerin emek pazarındaki konumları, alışverişe çıkmış insanlarınkine benzer, şartlar elverdiği ölçüde uygun mesleği bulmak için gezinirler. Bunu gerçekleştirmek gençler açısından daha kolaydır, çünkü daha düşük vasıfları daha düşük ücretleri vardır ve genel olarak henüz aile geçindirmek zorunda değildirler.

Blanchflower ve Freeman (1996), diğer ülkelerde biraz daha az olmakla birlikte ABD'de 16-25 yaşları arasında arka arkaya yedi sekiz iş değiştiren gençler olduğunu göstermişlerdir. İşten ayrılmanın iş olanakları karşısında esneklik gösteremediği durumlarda bunun sonucu işlerinden ayrılmaya yatkın gençler açısından işsizliğin artması olacaktır. İşten ayrılmalar, ekonomik daralma dönemlerinde düşüyor olmakla birlikte, Moser (1986) bunun en azından ABD'de yaşla önemli ölçüde bağlantılı olduğunu ve şirketlerin işten çıkarma uygulamasından daha az oranda dönemsel tepki verdiğini göstermiştir.

Daha yakın döneme ilişkin olarak, Mitani (1999) 1998 Asya krizi sırasında Japonya'da gençler arasında gönüllü işten ayrılmaların %75 civarında ger-

çekleşmeye devam ettiğini vurgulamaktadır. Buradan çıkarılacak sonuca göre gençler:

a-İşlerini bırakmaya yetişkinlerden daha yatkınlar;

b-Ekonomik daralma dönemlerinde dahi bunu sürdürmekteler;

c-Bu yüzden de daralmaya bağlı küçülme dönemlerinde daha fazla oranlarda etkilenmektedirler.

Bu genç işsizliğinin hassasiyeti konusunda açıklayıcılık taşımakla birlikte, hala talep yanlı bazı sonuçlardan da söz etmek gerekmektedir. En basit yanıyla, firmalar açısından genç insanları istihdam etmek daha ucuza gelir. Daha düşük vasfa sahip olduklarından şirketler açısından daha az eğitim yatırımı gerektirirler ve ayrılmaları büyük kayıp yaratmaz. Bunun ötesinde, koruyucu istihdam uygulamaları açısından daha güvencesizdirler. Genellikle bu tip düzenlemelerin uygulanmaya başlaması için belirli bir miktar zaman gerekmektedir ve ayrılma durumunda elde edilecek tazminat da kıdeme bağlıdır. Yani bu nedenlerle de yeni istihdam edilen çalışanların işten ayrılmaları daha az maliyete neden olmaktadır. Tüm bunlar da genç işsizliğinin oranlarının dalgalanmasına yol açmaktadır.

Araştırmalar, daralma dönemlerinde firmaların ilk tepkisinin, işten çıkarmalara başlamaktan önce, işe almaları durdurmak olduğunu göstermektedir. Genç nüfusun büyük ölçüde iş arayandan içereceği ve bunların istihdamın dondurulmasından aşırı oranda etkileneceği ortadadır. İşsizlikteki değişmeler asıl olarak işsizlik süresinin uzunluğunun yansımalarıdır ve bu yüzden de işsizlere yeni katılanlardan çok işsizler arasından çıkış oranlarına bağlıdır. Gerçekten, 18 yaş altı için İngiltere'de 1983 sonrasında gittikçe düşen işsizlik oranlarına işsizler arasına katılan gençlerin sürekli artışı eşlik etmiştir.

Orta ve Doğu Avrupa'da, ekonomik dönüşümün yol aştığı çıktı daralması, benzer ancak daha derin sonuçlara yol açmıştır. Örneğin Macaristan'da yüksek işsizlik oranları büyük ölçüde işsizler arasından ayrılışın düşük gerçekleşmesine bağlıdır. 1992-1994 yılları arasında ortalama ayrılma işsizlerin %5'i oranındadır. 1995'de bu oran %8.6'ya yükselmiş olmakla birlikte, hala çok düşüktür ve işsiz kalma süresinin uzaması ve gençlerin yeni iş olanakları bulamayışı gibi sonuçları işaret etmektedir.

Birçok gelişmekte olan ülkede 1980'ler ve 1990'ların yapısal uyum programları, kamu sektörü istihdamının azaltılmasına ve kayıt altına alınabilen özel sektörde yeni iş olanaklarının daralmasına yol açmaktadır. Bunlar halihazırda istihdam edilmişlerin kısılmasını gerektiren uygulamalardır.

Tüm bunlara bakıldığında, genç insanların işsizlik oranlarının yetişkinlerinkinden daha yüksek oluşu ve gençlerin yetişkinlerden daha fazla dalga-

lanmalardan etkilenişi anlaşılmaktadır.

Ücretler

Ücretlerin etkisine ilişkin argümanlar sezgisel olarak açıkça sıralanabilmektedir. Genç işçilerin ücretleri yetişkinlerden daha yüksek olduğu durumlarda, yetişkinleri istihdam etmek tercih edileceğinden, ücretlerin genç işsizliğine etkisi olumsuz anlamda olacaktır. Ancak bu argüman, gençlerin yetişkin karşılıklarıyla yakın seçenekler oldukları durumlarda geçerlidir. Pek çok durumda, özellikle vasıflı yetişkin işçilerin varlığında durum böyle değildir. Eğer bir işyerinde genç ve yetişkin işçiler birbirlerinin tamamlayıcısı konumunda iseler, farklı vasıf biçimlerine sahipseler, genç işçilerin yetişkinlere göre ücretlerinin farklılığı etkili olmayacaktır. Böylesi bir durumda ne genç işçi ücretleri ne de yetişkin ücretleri karşılıklı olumsuz etki yaratmayacaktır.

Ücretlere karşı toplam talep

Avrupa açısından genç işsizliğine yönelik uygun politika geliştirmede yürütülen tartışmalar, genç/yetişkin ücret oranları ile toplam talep arası ilişkiyi gündeme almaktadır. Tartışmalar bugün için, asgari ücrette genç işsizliğinin sonuçlarına kaydırılmıştır.

Yapılan tüm araştırmalarda, toplam talebin genç işsizliğinin büyüklüğüne etkisi netlikle ortaya çıkarılmaktadır. Bunun yanında ise, ücretler üzerindeki göreceli etkisi ise daha karmaşıktır. Sonuçlar modelleme süreçlerinin farklılığını ve ücret verilerinin sorunlu oluşunu yansıtmaktadır. Bununla birlikte, araştırmalar bütün olarak ele alındığında, genç işsizliği ile toplam talep arasında açık ve sağlam bir bağ kurduğunu ancak, genç ücretleriyle genç işsizliği arasında belirgin bir bağ saptayamadığını söylemek mümkündür.

Daha yakın dönemli bir çalışmada Blanchflower ve Freeman (1996), 1990'larda OECD ülkelerinde genç işçi ücretlerinde yaşanan düşüşün, genç kuşağın azalmayla birlikte ilerlediğini ancak aynı dönemde genç işsizliği oranlarında benzeri bir paralelliğe rastlanmadığını ifade ederler.

Genç işgücünün hacmi

Genç işsizliği açısından üçüncü belirleyici faktör, genç kuşağın boyutudur. Yakın dönemde, gelişmekte olan ülkeler açısından hızla büyüyen genç nüfusun olumsuz sonuçları gündeme alınmaktadır. Figür 3.1, 2010 yılına kadar hesaplanmış ve tahmini genç işgücünü göstermektedir ve burada gözlenen, sanayileşmiş ülkelerde işgücü içindeki genç insanların sayısı gittikçe azalırken daha az gelişmiş yerlerde arttığıdır. Bu durumda genç nüfusun gerçek hacminin genç işsizliği üzerinde etkisi olup olmadığını gözlemlemek gerekmektedir. Korenman ve Neumark (1997) 15 OECD ülkesi için bu ilişkiyi araştırmışlardır. Bu araştırmaya göre, genç nüfustaki görece artış %10 olduğunda

genç işsizliğinin artışı %5 dir. Ancak buna karşıt olarak genç işsizliğinin esnekliği %10'a %7dir. Yani genç kuşağın hacmi genç işsizlik oranları üzerinde etkiye sahip olmakla birlikte, toplam pazar koşulları daha büyük etkiye sahiptir.

Bununla birlikte, genç ve yetişkin işsizliğinin arasındaki sağlam bağ düşünüldüğünde, genç işsizliğinin genel anlamda artan nüfuslara yeterli iş yaratma sorununun bir parçası olduğu söylenebilir.

Bu tartışmalardan ortaya çıkan sonuçlar şöyle sıralanabilir:

Genç/yetişkin göreli ücretlerinin genç işsizliği ile bağantılı olduğuna ilişkin sağlam veriler bulunmamaktadır. Bu da gençlerin ücretlerin düşürülmesinin genç işsizliği üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı anlamına gelir;

İşgücünün hacminin genç işsizliğini etkilediği saptanmış olmakla birlikte bu etki, toplam talebin etkileri düşünüldüğünde önemsizleşmektedir.

Sonuçlar

Yürütülen tartışma açısından ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

-Genç işsizliğinin yetersiz toplam taleple ilişkili olduğu düşünüldüğünde, genç emek pazarının hem arz hem talep tarafına eğilinmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Yeterli büyüme sağlanması ve bu büyümenin gelişen bir istihdama sahip olması konusu vurgulanmalıdır.

-Özellikle az gelişmiş ülkeler düşünüldüğünde hızlı artan genç nüfus yaklaşmakta olan sorunlara işaret etmektedir. Ortaya çıkan yeni iş alanları gereksinimi, sürdürülebilir ekonomik büyüme ile desteklenecek mikro ölçekte gerçekçi ve kalıcı istihdam olanaklarının genç insanlara sağlanması ile giderilmelidir. Genç nüfusun azalma eğilimi gösterdiği sanayileşmiş ülkelerde ise, demografik yapıdaki değişimin genç işsizliğini azaltma politikalarını destekler nitelikte olması beklenir.

-Genç işsizliğinin etkileri önem verilmesi gereken bir konudur. İstihdam açısından belirli sorunlar yaşayan genç insanlara yönelik yardımlar örgütlenmelidir. Hem gerekçeleri hem de süresi açısından işsizlik bazı belli grup genç insan için eşitsiz gerçekleşmektedir. Bu tür örnekler için özel politikalar geliştirilmelidir.

Çeviri: Burçak Özoğlu

DİPNOTLARI

(1) Genç/yaşlı işçi yer değiştirmesinin boyutları, genç işsizliğin nedenlerini araştıran (bkz Rice 1986) veya asgari ücretin istihdama etkisini ele alan çalışmalarda incelenmiştir. Metinde de belirtildiği gibi, genç/yaşlı yer değiştirmesinin olduğu yerlere pek yaygın ölçüde rastlanmamakta bunun yanında Rice (1986) çalışmasında ortaya konduğu şekliyle genç kadınların daha yaşlı olanların yerine geçmekten çok, yardımcı eleman niteliğiyle istihdam edil-

meleri söz konusu olmaktadır.

(2) Özellikle bilgi teknolojilerinin gelişimine ve bunun iş nitelikleri üzerindeki etkisine bağlı olarak, işverenlerin gerçekten genç işçileri daha yaşlıların yerine iyi bir seçenek olarak görüp görmedikleri araştırılabilir.

(3) Buna göre, örneğin eğer eski çalışan açık bir iş akdiyle bağıtlandıysa, yeni gelen de aynı tür akde sahip olacaktır.

(4) Bu işsizliğin sözde katı tanımıdır. Birçok gelişmekte olan ülkede kullanılan geniş tanımda aktif olarak iş arama koşulu bulunmaz.

(5) İstihdam-dışılık oranı şu şekilde hesaplanır: U+N/U+N+E burada U= işsizler; N=istihdam edilmeyenler, işsizler (katı tanımlamadakiler) ya da eğitimdekiler; ve E=istihdam edilmiş olanlar. [Geniş işsizliğe karşı istihdam dışı kavramının kullanılmasının nedeni, burada işe elverişli olma kriterinin bulunmayışıdır Uygulamada, en azından genç insanlar açısından bu iki grup benzerdir.]

(6) Kadınlar açısından eğilim ters yönlüdür. Ancak burada kadınların işgücü pazarına katılımında olanakların kısıtlılığını, genç kadınların özgün emek pazarı ve eğitime katılma koşullarını eklemek gerekir. Bir kez daha, bu durumun nedenlerinin de ayrıca incelenmesi gerekmektedir.

(7) Bu elbette her durum için geçerli değildir. Güney Afrika'da örneğin, 1997 de toplam kırsal işsizlik %26.8 iken kentsel işsizlik %21.5 oranında olmuştur.

(8) Birçok gelişmekte olan ülke şimdi ILO'nun katı tanımına geri dönmektedir. ILO tanımının resmi istatistiklerin temelini oluşturduğu Güney Afrika'da durum böyledir. Ancak zaman içinde karşılaştırma yapmaya olanak sağlaması için geniş tanımlama da hala raporlanmaktadır.

(9) ILO, gözlenebilen eksik istihdam için uluslararası kullanıma sahip olabilecek bir tanım için öneri hazırlamaktadır. İşgücü İstatistikleri Uzmanlar Konseyine 1997 Cenova toplantısında sunulan en son öneride eksik istihdam edilmiş kişiyi söyle tanımlar: son referans süresi içerisinde a)işin normal süresinde az çalışmış olmak b) ek iş alma isteğinde olmak c)ek iş alabilecek durumda olmak (ILO, 1997). Bu, Tanzanya Birleşik Cumhuriyetinde, normal çalışma süresi haftada 40 saat olarak, kullanılan kriterdi.

(10) Yukarıda da belirtildiği gibi bu durum özellikle eksik istihdamda geçerlidir. Tahmin edilebileceği gibi eksik istihdam oranı okuma yazma bilmeyenler arasında en yüksektir. Tanzanya örneğinde kentlerde eğitimsizlerde eksik istihdam oranı %9.7iken, en az orta eğitim bitirmişlerde bu %1.6dır.

(11) Aksine, Tanzanya'da kırda ve kentte işsizlerin okuma yazma oranı, istihdam edilmişlerden yüksektir.

(12) Hindistan'da işgücü pazarı kategorileri, "olağan , "haftalık veya "günlük olarak sınıflandırılır. Tahmin edilebileceği gibi, insanlar olağandan günlüğe doğru geçtikçe işsizlik artmaktadır. Burada ILO standartlarına daha yakın olduğundan haftalık statü kullanılmıştır.

(13) Bu argümanın altındaki önerme şunu söyler, yüksek işsizlik oranları, eğitimde

kalanın maliyetini düşürecek, gençleri tam zamanlı eğitimde daha uzun kalma yönünde teşvik edecektir.

Bu soruna daha kapsamlı bakabilmek için, buradakinden daha gelişkin bir çözümlemeye ihtiyaç vardır. Ampirik bulgular (ayrıca kuramsal açıklamalar da) bu açıdan açık bir yanıt üretebilmiş değildir.

Örnek olarak Mickelwright vd. (1990) ya da O'Higgins'in İngiltere için çalışmalarına bakılabilir. Bu sorunun kesinlikle ülkelerarası karşılaştırılmalı olarak incelenmesi gerekir.

(14) Düşük katılım oranları sadece evde kalmayı reddeden kadınlar için hesaplanmış değildir. Beklenileceği gibi kadınların işgücüne katılma oranları erkeklerinkinden düşük olmakla birlikte, her iki cins için de eğitim düzeyi yükseldikçe katılma oranları da artmaktadır.

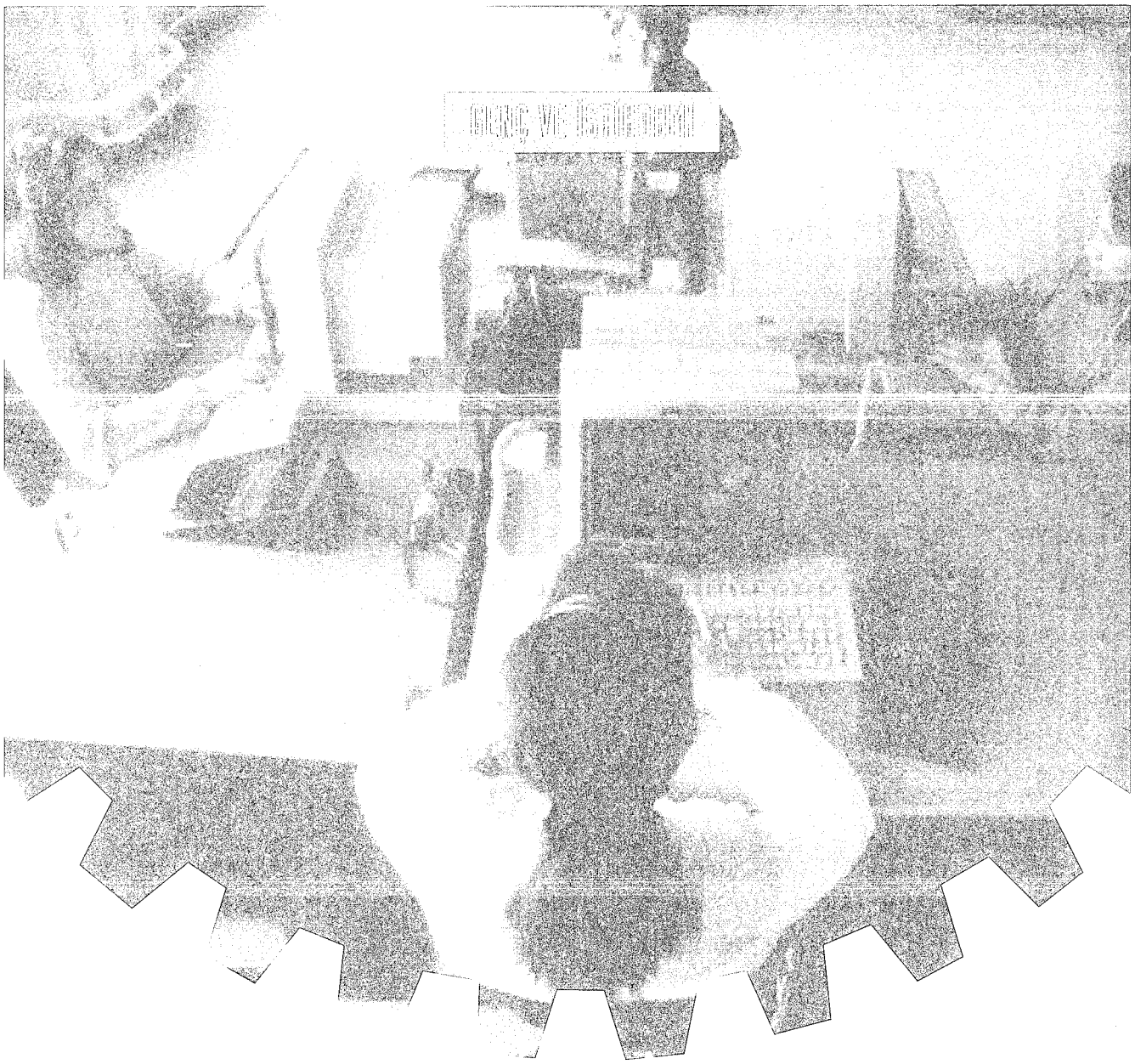

VERİLERLE TÜRKİYE'DE GENÇLİK ve İSTİHDAM

Genç bir nüfus yapısına sahip Türkiye'nin nüfusu Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) rakamlarına göre 67 milyon 469 bindir. Nüfus artış hızının son yıllarda azalmasına karşın nüfusun yaklaşık yüzde 60'ı 0-24 yaş arasında bulunmaktadır. 15-24 yaş grubu nüfusumuz yaklaşık 20 milyona yaklaşmaktadır.

Yalnızca öğrenim gören öğrenci sayısının 13 milyonu bulduğu ülkemizde en önemli sorunlardan birini oluşturan

işsizlik sorunu başta 25 yaş altında genç nüfusu çok önemli ölçüde etkilemektedir.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün son kez Ekim 2002'de yayınladığı 2002 yılı III. Dönem Hanehalkı İşgücü Anketi (HİA) sonuçlarına göre çalışma çağındaki (15 ve daha yukarı yaştaki) nüfus, geçen yılın aynı dönemine göre 947 bin kişilik bir artış ile 46 milyon 767 bin kişi olarak gerçekleşmiştir. Kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfusun % 49.8'ini erkek nüfus oluşturmaktadır.

DİE'nin işgücü ve işsizliğe ilişkin verileri özetle şöyledir:

-İşgücünün önemli bir göstergesi olan işgücüne katılma oranı, geçen yılın aynı dönemine göre Türkiye genelinde azalmıştır. İşgücüne katılma oranı toplamda % 51.9'dan % 51.5'e, kırsal yerlerde % 64.7'den % 62.5'e düşerken, kentsel yerlerde % 44.2'den % 45.1'e yükselmiştir. Aynı dönemde işgücüne katılma oranı erkeklerde % 74.2'den % 72.9'a düşerken, kadınlarda % 29.7'den % 30.1'e yükselmiştir.

-Toplam istihdam, 21 milyon 691 bin kişidir. İstihdamdaki gelişmeyi açıklayan önemli bir gösterge olan istihdam oranı, işsizliğin yanında işgücüne katılma durumunu da yansıttığı için ülkenin iş olanaklarını açıklayan önemli bir ölçüttür. 2002 yılı III. Dönemine ait istihdam oranı, geçen yılın aynı dönemine göre Türkiye genelinde % 47.7'den % 46.4'e, kentsel yerlerde % 39.1'den % 38.8'e, kırsal yerlerde ise % 62.2'den % 59.6'ya düşmüştür. Bu da geçen yılın aynı dönemine göre istihdamda bir daralma yaşandığını göstermektedir.

-İstihdam edilenlerin % 29.5'ini (6 milyon 405 bin kişi) kadınlar oluşturmaktadır. Kadın istihdamı geçen yılın aynı dönemine göre % 0.7 (45 bin kişi) artmıştır. Kentsel yerlerde kadın istihdamının toplam istihdam içindeki payı % 20.7 iken, bu oran kırsal yerlerde % 39.6 olarak gerçekleşmiştir.

-İstihdam edilen kadınların % 62.7'si tarım sektöründe çalışmakta ve bu sektördeki kadınların % 81.1'ini ise ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır. Türkiye genelinde istihdam edilen kadınların % 52.9'u (3 milyon 390 bin kişi) ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların, toplam ücretsiz aile işçileri içindeki oranı ise % 68.7'dir.

-Türkiye genelinde 12-17 yaş grubunda çalışan çocukların sayısı 1 milyon 248 bin kişidir. Aynı yaş grubundaki çocuk istihdamı geçen yılın aynı dönemine göre % 17.2 (259 bin kişi) azalmıştır. 12-17 yaş grubunda çalışan çocukların % 32.4'ü (404 bin kişi) kentsel yerlerde bulunmaktadır. Türkiye genelinde bu yaş grubunda çalışan çocukların % 58.7'sini erkek çocukları oluşturmaktadır.

-Kamu sektöründe istihdam edi-

lenler, geçen yılın aynı dönemine göre % 0.7 azalışla, 3 milyon kişi olarak tahmin edilmiştir. Kamu sektöründe çalışanların % 73.8'i kentsel yerlerde bulunmaktadır. Toplam istihdam içindeki payı % 13.8 olan kamu istihdamı, 2002 yılı III. Döneminde de değişmemiştir.

-İstihdam edilenlerin % 25.8'i yaptığı işten dolayı Sosyal Sigortalar Kurumu'na, % 9.1'i Emekli Sandığı'na, % 12.2'si ise Bağ-Kur'a kayıtlı olarak çalışmaktadır. İstihdam edilenlerin, Türkiye genelinde % 52.9'u, kentsel yerlerde % 34.8'i, kırsal yerlerde ise % 73.5'i herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışmaktadır. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların % 58.7'sini erkekler oluşturmaktadır.

-Türkiye genelinde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışan 11 milyon 485 bin kişinin % 65.1'i kırsal yerlerde olup, bunların ise % 86.5'i tarım sektöründe çalışmaktadır.

-Türkiye genelinde informal sektörde kendi hesabına veya işveren olarak çalışanların (1 milyon 184 bin kişi), toplam tarımdışı sektörde kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar (3 milyon 45 bin kişi) içindeki oranı % 38.9'dur. Türkiye genelinde kendi hesabına veya işveren olarak çalışan erkeklerin % 38.2'si, kadınların ise % 50.3'ü informal sektörde faaliyet göstermektedir. Aynı oran, kentsel yerlerde toplamda % 35.5, erkeklerde % 34.7 ve kadınlarda %

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Sivil nüfus (1) (Bin kişi)	45 820	46 767	28 681	29 701	17 139	17 066
İşgücü (Bin kişi)	23 782	24 064	12 687	13 391	11 095	10 673
İstihdam (Bin kişi)	21 875	21 691	11 209	11 512	10 066	10 179
İşsiz (Bin kişi)	1 097	2 373	1 478	1 879	429	494
İşgücüne katılma oranı (9)	51.9	51.5	44.2	45.1	64.7	62.5
İstihdam oranı (9)	47.7	46.4	39.1	38.8	62.2	59.6
İşsizlik oranı (%)	8	9.9	11.6	14.0	3.9	4.6
Eğitimli genç (2)	28.7	31.1	32.3	33.1	19.1	25.4
Eksik istihdam oranı (9)	5.7	5.0	6.2	5.4	5.1	4.4
Eğitimli genç (2)	4.7	5.7	4.8	4.7	4.4	8.6

Tablo 1- Hanehalkı işgücü anketi temel göstergeleri (III. Dönem)
(1) 15 ve daha yukarı yaştaki kurumsal olmayan sivil nüfus
(2) 15-24 yaş grubu içinde, lise ve daha yüksek eğitimli olanlar.
Kaynak: DİE

47.6'dır. Kendi hesabına veya işveren olarak informal sektörde çalışanların % 57.3'ü yaptığı işten dolayı herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı değildir.

-Türkiye genelinde istihdam edilenlerin % 50.8'ini ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Bunu % 17.3 ile lise ve lise dengi meslek, % 11.2 ile ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek okulu mezunları izlemektedir. Toplam istihdamın % 9.7'sini ise yüksekokul ve fakülte mezunları oluşturmaktadır. Kentsel yerlerde istihdam edilenlerin % 41.9'unu ilkokul, % 25.1'ini lise ve lise dengi meslek, % 13.9'unu ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek, % 15.5'ini ise yüksekokul ve fakülte mezunları oluşturmaktadır. Kırsal yerlerde istihdam edilenlerin, % 60.9'unu ilkokul, % 8.5'ini lise ve lise dengi meslek, % 8.2'sini ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek ve % 3'ünü yüksekokul ve fakülte mezunları oluşturmaktadır.

-İstihdam edilen erkeklerin % 51.8'ini ilkokul, % 19.5'ini lise ve lise dengi meslek, % 13.6'sını ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek ve % 9.3'ünü yüksekokul ve fakülte mezunları oluşturmaktadır. İstihdam edilen kadınların ise % 48.5'ini ilkokul, % 11.9'unu lise ve lise dengi meslek, % 5.7'sini ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek ve % 10.6'sını yüksekokul ve fakülte mezunları oluşturmaktadır.

-Çalışma çağındaki nüfusun % 48.5'ini (22 milyon 703 bin kişi) işgücüne dahil olmayanlar oluşturmaktadır. İşgücüne dahil olmayanlar, geçen yılın aynı dönemine göre toplamda 665 bin kişi artmıştır. İşgücüne dahil olmayan nüfus, belli başlı alt gruplara göre incelendiğinde, Türkiye genelinde işgücüne dahil olmayan ev kadınları % 51.1 (11 milyon 606 bin kişi) ile işgücüne dahil olmayan nüfus içinde en büyük paya sahiptir. Bunu % 13.5 ile öğrenciler, % 12 ile emekliler ve % 10.2 ile çalışamaz halde olanlar takip etmektedir. Kentsel yerlerde işgücüne dahil olmayanların % 52.5'ini ev kadınları, % 15.1'ini öğrenciler, % 13.6'sını emekliler, % 6'sını çalışamaz halde olanlar oluştururken, kırsal yerlerde işgücüne dahil olmayanların % 47.5'ini ev kadınları, % 9.5'ini öğrenciler, % 8'ini emekliler ve % 21.1'ini ise çalışamaz halde olanlar oluşturmaktadır.

-Türkiye genelinde işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 466 bin kişi (% 24.4) artarak 2 milyon 373 bin kişiye ulaşmıştır. Türkiye genelinde işsizlik oranı % 9.9, tarım dışı sektörlerde işsizlik oranı ise % 14.7 olarak tahmin edilmiştir. Geçen yılın aynı döneminde ise bu oranlar sırasıyla % 8 ve % 12.6'dır.

-Türkiye genelinde işsizlerin % 19.3'ünü (458 bin kişi) işten çıkartı-

lanlar, % 23.9'unu (568 bin kişi) ise ilk kez iş arayanlar oluşturmaktadır. İşsizlik oranı, Türkiye genelinde erkeklerde % 10.1, kadınlarda ise % 9.4'tür. Kentsel yerlerde işsizlik oranı, toplamda % 14, erkeklerde % 12.7 ve kadınlarda % 18.9 olarak gerçekleşmiştir. Kırsal yerlerde bu oran, toplamda % 4.6, erkeklerde % 5.9 ve kadınlarda % 2.6'dır.

-Öte yandan eğitimli genç nüfusun işsizlik oranı geçen yılın aynı dönemine göre artarak % 31.1 olarak gerçekleşmiştir. Eğitimli gençler arasında işsizlik en çok kentsel yerlerde gözlenmektedir. Kentsel yerlerde eğitimli gençler arasında işsizlik oranı, toplamda % 33.1, erkeklerde % 30.5, kadınlarda ise % 36.8 olarak tahmin edilmiştir. Kırsal yerlerde bu oran, toplamda % 25.4, erkeklerde % 22, kadınlarda ise % 34.5'tir.

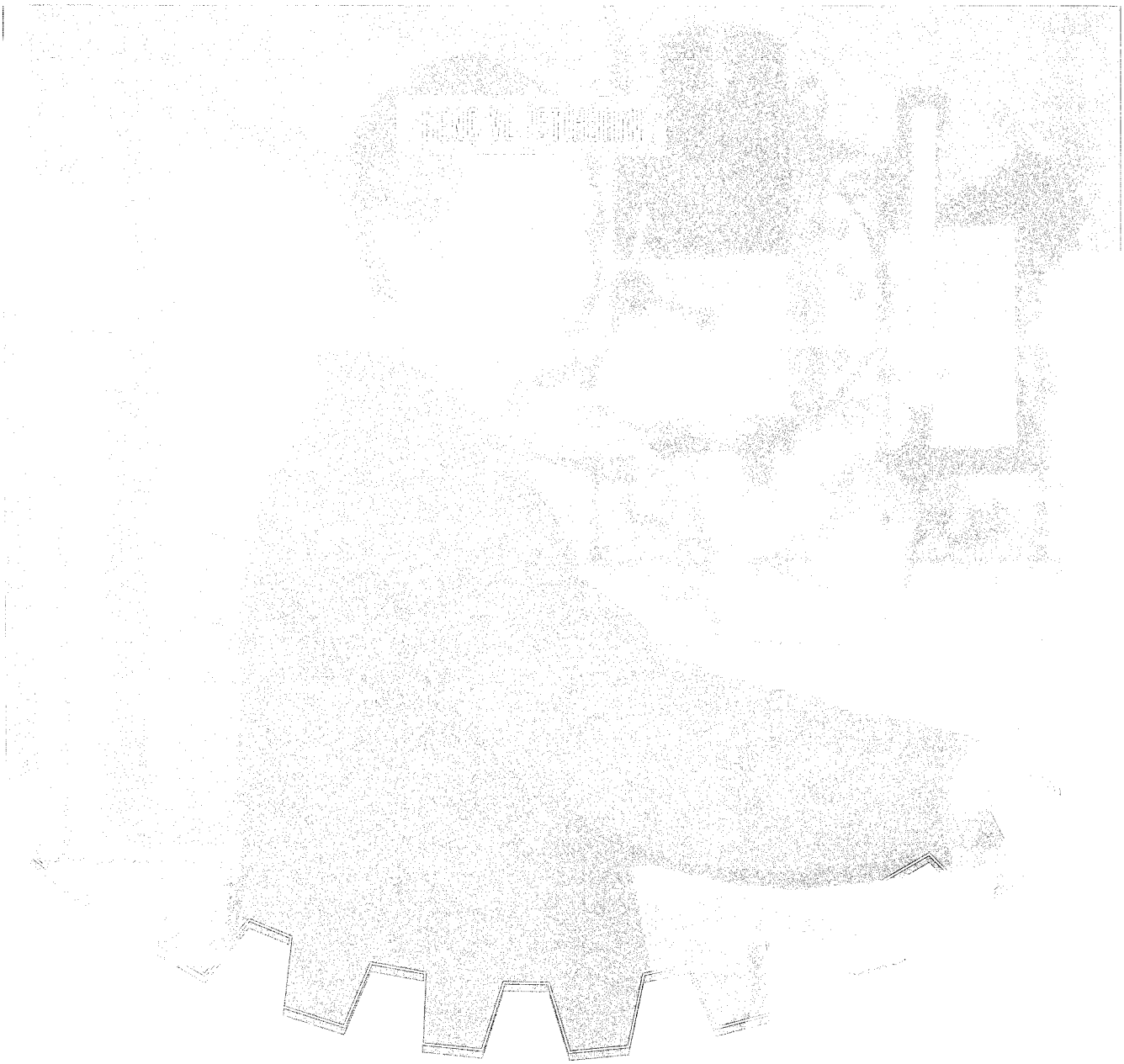

ILO ve GENÇ İŞSİZLİK

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün istihdama ilişkin sözleşmelerinde başta olmak üzere hemen tüm sözleşmelerinde çocukların ve gençlerin özel bir yeri bulunur.

Gençlerin işsizliği konusunda olsun istihdam edilmiş olan gençlerin olsun korunmaları esastır.

ILO'nun 1988 yılında kabul edilen ancak Türkiye'nin kabul etmediği bir sözleşme olan "İstihdamın desteklenmesi ve işsizliğe karşı korunma üzerine

168 sayılı sözleşmesi"nde bu durum şöyle belirtilmektedir:

"Her üye ülke kendi mevzuatı ve uygulamaları çerçevesinde ilave iş olanakları ve istihdama yardım konusunu desteklemek için özel programlar oluşturmaya ve kadınlar, gençler, özürlü kişiler, yaşlılar (işçiler), uzun süreli işsizler, yasal olarak ülkede ikamet eden göçmen işçiler ve yapısal değişimden etkilenen işçiler gibi sürekli iş bulmada güçlükleri olan veya yardıma gereksinen grupların serbestçe ve üretken istihdamını yüreklendirmeye çaba gösterecektir."

Türkiye'nin kabul etmediği bu sözleşme yanında 1984 tarihli 169 sayılı İstihdam Politikası (Ek Hükümler) Tavsiye Kararı genç işsizliği konusunda şu önemli noktaları belirtmektedir:

"İstihdam politikalarının bütünlüğü içinde, üye ülkeler, bir kısım kadınlar, bazı genç işçiler, özürlü kimseler, yaşlı işçiler, o ülkede yasal olarak ikamet eden göçmen işçiler ve uzun süreli işsiz kalan kimseler gibi sık sık uzun süreli iş bulmada güçlükle karşılaşan kişi ve grupların gereksinimlerine cevap verecek önlemleri almalıdırlar. Bu kişi ve grupların istihdamına ilişkin önlemler ulusal yasa ve uygulama koşullarıyla ve uluslararası Sözleşme ve Tavsiye Kararlarıyla uyumlu olmalıdır."

"Bahsedilen önlemler, ulusal yasa ve uygulamalara uygunluğu dikkate alınırken aşağıdaki konuları da içermelidir:

(a) genel eğitim herkesin ulaşabileceği şekilde olmalı, mesleki rehberlik ve eğitim programları bu kişilerin iş bulmasına, istihdam olanaklarının ve gelirlerinin artmasına yardımcı olmalıdır;

(b) hem iş çevresiyle hem de eğitim sistemiyle bağlantısı olan bir mesleki eğitim sistemi oluşturulmalıdır;

(c) bireylere iş dünyasına girmeye ve aynı zamanda maharetleri ve yetenekleriyle uyumlu istihdam edilmelerine yardımcı olacak servisler ve danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır;

(d) belirli bölgeler, alanlar veya sektörlerde kazançlı istihdam olanakları yaratan programlar hazırlanmalıdır;

(e) yapısal değişikliklere uyum programları oluşturulmalıdır;

(f) sürekli mesleki eğitim ve yeniden eğitim için önlemler alınmalıdır;

(g) mesleki rehabilitasyon önlemleri alınmalıdır;

(h) gönüllü iş konumu değişikliği için yardımcı olunmalıdır; ve

(i) işçi koperatiflerini ve kendi hesabına çalışmayı destekleyen programlar oluşturulmalıdır."

"Gençler için diğer özel önlemler alınmalıdır. Özellikle:

(a) kamu ve özel kuruluşlar ve işletmeler gençlerin uygun ulusal ko-

şullar ve uygulamalarla işe angaje edilmeleri ve eğitimleri hususunda cesaretlendirilmelidir;

(b) her ne kadar öncelik gençlerin düzenli bir istihdama entegre edilmelerine verilmeliyse de, 1970 tarihli Özel Gençlik Programı Tavsiye Kararı hükümleri de dikkate alınarak gençlerin istihdamına yönelik gönüllülük esasına dayalı toplumsal projeleri, özellikle sosyal karakterli yerel projeleri kapsayan özel programlar hazırlanabilir;

(c) mesleki eğitim ve iş değişimleri gençlerin ilk işlerini bulmalarında kendilerine yardımcı olacak şekilde özel programlar hazırlanabilir;

(d) mesleki eğitim olanakları ekonomik ve teknik gelişmelere adapte olmalı ve eğitimin kalite düzeyi yükseltilmelidir;

(e) okuldan işe geçişi kolaylaştırıcı önlemler alınmalı ve eğitimin tamamlanmasını müteakip istihdam olanakları geliştirilmelidir;

(f) rasyonel bir mesleki eğitim politikasına dayalı istihdam projeleri konusunda araştırmalar teşvik edilmelidir; ve

(g) genç işçilerin sağlık ve güvenlikleri korunmalıdır."

GENÇ VE İSTİHDAMI

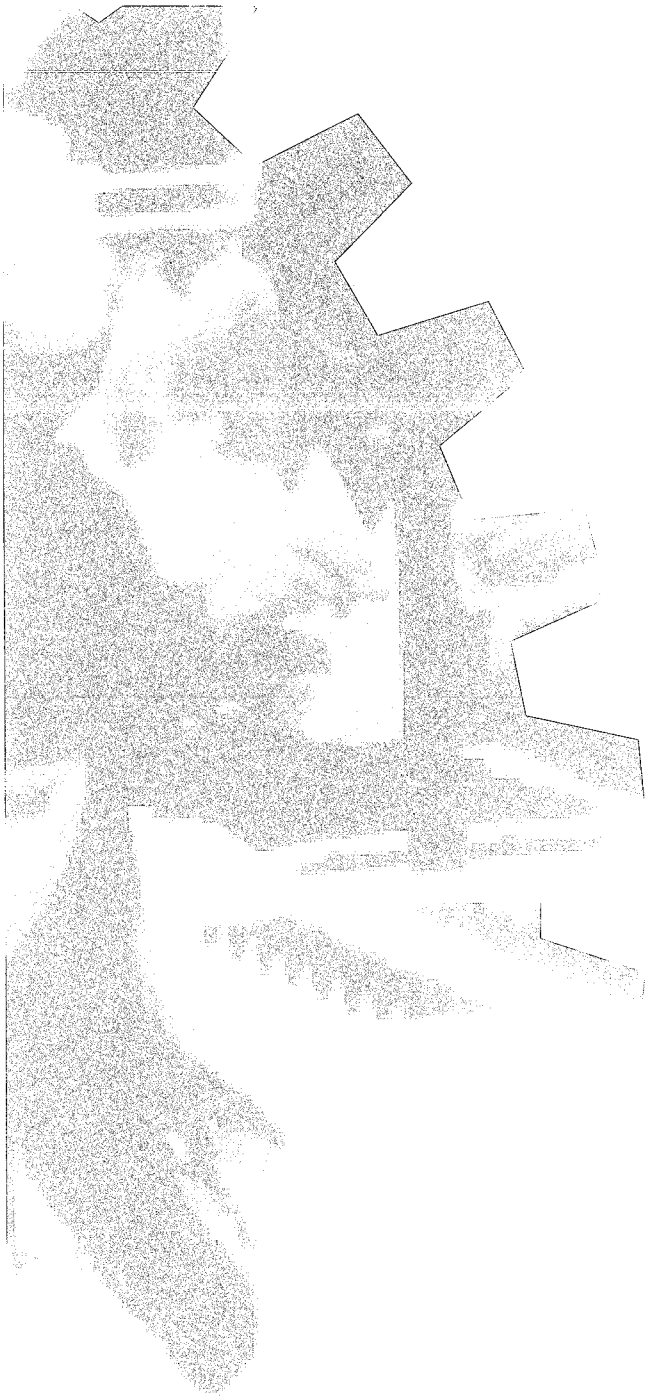

ICFTU: GENÇ İŞSİZLİĞİ KÜRESEL SORUN*

1.Gençler ve İş üzerine Genel Değerlendirme

Tüm dünyada yaygınlaşan yüksek işsizlik oranlarının yükü çalışan nüfusa eşit dağılmamaktadır. Gençler her zaman daha kolay etkilenir olmakta ve daha yüksek işsizlik oranlarına sahip olmaktadır.

OECD ülkelerinde, her altı gençten biri işsizdir, Afrika'da 26 yaş altındaki hemen hiç kimse formel sektörde iş bulamamaktadır, pek çok Latin Amerika ve Asya Pasifik ülkesinde de benzer durum yaşanmakta bunun da ötesinde yüksek eksik istihdam düzeyi bulunmaktadır.

Uluslararası kabul görmüş ilkelerden hareketle Uluslararası Hür Sendikalar Konfederasyonu (ICFTU), herkes için üretken ve özgürce seçilecek istihdam hakkını savunur. İstihdam, güvenli, adil biçimde ödüllendirilen, akla yatkın, iş dışı yaşamla uyumlu ve güvenceli olmalıdır. Tüm bunlar, genç insanlar için de geçerli olmalıdır. Sendikal hareketler olarak bizlere, genç işçilerin desteklenmesi açısından sorumluluk düşmektedir. Bu sorumluluk özellikle, istihdam ve eği-

(*) Bu yazı, Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu ICFTU Yönetim Kurulu kararıdır.

tim olanaklarından yeterince yararlandırılmayan ya da işe alınsalar bile büyük orana sömürülen engelli gençler aşısından önemlidir.

Pek çok ülkede, ikili işgücü piyasalarının oluştuğu gözlenmektedir. Merkezde, vasıflı, görece yüksek ücretli ve iş güvencesine sahip bir işgücü bunun yanında çevrede, özellikle gençlerden oluşan düşük ücretli, düşük vasıf gerektiren ve güvencesiz işler için birbiriyle yarışan insanlar bulunmaktadır. Bu ikili işgücü pazarı, ülkeler arasında ve sınırlar ötesinde de işlemektedir. Gelişmekte olan ülkeler çevre işgücünde ve özellikle de enformel sektörde daha yüksek rakamlarda işçiye sahiptir.

Yüksek işsizlik oranlarının yanısıra, çocuklar dünyanın her yerinde çalıştırılarak sömürülmektedir. Dünyada 200 milyon civarında çocuk işçi olduğu ve hergün işgücü piyasasına 80 bin çocuğun katıldığı bilinmektedir.

Günümüzün hızlı değişen dünyasında Dünya ekonomisinin uluslararasılaşması ve teknoloji, işçiler üzerinde benzeri görülmemiş bir baskı yaratmaktadır. İşgücü pazarının bazı bölümleri için yüksek vasıf dayatması oluşurken diğerleri için, sermayenin başka ülkelere kayabilmesi için düşük ücret baskısı söz konusu olmakta, genelinde ise çalışma yaşamında daha fazla "esnekliğin sağlanması talebi artmaktadır.

Sendikal hareket, genç işsizliğinin ve eksik istihdamının önlenmesi için hükümetlere ve uluslararası topluluğa baskı uygulamak sorumluluğunu taşımaktadır. Bunun dünya gündeminin önemli başlıklarından biri haline gelebilmesinin tek yolu sendikal hareketin durumu gözlemesi ve uygun bir eylem planı çıkarmasıdır.

Sendikal hareket iş yaratma, genel ve mesleki eğitim konularında hükümetler ve işverenlerle bir likte oluşturacağı üçlü yapılar içerisinde bulunmalıdır. Sosyal ve ekonomik konularda üçlü yapıları sağlamak kritiktir.

ICFTU, şimdiden, gelişmekte olan ülkeler için sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak, daha fazla demokrasi ve sosyal bütünleşme yaratmak amacıyla uluslararası bir dayanışma sözleşmesi çağrısı yapmıştır.

Genç işsizliği küresel bir sorundur ve birlikte kararlaştırılmış küresel eylemlilik gerektirir.

2.Eğitim ve Öğretim

Dünya ekonomisinde yaşanan yapısal değişim, her düzey için daha fazla eğitim ve öğretim talebi yaratmaktadır. Uygun eğitim almamış ve nitelik edinememiş işçiler pek çok sanayileşmiş ve gelişmekte olan ülke için anahtar sorunu oluşturmaktadır.

Uluslararası kuruluşlar ve hükümetler genç insanlar için uygun eğitim ve öğretim koşullarını garantilemelidir. 142 sayılı ILO sözleşmesi, 150 sayılı ILO tavsiyesi, 1990 Herkes için Eğitim Dünya Konferansı tavsiyeleri ve 1995 Sosyal Kalkınma Dünya Zirvesi kararları yürürlüğe konmalıdır.

Bunların yanısıra, hızlı değişime ayak uydurabilmek için işçilerin uygun eğitim ve öğretim olanaklarına ulaşmalarının yaşamları boyunca sürekli kılınması gerekliliği geleceğin işgücü piyasalarının gerçeğidir. Tek hedef, kurumsallaşmış ve eşgüdümü sağlanmış eğitim ve öğretim yapılarını kurmak olmalıdır. Bu tür bir sistemin temel bileşenleri şunlardır:

-Genç kadınlar ve kızlar için, eği-

tim, mesleki rehberlik ile mesleki sürekli eğitim olanaklarına eşit katılma koşullarını sağlayacak stratejiler;

-Risk gruplarına dahil gençlerin desteklenmesi için stratejiler;

-En azından, ulusal vasıf ve özgeçmiş standartları ile örneğin ticari birliklerde uluslarüstü standartlar;

-İşgücüne katılan tüm gençler için giriş düzeyi eğitim;

-Yeterlilik seviyeleri için eğitim ve yardım;

-Okul, mesleki eğitim ve iş arasında iletişimin geliştirilmesi ve mesleki danışmanlığın oluşturulması;

-Her tür genel ve mesleki eğitim aşamasında gençlerin kariyerleri açısından önlerini açacak çekirdek yapının verilmesi;

-Vasıflarını geliştirmek istediklerinden geçmiş eğitimlerinden yararlanabilmelerini sağlayacak düzeyde uyarlanabilir eğitim;

-İşgücüne hazırlayıcı nitelikte kapsamlı genel ve mesleki eğitim;

-Genel ve mesleki eğitim gören gençlerin gelir güvencelerinin sağlanması.

Genel ve mesleki eğitimin sağlanması ulusal hükümetlerin birincil sorumluluklarındandır. Sendikal hareket hükümetlerin harekete geçmesi konusunda baskı uygulayabilir ve bu acil eylemliliğin öncelikleri şunlar olmalıdır:

-Tüm ülkeler kız ve erkek çocuklar için zorunlu ve ücretsiz eğitim sağlamalı ve yoksulluğun eğitimin önünde engel yaratacak ölçüde yaygın olduğu yerler için bu eğitim kurumlarında en az bir öğün ücretsiz yemek verilmelidir.

-Genel ve mesleki eğitim uluslar arası kuruluşlarca desteklenmelidir. Eğitime öncelik tanınabilecek biçimde borç ertelemeleri, uluslararası teknik eşgüdümün oluşturulması ve yapısal uyum programlarının eğitimde kısıntıya yol açmayacak şekilde uygulanması konularında yardım sağlanmalıdır.

-Hükümetler tüm gençler için uygun bir iş ya da uygun eğitim olanağı sağlamak konusunda hassas olmalıdır.

-Dönüşümlü eğitim programları içeren aktif işgücü piyasası planlamaları hayata geçirilmelidir.

-Hizmet sektörü ya da ikincil işgücü pazarı sanayileri gibi alanlara yönelik, temel düzey eğitim programlarının oluşturulmasına öncelik verilmelidir.

Sendikal hareket, genel ve mesleki eğitim başlığının endüstriyel bir alan olduğunu gösterme konusunda kritik role sahiptir. Bunu da toplu pazarlık yöntemleriyle gerçekleştirebilir. Sendikalar, kişisel gelişim konusunda söz sahibi olmalı, eğitim ve istihdam konularında oluşturulmuş yapılarda yer almalı ve eğitim alacakların belirlenmesi ve temsil edilmesinde hakları olmalıdır.

3.Gençler için iş olanakları yaratmak

İstihdam oluşturma programları, çevreye uyumlu, anlamlı, kariyer yolu açan işler yaratmalı ve insanların yaşam alanlarına yakın, güvenli ve güvenceli, ortak kararlar çerçevesinde oluşturulmuş eğitim olanakları kurmalıdır.

Eğitim ve işgücü pazarı programlarıyla genç insanları "geri dönüşümünü sağlamaktan çok iş olanakları yaratmak hedeflenmelidir.

Sanayiin gelişimi ve iş oluşumu tek başına piyasaya bırakılmamalıdır. Hükümetler, ücret yardımlarına dayanan geleneksel işgücü pazarı programlarının ötesinde rol oynamalıdır. Hükümetler, istihdam yaratma yönünde ekonomiye aktif olarak müdahale etmeli, aktif sanayi geliştirme politikaları uygulamalıdır.

Hükümetler ayrıca, kamu sektöründe iş olanakları yaratma konusunda da doğrudan sorumluluk almalıdır. Özelleştirme politikaları çoğu zaman hizmetlerin niteliğinde düşüşe ve işlerin dağılmasına yol açmaktadır.

İş olanakları yaratmak amaçlı olarak genç işçi ücretlerinin düşürülmesi yöntemine kesinlikle karşı olunmalıdır. Ücretleri düşürmek iş sağlamak açısından etkili değildir, bunun da ötesinde adil bir yöntem değildir. İşgücü piyasasına katılan genç işçiler gelir güvencesine sahip olmalı ve ucuz emek olarak kullanılmamalıdır. İş olanakları yaratmak, doğrudan yeni işler oluşturmak anlamına gelmelidir.

Temel eylemlilik öncelikleri şunlardır:

-Kariyer planlama ve istihdam danışma sistemleri.

-Özellikle risk gruplarına dahil gençlere dönük etkin ve özenle tasarlanmış ücret yardım programları

-Öncelikle eğitim sağ lık kamu hizmetleri gibi toplumsal açıdan yararlı alanlarda kamu işleri yaratılması.

-Çocuk ve yaşlı işçiliğini önleyecek etkin programlar.

-Teknoloji sayesinde bilginin paylaşılmasına katkı sağlayacak ağlar içeren yenilikçi istihdam oluşturma programları.

-Sosyal bakım, hizmet endüstrisi, sağlık hizmetleri ve çevre yönetimi gibi kalkınma sanayilerinde iş yaratmaya yoğunlaşılması.

-Kurumsal yatırım olanaklarına sahip olmayan bireyler ve küçük işletmeler için girişim sermayesi sağlanması.

-İşgücü pazarı araştırmaları ve istatistiksel bilgi edinilmesi için uygulamalar.

-Genç kadınlar için geleneksel olmayan işlere geçiş için önlem alınması.

Bunlara ek olarak, özellikle toplu sözleşmeler aracılığıyla iş olanakları yaratmak için sendikalar da doğrudan etkinlik gösterebilirler. Bu etkinlikler ve inisiyatif şunları içerebilir:

-Çalışma saatlerinin kısaltılması ve fazla mesainin önlenmesi.

-İşçi kooperatifleri ve özel sektör birlikteliğiyle ortak istihdam projeleri.

-İş yaratmak yerine, toplu pazarlık aracılığıyla, iş ve gelir güvencesi sağlayacak biçimde yenilikçi, iş zamanı paylaşma yöntemlerinin desteklenmesi.

-Gençlere yönelik yeni başlayanlar için uygun iş pozisyonlarının artırılması.

-Yüksek genç işsizliğinin, özellikle güç kazanma ve işgücü standartlarının gözardı edilmesi gibi başlıklarda sendikalara etkisinin incelenmesi.

4.İşgücü içerisinde genç işçiler

Tüm dünyada istikrarlı ve sürekli büyüme oranına sahip olan sektör, enformel sektörü de kapsayan biçimde özel hizmet sektörüdür. Hizmet sektörü, gelişmekte olan ve sanayileşmiş ülkelerde tarım sektörünün ötesinde gençlerin çoğunluğunun iş bulmaları gereken

sektördür.

Bu alanlarda sendikalaşma oranları düşük olduğundan bu işlerdeki gençler endüstriyel korunmanın ve toplu pazarlığın güvencesini önemsememektedir. Bunun sonucu olarak da geleneksel sektörlerdeki işverenler, işgücü standartlarını düşürecek biçimde çekirdek işgücü içine sendikalaşmanın olmadığı çevre işgücünden düşük nitelikli istihdam koşullarını sokmaktadır.

Hükümetler ve uluslararası kuruluşlar, özel hizmet sektörünün ekonominin geri kalan kısmında geçerli iş hukuku uygulamalarını ve sosyal sözleşmeleri uygulayıp uygulamadığını denetlemelidir. Özellikle de özel hizmet sektöründe örgütlenme ve toplu pazarlık haklarının gerçekleştirilmesini sağlamalıdır. Ulusal hükümetler ilgili ILO sözleşmelerini onaylamalı ve uygulanmasını sağlamalıdır.

Sendikalar bağlantıyı sağlayacak etkin güçlendirme ve örgütlenme programları oluşturmalıdırlar. Bunda da öncelik gençler olmalıdır.

Acil öncelikler şunlardır:

-Çok sayıda genç kadın işçinin çalıştığı özel hizmet sektörü ve enformel sektörü başta olmak üzere, taşeron işçilerinin ve esnafın örgütlenmesini içeren gençleri güçlendirme programları.

-Sendikal hareket içerisinde ve toplum genelinde karar aşamalarına gelebilecek ve gençleri temsil edebilecek nitelikte genç sendika liderlerini belirlemek ve gelişmelerini sağlamak.

-Yine çoğunlukla genç kadın işçilerden oluşan Serbest Ticaret Bölgelerinde işçilere yardım sağlanması, destek verilmesi ve örgütlenmelerinin sağlanması.

-Öğrencilere, mesleki eğitim alan gençlere ve genç işsizlere sendikal üyelik olanakları oluşturulması.

-Gençlik yapıları kurulması ve genç sendikacılarla gündeme getirilen konuların desteklenmesi. Genç kadın işçileri sendikal yaşamda aktif kılmayı hedefleyerek, gençlik yapılarıyla kadın komitelerinin ilişkisinin kurulması.

-Gençlerin ilgi gösterdiği basın aracılığıyla iletişim stratejileri geliştirilmesi.

-Genç işçilere düşük ücret uygulamasını önleyecek, vasıfa dayalı ücretlendirme sistemlerini oluşturacak ve eğitim olanaklarının artırılmasını sağlayacak biçimde toplu pazarlık kampanyaları yürütülmesi.

Çeviri: Burçak Özoğlu

DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ ve DÜNYA GIDA SİSTEMİ: SENDİKAL BİR BAKIŞ AÇISI

1. GİRİŞ: DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ (DTÖ) VE "KÜRESEL TARIM"

Günümüz dünya gıda sistemini anlamlandırmak hem kolay, hem de karmaşıktır. Yiyeceğin, insan yaşamının sürdürülmesi bakımından önemi dikkate alındığı taktirde bunu yapmak kolaydır. Herkes yiyeceğe ihtiyaç duyar; yeterli, sağlık şartlarına uygun ve besleyici yiyecek temini, temel bir insan hakkıdır. Dünya işgücünün yarısının istihdam edildiği tarım sektörüyle birlikte, yaklaşık olarak 1.3 milyar insan aktif olarak tarımsal üretimle meşgul olmaktadır. Bu rakam, 450 milyon ücretli tarım çalışanını içermektedir. Bazı ülkelerde yüzde 80 oranının da üzerine çıkmak suretiyle gelişmekte olan ülkelerde, işgücünün çoğunluğunu tarım işçileri oluşturmaktadır. Dünya çapında ücretli tarım çalışanlarının yarıdan fazlasını kadınlar oluşturmaktadır ve çocuk çalışanların yüzde 70'i tarımda istihdam edilmektedir.

Tarımsal üretimle meşgul olan insanların çoğunluğu gıda üretimindedir. Birleşmiş Milletler Örgütüne bağlı Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'nün verilerine göre, kırsal alan kadınları dünya yiyecek üretiminin yarısını –bu oran, çoğu gelişmekte olan ülkede yüzde 60 ile yüzde 80 arasındadır- üstlenmektedir. Gıda söz konusu olduğunda, tarım işçileri ve küçük çiftçiler hem üretici, hem de tüketici konumundadırlar ve bu insanların gelirleri, ürettikleri gıdaları tüketecek insanların gelirine bağlıdır. Bu, dünya sistemindeki basit, fakat temel bir bağlantıdır.

Dünya gıda sisteminin genel bir bakış açısıyla kavranması bazı temel soruları ortaya çıkarmaktadır.

-Sağlık şartlarına uygun, besleyici gıda temel bir insan hakkı ise nasıl oluyor da günümüzde 820 milyon insan açlık sınırında yaşıyor?

-Neden gıda ihraç eden ülkelerdeki insanlar açlıkla karşı karşıyalar ve neden tarım işçileri yetersiz beslenen grubun içinde yer alıyor?

-Tarımsal ürünlerin yıllık küresel ihraç tutarı 545 milyar dolar dolayındayken,

(*) Uluslararası Gıda İşçileri Federasyonu (IUF)'nun "The WTO and the World Food System: A Trade Union Approach" (Cenevre 2002) adlı yayınından özetlenmiştir.

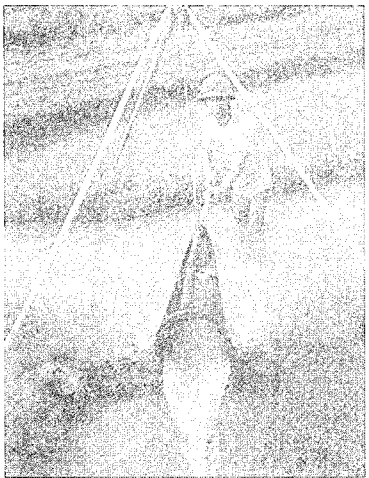

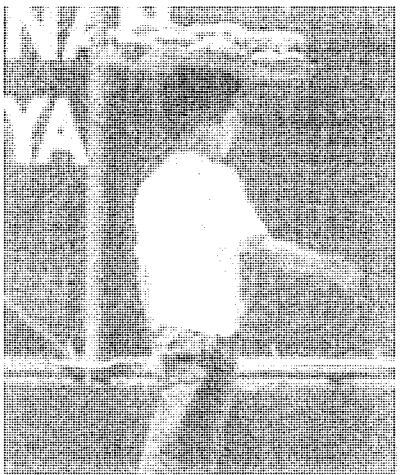

nasıl oluyor da ücretli tarım çalışanları ve küçük çiftçiler en yüksek küresel yoksulluk seviyelerinde yer alıyor?

Dünyadaki toplam işgücünün yarıdan fazlası tarımsal üretimle uğraşmaktadır. O zaman, neden gıdanın üretildiği koşullar bu insanların sağlık ve esenlikleri için bu denli yıkıcı? Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'ne göre, her yıl en azından 170.000 tarım işçisi bir işyeri kazası sonucu hayatını kaybetmektedir. Tarım işçilerinin işyerinde ölme olasılığı, diğer sektörlerde çalışanlara oranla iki kat daha fazladır. Her yıl, sayısı yaklaşık üç'le dört milyon arasında değişen tarım işiyle uğraşan insan, kullanmaya zorlandıkları tehlikeli böcek zehiri kullanımı nedeniyle işle bağlantılı kanser ve tekrarlanan rahatsızlıkları da içeren ciddi zehirlenmelere maruz kalmaktadır. Dünyadaki 1.3 milyar tarım işçisinden sadece yüzde 5'i işçi sağlığı ve iş güvenliği haükları konusunda iş denetim sistemine veya yasal korumaya sahiptir. Ancak, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi kuruluşlar tarafından hararetle desteklenen "Şirket kürüselleşmesi" gündemi, daha az sosyal korumayı ve düzenlemelerin ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir.

Dünya Ticaret Örgütü'nün "Seattle aksiliği" olarak adlandırdığı 1999 yılındaki etkinliği takiben, Doha'da yapılan dördüncü Dünya Ticaret Örgütü Başkanlar toplantısında (9-15 Kasım 2001) yeni bir ticari liberalleşme dönemi başladı. Bu yeni "Doha Kalkınma Dönemi"nin galipleri, açık bir biçimde küresel ekonomiyi belirleyen ulusötesi şirketlerdir (TNCs). Bu durum, kontrolü bir kaç küresel şirketin elinde bulundurduğu şirket birleşmeleri ve katılımlarının yaşandığı tarımsal ve gıda işleme endüstrilerini de içermektedir. Tohum temin eden şirketler, tarımsal-kimyevi ve bioteknoloji şirketleriyle birleşmekte ve bu suretle dünya gıda sistemini etkin biçimde yeniden biçimlendirmektedir. Monsanto'nun tohum bölümünün başkanı Robert Fraley, **"Bu gerçekte sadece tohum şirketlerinin birleşmesi değil, ama bütün bir gıda zincirinin birleşmesi olgusudur"** demektedir. Du Pont benzeri şirketler, bütün bir gıda zincirinin kontrolü dolayımıyla **"yeryüzü için yapılacaklar"** listesinde şunu ileri sürebiliyor: basit bir ödev: **"Yeryüzünü doyur."** Gerçekte bunun anlamı, insanlar ulusötesi şirketlerin üretim ve ürün metotlarına giderek daha fazla bağımlı hale geldiklerinden, Du Pont gibi dev şirketler olmaksızın kendi kendilerine beslenebilme kapasitelerinin daha az olduğudur. Bu anlamda, gıda zinciri kilitlidir ve ulusötesi şirketler anahtarın sahibi durumundadır. Bu, şirket birleşmelerine dayalı küreselleşmenin bize gösterdiği yöndür ve yeni Dünya Ticaret Örgütü dönemi görüşmeleri bizi buraya daha çabuk ulaştıracaktır.

Belirtilenler, zamanımızın ahlaki durumuyla ilgili felsefi sorular ya da düşünceler değildir. İçinde yaşadığımız sistemle ilgili sorulması gereken çok temel politik sorular vardır. Ve bu sorular daha sonra başka temel soruları ortaya çıkarmaktadır: Eğer bunlar, günümüzde milyarlarca insanın karşı karşıya kaldığı en ciddi sorunlarsa, neden DTÖ bunları daha da şiddetlendirmek için böylesine çaba gösteriyor. Açlık ve yetersiz beslenme, gıda güvenliği ve sürdürülebilir tarım, en son Dünya Ticaret Örgütü Başkanlar Bildirgesi'nde "ticaret-dışı konular" olarak devre dışı bırakılmıştır. Tarım sektöründeki çalışma koşulları bütünüyle ihmal edilmiştir. Üzerinde yoğunlaşılan konular, bu sorunlarla başa çıkma konusunda ciddi girişimlerde bulunmak yerine ticari görüşmeler, tarım işçileri ve küçük çiftçi üzerindeki baskının daha rekabet edebilir hale gelmek için nasıl artırılacağı; ve bunların

değişken ve dalgalı bir pazara daha bütüncül olarak nasıl yansıtılacağıdır. Bu pazar, kahve, şeker ve öteki tarım ürünlerindeki fiyatların düşüşüyle karşı karşıya olan yüzbinlerce küçük çiftçi ve tarım işçisini yerinden etmiş ve yoksullaştırmış olan pazarla aynı pazardır. Açlık ve milyonlarca insanın gıdaya erişim gereksinimleri, karşılaştığımız en büyük zorluklardan biriyken, DTÖ gündemi, şirket iktidarını pekiştiren ve tarımsal gıda endüstrilerinde karlılık yolları sağlayacak "pazar erişimi"ne öncelik vermektedir.

1996 yılında toplanan Dünya Gıda Zirvesi'nde, 2015'de dünyadaki açlığı yarı yarıya azaltma planını duyuruldu. Ama, Dünya Ticaret Örgütü, ticaret görüşmelerinde küresel tarımsal girişimlerin yaygınlaştırılması daha acil bir gündem olarak belirlendi. Açlığın yarıya indirilmesi için verilen süre, 15 yıl sonrası iken, (2003 ortalarında Meksika'da toplanacak Beşinci DTÖ Bakanlıklar toplantısı için planlanan yeni vaadlerle birlikte) tarımda daha hızlı pazar liberalizasyonunun başarılması için konulan süre 15 aydır.

Açlık ve yetersiz beslenmenin bu tablo içinde yer alabilmesi, ancak bu sorunlar tarım sanayinin işine gelecek şekilde yeniden tanımlanabildiğinde olanaklı olacaktır. Doha'da toplanan DTÖ Başkanlıklar toplantısını önceleyen aylarda, ABD Başkanı Bush; **"Amerika'nın dünyayı doyurmasını istiyorum. Bazı büyük fırsatları, sadece kendi yarıküremizde değil, fakat aynı zamanda dünya genelinde de kaçırıyoruz"** demiştir. Küresel bir insanlık krizi ve insanların yeterli, sağlık şartlarına uygun ve besleyici gıdaya erişim hakkı geniş çapta ihlal edilerek bir iş fırsatı olarak bu yolla yeniden tanımlanmaktadır. **"Amerika tarafından beslenecekler"** (yani Amerikan tarım girişimleri tarafından) arasında küçük çiftçi ve dünya genelindeki tarım işçileri de vardır: bu kesimlerin gelirleri, rekabet, malların fiyatlarındaki azalma, borçlanma ve şirketleşmiş tarım girişimleri tarafından düşük fiyatlı ürünlerde yapılan indirimlerin neden olduğu yerdeğiştirmeler ve aşırı derecede pahalı olan tohum ve gübreye olan bağımlılıkları yüzünden azalmaktadır. Ayrıca, açlık çeken 30 milyon Amerikalı insan –gıda ihraç eden Kaliforniya eyaletinde yaşayan 4 milyon yetersiz beslenen insan dahil- bilmektedir ki, **"Amerika ancak açlık bir iş fırsatı haline geldiğinde Amerika'yı besleyecektir."**

Çünkü, dünya açlığını gideren Amerikan hükümetiyle, Amerikan tarım ihracatını teşvik eden hükümet tek ve aynı şeydir. Bush'un ilan ettiği gibi: "Bunun yapılması, ticaretin önündeki engelleri yerle bir etmeye kararlı bir yönetime sahip olmakla başlar ve biz böyle bir yönetimiz." Bu "engeller" nelerdir, nasıl yerle bir edileceklerdir ve bunun sonuçları neler olacaktır?

Tarımın serbestleştirilmesi ve tarım alanında faaliyet gösteren şirket çıkarlarının desteklenmesi, zaman ve biçim konusundaki görüş ayrılıklarına bakılmaksızın, Doha'daki DTÖ toplantısında temsil edilen hükümetlerin çoğu Amerikan hükümetinin pazar merkezli ve ticarileştirilmiş "küresel tarım"ına sessizce destek vermiştir. Taraflar arasındaki ana anlaşmazlık konusu, yıkıcı küreselleşen tarım sürecinde çalışan insanların haklarının ihlaliyle ilgili değildi, bir iki istisna dışında "küresel tarım"dan kimin çıkar sağlayacağıyla ilgiliydi.

"Küresel tarım" bakış açısı, mevcut dünya gıda sistemi ve insan yaşamları üzerinde büyük kayıplara neden olan toplumsal ve çevreyle ilgili krizleri algılama konusunda başarılı değildir. Bu sistemin dayandırıldığı milyonlarca tarım ve gıda işleyicisi çalışanının gelir ve hakları, çiftçilerin ve marji-

naleşen-küçük çiftçinin yaşamı bütünüyle gözardı edilmesi bu açıdan oldukça anlamlıdır.

Bu durum, emek hareketinin neden uzun vadeli, kapsamlı bir strateji oluşturma zorunluluğuyla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır: bu, dünya gıda sisteminin öncelikle gıda güvenliği, gıda güvencesi, gıda egemenliği ve haklarını ve gıda üretiminde çalışan insanların gelirlerini karşılamaya yönelik olarak işlev görmesini güvenceye almak bakımından gereklidir.

2. BİR SENDİKAL YANIT OLUŞTURMAK: BÜTÜNCÜL HAKLARA YÖNELİK BAKIŞ AÇISI

Sendikalar gıda ve tarım çalışanlarını örgütleyip temsil ettiğine ve marjinalleşen küçük çiftçiyi desteklediğine göre, bizim bu saldırılara vereceğimiz karşılık nasıl olacak?

Bu sorunları sendikalarımızın yapılması gerekenler listesine eklemek yeterli değildir. Bizim, DTÖ, küreselleşme ve tarım anlayışı oluşturacak kritik bir bakış açısına ihtiyacımız var; öyle ki bu, neler olup bittiğini anlamlandıracak ve sendikal yanıtlar açısından temel bir çalışma ortaya koyacaktır. Böylesi sendikal yanıtlar, teknik konulara takılmaksızın ve ufak-tefek tartışmalarda yolunu kaybetmeksizin karmaşık sorunların dikkate alındığı strateji ve taktikleri gerektirir.

Bizim stratejimiz, tarımın küreselleşmesi ve DTÖ hakkında bir dizi ölçüt sağlayacak bir perspektif içermelidir; bunların üyeler açısından gerçek sonuçları olacağından, dünya üzerindeki işçiler ve küçük çiftçi üzerindeki etkisini anlamak için bu gereklidir. Bunun da ötesinde, bu strateji sendikalara yerel düzeyde gerçekleştirilmesi gereken yaklaşımı ortaya koyacak bir yön haritası da sağlamak zorundadır. Bizim ihtiyacımız olan şey, özel bir genel gündemdir: bu gündem, ulusal ve yerel düzeydeki taktik ve strateji farklılaşmasına saygı duyan, ve bunu teşvik eden özelliğinin yanında, uluslararası dayanışmayı kuvvetlendirecek ve uluslararası düzeyde eşgüdümlendirilmiş bir özelliğe sahip olmalıdır.

Giriş bölümünde, DTÖ ve neoliberal politikaların genel olarak çalışma koşullarına ve çalışanların gelirlerine zarar verdiğine, ve bunların yeterli, sağlık şartlarına uygun ve besleyici gıda erişimiyle çeliştiğine işaret ettik. Başka bir biçimde ifade edilirse, DTÖ ve neoliberal politikalar, yeterli, güvenilir ve besleyici gıda hakkını yok saymaktadır.

Bu çalışma, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) anlaşmalarının ve bunların gıda ve tarıma etkisinin kapsamlı bir analizi yerine, sendikal bir strateji için bir çerçeve geliştirme girişimlerinden oluşmaktadır. Bu çerçeve, bir dizi ilke ve hedefle başlar –haklar konusuna olan bağlılık- ve bunu, DTÖ'nün dünya gıda sistemi üstündeki etkisini tahmin etmek ve tarım çalışanları ve küçük çiftçinin karşılaştığı zorlukları belirlemek için kullanır. Burada sunulan, DTÖ Tarım Anlaşması'nın etkisini anlamak için bütüncül bir hak temelli bakış açısıdır. Bu, özellikle Meksika'da toplanacak beşinci DTÖ Bakanlıklar toplantısında son biçimi verilecek yeni dönem görüşmelerinin ortaya koyacağı sonuçları, ve üyelerimizin eğitimi ve mobilizasyonu için oluşturulacak bir çerçeveyi içermektedir.

Bir yaklaşım, olabildiğince çok konuyu içeren, ama net ve gerçekleştirilebilir bir dizi toplu hak üzerinde anlaşmaya varılmasıdır. Sadece prensipte değil, uygulamada da birbirinden ayrılamayacaklarından, bu haklara bir paket olarak yaklaşılmalıdır. Bir haklar dizisi diğer bir haklar dizisi olmaksızın gerçekleştirilemeyeceğinden bu nokta önemlidir. Karşı karşıya kaldığımız sorunlar

çok boyutlu olduklarından ve daha geniş bir dizi sorunla da bağlantılı oldukları için, ihtiyacımız olan, meselelere geniş bir çoğul yelpazede karşılık üretebilmek açısından bütüncül bir bakış açısıdır.

Bağımsız, birbirinden ayrılmaz haklar prensibi kesinlikle yeni bir düşünce değildir. 1948'e kadar gerilere giden İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bu anlayışı ortaya koymaktadır. Bu hakların ayrılamazlığını yansıtmak üzere FAO şu noktaları belirtmektedir:

Evrensel Bildirgede belirtilen medeni, kültürel, iktisadi, siyasal ve sosyal haklar birbirine bağımlı, birbiriyle bağlantılı, bölünemez ve eşit derecede önemlidir. Gıda hakkından bütünüyle yararlanabilmek için insanların sağlık ve eğitime, kültürel değerlere saygıya, mülk sahibi olma ve ekonomik ve politik alanlarda örgütlenme haklarına ulaşmaya gereksinimi vardır.

Bu, hakların bölünemezliği ve karşılıklı bağımlılığı iddiası, Birleşmiş Milletler'in Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'ne (1966) da uymaktadır. Bu sözleşmenin içerdiği haklardan, Sözleşmenin 8. maddesi örgütlenme, dernek kurma özgürlüğü ve grev haklarını, 11. Madde ise yeterli gıdaya erişim hakkını güvence altına almaktadır. Ancak, çalışan haklarını ve sendikal hakları gıda haklarıyla birleştiren bir sendikal yanıt, soyut ilkelerin ötesine geçerek somut düzlemdeki uygulamalara uzanmak durumundadır. Çalışan ve tüketici çıkarlarının kaçınılmaz biçimde birbirine bağlı olduğu durumda, sadece dünya sisteminin bizi karşı karşıya getirdiği bir dizi geniş kapsamlı zorluk nedeniyle değil ama aynı zamanda bizatihi gıda zincirinin doğası nedeniyle de bütüncül bir bakış zorunludur.

Sağlık şartlarına uygun gıda hakkı oldukça sık olarak, DTÖ Tarım Anlaşması gibi çok uluslu anlaşmalarla korunması gereken bir ilke olarak muamele görmektedir. Bu önemli bir ilkedir, ama bunun pratikte uygulanabilmesiyle ilgili herhangi bir ciddi akıl yürütme, çalışanların bu gıdanın yetiştirilip işlenmesinde oynadığı rolü dikkate almak zorundadır. Bu ister tehlikeli ilaçlamayı, isterse üretim hattının aşırı hızlandırılmasını içersin, sağlık şartlarına uygun gıda hakkının korunması raflarda değil, tarlalarda ve fabrikalarda başlamaktadır. Örneğin, gıda işlemede çalışan birçok işçinin sıkça karşılaştığı bedensel yaralanmalar ve sıkça görülen endüstriyel kazalar ve ölümler, doğrudan aşırı üretim hızı ve işin yoğunluğuyla bağlantılıdır. Son on yıllarda kaydedilen üretim hızı, ölümlerin ikiye-üçe katlanmasının, etle ilintili gıda katliamlarında kaydedilen artışın ve hastalığa yol açan mikroorganizmaların yayılmasının arkasında yatan belirleyici etkendir. İşçilerin sağlığı ve güvenliğini riske atan üretim sistemi de sağlık şartlarına uygun olmayan gıda için zemin hazırlar. Bu nedenle, gıda işlemede çalışanların sağlıklı bir çalışma ortamını güvence altına almak için örgütlenmeleri ve toplu pazarlık yapma hakları sağlıklı gıda hakkından ayrı düşünülemez. Ayrıca, belli bir haklar dizisi, başka bir haklar serisinden pratikte ayrılamayacağına göre, bunlar uluslararası düzeyde gıda güvenliği hakkını pekiştirmeye çalışan bir stratejide sözkonusu olduğunda da birbirinden ayrılamazlar. Bu, sadece tarım işçilerin haklarını değil, ama aynı zamanda iyi ve sağlıklı yiyecek için bütün işçilerin haklarını iyileştirmede, neden ILO'nun yeni Tarımda Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesi'nin (2001 Haziranında kabul edilen, ama henüz onaylanmamış olan) kesinlikle sendikalar ve benzeri küçük çiftçi örgütlenmeleri açısından bir araç olarak görülmesi gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Gıda çalışanlarının haklarıyla iyi ve sağlık şartlarına uygun gıda hakkını bağdaştırmak için verilen mücadele yeni değildir. Uluslararası Gıda İşçileri Federasyonu (IUF) uzun zamandır, gıda üretimi, dağıtımı ve tüketimiyle ilgili bir dizi birbiriyle bağlantılı hakkı savunmak ve iyileştirmek yönündeki bağlılığını ortaya koymuştur. Bu bağlantı, gıda üretimi insan ihtiyaçlarını gidermek için yapıldığına göre, yeterli, sağlık şartlarına uygun ve besleyici gıda hakkını da içermektedir.

IUF kurallarının 2. maddesinin 6. paragrafında şunlar belirtilmektedir: **IUF, bütün nüfusun genel yararı için kendisine özgü etkinlik alanı içinde, dünya gıda kaynaklarının örgütlenmesini aktif biçimde desteklemektedir. Ve bu etkinlikler, gıda üretimi, işlemesi, dağıtımı ve bunlarla bağlantılı tüketim maddeleriyle ilgili ulusal ve uluslararası politik karar alma mekanizmalarının her aşamasında tüketicilerin ve çalışanların makul oranda katılımını amaçlamaktadır.**

"...Tüketici ve çalışanların ulusal ve uluslararası politik-karar alma mekanizmalarının her aşamasına makul oranda katılımı" amacının sahiplenilmesi özel bir hakkı ifade eder –bu, çalışanların, ulusal, ulusötesi ve uluslararası gıda politikalarını, tüketici çıkarlarıyla birlikte biçimlendirecekleri örgütlenme haklarıdır. Ama DTÖ ve dünya gıda sisteminin aşağıda özetlenen tartışmasının bize gösterdiği, gıda politikasının belirlenmesinde emek ve tüketici çıkarlarına ayrılan yeri azaltılması suretiyle sistematik biçimde bu hakkın yok sayıldığıdır. Dünya Ticaret Örgütü'nün bunu yapma nedeni, tarımsal gıda, kimyevi ve biyoteknolojik şirketlerin çıkarlarına hizmet etmektir. Dahası, ulusal ve uluslararası politik kararalma mekanizmasının bütün aşamalarında DTÖ pazar-merkezli bir endüstriyel tarım modelini güçlendiriyor; ki bu model, gıda üretiminde toplam nüfusun genel yararı yerine şirket çıkarına öncelik vermektedir.

Sağlık şartlarına uygun gıda hakkı, dar anlamda gıdanın elde edilebilirliği çerçevesinde yorumlandığında, tek başına yeterli değildir. Gıdayı üretenin kim olduğu, gıdanın nasıl üretildiği ve gıdanın uzun dönemli korunabilirliği ve yeterli miktarda gıdanın saklanabilme kapasitesi önemli faktörlerdir. DTÖ'nün Marakeş Bakanlıklar Kararı'nda gıda güvenliği kavramı yer almaktadır, ama gıdanın nüfus için yeterliliği veya besleyicilik miktarının yeterliliği olarak değil de, pazarda gıdaya erişebilirlik biçiminde yeniden tanımlanmıştır. Pratikte bu kararın izin verdiği tek şey, gıda alıcısı durumundaki gelişmekte olan ülkelere, kıtlık durumunda gıda maddelerini dış ülkelerden ithal edebilmeleri için hükümet danışmanlığı ve doğrudan para yardımı sağlamaktır. Diğer bir deyişle, gelişmekte olan ülkelerde, ticari gıda maddelerinin dünya pazarından ithal edilmesi için yapılacak hükümet yardımlarına izin verilirken, yerel gıda üretimine yapılacak yardımlara izin verilmez. Bu çelişki, bazılarının gerçek gıda güvenliğinin, gıda üzerinde egemen duruma gelmekten geçtiğini savunmalarına neden olmuştur.

Gıda egemenliği kavramı, geçmişi 1996'ya kadar uzanan, görece yeni bir kavramdır ve özellikle DTÖ'nün yoksul ülkelerin yeterli temel gıda arzının korunması ve geliştirilme kapasitesine yönelik tehditine karşı bir yanıt olarak geliştirilmiştir. Bu çerçevede, tüketim için yeterli gıdanın varlığı (gıda güvenliği olarak tanımlanan şey), bu gıdanın kaynağı ve bunun üretim ve kullanımına bağlı gelirleri konusuyla ilgilenmediği için, bundan böyle yeterli değildir. Gıda egemenliği için işlerliği olan yararlı bir tanım, 7 Eylül 2001 yılında Küba-Havana'da toplanan Gıda Güvenliği Dünya Forum'nun

Sonuç Bildirgesi'nde bulunabilir:

Gıda egemenliği, açlık ve yetersiz beslenmeyi azaltmanın, ve bütün insanlar için sürekli ve sürdürülebilir gıda güvenliğini garanti altına almanın aracıdır. Biz, gıda egemenliğini, sürdürülebilir gıda üretimi, dağıtımı ve tüketimi için insanların kendi politika ve stratejilerini tanımlama hakkı olarak tanımlıyoruz. Öyle ki bu, küçük ve orta ölçekli üretim temelinde, gıda hakkını bütün bir nüfus için, kadınların temel bir rol oynadıkları kendi kültürlerine, çiftçilik ve balık avlamaya ve yerel tarım üretim, kırsal kesimdeki yönetim ve pazarlama biçimlerinin tanınması suretiyle garanti altına almaktadır.

Gıda egemenliği kavramını gıda güvenliği kavramıyla ilintilendirecek ve çalışanların çıkarlarını ücretli işçilerle, küçük ve ayakta kalmaya çalışan çiftçinin ve tüketicilerinkiyle birleştiren bir dizi kilit hakla birlikte ele alacak olursak, bir sendikal strateji için, ihtiyacımız olan temel aşağıda belirtilen birbiriyle bağlantılı haklar çerçevesinde oluşturabilir:

-Yeterli, doyurucu ve sağlık şartlarına uygun gıda hakkı.

-Gıda güvenliği ve gıda egemenliği hakkı.

-Örgütlenme ve toplu pazarlık hakkı ve örgütlenme özgürlüğü.

-Güvenli bir çalışma ve yaşam ortamına sahip olma hakkı.

-Gelirin korunması hakkı.

Analizimize bu birbiriyle bağlantılı temel haklarla başladıktan sonra, Tarım Anlaşmaları gibi anlaşmaların ve genel olarak DTÖ'nün bu haklarla bağdaşıp bağdaşmadığı hakkında bir karara varabiliriz. "Küresel tarım" için oluşturulan küresel kuralların bu haklardan herhangi birini reddetip etmediğini veya sınırlayıp sınırlamadığı ve bunların birarada varlıklarını sürdürme olasılığının olup olmadığı sorusunu sormak zorundayız. Bütünleştirilmiş bir hak-temelli bakış, günümüzün dünya gıda sisteminin kilit boyutları ve şirket küreselleşmesinin etkisi hakkında kritik bir farkındalığı ortaya çıkarmaya yarayabilir. Bu bizim, dünya gıda sisteminin talepleri ve gerçek koşulları arasındaki çelişkiler aracılığıyla düşünmemizi ve amaçlarımıza ulaşmak için gerekli taktik ve stratejiler aracılığıyla çalışmamızı gerektirir.

Bu haklara Tarım Anlaşması'nda yer verilmesi veya kısır bir 'reform mu, ortadan kaldırma mı?' sorusu etrafında tartışmaya yol açılması, bu stratejinin öncelikli amacı değildir. Bunun yerine, Tarım Anlaşmasıyla bu stratejinin ve bu anlaşmanın bir parçası olduğu küresel ticaret ve yatırım rejimiyle bu hakların ne ölçüde bağdaşır olup olmadığı gösterilmeye çalışılacaktır. Bizim buradaki stratejik yoğunlaşma noktamız, anlaşmanın teknik noktalarının bu açıdan irdelenmesi veya yeniden ifade edilmesi değildir. Bunun yerine, hak-temelli önceliklerin, amaçların ve süreçlerin güçlü bir biçimde savunulması üzerinde yoğunlaşılacaktır; öyle ki, bunlar kabul edildiği takdirde, Tarım Anlaşması varlığını borçlu olduğu şirket çıkarları açısından işe yaramaz bir hale getirilmiş olacaktır.

Bu noktada bu hakları güvence altına almayı amaçlayan mevcut uluslararası belgelere amaçlarımıza uygun olarak işlerlik kazandırmada nasıl başvurulabileceği sorusu ortaya çıkmaktadır. Burada, bu belgelerin –temel sendika ve işçi haklarını garanti altına alan ILO sözleşmeleri ve tarım çalışanları hakları gibi Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarının üzerinde ve ötesinde güçlendirilmesi gerektiğinin savunulması için somut bir temel vardır. Daha kritik olan mesele, ulusal hükümetlerin rolünü vurgulayan

toplu hakların güvenceye alınması konusunda yoğunlaşılacak yöntemle ilgilidir; zira, bu hakların kurumsal olarak güvence altına alınması ve güçlendirilmesi, büyük ölçüde ancak ulusal düzeyde ve ulusal düzeyle bağlantılı olarak gerçekleştirilen işlemlerde mümkündür.

Sözkonusu stratejiyi ve bu stratejinin yararlarını şöyle özetleyebiliriz:

-Küresel ticaret ve yatırım rejimlerinin etkisinin öngörülmesinde ve ihtiyaç duyulan toplu eylem tiplerinin belirlenmesinde, bu bütüncül hak-temelli bakış açısı kullanılacaktır.

-Bu hakların engellenmesi, DTÖ Tarım Anlaşması ve benzeri rejimlerin arkasında yatan politik ve ekonomik mantığı açığa çıkarmaktadır.

-Bu hakları sadece bir ilkeler dizisi olarak değil, aynı zamanda sendikal bir yanıtı destekleyen hedefler olarak da görmek gerekir.

-Bu haklar pasif ilkeler değil, fakat çalışanların mücadele etmesi ve günümüzde karşı karşıya kaldığımız yoksulluğun, kırılganlığın ve güvencede olmama durumunun üstesinden gelmek için kullanılacak araçlardır.

-Bu haklar demokratik kontrolün yoğunlaştırılması ve toplu kapasitelerin geliştirilmesi için zorunludur.

-Haklar temelli bir bakış açısı, ülkeler arasındaki ve içindeki eşitsizlikler ve dengesizliklerin dengelenmesi için zorunludur.

-Hak-temelli bir bakış açısı, aynı zamanda sistemik ve küresel işçi hakları ihlallerine yoğunlaşmamıza da olanak sağlar ve böylelikle, ülke bazındaki sınırlı analizlerden ve basit "Kuzey-Güney" zıtlaşmasından kaçınılması mümkün olabilecektir.

Son olarak, hak-temelli bir bakış açısı eylemlilik konusunun aciliyetini de bize anımsatacaktır. Açlık ve yetersiz beslenme, güncel dünya gıda sisteminin insan sağlığı ve çevre üzerindeki yıkıcı etkisi, tarımsal gıda alanında çalışanları etkileyen ciddi yaralanma ve ölümler, işçi haklarının sistematik ihlali ve bu sistemin fabrikalarında, ekin alanlarında, çiftliklerinde ve topluluklarında çalışanların karşı karşıya olduğu tehlikeli koşullar bize, "bekle ve gör" gibi bir tutum takınma lüksünü vermemektedir. Ne de olsa bu sorunlar, biz uygun politikalar geliştirmek için çalışırken, bir süreliğine varlıklarına ara vermeyeceklerdir.

3. DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ ANTLAŞMALARI VE KÜRESEL EŞİTSİZLİK

Giriş bölümünde, karşı karşıya bulunduğumuz en ciddi sorunların –kitlesel açlık ve yetersiz beslenme, yoksulluk ve kötü çalışma koşulları- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından nasıl yok sayıldığını vurgulamıştık. Bu, basitçe bir öncelikler sorunu veya çalışanların kilit sorunlarının DTÖ gündeminde yer almaması sorunu değildir. Bu durum aslında, açlık ve yetersiz beslenmenin şiddetini azaltmak, tarımdaki çalışma koşullarını iyileştirmek ve tarım işçileriyle küçük çiftçilerin gelirler ve çıkarlarını korumak için gerekli sosyal, politik ve ekonomik önlemler sosyal düzenleme ve koruma gerektiren bir dizi hakla –tam da DTÖ tarafından 'engeller' olarak görülen sosyal düzenleme ve koruma türünden olan haklarilintili bir sorunu yansıtmaktadır. Örneğin, Tarım Sözleşmesi, küçük çiftçi gelirlerini ve yerel gıda üretimi yardımlarını koruma altına alan ulusal ve ulusal düzeyle bağlantılı tedbirleri, ortadan kaldırılması gereken önlemler olarak görmektedir. "Gıda güvenliği"nin sağlanması, yerel gıda üretimi kapasitesini artırarak değil de, sadece gıdanın

küresel pazardan alınmasıyla sağlanabilir. Temizlik ve Çevre-temizliği Tedbirleri Anlaşması (SPS), hastalık taşıyan gıda maddesi ve evcil hayvan ithalatını önlemek veya kamu sağlığının dönemsel gıda kontrolü yoluyla korumak üzere oluşturulan sıhhi gıda ve güvenlik tedbirlerini serbest ticaret adına ortadan kaldırılması gereken 'engeller' olarak algılamaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü kuralları ve yaptırımları sadece engellerin ortadan kaldırılması için düşünülmemiştir. Bunlar aynı zamanda, gıdayla ilgili politikaların fonksiyonunu ve tarımın amacının saptanması içindir. DTÖ Tarım Anlaşması, geniş ölçek ve ihracat merkezli endüstriyel üretim temelindeki gıda ve tarım ticareti ve yatırım sistemini teşvik etmeye dönüktür. Bu tip tarım, insan ihtiyaçları yerine şirket karını, ve iç gıda üretimi yerine de dünya pazarındaki gıda arzının zorunluluğunu vurgular.

DTÖ Tarım Anlaşmaları ve ilgili diğer DTÖ anlaşmaları, hükümetlerin yiyecek kıtlığı, açlık ve kırsal yoksulluk sorunlarıyla başa çıkabilmesi açısından kaçınılmaz olan düzenlemeleri kabul etmesini engellemektedir. Bu, hükümetler için bu sorunlara karşı bir yanıt oluşturabilecekleri bir dizi pazar taraftarı politika seçeneğini sınırlı bir biçimde tanımlamak suretiyle yapılmaktadır. Sonuç olarak, mevcut yoksulluk, mahrumiyet ve yerinden yurdundan edilme sorunları daha da derinleşmiş ve gıda güvenliği ve egemenliği hakkı zarara uğratılmıştır.

DTÖ, özellikle çiftçilere ihracat kredileri ve doğrudan gelir sağlama yoluyla belli ihracat destekleme türlerine izin vermektedir. Bu tip destekler genel olarak belli başlı endüstri ülkelerinde mevcutken, gelişmekte olan ülkeler gümrük tarifeleri gibi daha az pahalı önlemlere dayanma eğilimindedir. DTÖ yaptırımları bu tarifelerin ortadan kaldırılmasını gerektirirken, izin verilen ihracat destek tipleri, ABD'nin ihracat kredisi şeması ve direkt gelir transferleridir. İhracat desteklemelerinin Amerika'daki ve Avrupa Birliği'ndeki süregiden kullanımı ve tarım sanayine verilen diğer yerel destek biçimleri, gelişmekte olan ülkelerde düşük-fiyatlı tarımsal gıdaların fiyatlarının geniş ölçekte düşürülmesini mümkün kılmaktadır.

Doha'daki DTÖ gündemine ihracatın yol açtığı fiyat düşürme konusunun dahil edilmesi teklifine, ABD ve Avrupa Birliği hükümetleri şiddetle karşı çıkmıştır. Ve bu konu, yoksul ülkelerdeki küçük çiftçilerin ve tarım işçilerinin gelirini tehdit eden kilit sorunlardan biri olmasına karşın, halihazırda önümüzdeki yılın Meksika gündeminin de dışında tutulmaktadır.

IUF Tarım İşçileri Ticaret Grubu'nun (Capetown, Güney Afrika, 5-6 Ekim, 1998), ihracatın neden olduğu toplu fiyat düşürmenin yol açtığı problemlere yanıt olarak ABD ve Avrupa Birliği'ndeki ihracat desteklemelerine son verilmesi çağrısının yer aldığı bir kararı İkinci Dünya Konferansı'nda benimsenmiştir.

3.1 Kalkınma Çerçevesi

Tarım Anlaşmasına yöneltilen temel eleştirilerden biri bunun, küresel eşitsizliği –gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki eşitsizlik ile ülkeler içinde küçük çiftçilerle büyük ölçekli tarım sanayi arasında yaşanan eşitsizlik- daha da kötüleştirmesidir. Gelişmekte olan ülkeler ithalat vergilerini düşürmeye ve vergi-dışı ithalat sınırlamalarını ortadan kaldırmaya zorlanırken, -öyle ki GATT müzakereleri süresince bunlara denk vergi sınırlamaları getirilmemiştir- ABD, Avrupa Birliği ve Japonya gibi belli başlı sanayi ülkeleri indirimlerin ardından dahi dikkat çekici bir biçimde daha yüksek olan vergi düzeylerini savunmuştur.

Bu nedenledir ki, çeşitli gelişmekte olan

ülke hükümetleri Tarım Anlaşmasına bir "Kalkınma Çerçevesi" dahil edilmesini talep ettiler. Kalkınma çerçevesi önerisi, gelişmekte olan ülke hükümetlerinin, "düşük gelire ve kaynağa sahip yoksul çiftçileri" ucuz ihracattan korumak ve "gıda güvenliği ürünleri"nin yerli üretimi için destek sağlamak için daha fazla esneklik vermek suretiyle DTÖ kurallarındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için uluslararası politika düzeyinde sınırlı bir girişimi yansıtmaktadır. Bu gıda güvenliği ürünlerini, düşük gelirli veya yoksul aileler için belli başlı gelir kaynağı olan temel gıdayı veya ürünlerini içermektedir. Belli gıda güvenliği ürünlerini, Tarım Anlaşması'ndaki vergi indirimi sözleşmesinden böyle bir Kalkınma Çerçevesi muaf tutabilirdi. Kalkınma Çerçevesi, daha önceki bir öneride yer verilen ayrı bir "Gıda Çerçevesi" önerisiyle bağdaşmaktadır; bu çerçeve de, Tarım Anlaşması'ndaki "ülkelerin yerli gıda güvenliğini sağlamalarına izin verecek tedbirleri" dışta tutabilecek bir öneriydi. Bu, gıda ihracatına dayanan gıda güvenliğinin gerekleriyle çelişen bir durumdur.

Doha'daki DTÖ başkanlık toplantısında, Küba, Dominik Cumhuriyetleri, El Salvador, Haiti, Honduras, Kenya, Nikaragua, Nijerya, Pakistan, Peru, Senegal, Sri Lanka, Uganda ve Zimbabve hükümet temsilcileri, Tarım Anlaşması görüşmelerine katılacak müzakereci grup olarak "Kalkınma Çerçevesi Grubu Dostları"nı kurdular. Doha'da, 10 Kasım 2001'de "Kalkınma Çerçevesi Grubu Dostları"nın yaptığı basın açıklamasında mevcut sistemin eşitsizlikleri vurgulanmıştır:

DTÖ'nün ticarette eşitliği güvenceye alması beklenmektedir, ama mevcut tarım ticareti sistemi pratikte eşitsizlikleri meşrulaştırmaktadır. Bunu, örneğin, Kuzeyde tarım ürünlerinde toplu fiyat düşürmelerine izin vermek suretiyle yapmaktadır. OECD, Uruguay Döneminden bu yana yerel destekleri yüzde 50 oranında artırmıştır; bu oran bugün, Amerikan doları olarak 370 milyarın üzerinde bir rakamdır –günde 1 milyar Amerikan dolarının ortaya koyduğu figür, kabaca dünyadaki en yoksul 1 milyar insanın günlük gelirine eşittir. Desteklemeler toplam üretim değerinin yüzde 45'ini oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülke küçük çiftçisinin bu eşitsiz ortamda rekabet edebilmesi tamamen olanak dışıdır.

Birçok gelişmekte olan ülkede, nüfusun yüzde 60 ile yüzde 90'ı arasındaki bir grup küçük çiftçidir. Tarımsal üretim anahtar istihdam ve gıda güvenliği kaynakları olarak kritik önemdedir. Çünkü, böylesi büyük bir rakam için alternatif olabilecek güvenceli istihdam kaynakları bulunmamaktadır ve bizim ülkelerimizin birçoğu açısından büyük ölçekli gıda ihracatı işsizlik ve gıdada güvence yokluğuyla aynı anlama gelmektedir.

Bütün bunlara karşın, bir Kalkınma Çerçevesi önerisine ve gelişmekte olan ülkeler için diğer "özel ve farklılaşmış karar" çağrısına Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve Cairns Grubu tarafından şiddetle karşı çıkılmıştır. Nihai Doha Başkanlık Deklarasyonu'nda Kalkınma Çerçevesi çağrısının tanınması reddedildi.

4-6 Şubat 2002 yılındaki bir Tarım Anlaşması özel toplantısında, Kalkınma Çerçevesi önerisi yeniden reddedildi. ABD yönetimi, Kalkınma Çerçevesi'nin Doha Başkanlık Deklarasyonu'nda kararlaştırılan doğrultuyla çeliştiğini ve özel ve farklılaştırılmış herhangi bir kararın tarım üretiminde pazar-merkezli yatırım ve ticareti destekleyen Tarım Anlaşması'nın genel mantığına dayandırılmak zorunda olduğunu ileri sürdü.

ABD yönetimi, gerçekte daha esnek, pazar-dışı politikaları izlemenin Tarım Anlaşması mantığıyla çeliştiğini savunmakta haklıdır. Anlaşma dönemi boyunca, bu An-

laşmaya imza koyan tarafların yerli gıda üretimini ve düşük gelirli ve yoksul çiftçileri koruyan politikaları –yani, pazar mantığı yerine sosyal sorunlar temelinde geliştirilen politikalar- geliştirme hakları bulunmamaktadır. Tarım Anlaşmasını imzalamakla hükümetler bu haklarını kaybettiler.

Kalkınma Çerçevesi muafiyetleri Tarım Anlaşmasıyla bağdaştırılamamaktadır, çünkü bunlar Anlaşmanın, pazar bağımlılığı yaratmak biçimindeki gerçek amacıyla çatışma halindedir. Bu bağımlılık, hükümetlerin gıda yetersizliği sorununu çözmek ve çiftçi gelirlerini korumak için pazar-dışı alternatifler arama kapasitelerini sınırlamaktadır. İhracata yönelik olarak hazır bulunan büyük ölçekli ticari tarımın yaygınlaşması, Kalkınma Çerçevesi'nin dikkat çekmeye çalıştığı eşitsizliklerin varolmasına muhtaçtır. İhracat merkezli tarım sanayii, ancak ve ancak bu eşitsizlikler ve gıdada yerel kendi kendine yetme kapasitesinin tahrip edilmesi sayesinde varolabilir. Kalkınma Çerçevesi Grubu Dostları önerisi zararlı olmak durumundaydı, çünkü Tarım Anlaşması'nın temeli bütünüyle adil ve eşitlikçi ticarete hizmet için değildi, bunun yerine eşitsizlikleri ve gelişmekte olan ülkelerin –ki bunlar, Avrupa Birliği ve ABD için en hızlı büyüyen pazarlardı- ihraç bağımlılığını pekiştirmeye dönüktü.

Karşı karşıya olduğumuz Kalkınma Çerçevesi gibi çerçeve muafiyeti önerileriyle ilgili diğer bir sorun, Tarım Anlaşması'nın Barış Maddesi'yle dayatılan yürürlülük tarihiyle ilgilidir. Bu nedenle, dışlanan bazı tip çerçeve katkıların sona ermesi Uruguay Dönemi'nin sona ermesine bağlıdır. Bu dönemin sona ermesinin ardından da, Doha Kalkınma Dönemi devreye girecektir –2003'de Meksika'da toplanacak bir sonraki DTÖ başkanlık toplantısında devreye girmek üzere. Gelişmekte olan ülkeler, Tarım Sözleşmesi'nden "Kalkınma Çerçevesi" ya da "Gıda Çerçevesi" muafiyetleri koparma konusunda başarılı olsalar da, Avrupa Topluluğu veya ABD ve Cairns grubu ülkeleri bu çerçeveleri 2003'de sona erecek Barış Maddesi'ne bağlayabilirler.

Gıda güvenliği ve gıda egemenliği hakkı temelinde Kalkınma Çerçevesi önerisinde ortaya konulan meseleleri desteklememiz gerekmektedir; ama, bunu yaparken Kalkınma Çerçevesi önerisinin istihdam, çalışma şartları ve tarım üretimiyle iştigal eden ücretli tarım çalışanlarının gelirleri konusunda içerdiği bir şey olmadığının da farkında olmalıyız. Aslında, müzakere grubunu oluşturmak üzere biraraya gelen hükümetler, işçi ve sendika hakkını güvence altına almak için hiçbir şey yapmamış ve böylece hem tarım işçilerinin hem de küçük çiftçinin gelirinin korunması hakkını yok saymıştır.

Egemen ulusal kalkınma tanımı, ve bunun gelişmiş, gelişmekte olan ve az gelişmiş alt bölümleriyle mücadele etmek için hiçbir şey yapmayan "gelişmekte olan ülkeler" perspektifinde ciddi sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu durum, "gelişmiş" olarak tanımlanan ülkelerdekiler dahil, ülkeler içindeki yoksulluk, eşitsizlik ve azgelişmişliği bulanıklaştırmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki küçük çiftçiler ve çiftçi örgütlenmeleri, büyük ölçekli fabrika tarımı ve tarım sanayiinin yaygınlaşmasının bir sonucu olarak ortaya çıkan yıkıcı rekabetten, yer değiştirmeden ve borçlanmadan çok fazla çektiler. Örneğin, ABD'nin desteklerle beslenmiş ihracatı çiftçilerin büyük çoğunluğuna yarar sağlamadı. Tarımsal üretimdeki artan yoğunlaşma ve merkezileşme fabrika çiftliklerinin sayısının artmasına, aile çiftliklerinin sayısının ise azalmasına neden olmuştur. Toplam üretimin yüzde 9'u, yüzde 73 oranında çiftçilerden sağlanırken, ABD üretimi-

nin yüzde 50'den fazlasının sadece yüzde 2'si çiftçilerden kaynaklanmaktadır.

"Gelişmekte olan ülkeler" perspektifinin derdi, nihayetinde, Güney'in ticaret teknokratlarını (ve bunların desteklediği yerel kapitalist çıkarları) desteklemektir. Sendikacılar olarak bizim yoğunlaşma noktamız, yerel sermayedarların toplu refahına yarayacak türden olmamalıdır. Biz daha ziyade, demokratik kontrol kapasitesinin oluşturulmasının, ve demokratik kontrol üzerindeki sınırlamaların üzerinden gelinmesinin peşinde olmalıyız.

3.2 Şirket Denetiminin Güçlendirilmesi

Küresel eşitsizliğin altını çizen gerçek mesele, bir "Kuzey-Güney" karşıtlığı değildir; bunun yerine, Kuzey'de konuşlanmış ulusötesi şirketlerin (TNCs) iktidarı ve bunların kendi ülkelerinin ve dış ülkelerin politik elitlerinden sağladıkları siyasal destektir. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bu politik desteği kurumsallaştırmakta ve bu şirketlere gıda ve dünya tarım politikasıyla ilgili karar-alma açısından daha da büyük bir denetim gücü sağlamaktadır.

Halihazırda, dünya tahılının yüzde 80'inin dağıtımı sadece iki şirket (Cargill ve Archer Daniel Midland şirketleri) tarafından yapılırken, küresel pazardaki 32 milyar Amerikan Doların yüzde 80'i en büyük on tarımsal-kimya şirketinin kontrolü altındadır. Sadece beş şirket muz ticaretinin yaklaşık yüzde 75'ini denetlerken, üç şirket kahve ticaretinin yüzde 83'ünü kontrol etmektedir; ve çay ticaretinin yüzde 85'ini de başka üç şirket kontrol etmektedir. Bunlar, toplu monopolleşmeyi ve dünya gıda sisteminin denetlenmesinde gelinen noktayı sergileyen sadece birkaç örnektir.

Gelişmekte olan ülkelerin tahıl ticareti açığı, Dünya Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) verilerine göre, 30 yılı aşan bir sürede 17 milyon tondan 104 milyon tona çıkmıştır. FAO bu durumu bir "belirsiz eğilim" olarak görmektedir; çünkü, tarihsel olarak gıda güvenliğine hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan ülkelerde yoğunlaştırılmış gıda üretimi dolayısıyla kavuşulmuştur. Ancak, bu sadece Kalkınma Çerçevesi gibi geçici tedbirlerle düzeltilmek zorunda olunan eşitsiz kurallara bağlanamaz. Esasen bu, gelişmekte olan ülkelerde kendi ürünlerinin pazarını genişletmek isteyen tarımsal gıda ulusötesi şirketlerinden kaynaklanan bir stratejidir. Ve bunu yaparak, "gelişmekte olan ülkeler"in gıda ithalatına bağımlılığını artırmaktadırlar. Bu, yerel rekabet ve yükselen pazarların kontrolünün ele geçirilmesi konusunda hasara yol açmaktadır. Toprak kullanımının geleneksel olmayan tarım ihracatıyla yer değiştirmesi, aslında yer değiştirmiş geleneksel ürünlerin ikamesi için desteklenen tarım ürünlerinin yoğun ihracına yol açarken, pazar erişimi ile dağıtım ve girdiler –tohum dahil olmak üzere- için ulusötesi şirketlere (TNCs) bağımlılığın artması gibi paradoksal bir duruma yol açmaktadır. Tarım sanayii perspektifinden, Tarım Anlaşması yoluyla güvenceye alınan 'pazar erişimi'nin anlamı budur.

Örneğin Filipinler'de hükümetin pirinç ve mısırla değiştirmek üzere nakit ürün ihracatını teşviki, pirinç yetiştirmek üzere 2.5 milyon hektar toprak kullanımında, ve mısır üretiminde de 2.5 milyon hektar topraklık değişikliğe gidilmesine yol açmıştır. Bu, ABD Tarım Bölümünün Cargill planına verdiği destekle ilişkilidir; ve bu plan, Filipinler'i "düzenli mısır ithalatçısı" durumuna getirerek, Filipinler'e mısır ihracatı yapan en büyük şirket durumuna gelmek içindir.

Bu politikaları harekete geçiren ve GATT'ın Uruguay dönemi ABD tarım önerisini (ki bu daha sonra Tarım Anlaşması taslağını meydana getirmiştir) hazırlayan

kişinin Cargill'in bir önceki başkan yardımcısı olması tesadüf değildir.

Bu dönemde, bir ABD mısır üreticisine verilen ihracat desteği Mindanao'daki bir mısır üreticisinin ortalama gelirinden 100 kat daha fazlaydı. Bu ağır destekleme nedeniyledir ki, ABD'nin Filipinler'e yaptığı mısır ihracatı bu ülkedeki fiyatları yüzde 20 oranında düşürmüştür. Mevcut yaşamsal üretim stoğunu değiştiren bu sektör şimdi "devreye girmiş" durumdadır. ABD'nin yoğun olarak desteklediği domuz ve kümes hayvanları Filipinler'de giderek artan oranda alıcı bulmakta, ve bu ülke üreticilerinin domuzdaki pazar payı yüzde 82'den yüzde 45'e düşerken, kümes hayvanlarında bu oran %94'den %49'a düşmüştür. Filipinler'de domuz ve kümes hayvanları ithalat denetimlerine karşı alınan 1998 tarihli ve ABD yararına olan bir DTÖ kuralı, bu pazarı daha sonra ABD hakimiyetine sokmuştur.

Tarım sanayii ulusötesi şirketleri, DTÖ anlaşmazlık mekanizmasını –şirket kontrolü ve çıkarının genişletilmesine yönelik "engeller"i destekleyen ülkelere karşı ticaret yaptırımlarını tehdit eden bir sistemdir bukullanmak suretiyle de çıkarlarını korumaktadır. Avrupa Birliği'nin Afrika, Pasifik ve Karayipler ihracatçıları için muz ithal şemasına karşı Eylül 1997 DTÖ kuralı, ulusötesi şirket hakimiyetini ortaya koymaktadır. Avrupa Birliği'ne yöneltilen şikayet, Ekvador, Guatemala, Honduras, Meksika ve ABD tarafından arşivlenmiştir. ABD hükümeti, tek bir muz ihraç etmemesine rağmen, bu olayı ABD temelli ulusötesi Chiquita şirketi adına dosyalamıştır.

3.3 Aşağıya Doğru Uyumlandırma

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) hükümleri gereğince, ulusal ve ulusal düzeyle bağlantılı yasa ve düzenlemeler uluslararası standartlarla "uyumlandırılmak" zorundadır. Bu uluslararası standartların yerel yasa ve düzenlemelere temel oluşturacağı varsayılsa da, bunlara uymayan yerel standartlar adil olmayan ticari engeller olarak nitelendirilmektedir. DTÖ'nün yeni uluslararası standartlar tanımını belirleyen özel sanayii olduğu için, burada sözkonusu olan kaçınılmaz olarak bir aşağıya doğru uyumlanmadır.

Bu uyumlamaya verilebilecek bir örnek, DTÖ'nün Temizlik ve Çevre-Temizliği Tedbirleri (SPS)dir, -bunlar ithal ürünlerin sağlık ve temizliğinin dönemsel kontrolünün uluslararası düzeyde uyumlandırılmasını mecbur tutan bir dizi kural ve yaptırımdan oluşmaktadır. İthalatla ilgili gıda kontrol ve güvenlik tedbirlerinin DTÖ anlaşmalarında içerilmesinin anlamı, daha işin başında bunların tarım sanayiinin çıkarları için potansiyel engeller olarak tanımlandığıdır.

Giriş bölümünde, ABD Tarım Sekreteryası'nın gıda güvenliği ve temizliği kontrolü prosedürleriyle ilgili hedefi ticaretin önündeki engeller kapsamında gönderme yapılmıştır. SPS anlaşması bu engellerin yıkılması için bir araç olarak kullanılacaktır. Örneğin 1998 Kasımında, Japonya'nın sağlık kontrolüyle ilgili olarak ABD ile yaşanan bir anlaşmazlık, DTÖ tarafından ABD yararına kurala bağlanmış; ve ithal tarım ürünlerindeki (özellikle meyva) prosedür güvence altına alınmıştır. Başka ülkelerden kaynaklanan hastalıklar ve bulaşıcı hastalıklara karşı yerel çiftçilerin meyva ürünleri üzerinde bulunan korumanın, bu çiftçilerin haklarıyla bağlantılı önemli bir konu olması gerçeğine karşın, bu önlemlerin SPS anlaşmasını ihlal ettiği sonucuna varıldı. ABD hükümeti şikayetini DTÖ'ye sundu ve tarım sanayii çıkarları adına kazanan, Japon pazarına daha fazla erişim peşindeki ABD oldu. Bu durumda, meyva ithaliyle ilgili önlemler DTÖ kuralları çizgisinde yukarıdan aşağıya

doğru yeniden biçimlendirilmiştir.

Gıda ithalindeki temizlik ve güvenlik tedbirlerinin, SPS anlaşması hükümleri doğrultusunda sistematik olarak yukarıdan aşağıya uyumlandırılması, artan güvenlik krizlerinin yaşandığı bir dönemde meydana gelmiştir. BSE'lerin ("Deli dana hastalığı") yayılması, yiyecek zehirlenmesine yol açan baktarinin (salmonella) ve e-coli ve yumurtaların toksik kirliliği vakalarındaki artışlar, çiftçilerin, tarım işçilerinin ve tüketicilerin son yıllarda karşı karşıya kaldığı hastalıklardan sadece birkaçıdır. Bu krizler, daha sıkı ve etkili gıda ve tarım kontrolü ve güvenlik önlemlerinin acil olarak gereksinildiğini açığa çıkarmıştır. Bize gereken, daha yüksek standartlar ve bu standartların daha sıkı denetimidir. Ama, standartları düşürürmek ve sıkı güvenlik ve temizlik tedbirlerini yasadışı ilan etmek suretiyle, DTÖ bizi aksi istikamete götürmektedir. Aynı zamanda, bu krizlerin devam ettiği süre boyunca ulusötesi şirketler çıkarlarını kamu sağlığının önüne koymuş olduklarından, bunların düzenlemelerle denetlenmediği bir ortamda bu şirketlere güvenilemez.

DTÖ'nün zorladığı uluslararası standartlar, Codex Alimentarius Komisyonu tarafından biçimlendirilen standartlara dayandırılmaktadır.

Codex Alimentarius Komisyonu, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) tarafından kurulmuş bir uluslararası standart geliştirme organıdır ve bu komisyon, özel sektörün resmi danışmanlarıyla hükümet temsilcilerinden oluşmaktadır. Komisyon, önemli ölçüde, belli başlı gıda ve kimyevi şirket temsilcilerinin etkisi altında kalmaktadır. Komisyon toplantılarına ABD temelli gıda sanayii ulusötesi şirketleri katılmakta ve hükümetlerin aldığı pozisyonları belirlemektedir. Örneğin Monsanto, Codex'de büyük bir etki gösteren bir ulusötesi şirkettir. Biftekteki hormon katkısının insan sağlığı üzerindeki potansiyel zararlı etkisiyle ilgili birçok bilimsel delil olmasına karşın, ABD, DTÖ'de hormonlu biftek ithalatı üzerindeki Avrupa Birliği yasağına karşı çıktığı davayla ilgili olarak galip geldi. Bunun nedeni, DTÖ kararının Codex'e dayandırılmasıdır ve hormon kaynağı olan şey bir Monsanto ürünü olarak ele alınmıştır.

Ulusötesi şirketlerin Codex Alimentarius Komisyonu'ndaki doğrudan etkisinin bir sonucu olarak, tehlikeli kimyasalların kullanımına izin veren Codex standartları –ki bunlar, bu standartların yokluğunda bir çok ülkede yasaklanmış durumda olacaktı- son derece gevşektir. Örneğin, Codex sütte, et ve hububatta DDT katkısına ve bir çok hükümet tarafından yasaklanmış olan ve DTÖ tarafından oldukça tehlikeli olarak sınıflandırılan çeşitli tehlikeli böcek zehirlerinin kullanımına izin vermektedir. DTÖ'nün tarımsal kimyasallarla ilgili yeni uluslararası standartları –ki bunlar, birçok ülkenin ulusal standartlarının altındadır - Codex standartlarına dayandırılmaktadır.

Bu sorun gıda güvenliğiyle sınırlı değildir, aynı zamanda bu gıdanın üretiminde yer alan işlerin sağlık ve güvenliklerini de ilgilendirmektedir. Codex'in gıda güvenliğiyle ilgili alt-standartları, tehlikeli kimyasalları kısıtlayan veya yasaklayan ulusal standartların gerisine düşmektedir. Bu anlamda, uyumlandırma sadece ulusal yasa ve düzenlemeleri çokuluslu ticaret kurallarıyla aynı çizgiye getirmekle kalmamakta, bu aynı zamanda onları, ulusal hükümetler üzerinde demokratik baskı unsuru olmaktan da uzaklaştırmaktadır. Bu yolla ulusal yasa ve düzenlemeler, özel sektörün –özellikle de ulusötesi şirketlerin- çıkarları doğrultusunda sürekli yeniden tanımlanan bir dizi yasa ve yaptırıma kilitlenmektedir.

4.1 Rejim Olarak Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)

DTÖ üyesi ülkeler, resmen, "gelişmiş", "gelişmekte olan" ve "az gelişmiş" olarak sınıflandırılmaktadır. Bunun için gösterilen resmi gerekçe, DTÖ anlaşmalarının şart koştuğu yaptırımları yerine getirebilmek için gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin daha fazla zamana ihtiyaç duyacaklarıdır. Bu iddia, gelişmişlik düzeyindeki farklılıkların DTÖ kural ve yönergelerine uyma kapasitesinde farklılıklarla at başı gittiği gerçeğiyle doğrulanmaktadır. Sonuç olarak, ticaretin önündeki bazı engellerin ortadan kaldırılması için getirilen zaman tertipleri bundan böyle az gelişmiş ülkeler için geçerli olmayacaktır. Ama gerçek, son beş yıldan beri ABD, Avrupa Birliği, Japonya ve Kanada yönetimlerinin DTÖ anlaşmazlık mekanizmasını ve ticaret politikası dergisini, DTÖ kural ve yönergelerini yoksul ülkelerde sıkı biçimde pekiştirmek üzere fütursuzca kullandığıdır.

Gelişme düzeyindeki farklılıkları izin konusu yapmaktansa, ne tür bir gelişmişliğe izin verileceğini tanımlayan DTÖ, gelişmekte olan ülkeleri büyük politik, sosyal ve ekolojik bedelleri olan bu modelle uyumlanmaya zorlamıştır.

Daha genel olarak, ulusal ve ulusal düzeyle bağlantılı yasa ve düzenlemelerin, özel sektör tarafından planlanan ve DTÖ tarafından empoze edilen yeni küresel standartlara uygun hale getirmek biçiminde uyumlandırması, toplu hakların, sağlığın ve çalışanların gelirinin korunması çabalarını ve sermaye üzerindeki demokratik denetim uygulama kapasitemizi sistematik biçimde zarara uğratmıştır.

Bunu destekleyen bir olgu da, DTÖ'nün üye ülkelerin bir örgütlenmesi olarak işlemekten daha çok küresel ekonomik sistemdeki eşitsizliği koruyan ve gelişmiş ülkelerin –özellikle 500 en büyük ulusötesi şirketin 480'inin sınırları içinde kurulan Avrupa Birliği, ABD ve Japonya'nın- süregiden hakimiyetini güvence altına alan zorlayıcı bir uygulama rejimi olmasıdır. DTÖ rejiminin hem izin verdiği hem de zorladığı böylesi bir kalkınma, güç ve karlarını yaygınlaştırmak suretiyle ulusötesi şirketlerin çıkarlarına yaramaktadır.

Daha yaratıcı ve sürdürülebilir yollarla yoksulluğu azaltacak ve kalkınmayı hızlandıracak demokratik insiyatif kullanma olasılığı, gelişmekte olan ve az gelişmiş üye devletler böyle bir kalkınma modeliyle sınırlandırılmak suretiyle, bariz biçimde azaltılmıştır. Ulusötesi şirketlerin yerel pazardaki hakimiyetini sınırlayabilecek topluluk-merkezli kalkınma, özellikle yerelleştirmeyi destekleyen çabalar ve hükümet yardımlarına ve her türlü kamu desteğine getirilen yasaklarla zayıflatılmıştır. DTÖ anlaşmalarına göre, gelişmekte olan ülke hükümetleri, yerel endüstriyi destekleyen veya yerel kalkınmaya katkıda bulunacak yabancı yatırımcıların yerine getirmesi gerekenlerin empoze eden sanayi politikalarını (örneğin yerel esaslarla ilgili politikalar veya teknoloji transferi için getirilen koşullar) destekleyemezler; sanayileşmek adına aynı politikalar geçmişte gelişmiş ülkelerde uygulanmış olmasına karşın, gelişmekte olanlar açısından böyle bir koşul getirilmiştir. Ulusötesi şirketlere olan bağımlılığın artmasının beraberinde getirdikleri daha ziyade, artan finansal dengesizlik, ve hem ülkelerin kendi içinde, hem de ülkeler arasında büyüyen eşitsizlik olmuştur.

Bu yolla DTÖ rejimi, mevcut zengin ve fakir ülkeler hiyerarşisini benimsemekte ve küresel ekonomiyi ve bu ekonominin kolonyal geçmişinden kaynaklanan eşitsizliği sürekli kılmak suretiyle de bu hiyerarşiyi dondurmaktadır.

4.2 Şirket Küreselleşmesi: Sınırların Yıkılması

Bu çerçevede küreselleşme konusuna geri dönmemiz gerekmektedir. Politik bir süreç olarak küreselleşme, sermayenin, özellikle de ulusötesi şirketler ve banka ve finans kurumlarıyla temsil edilen küresel sermayenin yaygınlaşabilmesi için siyasal ve sosyal engellerin yıkılmasını içermektedir. Bu engeller, gümrük vergileri biçimindeki veya meta ve hizmetlerin sınırlar arasındaki akışıyla ilgili olarak belirtilen engeller gibi görülemezler. Bunlar, şirket gücünün ve insanların değil de şirket karının öncelikli oluşunun sınırlandırması suretiyle toplumsal hareketler ve emek hareketi tarafından uzun yıllar süren bir mücadele sonucunda kazanılan siyasal ve sosyal engellerdir: yani bunlar, çalışanların siyasal, ekonomik ve sosyal alanlardaki toplu haklarını korumak için oluşturulmuş engellerdir. Bunlar, istihdamla ilgili yasalar, çevre koruması ve halk sağlığı gibi toplu etkinliklerle ilgili çeşitli hükümet düzenleme biçimlerini içermektedir. Kamu mülkiyeti ve kamusal hizmet işletmeciliği de bunlar sosyal adaleti ve sosyal ihtiyaçları şirketlerin özel çıkarlarının önüne koydukları için engeller olarak görülmüş ve karşı çıkılmıştır.

Daha fazla şirket özgürlüğü peşindeki ulusötesi şirketler, bu tip düzenlemelerin son bulması ve özelleştirilmesi hususunda hükümetlere baskı uyguladı. Sadece geçtiğimiz 10 yılda, dünya yabancı yatırım yasalarında yapılan toplam 1.035 değişiklikten yüzde 94'ü şirketlere daha fazla özgürlük garantisi veren bir özelliğe sahiptir ve hükümetler bu tip düzenlemeler yapma kapasite ve hakları açısından gerilemişlerdir. Ama, olanlar bununla da kalmadı. Ulusötesi şirketler, emek hareketi ve diğer toplumsal hareketlerin yeniden gündeme gelebileceği ve sermaye üzerindeki demokratik kontrolü yeniden kurabileceği (veya yaratabileceği) korkusuna bağlı olarak, serbest ticaret doğrultusundaki değişikliklerin sabitlenmesi ve sürekli kılınması talebinde bulundu. Bunu yapmayan her hükümeti ticari yaptırımlar ve ekonomik izolasyonla tehdit etmek suretiyle, her bir hükümetin ulusötesi şirket haklarını korumasını ve kollamasını sağlamak üzere yeni bir dizi küresel kural böylelikle yaratılmıştır. Bu kurallar sadece küresel sistemi yerel sistemin üstüne yerleştirmemekte, fakat aynı zamanda, küresel şirketleri hükümet konumuna da oturtmaktadır. Bu şirketlerin en büyüğü zaten birçok hükümetin sahip olduğu serveti elinde bulundurduğuna göre, uluslararası hukuka göre bu ikisinin aynı yasal ve siyasal duruşa sahip olması bunu izleyen mantıki bir aşama olarak görülmüştür.

Bu çerçevede DTÖ anlaşmalarının amacı, devletlerin ulusal ve ulusal düzeyle bağlantılı konulara hapsedilmesidir: bu, DTÖ rejiminin bileşenleri olarak sözkonusu engellerin yeniden canlandırılmasının önlenmesi suretiyle yapılacaktır. Toplumsal hareketler ve emek hareketine verilmiş bir yanıt olarak DTÖ rejimi neoliberal politikaların ve bunun güçlendirdiği şirket iktidarının tersine çevrilmesini engellemek üzere tasarlanmıştır: bunu, engelleri yeniden hayata geçirmeye veya yeni toplumsal ve ekolojik koruma biçimleri yaratmaya çalışan ülkelere yaptırımlar getirmek suretiyle gerçekleştirmektedir. IMF tarafından dayatılan yapısal uyum programları gibi, DTÖ doğrultusunda uyumlanma da şirket karına karşı bir engel olarak gıdada kendi kendine yetme ve gıda güvenliği ve güvencesini hedef almaktadır.

DTÖ, gıda güvenliğini, adil yeniden dağıtımı, ve ekolojik korumayı güvence altına alan sürdürülebilir tarıma kökten biçimde karşıdır, çünkü bu uygulamalar ulusötesi

tarım sanayii şirketlerinin yayılmasını ve kar-maksimizasyonu arzusunu sınırlamaktadır.

4.3 İhraç Bağımlılığı ve Dış Borç

Ticari-dengeleme tedbirleri (hükümetlerin, ihracat düzeyine uygun olarak bir şirketin girdilerinin ithalatının yapılması üzerinde sınırlamalar empoze ettikleri durumda) ve dış mübadele dengeleme şartları (bir şirketin izin verilen ithalatının onun ihracat düzeyiyle bağlantılandırıldığı ve böylece net dış gelir sağladığı durumda) üzerindeki yasak, DTÖ rejiminin sürekli kıldığı eşitsizliği gözler önüne sermektedir. Bu yasak, küresel ekonominin görece yoksul ülkeleri ihracat yönelimli bir sanayileşme modeline (EOI) ve büyük miktarlardaki deniz aşırı borçlara mahkum ettiği gerçeğini görmezden gelmektedir.

Aslında, yabancı yatırımın ihracat yapmasını koşullara bağlanması yönündeki dayatma, ve dış mübadelenin net sonucunun içeakışını garanti altına almak için yapılan baskı, büyük ölçüde dış borç ödemesi yaptırımlarını karşılama ihtiyacına dayandırılmaktadır.

Dış borç ödemelerinin zamanı geldiğinde karşılanması konusundaki başarısızlık, yalnızca bu ülke yönetimlerinin ulusötesi bankaların ve IMF'nin denetimini daha da artırmasına yol açmaktadır.

Bütün gelişmekte olan ülkelerin toplam küresel borcu, Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre 1980 yılında 567 milyar dolardı ve bu rakam 1992'de 1.4 trilyon dolardır. "Üçüncü Dünya" ülkelerinin toplam dış borç ödemeleri, bu 12 yıllık dönem boyunca 1.6 trilyon dolar tutarındadır. Bunun anlamı, borçlandıkları 567 milyarlık doların üç kat daha fazlasını zaten geri ödemiş olmalarına karşın, 1992 yılında, 1980'de hala borçlu oldukları miktarın %250'si oranında borçlu durumda olmalarıdır. 93 yoksul ülkeye ait olan 226 milyar dolarlık dış borcun 209 milyarı 1998 yılında ödenmiş durumdadır. Temel insan gereksinim ve haklarını karşılamak için sağlığa, eğitime ve kalkınmaya harcanmış olması gereken 70 milyar doları aşan bir miktarın bu uğurda harcandığı tahmin edilmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin günümüzdeki borç miktarı ise 2.5 trilyon doların üzerindedir. Gelişmiş ülke hükümetleri şimdiye kadar bu borcun sadece yaklaşık 100 milyar dolarını silmeyi teklif etmiştir. Ama, 600 milyar dolardan fazla bir miktar, 71 ülkenin borcu durumundadır, ki bu ülkelerin borçlarının tamamını ödeyebilmeleri olası değildir. Bu nedenle de, bu ülkelerin borçlarının temel insan haklarının –yeterli, sağlık şartlarına uygun, ve besleyici gıda ve gelirin korunması hakları dahil- yerine getirilebilmesi için hemen iptal edilmesi gerekmektedir.

2000 yılında Okinawa'da toplanan zirvesinde, G8 ülkelerinin borçlarda azaltmaya gideceklerini açıklamaları bu sorunu hiçbir biçimde çözüme kavuşturmamaktadır. Borç miktarı çok fazla olan ülkeler için toplam borçlarının %25'i oranında bir indirimin derhal yapılacağı konusunda güvence verilirken, bu indirimler kalan borcun en kısa zamanda geri ödenmesi, ve daha uzun vadeli neoliberal ekonomik politikaların hayata geçirilmesi -özellikle de kamu hizmet ve mallarının özelleştirilmesi- koşuluna bağlanmıştır.

Yıllık borç geri ödemesinin sağlık ve eğitime ayrılan toplam miktarı aştığı Mozambik gibi ülkeler, borç indiriminden yararlanabilmek adına, kendilerini sağlık ve eğitime ayırdıkları miktarı daha da azaltırken (ve böylece yoksulluğu ve eşitsizliği daha da derinleştirirken) buldular.

Bu durumu destekleyen sözkonusu yıkıcı

mantık karşısında, gelişmekte olan ülke borçlarının bütünüyle ve koşulsuz olarak silinmesini talep edecek bir uluslararası sendikal hareketin gerekliliği daha da şiddetlenmektedir. Bu, DTÖ rejiminin sürekli kıldığı eşitsizlikliklere dikkat çekilmesinde zorunlu bir aşamadır. Böyle bir sendikal hareket, toplumsal ihtiyaçlarla çalışanların gelirlerinin özel karın önüne konulduğu alternatif kalkınma modellerinin oluşturulması için de bir alan yaratabilir.

Bu borcun silinmesi durumunda, bunun gelişmiş ülkelerdeki çalışanlara ne kadarlık bir maliyeti olabilir? Jubilee 2000 Koalisyonu'na göre, en yoksul ülkelerin borçlarının silinmesinin maliyeti ihmal edilebilir bir miktardır.

İngiltere için kişi başına düşen maliyet büyük olasılıkla yıllık olarak iki pound'un altında olacak, veya haftalık olarak vergi yükümlüsü başına dört penny olacaktır. Kanada'da yoksul ülkelerin borcunun silinmesinin etkisi, her Kanada'lı için yaklaşık olarak 3 yıl boyunca, yıllık 15 Kanada dolarına eşit olacaktır.

İhracat bağımlılığı ve ürkütücü borç döngüsüyle DTÖ rejimi arasındaki ilişki son derece önemlidir. DTÖ üyesi ülkelerin, kuralların ihlal edilebileceği ihtimaline karşı, diğer herhangi bir üye ülke üzerinde yaptırım dayatma gücüne sahip olması bu rejimin zora dayalı otoritesi açısından kilit unsur durumundadır. Ama ticari yaptırımlar, veya bunların canlandırılması tehditi yalnızca ihracata bağımlı ülkeler için geçerlidir.

Esasen, ihracat bağımlılığına yol açan şey, ticari yaptırımların gücüdür. Gıdada kendi kendine yetmeye ve gıda güvenliği ve gıda egemenliğine dayalı sürdürülebilir tarıma dayalı demokratik sistemler ise tam tersine, yaptırımların bunların bütün etkisini taşıyarak ortaya koyduğu tehditi önleyebilirler ve böylelikle de DTÖ'nün ulusal hükümetler üzerinde ulusötesi şirketlerin sınırsız sömürüsüne izin verme yönündeki etkileme yeteneğini zayıflatabilirlerdi.

Bu analizin borçların zora dayalı gücüyle ilgili ima ettiği bir diğer nokta da, "serbest ticaretin" basitçe "adil ticaretle" yer değiştirmesinin kendi başına ve kendi içinde bir çözüm olamayacağıdır.

Şayet, bir ülke son yüzyıllarda kahve üretmeye ve ihraç etmeye zorlanmışsa, ya da insanlar açlıktan öldüğü halde aynı zamanda pirinç ihraç etmeye zorlanıyorlarsa, adil ticaretin bir anlamı olmayacaktır. Bunun yerine, bizim neden ticaret yaptığımız, neyin ticaretini yaptığımız, ve yerel alternatifler için duyulan gereksinim üzerinde radikal biçimde yeniden düşünmemiz gerekmektedir.

Ancak, uluslararası borç yükü altında ezildikleri sürece gelişmekte olan ülkeler açısından böyle alternatifler dikkate dahi alınamazlar. Borç geri ödemesi için yapılan baskı, bu ülkeleri serbest ticarete, DTÖ'nün yatırım rejimine ve Dünya Bankası'yla IMF'nin yapısal uyum politikalarına mahkum eden İhracatın arkasında yatan ana motiftir.

Herhangi bir adil ticaret sisteminin gerçekten etkili olabilmesi için, öncelikle yoksul ülke borçlarının ve dış yatırımlar üzerinde artan, koşulsuz uluslararası sosyal danışmanlık hizmetinin bütünüyle ve acilen ortadan kaldırılması gerekmektedir. Aynı zamanda, ulusötesi şirketlerin iktidarına karşı, daha tuttuğunu koparan bir toplu pazarlık dahil olmak üzere, daha etkin uluslararası sendikal eylemle karşılık verilmelidir. Sendikal eylemlilik, ulusötesi şirketlere bunların haklarının genişletilmesindense sınırlandırılması doğrultusunda yön vermek üzere bir baskı oluşturmak için daha geniş toplumsal hareketlerle birlikte yürütülmelidir.

5. KÜRESEL YATIRIM REJİMLERİ

Doha'daki DTÖ Başkanlık toplantısının "Doha Kalkınma Dönemi"yle sonuçlanan en önemli sonuçlarından bir tanesi DTÖ'nün yatırım kuralları içermeye yönelmesiyle ilgilidir. Doha Bildirgesi'nin 20. paragrafı, "...uzun vadeli sınır-aşırı yatırım için –özellikle de ticaretin yaygınlaşmasına katkıda bulunacak doğrudan yabancı yatırım için- şeffaf, kalıcı ve öngörülebilir bir çok uluslu çerçeveyi güvenceye alabilecek bir örnektir."

OECD'nin 1998'de başarısızlığa uğramış olan ve ulusötesi şirket haklarının küresel karakteri için bir seri kuraldan oluşan MAI'yi (Çok Uluslu Yatırım Anlaşması) yaratma girişiminin etkili bir revizyonu da bununla gerçekleştirilmiştir. Ulusötesi şirket etkinliklerini düzenleyen bütün hükümet düzenlemesi tiplerini illegal ilan etmesiyle ve bu şirket etkinliklerini sağlık, eğitim, ve çevre konularına kadar genişletmesiyle MAI, şirket hakları ve çıkarı için insan hakları ve demokrasiden vazgeçmiştir. Önerilen MAI, sadece sanayi sermayesi haklarını değil, ama aynı zamanda finansal sermayeninkileri de korumak üzere düzenlenmiştir.

Asya, Doğu Avrupa ve Latin Amerika'daki finansal krizleri ortaya çıkaran ve milyonlarca insanı yoksullaştıran küresel finansal istikrarsızlığın ana nedeni oldukları gerçeğine karşın, topluluk fonları, emeklilik fonları, koruyucu fonlar, koruyucu firmalar ve sigorta şirketleri bile hükümet denetimi ve düzenlemelerinden özgürleştirilebilirlerdi.

İşte tam da bu bağlamda, 1998 yılında neo-liberal küreselleşmeye karşı en önemli zaferlerden biri gerçekleştirilmiştir. Kitlelerin harekete geçirilmesi ve protestolarla, bazı hükümetler MAI'nin yerel politik maliyetlerinin en azından şimdilik çok fazla olmamasını sağlamaya zorlandı. MAI'nın üstesinden gelinmesinden çok az bir süre sonra bu MIA (Çok Uluslu Yatırım Anlaşması) ve başka bazı yeni isimler altında yeniden gündeme getirilmiştir. Küresel şirket yönetimine dönük popüler karşı çıkışı yok sayarak, ticaretle ilgili resmi görevliler MAI'yi yeni ve daha gizli yollarla yeniden gündeme getirdiler.

5.1 Dünya Ticaret Örgütü'nün Yatırım Kuralları

Aslında MAI'yle getirilmeye çalışılan şirket haklarının bazıları DTÖ'de zaten mevcuttur. Ticaretle ilgili Yatırım Kriterleri Anlaşması (TRIMs), yerel ürünleri ön plana çıkaran bütün yasaları, politikaları veya yönetsel düzenlemeleri yasaklamaktadır. Bu,yerel işlerin korunması ve yaratılmasının bir yolu olarak yerel olarak üretilmiş ürünleri teşvik eden hükümet insiyatiflerini de içermektedir. Bunun, yerel kapasitenin dış yatırımdan gelecek yararı güvenceye almak veya dış rekabetin etkisini sınırlamak üzere gelişmesini desteklemek için oluşturulan sanayi politikaları açısından önemli sonuçları vardır. Örgütlü emeğin hükümetlere sosyal açıdan yararlı, iş yaratan sanayi politikalarının uygulanması için baskı uygulama yeteneği bile, yerel politikalar veya yabancı yatırım üzerindeki uygulama koşulları yasadışı sayılmak suretiyle daha da azaltılmıştır.

TRIMs Anlaşmasının gerçek anlamı, bu anlaşmanın ne olduğunda değil de ne olduğuyla ilgili varsayımda yatmaktadır. Aslında bununla önerilen, yatırımla ilgili bütüncül bir anlaşmanın DTÖ rejiminine dahil edilmesidir. Bu, yabancı yatırımcıların ulusal kurallara göre muamele görmesini ve dış yatırım üzerindeki herhangi bir hükümet müdahalesinin –teknoloji transferi koşulları, deniz aşırı kar transferinin sınırlandırılması, dış mübadele akışının denetlenmesi, hükümetin yabancı yatırım performansını gözden

geçirmesi, millileştirme, kamulaştırma vb.- yasaklanmasını güvence altına alırdı. Avrupa Birliği, ABD, Japonya ve Kanada hükümetleri bu öneriyi gerçekleştirmeye çalıştılar, ama gelişmekte olan ülke hükümetlerinden kaynaklanan güçlü bir direnişle karşılarştılar. Bunun sonucu, sulandırılmış bir TRIMs Anlaşmasının imzalanması olmuştur. Ancak, ulusötesi şirketler için diğer bir haklar bildirgesi işlevi gören daha yaygın ve güçlü TRIMs anlaşmalarına dönük bir baskı yine de sözkonusudur. Doha'dan sonra güncel TRIMs Anlaşmasını geçersizleştirecek yeni bir anlaşmanın DTÖ'de takdim edilmesi ihtimali oldukça yüksektir.

5.2 Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), 11. Bölüm

MAI'nin taslak metni Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın (NAFTA) 11. Bölümüne dayandırılmaktadır. Böylece, çalışanların yaşam koşulları ve temel haklarının NAFTA'nın 11. Bölümü doğrultusunda gördüğü zarar, sendikal hareket açısından dünya ölçeğinde önemli dersler barındırmaktadır.

NAFTA'nın 11. Bölümü'nde, yoğun bir biçimde küresel sermayenin kendisini sınır aşırı yatırım koşulları ve dönemleri konusundaki bütün sınırlamalardan kurtarma yönünde devindiği ifade edilmektedir. 11. Bölüm, bir dizi yatırımcı "hakkı", ve şirket hakları biçiminde ortaya konulan yasa, düzenleme ve anlaşmalara imza koyan üye ülkelerden birinin uygulamalarıyla direkt olarak çelişen korumacı önlemleri -şayet bunların yatırımcı üzerindeki etkisi maksimum karı ortadan kaldırmak biçimindeyse- ayrıntılı olarak ele almaktadır. Yatırımlarla ilgili olarak yerel özelliklerin, teknoloji transferinin, veya karın yerelleştirilmesi türünden şartların empoze edilmesi 11. Bölüm doğrultusunda yasadışı kabul edilmektedir. Yatırımcının devlete dava açması, şirketler tarafından gelecekte doğabilecek potansiyel kazanç kayıplarının telafisine dönük bir talep olarak kabul edilebilir. Bu durumlardaki şirketler, "istimlakla eşanlamlı" bir eylemin kurbanları olarak değerlendirilmektedir. Anlaşmazlıklar, yargılayıcı "uzmanlar"ın görevlendirildiği kapalı mahkemelerde görüşülmektedir. Bu sözleşmenin hükümetlere, şirketlere karşı güncel veya gelecekteki sosyal, ekonomik veya çevreyle ilgili hasar durumunda tavır almalarını sağlayacak paralel bir hakkı tanımadığını belirtmek gereksizdir.

Yabancı şirketlerin, kendilerini halihazırda veya gelecekte etkileyecek girişim faaliyetleriyle ilgili yasaların geçirilmesinde diğer ülke hükümetlerine dava açma hakkının olması, hükümetlerin bundan böyle yatırımcının devlete dava açmasını riske etmeden, çevreyle, sağlıkla ve sosyal standartların korunmasıyla ilgili yasamanın hazırlanmasında ve uygulanmasında yer alamayacakları anlamına gelmektedir. Dahası, yatırımcıdan devlete dava açma mekanizması, hükümetlere uygulanan baskıyı –ve zararlar nedeniyle yapılacak ödemeyi- çoğaltarak, çeşitli ulusötesi şirketlerin aynı konu üzerindeki kişisel şikayetleri dosyalamasına olanak vermektedir. Bu "düzenleyici istimlak" iddiaları, yabancı yatırımcı hakları listesine eklenmek suretiyle, sadece istimlak kavramının anlamını değiştirmekle kalmaz, bunlar aynı zamanda hükümet düzenlemelerinin anlamını da değiştirir. Yabancı girişimcilerin etkinliklerini sınırlayan, ılımlılaştıran, yönlendiren, uyumlandıran veya engelleyen geniş bir hükümet politikaları, yönetsel kriterler ve yasalar toplamı şimdi bu şirketlerin mülkiyetlerinin "ellerinden alınması" olarak algılanmaktadır.

6 Kasım 2001'de, bir ABD şirketi olan

Crompton Şirketi, NAFTA'nın 11. Bölümü uyarınca Kanada hükümetine kayıplarından dolayı 100 milyon dolarlık tazminat davası açma niyetinde olduklarını bildirmiştir. Crompton Şirketi, lindane isimli zararlı böcek zehirini aşamalı olarak devreye sokmak için, Kanada Zararlı Böcekler İdaresi Düzenleyici Bölümü tarafından geliştirilen tedbirlerin NAFTA kurallarına göre "istimlakla eşanlamlı" olduğunu iddia etmiştir. DDT'ye benzeyen lindane, Crompton Şirketi tarafından üretilmektedir ve asıl olarak bir tür özel tohum (canola/rapeseed) üretiminde kullanılmaktadır. Lindane, göğüs kanserinin ve sinir hastalıklarının nedeni olarak gösterilmektedir ve bunun sonucu olarak yedi ülkede yasaklanmış ve ABD de dahil olmak üzere diğer bazılarında da ciddi ölçülerde sınırlandırılmış durumdadır.

1997 yılında, ABD kimyevi üretim devi olan Ethyl Corp şirketi de, MMT hakkında –bu şirket tarafından üretilen ve halk sağlığı için zararlı ve zehirleyici olan bir tür karışık gaz- dayatılan bir yasakla ilgili olarak Kanada hükümetini dava etmek için NAFTA'nın 11. Bölümü'ne dayanmıştır. Ethyl Corp, şirketin Kanada'daki mallarına bu yasakla "el konulduğunu" ileri sürmüş, ve şunları eklemiştir: "bizatihi bu yasa tartışması bile bir istimlak eylemidir; çünkü, MMT'nin kamusal olarak eleştirilmiş olması şirketin adını lekelemiştir." Ethyl Corp, Kanada hükümetine karşı açtığı davada tazminat olarak 250 milyon doları talep etti. Bir yıl sonra, 1998 Haziranında, Kanada hükümeti MMT'yi yasaklayan çevre düzenlemesini yürürlükten kaldırmış, ve olayı sonuçlandırmak için Ethyl Corp şirketine 13 milyon doları ödemiştir.

Üç yıl sonra da, bir Kanada şirketi olan Methanex, şirketin ürettiği bir öldürücü kimyasalı yasaklayan Kaliforniya'daki çevre yasalarının telafisi için ABD yönetimine karşı 970 dolarlık tazminat karşılığında bir dava açtı. Methanex şirketi, halk sağlığını koruyan bu yasanın "istimlakla eşdeğer" olduğunu ileri sürdü.

NAFTA'nın aynı yatırım kuralları, Meksika hükümetine karşı Metalclad Şirketi tarafından da kullanılmıştır. 1996 Ekiminde, ABD'de bir çöp nakliye şirketi olan Metalclad Şirketi, San Luis Potosi devleti bir çöp atma tesisini yeniden açma talebini reddettiği için Meksika hükümetini NAFTA'nın 11. Bölümünü ihlal etmekle suçlamıştır. Devletin Valisi, jeolojik bir değerlendirmenin ardından yerel suyu kirleten tesisi kapatma kararı aldı. Vali, 600.000 acre'lik bir alanı ekolojik bölge ilan etti. Metalclad da bunun bir istimlak eylemi olduğunu ileri sürerek tazminat olarak 90 milyon dolar talep etti. NAFTA Mahkemesi 2000 yılı Ağustosunda Metalclad Şirketiyle Meksika yönetiminir davasını şirket lehine karara bağladı, ve Meksika hükümetinin tazminat olarak 16.7 milyon doları ödemesine karar verdi.

Crompton ve Ethyl şirketlerinin Kanada hükümetine karşı açtığı davalar ve NAFTA'nın Meksika hükümeti karşısında Metalclad lehine sonuçlandırdığı dava, sadece çevre ve halk sağlığı yasamasına dönük bir saldırı değildir. Bu saldırılar, öncelikle bu yasamayı gündeme getiren ilk yerel mücadelelere yöneliktir. Serbest ticaret adına sosyal ve çevreyle ilgili yasamadan geri adım atılması, bu nedenle, geçmişteki emek hareketinden ve toplumsal hareketlerin kazanımlarından vazgeçmek anlamına gelmektedir.

NAFTA'nın, yatırımcının devleti dava edebilmesi uygulamasının ortaya koyduğu bir başka gerçek de, Federal hükümetlerin, giderek artan oranda sosyal ve çevre koruma politikalarını benimseyen il, devlet veya belediye bazındaki yönetimleri disipline etmek için bu davaların kaybedilmesini ge-

nellikle istedikleridir. Bu türden bir yasamayı tersine çevirmek için federal hükümetlerin yasal veya politik gücünün olmadığı durumda, kendi adına eyleme geçmesi için NAFTA'nın (veya DTÖ'nün) dış müdahalesine izin verilebiliyordu.

Sonuç: Strateji Önerileri

Şirket küreselleşmesi ve DTÖ karşısında takınılacak tavır açısından MAI'nin yeniden doğuşu ve NAFTA'nın yatırım kurallarının yeni biçimler altında yayılması, sendikal stratejiler açısından önemli dersler içermektedir. Kendimizi birtakım yatırım sözleşmeleriyle ve serbest ticaret konularıyla sınırlayamayacağımız açıkça ortadadır. Bir serbest ticaret sözleşmesini durdurmayı başardığımız noktada bir başkası başka bir biçim altında onun yerini alarak günyüzüne çıkacaktır. Ne de, bir küresel oluşum sürecinde üyelerimize pasif gözlemcilikten başka rol bırakmayarak, onları kendi mücadelelerinden soyutlayan bir küresel toplantıdan diğerine koşturma tarzını benimseyebiliriz. Böyle bir şey, yalnızca emek hareketinin sonunun getirilmesine yarayabilir. Bunun yerine, serbest ticaret ve yatırım rejimini birbirinden ayrı parçalar olarak değil de, bir bütün olarak ele almak zorunludur; bunun için, bu rejimle ve bu sistemin arkasında yatan şirket çıkarlarıyla köklü biçimde çelişecek bir stratejinin oluşturulması gerekmektedir.

Bu, sendikaların sözkonusu rejimin yeni ve halihazırda işlerliği olan bileşenlerine karşı yürüttükleri kampanyalardan vazgeçmeleri gerektiği anlamına gelmemektedir. Bu tip kampanyalar zorunludur. Ama, bunun anlamı, teker teker bu kampanyaların bütüncül bir stratejik bakış açısıyla dikkatli bir biçimde bütünleştirilmek zorunda olunduğudur.

Sözleşme metinlerine özel koşul ve dönemselleştirmeler ilave etme çabaları için de aynı şey geçerlidir. Genellikle DTÖ'nün toplumsal etkisinin ılımlılaştırılması veya DTÖ anlaşmalarında eksik olan noktaların belirlenmesi suretiyle yeniden yönlendirilebileceği ve bu eksik noktaların içerilmesi hususunda ısrar edilebileceği varsayılmaktadır. Ama, DTÖ rejiminin güç ve politikasının daha yakından bir incelemesinin ortaya koyduğu, içerme stratejisine özgü (yani, DTÖ anlaşmalarında hakların, sosyal ve çevreyle ilgili standartların dahil edilmesi çabalarının) sınırlılıkların varlığıdır.

TRIMs anlaşmasında (bir önceki bölümde ele alınan) görüldüğü gibi, DTÖ anlaşmalarındaki kasıtlı belirsizlik ve DTÖ anlaşmalarındaki bazı ifadelerde yer alan apaçık çelişkiler, bunların öncelikle politik araçlar olarak anlaşılmak zorunda olduğunu, ve ancak ondan sonra yasal metinler olarak okunabileceğini ortaya koymaktadır. Geçen yedi yılı aşkın süredir yaşanan deneyim, anlaşmalarının yorum ve kullanımını belirleyenin DTÖ rejiminin güç ve politikası olduğunu göstermektedir. "Gıda güvenliği" konusunun, Tarım Anlaşması'na gönderme yapılarak Marrakech Başkanlık Bildirgesi'ne dahil edilmesi, ticarileştirilmiş, ihracat yönelimli tarım sanayiine yönelik zorlama veya açlığın azaltılması konusunda yaşanan herhangi bir değişikliğe yol açmamış, ama gıda güvenliği kavramının anlamını değiştirmiştir. Açlık bile DTÖ rejimi dolayısıyla bir iş fırsatı konusu haline gelmiştir.

Böylece, (Anlaşmalardaki eksik konuları) içerme stratejileri iki nedenden dolayı çelişkiler barındırmaktadır. İlk olarak, bizim toplu hakların peşinde olmamız küresel eşitsizlikle doğrudan çatışmak ve sonuç olarak baskıcı gücünü bizim ortadan kaldırmaya çalıştığımız eşitsizlikten alan DTÖ benzeri ticaret ve yatırım rejimlerini zayıflatmak durumundadır. İkincisi, devletleri pazar ba-

ğımlılığına karşı alternatifler geliştirmekten alıkoyan ulusötesi şirketlerin hak ve özgürlüklerini güvenceye alan bir gündeme ve "kalkınma" modeline mahkum eden DTÖ rejimi, uzun dönemde bu hakların gerçekleştirilmesiyle bağdaşmamaktadır. Ulusötesi şirketlerin yerel pazarlara hükmettiği ve yerel üretime zarar verdiği, ve bu şirketlerin haklarının DTÖ yoluyla güvence altına alındığı bir dünyada, yeterli, sağlık şartlarına uygun, ve besleyici gıda hakkının hayata geçirilmesi mümkün değildir. Standartların aşağıya doğru uyumlandırılmasını dayatan ve çevreyle ve sağlıkla ilgili koruyucu önlemlerin şirket karının artmasının önündeki engeller olarak gören bir küresel ticaret ve yatırım rejimiyle, güvenli bir çalışma ve yaşama ortamına kavuşmak da mümkün olamaz.

DTÖ'nün zorlayıcı iktidarı küresel eşitsizliğe, dış borç ve ihracat bağımlılığına dayandığı için, DTÖ kural ve düzenlemeleri bu zorlayıcı gücün etkisini azaltacak alternatiflerin (örneğin, gıda egemenliğini güvence altına alan ulusal politikalar) peşinden gidilme olasılığını sınırlandırmaktadır. Oysa, ulusal hükümetler aynı zorlayıcı güç karşısında boyun eğmek durumunda kalmaktadır. DTÖ'nün, GMO kategorizasyon kurallarını ve ithalat sınırlamalarını devreye sokan ülkelere yaptığı yaptırım dayatma tehditi örneğinde göreceğimiz gibi, genellikle bir olayın DTÖ'ye götürülmesi tehditi bile hükümetlerin (özellikle de ihracata bağımlı ülkeleri) politikalarını değiştirmesi için yeterli olmaktadır.

Direnmek, yine de mümkündür ve emek hareketi ve bu hareketin destekçileri kilit olabilecek bir başlangıcı göğüsleyebilecek durumdadır. Kritik toplumsal sorunlarla (kitlesel açlık veya ciddi sağlık krizleri gibi) başa çıkabilmek için ulusal politika ve kuralların gereksinildiği ortamlarda emek hareketi, bu problemlerin çözüme kavuşturulmasının DTÖ kurallarıyla iyi geçinilmesinden daha önemli olduğunu kuvvetle iddia etmelidir. Esasen, şirketlerin taktiksel bir geri çekiliş içinde oldukları bir ortamda, ulusötesi ilaç hakları yerine (DTÖ garantisi altındaki) HIV/AIDS hastalarının hakları için küresel bir mobilizasyonu ön plana çıkarmak için dayanılacak temel buydu.

Diğer DTÖ üyesi devletler (genellikle gelişmiş ülkeler), böyle bir başkaldırıya yanıt olarak eylemcileri DTÖ'ye şikayet etmekle tehdit ettiler; peşinde oldukları şey, yaptırım empoze etmek veya tazminat hakkıydı. Bu tehditler konusundaki başarı şansını belirleyecek olan, emek hareketi ve toplumsal hareketlerin uluslararası olarak yeterli baskının ortaya konulması, ve bu ülkelerde uyuşmazlığın başarılı bir biçimde yürütülmesi olacaktır. Son kertede ne olacağı, hukuk ve metin yorumuna değil, ama sosyal ve politik güçler arasındaki dengelere bağlıdır.

İster aşağıdan gelsin, isterse de devletin DTÖ rejimi içinde sergilediği uyumsuzluk şeklinde olsun, başkaldırının gelişmekte olan ülkelere dönük uygulamalarla sınırlandırılması için ortada bir neden yoktur. Sendikalar, her yerde hükümetlerin mevcut ticaret ve yatırım kurallarını ve sözleşmelerini bu bölümün başında belirtilen haklar ışığında gözden geçirmelerini, ve bu haklarla çelişen bütün anlaşmaları reddetmelerini sağlamak üzere bütün düzeylerde (yerel, ulusal, bölgesel) kampanya düzenleyebilirler. Başkaldırının meşrulaştırılması, şirket karı önceliklerine karşı bizim önceliklerimizi (bütüncül bir haklar serisi biçiminde ifade edilen) savunmak açısından önemli bir araçtır.

Sendikalar, MAI veya NAFTA'nın 11. Bölümü'nde şekillendirilen yatırım kuralları ticaret anlaşmalarının bu belgelerde içeril-

mesine, bu kuralların temel demokratik hakların gerçekleştirilmesiyle radikal bir biçimde ters düştüğü gibi oldukça basit bir temel üzerinde karşı çıkabilirler ve bunu yapmak zorundadırlar. MAI'yi engelleyecek başarılı bir kampanya, geniş bir kamuoyunun bu tip konulara zaten oldukça duyarlı olduğunu ortaya koymuştur.

DTÖ ve şirket küreselleşmesiyle mücadelede bir dizi çeşitlendirilmiş taktik kullanılacağından kuşku duyulamaz. Taktiksel çeşitliliğin yararları geçmiş tecrübelerle sabittir. Ancak, etkili, bütünleştirilmiş ve sürdürülebilir bir stratejinin yokluğunda sendikalar tarafından genellikle yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde farklı taktiklerin izlendiği görülmektedir.

Etkili olacak bir strateji için, DTÖ rejimini biçimlendiren güçlü şirket çıkarları ve politik çıkarlarla direkt olarak mücadeleye girilmesi zorunludur. Bu rejimin daha genel bağlamının da aynı zamanda farkında olunması gerekir.

DTÖ kurallarında yansıtılan öncelikler açısından eksik olan, veya yeniden düzenlenmesi gereken şeyin ne olduğunun tanımlanmasından daha fazlasını yapmanın zorunlu olduğu açıkça ortadadır.

Biz, sadece yanlış politikaları değil, hem daha genel DTÖ çerçevesini, hem de bu sistemin neden olduğu dünya gıda sistemindeki sorunların büyüklüğünü dikkate almak zorundayız. Bunu yaparken, tıpkı kendi bütünleştirilmiş haklarımızı birbirinden soyutlamaktan kaçınmak durumunda olduğumuz gibi, bu sorunların aralarındaki bağlantıyı koparmaktan da kaçınmak zorundayız. İkinci bölümde dikkat çekildiği gibi, bizim savunduğumuz haklar karşılıklı olarak birbirine bağımlıdır ve birbirinden ayrılamazlar. Bu sadece bir prensip meselesi değil, ama bizatihi çalışanların karşı karşıya olduğu sorunların birbirine bağımlı ve birbirinden ayrılamaz olduğu gerçeğinin bir yansımasıdır.

Tutarlı bir strateji için, tavizsiz bir biçimde sahip çıkılacak ve üyelerimize anlamlı gelecek bir biçimde dile getirilecek genel bir amaçlar serisine –farklı durumlarda başvurulacak taktiklerin ne olacağından bağımsız olarak- dayanmak zorunludur. Bu nedenle bu stratejinin çerçevesi, yasal veya teknokratça değil de, geçim ve hakların diliyle çizilmelidir. Bir stratejinin sürekli olabilmesi, karşı karşıya olunan sorunların ciddiyetinin ve peşinde olduğumuz değerlerin önemine uygun bir aciliyet duygusuyla ona sahip çıkılmasına bağlıdır. Ancak bu aciliyet duygusu kısa-vadeli bir "sabit amaç"ın başarılması çabasına dönüştürülmemelidir; bu duygu, bunun yerine çalışanların sermaye üzerinde demokratik denetim uygulayabilme kapasitelerini sendikaları aracılığıyla geliştirebilmesine ve çıkarlar, şirket gücü ve karı yerine toplu hakların empoze edilmesine yönelik uzun vadeli bir stratejinin temelini oluşturmalıdır.

Çeviren: Şennur Özdemir

CGIL
CISL
UIL
L'EUROPA

Bu çalışma, devletin ne ölçüde ve şekilde yeniden biçimleneceğinin betimlenmesi; bu değişimlerin devlet çalışanları açısından sonuçlarının açıklanması; bu gelişmelerin sendikalar için ne gibi sonuçlara gebe olduğunun araştırılması; ve sendikal eylemlilik için bir eylem planı geliştirilmesi için, kamu sektöründe yaşanan değişimlerin küresel ve uluslararasılaşmış bir ekonominin neden olduğu gelişmeler içindeki yerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Kapitalist toplumun devlet olgusuyla ilgili kabullere son 20 yılı aşkın zamandır köklü biçimde karşı çıkılmaktadır. İki değişim süreci kendini ortaya koymaktadır: devletin işveren olarak yeniden yapılanması ve özel hizmet sektörüyle kamu sektörü arasındaki sınırların yeniden çizilmesi. Hükümetler devletin işveren olarak etkinlik noktası ve biçimini sorguladıkça, önceki örgütlenme biçimleri rafa kaldırılmaktadır. Bu gelişmelerin, kamu sektörü çalışanları ve özelleştirilmiş kamu birimlerinde istihdam edilenler ve bunların sendikalarıyla bütün vatandaşlar açısından çok önemli sonuçları vardır.

Çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. Devletin yeniden yapılanmasındaki etkenler öncelikle, prensipte Anglo-Amerikan devletler çerçevesinde - belli bir yeniden yapılanma biçimini temsil eden bir örnek olarak- tanımlanacaktır.

İkinci olarak, yeniden yapılanmanın ölçek ve kapsamı incelenecektir.

Üçüncü olarak, kamu sektöründe ortaya çıkan bu değişme ve gelişmelerin sonuçları irdelenecektir.

Dördüncü bölümde, bunların sendikalar açısından ortaya koyduğu etki ve sonuçlar kısaca gözden geçirilecektir.

Son olarak da, sendikalara yöneltilecek sorular belirlenecek ve detaylı olarak ele alınacaktır.

1. Değişen Bir Kamu Sektörü

Özellikle liberal-demokratik ekonomilerde (bu gelişmeler diğer devlet tipleri ve yönetim biçimleriyle de önemli ölçüde alakalıysa da) "yönetsel devletlerin oluşturulmasını hedefleyen türden bir devlette yeniden yapılanma yaygınlaşmaktadır. Bu yeniden yapılanma, kuzeyin endüstrileşmiş sosyal demokrasilerinde artan biçimde uluslararasılaşan bir ekonomiyle ilişkisi çerçevesinde liberal-demokratik hükümetlerin devleti yeniden konumlandırma girişiminin bir parçasıdır. Bu gelişmeler çalışan-işveren ilişkilerinin yeniden politize olduğu bir sürecin de parçasıdır. Devlet organlarının uygulayıcı etkinliğinde devletin doğrudan müdahalesine tanınan sorumluluğu bu yeni ilişki üstlenecektir; ve bu sorumluluk, özelleştirilmiş kamu sektöründeki yönetimlere olduğu kadar kamuda görev yapan yöneticilerin ellerine de verilecektir.

Bu değişimlerin kökenleri, kapitalist devletlerin ekonomik ve politik olmak üzere ikili bir krizle karşı karşıya kaldıkları 1970'lerin ve 1980'lerin başlarına kadar uzanmaktadır. Bu iki kriz aşağıda belirtilen noktaları içermektedir:

-Ödeme dengesi güçlüklerini, enflasyondan kaynaklanan baskıları, kamu sektörü borçlarının ve değişim dengesizliğinin yaygınlaşmasını içeren sorunlar.

-Siyasal örgütlenme ve otoriteye ilişkin sorular

(sendikaları ve ilgili toplu mobilizasyon biçimlerini içeren).

Devletler, bunların etkisiyle depolitize hale gelen ve politik kalan ilişkiler arasındaki bir gerilim arasında sıkışmıştır. Depolitizasyon, sanki ekonomik konular sınıf ilişkilerinin yeniden yapılanmasıyla ilintili değilmiş gibi, devletin teknik ve "ekonomik olarak tanımladığı ekonomiye resmi politik müdahalesinin olmayışı anlamına gelmektedir. Böylece, "kriz bağlamında devletin politika oluşturma ve uygulama gibi kilit fonksiyonlarından uzaklaşması için karar-alıcıların bu yönde bir girişimde bulunmaları için kuvvetli baskılar vardır; bunun için başvurulan retorik, küreselleşme ve pazarın böyle bir değişim için meşrulaştırıcı rol oynayacağıdır (Burnham, 1999a ve 1999b; Fairbrother, 2000). Buna karşın, hükümetlerin devlet politikasını düzenlemek için çabalamaları, ve devlet ve sivil toplumun işleyiş ve örgütlenmesine müdahale ve karışım politikaları aracılığıyla pratiğe geçirilmesi politikleşmeye karşılık gelir. Bir çok açıdan bu ilişkiler setiyle ilgili politika ve uygulamalar daha geleneksel sosyal demokratik örgütlenme ve yönetim biçimlerini karakterize etmektedir. Ademi merkeziyetçilik ve yetki devri arasında gizil olarak depolitizasyonda bulunan zorunlu bir gerilim sözkonusudur. Aynı gerilim, endüstri ilişkileri gündemi ile bir model olarak kamusal istihdamın rolü veya istihdam pratikleri açısından hükümetin üstlendiği bayraktarlık arasında da vardır.

Depolitizasyonu vurgulayan serbest pazar modelleri, bazı sosyal demokrat yönetim modellerinde, özellikle de belli başlı Avrupa ülkelerinde dirençle karşılanırken, Anglo-Amerikan dünyada hakim durumdadır. Düzenleyici rolünü terkeden devletler ile süregiden yönetim biçimleri arasında bazı büyük yarılmalar ortaya çıktı. Bu gelişme, çeşitli savaş-sonrası yerleşimlerin üretim karakteristiğinden kaynaklanan sosyal ilişkileri de etkilemektedir (Jessop, 1994; Williams, 1995). Düzenleyici rolü terkeden devletler açısından devlet oluşumunlarının artan pazarlaşma ve ticarileşme zorunluluğuna tabi olduğu varsayımı geçerlidir. Fakat bunlar bir dizi farklı biçime bürünebilir -özelleştirme, zorlayıcı rekabet eğilimi, devlet içindeki kazanan/tedarik eden ayrımını içermek üzere (Williamson, 1994; Cutler ve Waine, 1994). Bunlar, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık'ta geliştirilen yeniden yapılanma modellerine dayanmaktadır (Bollard, 1988; Pollitt, 1990; Ferlie, 1996). Sonuç, farklı değişim modellerinin ortaya çıkmasına neden olan bir dizi çaresiz ve genellikle çelişkili eğilimler ve özellikler toplamıdır (Dunleavy ve Hood, 1994; ferlie, 1996; Fudge ve Gustafsson, 1989).

Bir kırılma veya 1950, 1960 ve 1970'lerin sosyal demokrat programlarının bir özelliği olmak suretiyle, Anglo-Amerikan kapitalist devletlerde, depolitizasyon politikalarını destekleyici kuvvetli bir itici güç bulunuyordu. Özellikle de hükümetler ve devlet çalışanları arasındaki ilişkinin farklı yollarla çözülmesini tanımlamak üzere bir girişim sözkonusuydu. Hükümetler, bir yandan, özelleştirme ve devlet fonksiyonlarını düzenlemek suretiyle devletin sınırlarını yeniden

çizmeyi amaçlayan politikaların peşindeydi. Diğer taraftan onlar devletin birimlerini, birim örgütleme biçimleri oluşturmak ve kamu yönetimlerini "yönetimler biçiminde yeniden tanımlamak suretiyle, daha gelişkin ve farklılaşmış yollarla yeniden tanımladı ve biçimlendirdi (Burnham, 1999b).

Bu gelişmelerle ilgili analizler, değişim süreçlerini biçimlendiren yönetim ve emek arasındaki etkileşim biçimine ve emeğin bunda oynadığı role yeterli dikkati yöneltme konusunda genellikle başarısızdır. Kesin olan şey, hem devlet içinde hem de dışındaki sonuçlara herhangi bir sistematik ve karşılaştırmalı çalışmada emeğe merkezi yer verilmiyor olmasıdır. Emek ve özellikle de çalışma ve istihdam ilişkilerinin dikkate alınması konusundaki başarısızlık, yeni devlet girişimciliğini (Osborne ve Gaebler, 1992), Fordizm sonrası analizlere göre refah teminini (Hoggett, 1991), ve daha eleştirel bakış açılarını (Jessop, 1994) memnuniyetle karşılayan çalışmalar için de eşit derecede geçerlidir. Ancak, destekleyici bir yoruma ilham kaynağı olan özel bir boyut sözkonusudur: Bu günümüzde, istihdam ilişkilerinde çalışanlar açısından varolan kırılganlıkla -ki bu, hem organize hem de organize olmayan işgücünün ifade etmekte zorlandığı bir konudur- alakalıdır (Elger ve Smith, 1994). Genellikle üzerinde yoğunlaşılan konu, bu değişmelerin işçiler üzerindeki istenmeyen etkisidir; öte yandan, işçi direnişlerindeki ve bu etkilere yönelik tepkilerdeki belirsizlik ve eşitsizlik de buna dahildir.

2. Değişimin Ölçek ve Kapsamı

Aşağıdaki varsayımlar, endüstrileşmiş sosyal demokrasilerdeki reformların tanımladığı ve öngördüğü noktalardır:

-Önceki hükümet etme biçimleri etkili değildi

-'Etkin ve etkili' kamu hizmetinin bir koşulu, 'yönetsel' kademelendirmenin oluşturulmasıdır.

-Etkin değişim için araçlar, pazar ilişkileri ve bu ilişkilerin finansmanını ilgilendiren devlet işlevlerinin konusudur.

Bu yolla reformlar, işlevsel ve modernleştirilmiş bir kamu sektörünün teknik özelliği olarak takdim edilmiştir. Bu devlet politika hedeflerini belirlemeye devam etse de, artık bu sektörlerde devletin işçi-işveren ilişkilerine doğrudan ve yakın müdahalesinin olmadığı bir ayrışma sürecidir.

Bu politikalar, kamu sektörü yöneticilerinin kararları hizmet teminindeki etkinlik ve etkililikten ziyade, kişisel çıkar ve siyasal avantaj temelinde aldığı varsayımı üzerinde oluşturulmaktadır. Burada, bürokratik çıkarları korumak suretiyle devlet bürokrasilerinin eşitsiz, etkisiz ve işe yaramaz hizmetler sunan kamu imparatorlukları durumuna geldikleri fikrinin benimsenmesi sözkonusudur. 'Reform' yandaşları, yeniden yapılandırılmış ve pazara uyumlandırılmış yönetimler, rekabetci eğilimler ve pazar temelli hizmet sunumu vasıtasıyla sağlanabilecek 'yarışabilirlik' üzerinde yoğunlaşmışlardır (Foster ve Scott, 1998a ve 1998b; Carter ve Fairbrother, 1999).

Bu gelişmeler kamu sektöründeki yönetsellik tartışmalarıyla ve bunun bir 'Yeni Kamu Yönetimi'nin ortaya çıkma süreci olup olmadığıyla ilgilidir. Temelde üç kilit biçimde olmak

üzere, 'Yeni Kamu Yönetimi' çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. İlk olarak bu, özel sektör yönetim anlayışının kamu sektörüne taşınması olarak tanımlanmıştır (Ferlie ve diğerleri, 1996:10-12).

Ancak bu modelde, kamu sektörünün özgün yanları ortaya konulamamaktadır. İkinci olarak model, kamu sektörünün bir Fordist örgütlenme tipine -hiyerarşi, kişisel olmayan kural ve düzenlemeler, ve bürokratikleştirilmiş bir işletme şeklinde karakterize olan- dönüştüğü iddiasıyla ileri bir noktaya evrilmiştir (Hoggett, 1991). Üçüncüsü, bu iddialara karşı Ferlie ve arkadaşlarının (1996) ayrı bir kamu sektörü modelinin varlığını sürdürmesi gerektiği yönündeki görüşüdür: burada hem özel sektör uygulamalarının kamuya adaptasyonu, hem de farklı kamu sektörü uygulama ve değerlerinin akılda tutulması sözkonusudur (Osborne ve Gaebler, 1992). Ancak, 'Yeni Kamu Yönetimi' tartışmaları, yönetimi devlet aygıtlarının yeniden oluştuğu bir yelpaze olarak merkezi bir konuma yerleştirirken, emeğe ve emek-yönetim ilişkilerinin şekillendiği değişim süreçleri arasındaki ilişkiye çok az dikkat göstermektedir.

Kamu sektörünün girişimci bir yapı olarak yeniden biçimlenişi yanında, devletin sınırlarının bütüncül olarak yeniden biçimlenişi sözkonusudur. Bu, özelleştirmeler aracılığıyla neredeyse dünyanın bütün devletlerinde gerçekleşmektedir (Uluslararası Kamu Hizmetleri Araştırma Birimi). Özelleştirmenin çeşitli biçimleri vardır. Bunlar, bir kamu malının bütünüyle veya kısmen, özel kesime satışla, borçlanma karşılığında veya kamu senedi biçiminde verilmesini içermektedir.

Özelleştirme, daha önce kamu sektörü örgütlerince yürütülen hizmetlerin sözleşme yapılarak dışarıya verilmesi biçiminde de olabilmektedir. Diğer bir özelleştirme biçimi, sermaye harcamalarının finansmanının 'özelleştirilmesi' şeklindeki uygulamaları kapsamaktadır.

Buna bir örnek, bir özel sektör şirketinin gerekli altyapının bir bölümünü üstlendiği 'yap-sahiplen-işlet' planıdır –bu uygulamada, yol vergisi örneğinde görüldüğü gibi, otoyol gelirlerinin geçici veya sürekli olarak sahiplenilmesi sözkonusudur. Diğer bir örnek, Özel Finans İnsiyatifleri ve kamu-özel ortaklıklar başlığı altında Birleşik Krallık yönetimlerinin teşvik ettiği düzenlemelerdir.

Bir kamu hizmeti etkinliği yetkisi alma ve kamu malları satışından türeyen konular üç başlık altında toplanmaktadır:

-Önceki devlet girişimleri, ya kendi içlerinde belediyeci işverenler ya da ulusötesi şirketler olarak geliştiler, ve paradoksal olarak bu sektörlerde faaliyet gösteren diğer devlet girişimleri tarafından ele geçirildiler. Bu gelişmeler enerji sektöründe özellikle belirgindir (Hall, 1999).

-Devletler özelleştirilmiş birimlerle ilgili düzenleyici çerçeveler konusunda ısrar ettiler. Bu düzenleyici çerçeveler çok-sahiplilik kuralıyla (Avustralya'da enerji sektörü); hizmetler sektöründeki sözleşmelerle (birçok ülkede telekomünikasyonda), ve sektörel ve sektörlerarası pazar ilişkileriyle (Birleşik Krallıklarda sağlık) ilgili olabilirler.

-Önceki ayrımlar artık geçerli olmadığından, burada bir sektörel yeniden olu-

şum ve tanımlanma süreci sözkonusudur. Bu, bazı durumlarda teknolojik değişmeden kaynaklanırken (bilgisayar, enformasyon ve telekomünikasyonda bir yenilik sözkonusu olduğu durumda bu daha da belirgindir -Fairbrother, 1998), başka bazı durumlarda da şirket birleşmelerinin ortaya çıkmasından (enerji sektöründe –Hall, 1999) kaynaklanmaktadır.

Çeşitli özelleştirme biçimleri, kamu sektörünün pazar sürecine dahil olması, kamu sektörü hizmetlerindeki yetki devri ve kamu mallarının satılması bir çok ülkede yaygın ve bütüncül bir biçimde deneyimlenmektedir (Hall, 1999). Bu gelişmeler yönetsel devletin yaratılmasına katkıda bulundu. Aslında tasarlanan, sendikal örgütlenme gücünün zayıflatılması için oluşturulmuş bir ölçüydü; özelleştirme şimdi, devletin yeniden yapılanmasının –ki bu devlet, rekabet üreten etkiler yaratmak ve böylece sürdürülebilir bir ekonomik büyümeye yol açmak için tasarlandı- olmazsa olmaz bir unsuru olarak, birçok politikacı ve danışman tarafından desteklenmektedir.

3. 'Kamu Sektörü' Çalışanları Açısından Sonuçlar

Belirginleşmekte olan yeniden yapılanma olgusunu temsil eden en uygun ifade, bunun, hem bir özelleştirme hem de bir şirketleştirme süreci olduğudur. Bir yandan, yönetim ve emek arasındaki ilişkileri de etkileyen türden bir yönetsel hiyerarşilerin yeniden düzenlenmesi süreci sözkonusudur. Bunun temel bir özelliği, yönetsel denetim ve hesaplanabilirlikteki gerilemedir, ki bu gerileme sonucunda, toplu pazarlık ve müzakerelerin daha yerel düzeylere kaydığı bir yerdeğiştirme sözkonusu olmuştur (Fairbrother, 1994; Foster ve Scott, , 1998). Öte yandan, özelleştirmeyle ilgili yeniden yapılanma kalıpları - mülkiyet ve hizmet transferleri ve kamu malı satışları biçimindeki- önceki devlet girişimlerinin parçalanması, ve daha sonraki aşamada da büyük ulusötesi şirketlerin bir parçası olarak (yeniden) merkezileşmesiyle sonuçlandı (Hall, 1999).

Sonuç, özelleştirilmiş endüstriler ve kamu sektörü istihdamında da bir büyük yeniden biçimlenme oldu. Bu gelişmeler açısından üç özellik sözkonusudur:

-İstisnaların ve tipik olmayan istihdam biçimlerinin (de) içerilmesiyle, devlet sektörü istihdam sözleşmesinin kapsamlı bir yeniden tanımlanması.

-Çalışma gruplarının, işçi gruplarından bir amaç etrafında toplanmış işçi havuzları oluşturmak suretiyle, yeniden rutinleştirilmesi ve standartlaştırılması yoluyla bir yeniden organizasyonu - arama merkezlerinde bariz biçimde görülebileceği gibi.

- Bilgisayar, enformasyon ve telekomünikasyon gibi yeni tanımlanan endüstri kollarındaki işgücünün yeniden biçimlenmesi ve dış-kaynak yaratma ve dışarıya iş yaptırmanın yaygınlaşması.

Devletin yeniden yapılanmasıyla ilintili olarak ortaya çıkan en çarpıcı konulardan biri, çok-uluslu ortaklıkların önceki devlet işletmelerindeki etkisi ve kapsamıyla ilgilidir. Bu gelişme, devlette yaşanan yeniden yapılanma dikkate alındığında bazı soruları gündeme getirmektedir. İlk olarak, mülkiyet şekillerinde bir değişiklik vardır - devlet girişimciliği ya da

devlet etkinliğinin fonksiyonları biçiminde. İkincisi, devletin pazar sürecine dahil oluşu, devletin hizmetlerin oluşturulması ve örgütlenmesinde ulusötesi girişimlere yönelmesiyle ilişkilidir. Bu gelişme, özel sermayenin, kamu sektörü örgütlenmesi ve etkinliğine az sayıda büyük ulusötesi şirket eliyle katılması yoluyla merkezileşmesinin bir parçasıdır.

4. Sürecin Sendikalar Üzerindeki Etkisi

Bu gelişmelerin sendikalar üzerindeki etkisi, emek düzenlemelerindeki depolitize biçimler ve politikleşmiş ilişkilerin korunması arasındaki dengeye bağlı olarak çeşitlenmektedir. Bu dengenin depolitize ilişkilere yönelik olduğu yerde bir sendikal yenilenme beklentisi sözkonusuyken, politize ilişkilerin korunduğu durum ise, siyasal sorunlara doğrudan dahil olma yönündeki bir beklentiyi sergilemektedir -genellikle uluslararası olmaktan ziyade ulusal temelde olsa da.

Rekabet temelli politikalar gündeme getirildiğinden, geçmişin oldukça merkezileşmiş ve bağımlı durumdaki devlet sektörü sendikaları şimdi, toplu pazarlığı yürütmek için sağlıklı biçimde hazırlıklı olmadıkları daha yerelleşmiş görüşlerin gereksinim ve talepleriyle karşı karşıyadır. Bu gelişmenin iki boyutu vardır: İlki, toplu pazarlığın daha az kitlesel ölçekte yapılması yönünde yaşanan değişimle ilgilidir. İkincisi ise, devlet sektörü ve özelleştirilmiş girişimler içindeki sendikal örgütlenme biçimleriyle ilgili soruların ve bu sendikaların karşı karşıya olduğu alternatiflerin harekete geçirilmesidir.

Esnek biçimde tanımlandığında, devlet sektöründeki bu değişimlerin sonucu, artık endüstri ilişkilerinin bir zamanlar olduğu gibi durağan ve öngörülebilir olmadığıdır. Yöneticiler ve sendikalar arasında anlaşmazlıklar yaşanırken ve geçmişteki düzenlemeler ve süreçlerle ilgili olarak karmaşık uyarlamalar yapılırken dahi, gelişmiş kapitalist devletlerdeki endüstri ilişkileri sistemini en çok karakterize eden şey yine de bir düzensizlikti. Devletin işveren olarak yeniden yapılanmasıyla birlikte dört önemli mesele ön plana çıkmıştır:

- **Çalışma ve istihdam:** İstihdamdaki artan düzensizlik ve yaygınlaşan dışarıya iş verme ve finanse ettirme mekanizmalarıyla değişen iş kompozisyonu ve istihdam ilişkileri.

-**Devlet politikaları:** Hükümetler ve sendikalar arasındaki ilişkinin de prosedür ve düzenlemeler kadar belirsizleşmesi; ki bu, devlet organlarında pazar-tipi ilişkilerin ticarileştirilmesinin teşviki yanında, hükümetin endüstri ilişkileri yasaması, düzenleyici çerçeveler, ve sosyal dayanışma biçimlerinin özendirilmesi biçiminde de kendisini göstermektedir.

-**Mülkiyet:** Birden çok mülk sahibi ve bazı durumlarda birden fazla sözleşme (Avustralya'daki Victoryan elektriğin özelleştirilmesi ve parçalanması örneğinde belirgin olduğu gibi) ile satış ve yeniden satış yoluyla değişen sahiplikler, ve özelleştirmeyi takiben süren yeniden bölümlemeler (Örneğin, Londra elektirikte şu anda üçüncü özel mülk sahibi devrededir).

-**Toplu Pazarlık ve Müzakere:** Devletin yeniden yapılanmasının genel bir özelliği olan işyeri temelli

toplu pazarlık ve girişim antlaşmaları giderek artan ölçüde vurgulanmaktadır - kamu sektöründeki temsilcilik tipi düzenlemelerde belirgin olduğu üzere.

(Bu konularda daha fazla bilgi için Fairbrother ve diğerleri, 1997; Foster ve Scott, 1998; Fairbrother ve Macdonald, 2000; Hall, 1999; ve Hall ve Lobina, 1999).

İstihdamın yeniden yapılanması sendikalar açısından daha önceleri mevcut olmayan fırsatlar sunmaktadır; bu, özellikle yerel düzeyde gündemin yeniden oluşturulması gibi kritik bir konuyla sınırlı kalmamakta, ve sıradan konuları başlatmak suretiyle de gerçekleşmektedir. Bunların yaşanma olasılığı, değişimin ölçeği ve farklı değişim odaklarından kaynaklanmaktadır. Bir yandan kamu sektörünün yeniden yapılanması ve örgütlenmesi, önceleri belirgin olmayan bir yeni örgütlenme umudunu doğurmaktadır -özellikle de parçalı ve merkezi olmayan yönetim biçimleriyle ilişkisi içinde. Öte yandan, özellikle büyük birimlerin özelleştirilmesi yoluyla kamu sektörü sınırlarının yeniden oluşturulması, daha önceki ulusal birimlerin mülkiyetlerinin ulusötesi şirketlere geçmesine yol açmaktadır. Bu koşullarda sendikalar, yerelleştirilmiş temsil biçimlerine bakmak yanında uluslararası toplu pazarlık ve müzakere olasılıklarını gündeme getirme yoluna da gidebilirler (Fairbrother, 2000). Böylece, sendika üyeleri ve liderleri üzerlerinde olumlu veya olumsuz karar verme durumunda olacakları seçeneklerle karşı karşıya olacaktır.

5. Sendikalar İçin Yaratılan Gündem

5.1. Temel Sorun

Devletin yeniden yapılanma sürecini, neler olup bittiği konusundaki bir açıklık ve netlik yokluğu gölgelemektedir. Genel olarak hükümetler kendilerinin kamu sektörünü yeniden biçimlendirmek ve örgütlemekten başka çarelerinin olmadığı iddiasını desteklemektedir: bunun nedeni, ya uluslararası ilişkilerin yarattığı baskılar, ya da devlet-içi birim ve temsilciliklerin zorlamalarıdır. Her iki durumda da bu süreçle ilgili olarak bir kaçınılmazlık ve kader atmosferi geçerlidir. Eski siyasal ideallar bundan böyle yeterli olamamaktadır, ve bazı durumlar için bunların ilgisiz hale geldiği dahi ileri sürülmektedir. Gündelik ve acil konularla ilgili olduğu kadar yönetim için alternatif bir stratejik itici gücün oluşturulması açısından da çalışanlar ve çalışan örgütleri için iki güçlük sözkonusudur.

Daha yakından bakıldığında, devletin yeniden yapılanması desteklendikçe, kamu otoriteleri ve hükümetlerle ilgili olarak bir yetki yokluğu ortaya çıkmaktadır. Çalışanlar ve ortak örgütleri, bu değişim sürecinde stratejilerle ilgili kararları için genellikle samimi bir (hükümet) onayı sağlamış değildir. Hükümetlerle sendikalar arasındaki eski işbirlikleri ya biçimsel ve boş hale gelmiştir, ya da değişim sürecinden sendikaların dışlandığı bir durum sözkonusudur. Oluşan yeni ortak hareket zeminleri ise, ya sendikaların zayıflığı üzerinde, ya da daha etken (sendika) üyeliğinin önlenmesine dönük çabalar üzerinde temellendirilmiştir. Sonuç olarak, birçok çalışan, özellikle de işçi liderleri neo-liberalizmin büyüsüne kapılmıştır;

bu da alternatif stratejilerin desteklenmemesi veya ortadan kalkmasıyla sonuçlanmıştır.

5.2. Temel Tartışma Konusu

Sendikaların, bu değişim koşullarında uygun sendikacılık biçimlerinin neler olacağı üzerine bir tartışma konusuna sahip olması sürpriz değildir. Bu tartışmalar, farklı biçim ve aşamalardan geçmiştir, ama 'hizmet' veya 'örgütlenme' modeli (Bronfenbrenner, 1998) en açık biçimde sendikacılığın etkililiği ve istenirliği etrafında birleşmiştir. Bu iki model aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

-**Hizmet:** Dernekler üyelerine daha etkin ve verimli hizmet sunacak biçimde örgütlenmelidir. Liderler de, kuşatılmış ve genellikle kırılgan ve atomize üyelere hizmet için vardır.

-**Örgütlenme:** Üyeler, sendikaların işleyiş ve organizasyon biçiminin aktif katılımcılarıdır; ortak hedef ve sendikal uygulamalara böylece katkıda bulunurlar.

Toplu pazarlık ve müzakere için gerekli koşul ve ortamların tanınması yanınmda işçilerin temsiline de dikkat çeken bu tartışmalar bir dönüşüm süreci içindedir.

Sendikal örgütlenme ve yenilenme açısından kamu sektörünün yönetimsel ademi merkeziyetçiliği ve depolitizasyonunun fırsatlara yol açacağı görüşü, sendikaların bu gelişmelerle ilgilenmesi gereken yolu gösteren bir iddia olarak ileri sürülmektedir (Fairbrother, 1996 ve 2000). Devletin yeniden yapılanmasının özgünlüğü işyeri düzeyindedir, ve sendika üyelerinin karşılaştıkları en büyük zorluklar da burada gerçekleşmektedir. Sendikal yenilenme umudu 5 özelliğe bağlıdır:

-**Sendikanın varlığını sürdürmesi:** Yeniden yapılanma sürecinde, devletin yeniden yapılanma süreçleri kamu sektörü içinde ve özelleştirilmiş birimlerde işyeri dolayımıyla gerçekleşektedir; ve canalıcı soru, sendikaların içleri boşaltılmadan nasıl ayakta kalacakları ve varlıklarını nasıl sürdürecekleridir.

-**Yeni Eylemciler Kuşağının Oluşturulması:** Birçok sendika, bu yeniden yapılanma sürecinin bir parçası olarak eylem temelinde bir daralma ile karşı karşıya kalmıştır: çünkü, değişim karşısında üyeler kuşatılmıştır ve belirsizlikle karşı karşıyadır, ve eylem taraftarlarının yok sayılması veya devre dışı bırakılması sözkonusudur. Bu koşullarda, sendikaların varlığını sürdürmesi beklentisi bir sorun durumuna geldi. Eylem taraftarlarıyla yer değiştirmedikçe, işyeri dışında eylemcilik rolünü oynamayı sürdürseler de yerel liderlikler sıklıkla üyelerden kopuk hale geldi ve soyutlandı.

-**İşyeri etkinliğinin oluşturulması:** Süreç halindeki yeniden yapılanmanın yeni ve yaratıcı yollarla işyeri etkinliğini davet etmesi mümkündür. İşgücünün yeniden biçimlenmesi (yani istisnai durumların içerilmesi) veya diğer istihdam koşulları (yasal sınırlamalar) karşısında farklı temsiliyet biçimleri gerekli olabilir. Yönetimlerin yeniden biçimlenmesi, özelleştirilmiş birimlerde ve süregiden devlet istihdamı alanlarında, daha ademi merkeziyetçi ve parçalanmış yönetsel yapılara yönelmiş durumdadır. Bu koşullar altında, işyeri düzeyindeki eylemcileri ortaya çıkaracak yer, ya önceleri hiç bu-

lunmamıştır ya da sınırlı bir varoluşa sahiptir.

-İşyeri sendikası ve yaygın sendikal örgütlenme arasında ortak dayanışma: Sendikal biçim, işyerleri, bölgeler ve uluslar içinde ve arasında eşgüdümlü etkinlik gerektirir. Bu noktada sendikalar açısından geniş kapsamlı konulara değinmek ve işyerini taşıdığı zayıf noktalarla ilgili olarak savunmak, ve dayanışmayı, işyeri-bölgesel-ulusal ve uluslararası düzeylerde harekete geçirmek önem taşımaktadır.

Böylece, işyeri bazlı örgütlenme sendikal biçim açısından merkezi önemde olabilirken, bu düzeydeki etkinlik açısından aynı şey geçerli değildir (Fairbrother, 2000: 17-22).

Böylesi koşullar altında, daha katılımcı ve kapsayıcı sendikacılık biçimlerinin kuruluşunu hazırlayan sendikal yenilenme olasılığı vardır (Bronfenbrenner ve diğerleri, 1998 ve Pocock, 1998).

Sendikal yenilenmeye ilişkin iddialar tartışmalıdır.

Bu türden yeni görüşlere, vurguyu işyeri temelli sendikal örgütlenmelerdense ulusal olarak örgütlenmiş sendikalara yapan bir sendikal görünüme dayanan iddialarla karşı çıkılmaktadır.

İkinci tip görüşler, yenilenme süreçlerinin daha sınırlı ve kısıtlı olanaklara sahip olduğunu ima etmektedir.

Buradaki düşünce, sendikaların geleneksel mevzuların sürdürülmesi kadar, kritik temsiliyet biçimlerinin gözden geçirilmesi açısından varolan zorluklarla da kısıtlandıklarıdır. Böylelikle sendikalar kendilerini yenileyemeyeceklerdir; bu eleştiriler alternatif olarak yenileşmeci görüşleri ileri sürenlerin olmadık yerlerde değişim işaretleri gördüklerini ileri sürmektedir (McIlory, 1997 ve 'yenilenme' kavramının eleştirel bir kavramsal değerlendirmesi için bakınız Gall, 1998). Bu görüşler, daha çok sendikaların bu değişen koşullarda nasıl yeni üyelere, temsiliyet ve müzakere kapasitelerine yeniden kavuşabilecekleri ve adapte olabileceklerini vurgulamaktadır. Bunlar, dönüşüm ve yenilenmeden ziyade eski politikaların geliştirilmesi ve adapte edilmesi konuları üzerine odaklanmaktadır (Heery, 1998).

5.3. Sendikal Örgütlenme ve Sonuçlar

Sonuç olarak, bu tartışmaların ima ettiği politika önerisi değişim sürecinin devlet içi ve devletler arasındaki çeşitlilikleriyle anlaşılması gerektiğidir. Değişim sürecindeki farklı değişim kalıpları, neo-liberal iktisadi ve politik gündemin genel mantığından kaynaklanmaktadır. Uzun-ömürlü liberal demokrasiler ve daha otoriter ve denetime dayalı devletler arasında bulunan farklar da bir gerçektir. Bu farklar kendisini, hükümetlerin ekonomide oynadığı roller, ve Dünya Bankası gibi devlet içi organların yaptığı 'klavuz'luklarda göstermektedir. Sendikal politikanın, zorlu ve tartışmalara gebe de olsa, bu gelişmelerle ilgili anlayıştan haberdar olması son derece önemlidir. Aksi takdirde, reformu harekete geçiren güç yanlış anlaşılacak, ve değişimin sağlayacağı yararların önemi bir hükümetten diğerine fazla vurgulanacaktır (Birleşik Krallık ve Avustralya örneklerinde olduğu gibi).

Kamu sektöründeki reform, giderek artan ölçüde hükümetler ve uluslararası

oluşumlarla uluslararası şirketler ve kompleks finansal oluşumlar arasındaki kompleks ilişki tarafından belirlenmekte ve yönlendirilmektedir. Belirtilecek önemli bir nokta, genellikle küreselleşme kavramı altında temsil edilen bu gelişmelerden kaynaklanan uygulama ve politikaların dikkatli ve iyi yapılmış araştırmaları gerekli kıldığıdır. Sonuç olarak bu gelişmelerin gerektirdiği, geleneksel dayanışma ve beraberlik prensiplerinin yeniden gözden geçirilmesi ve aynı zamanda bu ilkelerin pratikte dile getiriliş biçimi üzerinde de dikkatli biçimde düşünülmesidir. Bunun yapılması, eşitlik, katılım ve insan haklarıyla ilgili meselelere dikkat çekmektedir. Bu konulardaki bilgilerle donatılmayan politika, sektörler arası, içi ve devletler arasındaki işçi örgütlenmeleri arasındaki bağlantılar için olanak sağlanması temel noktasından kaynaklanmaktadır.

Bu gelişmelerin sonuçlarından bir tanesi de, dikkatleri sendikacılığa bilgi sağlayan örgütlenme ve uygulama ilkelerinin yeniden gözden geçirilmesinin önemine çekmesidir. Sendikalar bir yandan, yirmi yılı aşkın süredir özellikle de uzun bir geçmişi olan ve görece durağan sendikal hareketler açısından yeni üye kaydı, mevcudiyetini koruma ve temsiliyet sorunlarıyla karşı karşıyadır. Ayrıca sendikacılık, kamu sektörünün depolitizasyonu arttıkça bu sektörde sahip olduğu güçlerden birini yitirmiştir; bu, daha mesafeli ve kopuk ilişkilerin devreye girmesiyle gerçekleşmiştir. Diğer yandan, politik karakteri çok güçlü ortamlarda özerk ve bağımsız sendikacılık biçimlerinin oluşturulması konusunda, Anglo-Amerikan ülkelerdeki değişim tiplerinin belirgin olmadığı politik devlet sendikaları zorluklarla karşılaşmaktadır. Böylesi ortamlara özgü sorun, toplu endüstri ilişkileri biçimlerinin mevcudiyetini koruyup korumadığı sorusuyla ilgilidir. Bu devletler açısından sorun, kampanya merkezli ve farklı politik seslerin nasıl geliştirileceğiyle ilgilidir; ki bu yapılamadığında kendilerini içinde bulacakları ortam dostane olmayacaktır. Bu, aynı zamanda devletin sahip olduğu girişimlerle özel olanlar arasındaki oldukça karmaşık ilişkilerin nasıl mümkün kılınacağı sorusuyla da ilgildir –bu durum kendisini en çok enerji sektöründe ortaya koymaktadır (Hall, 1999).

Bu koşullarda kamu sektörü ve özel endüstrilerdeki sendikalar bir dizi zorlu örgütsel soruyla karşı karşıyadır. Devletin yeniden yapılanması bağlamında hangi sendikacılık biçimini uygundur? Sendikalar, meseleleri, hükümet politikasını etkileyecek biçimde nasıl dile getirebilirler? Bu ortamlarda, eğer varsa, sosyal dayanışmaya düşen rol nedir? Farklı ülkelerdeki kamu sektörü sendikaları arasında birliği sağlayacak örgütsel temel nedir? Uluslararası konfederasyonların bu süreçle uyumlu örgütlenme ve yeniden örgütlenme mekanı neresidir?

Birçok kamu sektöründe, depolitizasyona paralel biçimde yönetsel kademeler, daha ademi merkeziyetçi denetim şekillerine yönelmek suretiyle, ciddi ölçülerde yeniden biçimlenmektedir. Bu gelişmeler, sendikaların örgütlenme ve işleyiş yoluyla ilgili canalıcı sorular ortaya koymaktadır. Kararalma süreçleri daha geçişken bir görünüm

aldıkça önceki merkezi örgütlenme biçimleri yeterli olmamaktadır. Bu, sendikaların iç örgütlenmeleriyle ilgili oldukça zorlu sorulara yol açmaktadır. Aynı kurumlar, politik devletlerin bulunduğu başka yerlerde bu devletlerin benimsediği yasal kurallar ve hukuk sistemi tarafından desteklenen bağlılığın varsayıldığı yollardan örgütlenebilecek ve yeniden biçimlenebilecektir.

Bu gelişmelerin ciddi politik tehlikeler yanında olanaklar da sunduğunu belirtmek önemlidir. Bir yandan, devletin yeniden yapılanma süreci geliştikçe vatandaş olarak işçiler genellikle oldukça kırılgan ve zorlu koşullara maruz kalmaktadır. Mevcut işler yok olmaktadır. Vatandaşlar, değişim derinleştikçe hizmet ve ücret sözleşmelerindeki azalmaya maruz kalmaktadır.

Ulusötesi şirketlerin ekonomiyi ele geçirdiği görüntüsü, hizmet sözleşmelerinde, ekonominin örgütlenmesinde ve hükümet politikasında genellikle hakimdir. Avustralya gibi bazı örnekler açısından bu durum tepkisel politikalara neden olmuştur; başka bazı devletlerde ise bunlar, sosyal birliktelik tartışmalarda da olduğu gibi genellikle güçlü dayanışmacı özellikler eşliğinde, devlet denetiminin yeniden canlanmasına yol açmıştır. Bu sendikacılar açısından sorun, hem devlet içi temsiliyet açısından, hem de vatandaşlık temeliyle ilerlemeci bir birliğin kurulması için bir temel oluşturulmasıyla ilgilidir (Hall ve Goudriaan, 1999; Fairbrother, 1998). İşte bu olasılık, toplumcu sendikacılık veya toplumsal hareket sendikacılığı olasılıkları ve beklentileri hakkındaki tartışmayı kışkırtmaktadır.

Böylece, devletin yeniden yapılanması bir devletle ya da daha doğru bir ifadeyle tek bir devlet tipiyle sınırlanmış değildir. Bu gelişmelerde, daha ziyade uluslararası bir temel sözkonusudur: bir devletteki özelleştirme politikaları diğer devletlerdeki gelişmelerden farklı değildir; belli bir ekonomideki ulusötesi şirketler diğerleriyle bağlantılıdır; ve hükümetlerin ve ulus-üstü kuruluşların politikaları dayanışma ve birlik görüntüsü vermektedir. Böylesi gelişmeler, gelişme ve değişim için örnek ve model teşkil eden özgül devlet sınırlarının ötesine yönelmiş sendikal örgütlenmelerin önemini ortaya koymaktadır. Devletin yeniden yapılanmasının sonuçlarının çarpıcı biçimde gözlemlendiği Anglo-Amerikan hareketlerde olduğu gibi, bu gelişmelere yönelik adımlar atılırken olası sonuçlara sürekli, ciddi ve sistematik bir biçimde bağlantılı olunan bir örnek sözkonusudur. Sendikalar açısından mesele, temsiliyet temelinin, politik ve ekonomik uluslararasıcılığın sonuçlarına işaret etmeyle eş zamanlı olarak nasıl korunacağı ve geliştirileceği noktasındadır.

(Kaynak: Trade Unions and the Privatised State: Questions for Trade Unions, edt by. David Foden, Jürgen Hoffmann and Rob Scott. ETUI, Brussels.)

Çeviri: Şennur Özdemir